

༄༅། །མ་རྒྱལ། །

mandel

།ས་གཞི་སྒོས་ཀྱིས་བྱལས་ཤིང་མེ་ཏོག་བཀྲམ།

sa shi po kyi yuk shing me tok tram

།རི་རབ་སྒྲིང་བཞི་ཉི་ལྷས་བརྒྱན་པ་འདི།

ri rab ling shi ñiende guien pa di

།སངས་རྒྱས་ཤིང་དུ་དམིགས་ཏེ་དབུལ་བར་བསྐྱེ།

sanguie shing du mikte ulwar gui

།འདྲོ་ཀུན་རྣམ་དག་ཞིང་ལ་སྤྱོད་པར་ཤོག །།

dro kun namdak shingla cho par shok

།ཨོཾ་ཀུ་རཱ་ཏ་རྩ་རྣ་མ་རྒྱལ་ཀཾ་ནི་རྣཱ་ཏ་ཡ་མི། །

idam guru ratna mandalakam niryatayami

Ofrenda del Mandala

*Esta Tierra, impregnada con el aroma del incienso
Cubierta con un manto de flores,
Aquí está la gran tierra,
Llena con el aroma a incienso
Cubierta con un manto de flores*

*la Gran Montaña,
los Cuatro Continentes,
Portando la Joya
del Sol y la Luna.*

*En mi mente las convierto en
El Paraíso de un Buda
Y se las ofrendo todas a usted.*

*Que por esta acción,
Puedan todos los seres vivos
experimentar
el Mundo Puro.*

Idam guru ratna mandalakam niryatayami

༄༅། །སྐབས་འགོ་སེམས་བསྐྱེད། །

Kyabndro sem kye

། སངས་རྒྱལ་ཚེས་དང་ཚོགས་ཀྱི་མཚོག་རྣམས་ལ། །

Sanguie cho dang tsok kyi chok nam la

། བྱང་ཚུབ་བར་དུ་བདག་ནི་སྐབས་སུ་མཆིས། །

Chang chub bardo dakni kyab su chi

། བདག་གྲིས་སྤྱིན་སོགས་བགྲིས་པའི་བསོད་ནམས་གྲིས། །

Dakki chos nyan guipe sonam kyi

། འགོ་ལ་ཕན་ཕྱིར་སངས་རྒྱལ་འགྲུབ་པར་ཤོག།

Dro la phen chir sanguie druppar shok

Refugio y Bodhichitta

*Voy por refugio
al Buda, al Dharma y a la Sangha
Hasta que logre la iluminación.*

*Por el poder
De la bondad que yo realizo
En dar y el resto,*

Pueda yo alcanzar la Budeidad

*En beneficio
de todos los seres vivos.*

༄༅། །མཚོད་པ། །
chupa

།སྟོན་པ་སླ་མེད་སངས་རྒྱས་རིན་པོ་ཆེ།
tonpa lame sanggye rinpoche,

།སྐྱོབ་པ་སླ་མེད་དམ་ཚེས་རིན་པོ་ཆེ།
kyoppa lame damchu rinpoche,

།འབྲེན་པ་སླ་མེད་དགོ་འདུན་རིན་པོ་ཆེ།
drenpa lame gendun rinpoche,

།སྐྱབས་གནས་དགོན་མཚོག་གསུམ་ལ་མཚོད་པ་འབྲུལ།
kyabne konchok sumla chupa bul.

Acción de gracias budista

Ofrezco esto
Al Maestro
Más alto que cualquier otro
El precioso Buda.

Ofrezco esto
A la protección
Más alta que cualquier otra
El preciado Dharma.

Ofrezco esto
A las guías
Más altas que cualquier otra
La preciada Sangha.

Ofrezco esto
A los lugares de refugio
A las Tres Joyas,
Raras y supremas.

༄༅། །བཟླ་བ། །
ngowa

།དག་བའདི་ཡིས་སྐྱེ་བོ་ཀུན།
gewa diyi kyewo kun,

།བསོད་ནམས་ཡེ་ཤེས་ཚོགས་ཚུགས་ཤིང་།
sunam yeshe tsok-dzok shing,

།བསོད་ནམས་ཡེ་ཤེས་ལས་བྱུང་བའི།
sunam yeshe lejung way,

།དམ་པ་སྐྱེ་བའི་ས་འཛོལ་པར་ཤོག། །།
dampa kunyi topar shok.

Dedicación del mérito

Por la bondad
De lo que acabo de hacer, puedan todos los seres

Completar la colección del mérito y sabiduría,

Y así lograr los dos Cuerpos supremos,
Que forman el mérito y la sabiduría.

Gracias por su interés en los cursos en línea de Asian Classics Institute (Instituto de Clásicos Asiáticos.) Un curso de estudio formal completo que consta de grabaciones de audio de la serie original de clases en Nueva York, textos y material de apoyo para cada clase. La serie de audios se pueden descargar en nuestro sitio web www.theknowledgebase.com

Este Curso consta de once clases, cada una con una duración aproximada de dos horas de audio y material escrito. El audio se puede escuchar en línea como streaming, o descargarlo en su computadora para reproducirlo más tarde. El material escrito del curso está contenido en nueve archivos que se pueden descargar, imprimir y recopilar en una carpeta de tres anillos.

La carpeta completa del Curso contiene las siguientes secciones en este orden: portada y lomo, resumen del programa de formación de maestros, oraciones, programa o syllabus del curso, lecturas, notas de clase, tareas, cuestionarios, examen final, clave de respuestas y material de estudio tibetano. (Los apuntes de clase fueron tomados por un estudiante durante las clases originales en vivo, y las va a necesitar como referencia, ya que lo que se anota en el rotafolios, no siempre se menciona). Para facilitar el armado de la carpeta, asegúrese de imprimir los documentos en papel de tres agujeros.

Cada clase está acompañada de una tarea, un cuestionario, una meditación y apuntes de clase. Después de escuchar el audio de una clase, se deben completar las tareas, el cuestionario y la meditación antes de continuar a la siguiente clase.

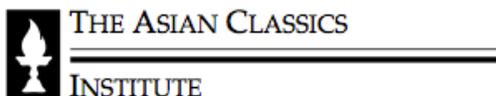
Las tareas pueden realizarse con los apuntes de clase, al estilo libro abierto. Los cuestionarios se deben responder sólo de memoria, sin la ayuda de notas u otros materiales. (Un buen método es revisar la *clave de respuestas* después de haber hecho la tarea, y usar esta misma clave para estudiar para el cuestionario). El exámen final se realiza al término del curso.

Usted puede calificar sus propias tareas utilizando la clave de respuestas proporcionada. Todas las preguntas de los cuestionarios y del examen final provienen de las tareas, por lo que la clave de respuesta de las tareas también se utiliza para calificar los cuestionarios y el examen final.

Si utiliza la clave de respuestas para completar sus tareas o exámenes copiando, por favor no envíe sus trabajos al Instituto. Si envía sus trabajos completos, y aprueba, usted recibirá un certificado de cumplimiento del Instituto.

Queremos hacer hincapié, por último, en que, a pesar de que las grabaciones y el material escrito pueden ser extremadamente útiles, es esencial que los practicantes budistas serios, se reúnan y estudien directamente con un Maestro calificado que pueda proporcionar la guía necesaria y las instrucciones personales del linaje.

La sabiduría de los Seres Iluminados se ha transmitido en un linaje ininterrumpido en estas enseñanzas. Deseamos que usted pueda ponerlas en práctica en su vida, que logre todas las realizaciones y que sea de beneficio para todos los seres en todo lugar. ¡Que toda bondad crezca y se extienda en todas las direcciones en este momento!

The Asian Classics Institute

Curso I: Las principales enseñanzas del budismo

Primer nivel de Los pasos hacia el estado de un Buda (*Lam Rim*)

Sílabo

Lectura Uno

Tema: Una introducción a los Tres Caminos Principales

Lectura: El texto raíz completo de los *Tres caminos principales (Lam-stzo rnam-gsum)* escrito por Je Tsongkapa (1357-1419)

Preambulo a la traducción al inglés del comentario de Pabongka Rimpoché sobre los *Tres Caminos Principales* escrito por Khen Rimpoché Gueshe Lobsang Tharchin (1921-2004)

Lectura dos

Tema: El Lama y la Palabra; ¿Por qué aprender los tres caminos principales?; Una Ofrenda de alabanza

Lectura: *La llave que abre la puerta del Camino Noble (Lam bzang sgo 'byed)* escrito por Pabongka Rimpoché (1878-1941), un comentario sobre los *Tres Caminos Principales (Lam-gtzo rnam-gsum)* escrito por Je Tsongkapa (1357-1419), folios 1a-5b.

Lectura tres

Tema: Cómo tomar a un lama

Lectura: *La llave que abre la puerta del Camino Noble*, folios 5b-7b.

Lectura cuatro

Tema: La promesa para crear la Obra

Lectura: *La Llave que Abre la Puerta del Camino Noble*, folios 7b-10b.

Lectura cinco

Tema: Motivación para el estudio; Por que necesita la Renuncia; Detener el deseo por esta vida

Lectura: *La llave que abre la puerta del Camino noble*, folios 10b-18b.

Lectura seis

Tema: Detener el deseo por las vidas futuras; cómo saber cuándo se ha encontrado la Renuncia

Lectura: *La llave que abre la puerta del Camino noble*, folios 18b-22b.

Lectura siete

Tema: Por qué necesita el Deseo por la iluminación

Lectura: *La llave que abre la puerta del Camino noble*, folios 22b-23b.

Lectura ocho

Tema: Cómo desarrollar el deseo por la iluminación; cómo saber cuándo se ha encontrado el deseo de la iluminación

Lectura: *La llave que abre la puerta del Camino noble*, folios 23b-29a.

Lectura nueve

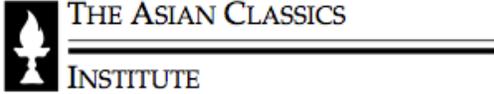
Tema: Por qué necesita la visión correcta; ¿Qué es la visión correcta?

Lectura: *La llave que abre la puerta del Camino noble*, folios 29a-35a.

Lectura diez

Tema: Cómo saber si su análisis está incompleto; Cómo saber si su análisis está completo; Una enseñanza única de la Escuela de «Implicación»; Poner en práctica lo que se ha aprendido; La Conclusión de la Explicación; La Oración del Discípulo; Una Clave Secreta para los Tres Caminos Principales.

Lectura: *La llave que abre la puerta del Camino noble*, folios 35a-41a.

The Asian Classics Institute
Curso I: Las principales enseñanzas del Budismo

Lectura uno

༄༄༄ །།ཇི་བཅུན་ཚེས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ཙོང་ཁ་པ་ཚེན་པོས་མཇེད་པའི་
ལམ་གྱི་གཏེ་བོ་རྣམས་གསུམ་བཞུགས་སོ།།

Aquí están contenidos

«Los tres caminos principales»

Escrito por el Gran Tsongkapa, Rey del Dharma

༄༄༄ །།ཇི་བཅུན་འཇམ་པའི་དབྱུངས་ལ་ཕྱག་འཚལ་ལོ།

Me postro ante todos los sagrados y altos Lamas

།རྒྱལ་པོའི་གསུང་རབ་ཀུན་གྱི་སྣིང་པོའི་དོན།
།རྒྱལ་སྐས་དམ་པ་རྣམས་ཀྱིས་བཞུགས་པའི་ལམ།
།སྐལ་ལྷན་ཐར་འདོད་རྣམས་ཀྱི་འཇུག་དོགས་དེ།
།ཇི་ལྟར་རྣམས་བཞིན་བདག་གིས་བཤད་པར་བྱ།

Hasta donde yo pueda, explicaré
La esencia de todas las altas enseñanzas de los Victoriosos,
El camino que todos sus santos hijos elogian,
El punto de entrada para los afortunados que buscan la libertad.

།གང་དག་སྲིད་པའི་བདེ་ལ་མ་ཆགས་ཤིང།
།དལ་འབྱོར་དོན་ཡོད་བྱ་སྲིད་བརྩོན་པ་ཡིས།
།རྒྱལ་བ་དགུས་པའི་ལམ་ལ་ཡིད་རྟོན་པའི།
།སྐལ་ལྷན་དེ་དག་དང་བའི་ཡིད་ཀྱིས་ཉོན།

Escuchen con una mente pura, afortunados
Que no tienen ningún ansia por los placeres de la vida,
Y que para hacer que el ocio y la fortuna tengan sentido, se esfuerzan
En dirigir sus mentes al camino que complace a los Victoriosos.

།རྣམ་དག་ངེས་འབྱུང་མེད་པར་སྲིད་མཚོ་ཡི།
།བདེ་འབྲས་དོན་གཉེར་ཞི་བའི་ཐབས་མེད་ལ།
།སྲིད་ལ་བརྟམ་པ་ཡིས་ཀྱང་ལྷུས་ཅན་རྣམས།
།ཀུན་ནས་འཆིང་སྲིད་ཐོག་མར་ངེས་འབྱུང་བཅའ།

No hay camino para finalizar, sin renuncia pura,
Este empeño por resultados placenteros en el océano de la vida.
Es también debido a su vida anhelante, que los seres
Están encadenados, así que busquen primero la renuncia .

།དལ་འབྱོར་རྙིང་དཀའ་ཚོ་ལ་ལོང་མིད་པ།
།ཡིད་ལ་གོམས་པས་ཚོ་འདིའི་སྣང་ཤས་ལོག།
།ལས་འབྲས་མི་བསྐྱུ་འཁོར་བའི་སྤྱད་བསྐྱལ་ན་མས།
།ཡང་ཡང་བསམ་ན་སྤྱི་མའི་སྣང་ཤས་ལྡོག།

Ocio y fortuna son difíciles de encontrar, la vida no es larga.
Piense en ello constantemente, elimine el deseo por esta vida.
Piense una y otra vez cómo las acciones y sus frutos nunca fallan
Y el sufrimiento del ciclo: elimine su deseo por el futuro.

།དེ་ལྟར་གོམས་པས་འཁོར་བའི་ཡུན་ཚོགས་ལ།
།ཡིད་སློན་སྐད་ཅིག་ཅམ་ཡང་མི་སྐྱེ་ཞིང་།
།ཉིན་མཚན་ཀུན་ཏུ་ཐར་པ་དོན་གཉེར་སློ།
།བྱང་ན་དེ་ཚོ་ངེས་འབྱུང་སྐྱིས་པ་ལགས།

Cuando haya meditado de este modo y no sienta siquiera
Un momento de deseo por las cosas buenas de la vida cíclica,
Y cuando usted empiece a pensar, tanto de noche como de día,
En lograr la libertad, habrá encontrado la renuncia.

ངེས་འབྱུང་དེ་ཡང་རྣམ་དག་སེམས་བསྐྱེད་སྐྱིམ།
ཟིན་པ་མེད་ན་སླ་མེད་བྱང་ལྷུ་གེ།
ལྷན་ཚོགས་བདེ་བའི་རྒྱ་རུ་མི་འགྱུར་བས།
སློ་ལྷན་རྣམས་ཀྱིས་བྱང་ལྷུ་སེམས་མཚོག་བསྐྱེད།

Sin embargo, la renuncia nunca puede aportar
El goce total del incomparable estado de un Buda,
A menos que esté unida por el más puro deseo; y así
Los sabios buscan el alto deseo por la iluminación.

ཤུགས་དྲག་ལྷུ་པོ་བཞི་ཡི་རྒྱན་གྱིས་བྱེད།
སློབ་དཀའ་ལས་ཀྱི་འཆིང་བ་དམ་པོས་བསྐྱེད།
འདག་འཛིན་ལྷགས་ཀྱི་དྲ་བའི་སྐྱབས་སུ་ཚུད།
མ་རིག་སྐྱུན་པའི་སྐྱབས་ཆེན་ཀུན་ནས་འཐིབས།
སྐྱ་མེད་སྲིད་པར་སྐྱེ་ཞིང་སྐྱེ་བ་རུ།
སྐྱབས་བསྐྱེད་བསྐྱེད་ཀྱིས་རྒྱན་ཆད་མེད་པར་མཛད།
འགན་སྐྱབས་འདི་འདྲར་བྱུར་པའི་མ་རྣམས་ཀྱི།
འང་ཚུལ་བསམས་ནས་སེམས་མཚོག་བསྐྱེད་པར་མཛོད།

Son arrastrados por cuatro intensas corrientes de río.
Encadenados firmemente con acciones del pasado difíciles de deshacer.
Atascados en la jaula de acero de su aferramiento al «yo»,
Asfixiados por la negra oscuridad de la ignorancia.
En una rueda sin límites, nacen, y en sus nacimientos
Son torturados sin tregua por los tres sufrimientos.
Piense en cómo se sienten sus madres, piense en lo que les está sucediendo,
Por ellas: Intente desarrollar este alto deseo.

།གནས་ལུགས་རྟོགས་པའི་ཤེས་རབ་མི་ལྔན་ན།
།ངེས་འབྱུང་བྱང་རྒྱུ་སེམས་ལ་གོམས་བྱས་ཀྱང་།
།སྲིད་པའི་ཙུ་བ་བཅད་པར་མི་རུས་པས།
།དེ་སྲིད་རྟོན་འབྲེལ་རྟོགས་པའི་ཐབས་ལ་འབད།

Usted puede dominar la renuncia y el deseo,
Pero a menos que usted tenga la sabiduría para percibir la realidad
No podrá cortar la raíz de la vida cíclica.
Por lo tanto haga esfuerzos en percibir la interdependencia.

།གང་ཞིག་འཁོར་འདས་ཚེས་རྣམས་ཐམས་ཅད་ཀྱི།
།རྒྱ་འབྲས་ནམ་ཡང་བསྐྱུ་བ་མེད་མཐོང་ཞིང་།
།དམིགས་པའི་གཏད་སོ་གང་ཡིན་ཀུན་ཞིག་པ།
།དེ་ནི་སངས་རྒྱས་དབྱེས་པའི་ལམ་ལ་ཞུགས།

Una persona ha entrado en el camino que complace a los Budas,
Cuando para todos los objetos, en el ciclo o más allá
Percibe que la causa y el efecto nunca pueden fallar,
Y cuando para ella, éstos pierden toda su apariencia sólida.

སྐྱུང་བ་རྟེན་འབྲེལ་བ་སྐྱུ་བ་མེད་པ་དང།
སྐྱོང་བ་ཁས་ལེན་བྲལ་བའི་གོ་བ་གཉིས།
རྗེ་སྤྱིད་སོ་སོར་སྐྱུང་བ་དེ་སྤྱིད་དུ།
འད་དུང་ཐུབ་པའི་དགོངས་པ་རྟོགས་པ་མེད།

Aún no se ha dado cuenta del pensamiento del Capaz
Mientras estas dos ideas le parezcan dispares:
La apariencia de las cosas —la infalible interdependencia;
Y la vacuidad—más allá de asumir cualquier postura—.

འམ་ཞིག་རེ་འཛོག་མེད་པར་ཅིག་ཅར་དུ།
རྟེན་འབྲེལ་མི་བསྐྱར་མཐོང་བ་ཙམ་ཉིད་ནས།
འཇམ་ཤེས་ཡུལ་གྱི་འཛིན་སྣངས་ཀུན་འཛིག་ན།
དེ་ཚེ་ལྟ་བའི་དཔྱད་པ་རྟོགས་པ་ལགས།

En algún momento ya no se alternan, se juntan.
Sólo ver que la interdependencia nunca falla,
Trae una comprensión que destruye la forma cómo usted se aferra a los objetos.
Y entonces, su análisis basado en la visión está completo.

འགཞན་ཡང་སྣང་བས་ཡོད་མཐའ་སེལ་བ་དང་།
སྣོང་བས་མེད་མཐའ་སེལ་གྱིང་སྣོང་པ་ཉིད།
སྐྱུ་དང་འབྲས་བུར་འཆར་བའི་རྩལ་ཤེས་ན།
མཐར་འཇིག་ལྟ་བའི་འཕྲོག་པར་མི་འགྱུར་རོ།

Además, la apariencia impide el extremo de la existencia;
La vacuidad impide el de la no existencia, y si
Usted percibe cómo la vacuidad se muestra en la causa y efecto,
Nunca será arrastrado por los puntos de vista extremos.

དེ་ལྟར་ལམ་གྱི་གཙོ་བོ་རྣམ་གསུམ་གྱི།
འགན་ད་རྣམས་རང་གི་ཇི་བཞིན་རྟོགས་པའི་ཚེ།
འདབེན་པ་བསྐྱེད་ཏེ་བཙོན་འགྲུས་སྣོང་བས་བསྐྱེད་ནས།
འགཞན་གྱི་མདུན་མ་མུར་དུ་སྐྱབས་ཤིག་བྱ།

Cuando usted haya entendido tan bien como yo, los puntos esenciales
De cada uno de los tres principales caminos explicados.
Entonces, hijo mío, entre en aislamiento, haga poderosos
Esfuerzos, y alcance con rapidez su deseo supremo.

ཞེས་པ་འདི་ནི་མང་དུ་ཐོས་པའི་དགེ་སྣོང་སྣོང་བཟང་གྲགས་པའི་དཔལ་གྱིས་ཚ་ཁོ་དབོན་པོ་
ངག་དབང་གྲགས་པ་ལ་གདམས་པའོ།།

Estas instrucciones le fueron impartidas a Ngawang Drakpa, un monje del distrito de Tsako, por el ilustrado monje budista, el glorioso Losang Drakpa.

El siguiente texto es un prólogo escrito por Khen Rinpoche Guese Lobsang Tharchin (1921-2004) enviado para la traducción al inglés del comentario de Pabongka Rinpoche sobre los *Tres caminos principales (Lam-gtzo rnam-gsum)* titulado *La llave que abre la puerta al camino Noble (Lam bzang sgo 'byed)*.

Yeshe Losang estaba sentado como siempre, mirando al techo con la boca abierta. Éramos jóvenes monjes de Sera, uno de los principales monasterios budistas del Tíbet. Nos sentábamos en largas hileras dándonos la cara unos a otros mientras cantábamos una de las oraciones más sagradas de nuestra religión—la *Ofrenda a los Lamas*.

Él estaba a unos tres metros de distancia, aún soñando despierto con la boca abierta. Yo era el rebelde de la clase, inteligente, pero con un carácter travieso que empeoró al juntarme con mis irreverentes compañeros de juego. Dos de ellos estaban sentados conmigo, uno a cada lado, y tampoco se concentraban mucho en la oración. Aposté con ellos a que podría golpear la boca de Yeshe Losang.

Este era nuestro juego, lo llamábamos *pakda*, que significa «la flecha de pasta». Tomaba una pequeña bola de pasta de cebada y la lanzaba con el dedo medio. Este era el tipo de cosas que se me daban bien ya que no pasaba mucho tiempo estudiando, como se suponía.

Yeshe Losang todavía estaba boquiabierto, proporcionando un buen blanco. Mientras los cantos iban aumentando progresivamente, apunté y disparé—la pelota de pasta no sólo alcanzó su boca sino que llegó directamente hasta atrás, produciendo un tremendo ruido al pegarle ¡twouch!, de modo que comenzó a ahogarse y a escupir mientras que a mis costados mis amigos estallaban en risas.

Se levantó y se acercó el Gergen, nuestro disciplinario maestro que se encarga de vigilar a los más jóvenes durante las ceremonias, y a detectar a los infractores (yo me mantuve con la cara seria durante todo el incidente). Él llevaba un pequeño bastón para tales ocasiones y comenzó a atizarles desde detrás de la fila.

Aunque empezaron a llorar no podían parar de reír, mientras recibían una buena tunda. Yeshe Losang aún estaba ahogándose y ahí estaba yo, quieto como un buen monje arreglándomelas para salir libre de culpa. Más tarde me dijeron que haber visto el rostro de Yeshe Losang desencajado bien había valido la páliza y que no estaban resentidos conmigo porque yo me libré.

Esta pequeña escena era muy típica de mis primeros años en Sera. Como muchos chicos tibetanos, ingresé en el monasterio a una edad temprana—esto fue en 1928, cuando sólo tenía siete años—. Al principio, extrañábamos a nuestros padres, hermanos y hermanas, pero nuestra casa en el monasterio era un lugar maravilloso para un niño—estábamos con cincuenta chicos de nuestra misma edad, lo cual significaba una gran distracción, cuando nos salíamos con la nuestra, y al mismo tiempo, un profundo sentimiento de hermandad a medida que recorriamos juntos

el riguroso estudio de 25 años y, finalmente nos graduábamos con el ansiado título de «gueshe»—maestría en estudios Budistas.

Mi propia casa era la de Gyalrong, una de las quince más grandes en la Universidad de Sera Mey, en sí una de las tres grandes divisiones del Monasterio de Sera. En su apogeo, Sera llegó a tener más de 8,000 maestros y discípulos estudiando los antiguos libros de la sabiduría Budista.

Nuestro monasterio estaba localizado justo en las afueras de Lhasa, la capital del Tíbet, que es el reino montañoso rodeado por el monte Everest y el resto de los Himalayas, al norte de la India y al oeste de China. A pesar de que el Buda nació en la India, Tíbet es el lugar donde sus enseñanzas completas han sobrevivido hasta la fecha. Fueron traídas a nuestro país desde hace más de mil años, traducidas cuidadosamente a nuestro idioma y conservadas en nuestros monasterios en las montañas mientras que en el mundo externo los libros Budistas, monasterios y monjes prácticamente han desaparecido, abogados de la total no-violencia en un mundo violento.

Nosotros, los jóvenes monjes, no éramos tan nobles. Mi tutor solía enviarnos con cubetas a los acantilados rocosos que se encontraban detrás del monasterio para llevar agua del manantial y allí perdíamos el tiempo durante horas. A veces metíamos los pies dentro de nuestras túnicas color granate y resbalábamos deslizándonos por las grandes rocas hasta que la tela quedaba hecha añicos. El encargado de la casa, por supuesto, nos daba unos coscorrónes.

Lanzar piedras era otra buena manera de perder el tiempo y recuerdo que, en una ocasión, le pegué a una lagartija, la maté por accidente y sentí un gran arrepentimiento. Ya que creemos que todas las criaturas vivas tienen sentimientos y que buscan sentirse bien y evitar el dolor, igual que usted y yo.

De regreso al monasterio, el truco favorito era llenar de tachuelas el pasillo que dirigía a la puerta principal. Nuestro país está en una especie de bolsa detrás de los Himalayas y no era tan frío como imagina la mayoría de gente que debería ser la Tierra de las Nieves. A algunos de los monjes les encantaba caminar descalzos y por eso solíamos agacharnos detrás de la pared, cerca de la puerta, esperando una víctima. Nuestras risas empezaban a estallar incluso antes de que sus pies llegaran a las tachuelas, y luego nos solíamos escapar corriendo, con los hábitos volando con el viento antes de que pudieran venir a atraparnos.

Incluso en mi hogar yo no era un estudiante modelo. Mi tutor, el que normalmente nos enseña a leer y a escribir antes de empezar nuestros estudios filosóficos formales, era Gueshe Thupten Namdrol. Era muy estricto conmigo y con el otro compañero que compartía nuestras habitaciones. Este chico era un travieso muy notorio bobo y empezó a afectarme a mi también.

Cuando empezamos nuestros primeros cursos de lógica y debate budista, recorrí todos los pasos—presenté bien mis exámenes, memoricé todo lo necesario y entendí rápidamente los principios del razonamiento— pero mi corazón no estaba en ello. Para cuando empezamos el siguiente curso, doce largos años dedicados al significado de la sabiduría, adquirí una reputación bastante mala.

Por esta época, le ofrecieron a mi tutor el rango de abad de un monasterio llamado Ganden Shedrup Ling, en el distrito de Hloka, bastante lejos, al sur de la capital. Era un gran honor ya que el puesto había sido concedido por el Kashak—el Alto Consejo del Gobierno tibetano— y aprobado personalmente por el Dalai Lama, el gran líder espiritual y temporal de nuestra tierra. Esta posición le aportaría unos ingresos sustanciales que yo, como mano derecha de Gueshe Namdrol, compartiría. Todo el mundo pensó que sería una buena oportunidad para que yo pudiera crecer y abandonar con elegancia el duro curso de estudio que me esperaba y que parecía que nunca podría completar.

Fue en esta época cuando el glorioso Pabongka Rinpoché, el autor del comentario que usted está a punto de leer, apareció en mi vida. Como yo, de joven también él había realizado sus estudios en el Colegio de Sera Mey, del monasterio de Sera, De hecho, pertenecía a la misma casa, Gyalrong.

Pabongka Rinpoché nació en 1878, en una provincia llamada Tsawa Li, del distrito de Yeru Shang en el estado de Tsang al norte de Lhasa. Su familia pertenecía a la nobleza y tenía una modesta propiedad denominada Chappel Gershi. De niño, exhibía cualidades poco usuales y a los siete años fue llevado frente a Sharpa Choje Losang Dargye, una de las principales figuras religiosas de aquellos días.

El Lama estaba seguro de que el chico era un santo reencarnado e incluso llegó a examinarle para comprobar si se trataba de la reencarnación de su propio y finado maestro. No lo era, pero el sabio predijo que si era enviado a la Casa Gyalrong del Colegio de Sera Me, algo maravilloso pasaría con él en el futuro.

Más tarde, se descubrió que el joven era una reencarnación de la línea Changkya, que incluía al ilustre erudito Changkya Rolpe Dorje (1717–1786). Los lamas de esta línea habían enseñado extensamente en las regiones de Mongolia y China, —incluso en la corte del emperador chino— y el nombre «Changkya» tenía fuertes connotaciones chinas. Ya en aquellos días el gobierno tibetano y la gente eran sensibles a las presiones que nos imponía nuestro poderoso vecino del este, por ello se eliminó el nombre «Changkya» y en vez de ello se declaró al niño «Pabongka».

Pabongka, también conocido como Parongka, es una gran y famosa formación rocosa a unos 5 kilómetros a pie del monasterio de Sera. La palabra misma «pabong», significa en nuestro idioma «gran peñasco». Es un lugar históricamente muy importante para los tibetanos ya que encima de dichos peñascos se encuentra el palacio de Songtsen Gampo, el rey del siglo VII que convirtió al Tíbet en una de las principales naciones de Asia en aquella época, y que ayudó a introducir las primeras enseñanzas Budistas de la India.

Hasta la época de Songtsen Gampo, los tibetanos no tenían idioma escrito. El rey, quien deseaba que los grandes textos del Budismo fueran traducidos a nuestro idioma, envió a un número de delegaciones a la India con la encomienda de regresar con un alfabeto escrito. Muchos de los jóvenes fallecieron debido al calor húmedo de los valles y las junglas de la India, tan diferentes de nuestra elevada

meseta tibetana, no obstante el ministro Tonmi Sambatha logró regresar. Él creó un alfabeto y una gramática que aún perdura hoy en día. Y se dice que llevó a cabo esta gran labor en el palacio de Songtsen Gampo, encima de los acantilados de Pabongka.

Pabongka Rinpoché era en realidad el segundo Pabongka, ya que finalmente se acordó que se le había reconocido como la reencarnación del Khenpo (o abad) del pequeño monasterio que se encontraba encima del peñasco. Por esta razón, se le conoció como «Pabongka Kentrul» o «reencarnación del abad de Pabongka». El nombre completo de Pabongka Rinpoché era Kyabye Pabongka Yetsun Yampa Tenzin Trinle Gyatso Pel Sangpo, traducido como el «noble protector, el de Pabongka, el venerable y glorioso maestro, cuyo nombre es el Amoroso Sustentante de las Enseñanzas de Buda, Océano de las Poderosas Actividades del Buda». Popularmente, también se le conoce como «Dechen Ñingpo» que significa «Esencia del Gran Goce», en referencia a su dominio de las enseñanzas secretas del budismo. Los tibetanos creemos que es irrespetuoso dirigirnos a un gran líder religioso por su «primer» nombre—tal como «Tsongkapa» o «Pabongka»— pero aquí hemos simplificado los nombres tibetanos para ayudar a los lectores occidentales.

La carrera de Pabongka Rinpoché en el Colegio de Sera Mey no fue sobresaliente; terminó su grado de gueshe, pero sólo llegó al rango de «lingse», lo cual significa que pasó los exámenes en su propio monasterio pero no entró en los de rangos más altos como el de «hlarampa». Para obtener el nivel hlarampa es preciso pasar una exhaustiva serie de exámenes y debates públicos en diferentes monasterios, culminando en el palacio de verano de Norbulingka con una sesión ante el Dalai Lama y sus maestros. Sólo después de su graduación en Sera Mey y el éxito de sus viajes para enseñar fuera de la capital, fue lo que comenzó a esparcir la fama de Pabongka Rinpoché. Gradualmente, comenzó a formar un gran séquito de discípulos y desplegó una tremenda capacidad como maestro público. No era alto (tal y como lo recuerdo, era de mi estatura y sólo mido 1.65) pero tenía el pecho ancho y parecía llenar el trono cuando subía para comenzar su discurso.

Su voz era increíblemente poderosa. En muchas ocasiones se dirigía a audiencias formadas por miles de personas, y aún así todos lo escuchaban claramente (en el Tíbet de aquellos días no habíamos escuchado hablar de micrófonos o altavoces). Parte del truco, desde luego, era llenar la sala con la audiencia sentada al estilo tibetano, con las piernas cruzadas en el suelo, con el Lama en una plataforma elevada. Aún así, el público inundaba los pasillos del corredor o se sentaba en el tejado, mirando a través de las ventanas del campanario.

Pabongka Rinpoché tenía una capacidad incomparable para relacionarse con su audiencia y por esta razón se convirtió en maestro, tanto para el hombre común como para nosotros los monjes.

En general, la mayoría de las enseñanzas del Buda tal y como se aprenden en el monasterio, son extremadamente detalladas, profundas y a veces técnicas. Además, utilizamos rigurosos exámenes de lógica formal para analizarlas, a medida que avanzamos en nuestras clases. Estos métodos son importantes para lograr los objetivos más altos de la práctica Budista de manera sistemática, y para transmitir estas enseñanzas a los demás. Sin embargo estaban más allá de la

capacidad de muchos de los laicos tibetanos. El gran logro de Rinpoché fue que encontró un modo de atraer y dirigirse a oyentes de todos los niveles.

Su arma más famosa era el humor. Los discursos públicos en el Tíbet podían durar diez horas o más sin descanso, y sólo un gran santo podía mantener la atención de su audiencia tanto tiempo. Inevitablemente, parte de la audiencia asentía con la cabeza o caía en una especie de letargo. Entonces Pabongka Rinpoché, de pronto, relataba una historia divertida o un chiste con una útil moraleja, y hacía estallar a sus oyentes en ataques de risa. Esto despertaba a los que soñaban despiertos, que siempre buscaban a alguien entre sus vecinos que les pudiera repetir el chiste.

Los efectos en su audiencia eran sorprendentes e inmediatos. Recuerdo en particular el caso de Dapon Tsago, un miembro de la nobleza que ocupaba una influyente posición, similar a la de un Ministro de Defensa. Las enseñanzas públicas en el Tíbet eran tanto un evento social como religioso, y los aristócratas se presentaban con sus mejores ropajes: a menudo parecía que no venían a escuchar el Dharma, sino más bien, para hacer un acto de apariencia; Así que un día este gran general entró en la sala, elegantemente vestido todo de seda, su largo cabello, cayendo en rulos cuidadosamente diseñados (esto se consideraba algo muy varonil y estaba de moda en el viejo Tíbet). Una gran espada ceremonial colgaba de su cinturón, haciendo un importante ruido al entrar.

Al final de la primera sección de la enseñanza, se le vio dejando la sala en silencio y sumergido en profundos pensamientos—con una tela había envuelto su arma de guerra para esconderla y se la llevaba a casa—. Más tarde, pudimos ver que se había cortado sus mechones de guerrero y finalmente, un día se arrojó ante Rinpoché y le pidió que le concediera los votos religiosos especiales de por vida para los laicos. Desde entonces, siguió siempre a Pabongka Rinpoché a cada enseñanza pública que él dio.

Rinpoché nunca había pasado mucho tiempo en el pequeño monasterio encima del peñasco situado en la cima de la roca Pabongka, y su fama pronto tomó tales proporciones que el Colegio Ngakpa del Monasterio de Sera le ofreció un gran complejo de retiro en la ladera de la roca de Pabongka. El nombre de esta ermita era Tashi Choling, o «Isla Espiritual Auspiciosa». Unos sesenta monjes residían allí, y según recuerdo, unos dieciséis asistentes personales ayudaban al Lama en su exigente horario: dos monjes secretarios, un director de finanzas, etc. El Rinpoché dividía su tiempo entre sus aposentos de aquí y una pequeña celda de meditación construida alrededor de la entrada de una cueva, más arriba, a un costado de la montaña.

La cueva era conocida como Takden, y fue aquí donde Pabongka Rinpoché solía escaparse durante largos periodos para hacer sus prácticas privadas y meditaciones. La cámara central tenía un techo elevado en forma de bóveda, tan alto que la luz de una antorcha no podía iluminarla y la oscuridad parecía llegar hasta el infinito. En el centro del techo había un extraño triángulo hecho por la naturaleza en la roca que era idéntico a la forma externa de uno de los mundos místicos que se describen en nuestras enseñanzas secretas.

En la esquina de esta maravillosa cueva, fluía un manantial subterráneo de una roca, y encima de la cual había otro dibujo natural, éste era igual que el tercer ojo que vemos pintado en la frente de una de nuestras Budas femeninas. A propósito, este «tercer ojo», es principalmente, metafórico y representa la comprensión espiritual en nuestro corazón. Creíamos que la cueva era el hogar de alguna *dakini*—una especie de ángel Budista—porque la gente a menudo decía que veían a una maravillosa dama salir de la cueva, pero nunca nadie la había visto entrar.

Fue en sus aposentos privados en la ermita de Tashi Choling que conocí por vez primera a Pabongka Rinpoché había llegado de un extenso viaje de enseñanzas por el este del Tíbet. Yo todavía era un joven salvaje y me había quedado atorado con el desagradable trabajo de *nyerpa* para la casa de Gyalrong—esto significaba que yo era una especie de intendente y tenía que asegurarme de que hubiera suficiente leña para quemar y comida para mantener en funcionamiento la cocina de la casa para varios cientos de monjes. Como Rinpoché era un miembro de Gyalrong, debíamos enviarle un comité a la ermita para darle la bienvenida y presentarle ofrendas. Como *nyerpa*, se esperaba que yo preparara los abastecimientos y les ayudara a llevarlos.

En conversación privada, Pabongka Rinpoché tenía el hábito de añadir «¡Muy bien! ¡Muy bien!» a todo lo que decía. Recuerdo especialmente que cuando entré en su presencia, puso sus manos sobre mi cabeza y dijo: «¡Muy bien! ¡Muy bien! ¡Este parece un chico brillante!». Desde aquel día en adelante, sentí como si hubiera recibido su bendición y algún poder especial para continuar con mis estudios.

Cuando yo tenía dieciocho años, se le pidió al Rinpoché que viniera a nuestro Colegio de Sera Mey a dar un discurso sobre los Pasos del camino al estado de un Buda. Él solía recibir incontables peticiones de este tipo, normalmente de patrocinadores ricos que esperaban reunir algún mérito para la vida futura, o de monjes que querían recibir la transmisión de una enseñanza en particular para poder transmitirla a sus propios seguidores en el futuro. El Rinpoché normalmente prometía considerar la petición, y luego intentaba satisfacer varias a la vez, transmitiendo un gran discurso público.

Estos discursos se anunciaban con meses de antelación. Los patrocinadores alquilaban una gran sala en uno de los monasterios principales, justo fuera de la capital, o reservaban una de las grandes capillas en Lhasa. Nosotros los monjes teníamos que asistir a nuestras clases habituales pero a veces podíamos organizarnos para hacer la caminata de una hora hasta Lhasa (no había coches en Tíbet en aquellos días), asistir a la enseñanza y regresar rápidamente antes de las sesiones nocturnas de debate en el parque del monasterio. Recuerdo que los monjes más ancianos salían antes que nosotros y volvían más tarde, o incluso conseguían un permiso para quedarse en una habitación en Lhasa durante el término del curso, ya que el viaje a pie les era difícil.

Este discurso particular en Sera Mey tuvo una duración de tres meses enteros. Nos sentábamos durante seis horas al día: Tres horas por la mañana, con un descanso para comer, y luego tres horas por la tarde. Pabongka Rinpoché repasó cuidadosamente el *Lam Rim Chenmo* entero, la gran exposición de los Pasos del

camino a la Iluminación escritas por el incomparable Señor Tsongkapa—autor también de los versos raíz explicados aquí por Pabongka Rinpoché en su comentario. Rinpoché se refirió a cada uno de los ocho textos clásicos sobre los Pasos del camino durante su discurso, seguido por unos 10,000 monjes.

Como a muchos otros en la audiencia, me maravilló el poder de su enseñanza. Mucho de esto lo había escuchado antes, pero la manera cómo él lo enseñaba, yo sentí que recibí su bendición, hizo que de pronto me resultara muy familiar. Allí me encontraba yo, viviendo la corta y preciada vida de un ser humano lo suficientemente afortunado como para ser un estudiante en uno de los monasterios Budistas más importantes del mundo. ¿Por qué estaba desperdiciando mi tiempo? ¿Qué pasaría si me muriera de repente?

En mi corazón, tomé la decisión de dominar las enseñanzas para mi beneficio y el de los demás. Recuerdo haber ido a mi habitación, en la casa de mi maestro, Gueshe Namdrol para declararle mi cambio de corazón: «A partir de ahora, el chico malo estudiará y se convertirá en un gueshe!» Gueshe Namdrol se rió y me dijo: «¡El día en que te conviertas en gueshe, yo seré el Ganden Tripa!»

El Ganden Tripa es uno de los personajes religiosos más altos en el Tíbet: Ocupa el Trono del mismo Señor Tsongkapa, y esta posición se consigue al obtener el rango más alto de gueshe—*el hlarampa*—y fungir como la cabeza de uno de los colegios consagrados al estudio de las enseñanzas secretas. Mi maestro nunca había pasado del grado *tsokrampa* de gueshe, por lo que nunca se podría haber convertido en Ganden Tripa, y ambos lo sabíamos. Me enfadé, en el buen sentido, y le juré que no sólo me convertiría en gueshe, sino también en gueshe *hlarampa*. Años después de haber pasado los exámenes de *hlarampa* con los honores más altos, Gueshe Namdrol solía venir tímidamente a pedirme de forma indirecta si le podía ayudar a elegir un buen tema para los debates del día.

Este fue el gran regalo que recibí de Pabongka Rinpoché: Abordé mis estudios con pasión, teniendo en mente la brevedad de la vida y el valor de ayudar a los demás. Hasta esta época yo había sido el escribano de la casa, una especie de oficinista que escribía las cartas de todos. Con el fin de tener más tiempo para mis estudios, un día tomé mis costosas plumas y papel, y delante de cientos de mis compañeros de clase, las ofrecí a cualquiera que las deseara.

Después, se torno serio el plan del gobierno de enviarnos a Gueshe Namdrol y a mí a un puesto monástico en el sur del Tíbet. La permanencia del cargo duraría seis años, y así calculé mi pérdida potencial: Un año más en la clase de los «temas especiales» para la perfección de la sabiduría, dos años en la clase del «camino medio» o la visión correcta, y los dos años finales en las clases del conocimiento trascendental y moralidad jurada—todos ellos, temas Budistas extremadamente importantes. Se necesitó algo de valor, pero acudí a mi maestro y le rogué su permiso para quedarme y continuar mis estudios en Sera Mey.

Para sorpresa de todos, accedió y eligió a mi feliz y afortunado compañero de habitación para acompañarle. Me devolvió las llaves de sus apartamentos y se marchó, ante la consternación de todos los vecinos, convencidos de que yo les destruiría el lugar. Sin embargo, pronto me comenzaron a llamar «Gyalrong Chunze» —algo así como el «rata de biblioteca de la Casa de Gyalrong» —y mis estudios habían mejorado lo suficiente como para obtener un *miksel*, o un permiso especial para liberarme de todos mis deberes y poder consagrar cada minuto a mis estudios.

Puedo decir que fue aquí cuando mi vida cambió, por tres razones: Pabongka Rinpoché había puesto un poco de renuncia y otras buenas motivaciones en mi corazón; yo había renunciado a la riqueza y a la posición para poder continuar mis estudios espirituales; y había conseguido el tiempo libre para poder dedicarme a la práctica. En esta última categoría de ocio, incluiría el hecho de que, finalmente, me pude escapar de la influencia de mi travieso compañero de habitación. Y también tuve la buena fortuna de haber conocido al Venerable Jampel Senge.

Como era costumbre monástica, la clase de Jampel Senge (quien estaba un año más adelantado que yo), se había unido a la mía en cierto momento del plan de estudios. Como algunas de las famosas figuras mencionadas en la enseñanza que usted está a punto de leer, él creció originalmente en una religión distinta y entró en nuestro monasterio bastante tarde en su vida; era un escéptico confirmado. Sin embargo, se quedó allí y se convirtió en un auténtico experto en budismo; cada día solíamos pasar horas juntos revisando lo que habíamos escuchado en la clase y preparándonos uno al otro para los debates nocturnos. Fue de Yampel Sengue que aprendí el valor de los buenos amigos espirituales; al final, alcanzamos juntos el rango más elevado de gueshe.

Después de la pérdida de nuestro país, viajó a Italia, donde se convirtió en tutor del afamado tibetólogo, profesor Tucci, hasta que falleció allí.

Fue antes de mis exámenes finales que el preciado Pabongka Rinpoché abandonó esta tierra. Después de las enseñanzas a las que asistí en Sera Mey, el Rinpoché había viajado al distrito de Hloka, en el sur del Tíbet, para enseñar allí a muchos de sus discípulos. Continuó en la provincia de Dakpo, enseñando continuamente y falleció allí a los sesenta y tres años, en 1941. Es costumbre en nuestro país incinerar el cuerpo de un santo y conservar sus cenizas en un pequeño santuario, y aún recuerdo el día en que llevaron sus restos a la ermita de la montaña Tashi Chuling. Se construyó un santuario y una gran cantidad de monjes, incluyéndome, le rendimos respeto y le hicimos nuestras últimas ofrendas.

Nosotros los Budistas creemos que aunque el cuerpo muere, la mente—puesto que no es destructible como la materia física—continúa y eventualmente entra en un nuevo cuerpo, en el seno de una madre, si ha de ser humano. Creemos que los grandes santos pueden elegir su siguiente nacimiento y que, movidos por la compasión, elegirán regresar para volver a enseñar a sus discípulos, si esto ha de beneficiarlos. Por lo tanto, es costumbre que los discípulos busquen la ayuda de grandes hombres sabios para encontrar al niño que es la reencarnación de su maestro.

La primera reencarnación de Pabongka Rinpoché nació en el área de Drikung en el centro del Tíbet, durante los turbulentos años en que los chinos invadieron por vez primera y empezaron a apoderarse de nuestro país. Se escapó con mucha de nuestra gente por las montañas de los Himalayas hasta descender a los valles de la India. Una vez ahí, la mayoría de los monjes que sobrevivieron al peligroso viaje, fueron instalados por el gobierno indio en un campo improvisado de refugiados en la antigua y abandonada prisión de Buxall, en las junglas del estado de Bengala, al oeste de la India. A mí casi me matan durante el bombardeo de nuestro monasterio, y al llegar a la India fui elegido por Su Santidad el Dalai Lama para trabajar en la oficina de educación recién formada por el gobierno en el exilio en Dharamsala, cerca de la frontera del norte de la India.

La prisión de Buxall había sido construida años antes por los británicos durante su gobierno en la India. Era una enorme estructura de concreto con grandes puertas de hierro, y construida a propósito en medio la nada. Mahatma Gandhi y el Sr. Nehru, líderes del movimiento de independencia de la India, habían sido algunos de sus distinguidos reclusos.

La India es un país pobre, pero hizo lo mejor que pudo para ayudarnos a nosotros los refugiados; la prisión fue el único alojamiento disponible que pudieron encontrar en su sobrepoblado país. El clima en la jungla era caluroso y húmedo — completamente opuesto al de nuestra tierra. Al igual que las delegaciones de traductores que habían ido a la India mil años antes para traernos un alfabeto, la mayoría de nuestros monjes fallecieron al caer víctimas de la tuberculosis y otras enfermedades tropicales y muchos de ellos murieron.

Sin embargo, la prisión de Buxall tenía una ventaja —soledad total. Y por primera vez en la historia, grandes eruditos de todas las muchas tradiciones y monasterios del Tíbet fueron colocados en un mismo lugar durante más de una década. En este medio, el segundo Pabongka Rinpoché sobresalió en sus estudios y en poco tiempo ya enseñaba a otros monjes, temas como gramática y redacción. Se presentó a su examen de gueshe a una edad temprana y destacó. Durante estos exámenes, parecía estar débil y con dolores; inmediatamente después de haberlos terminado fue hospitalizado debido a una grave tuberculosis. Ante la preocupación de todos los monjes, repentinamente falleció; sus seguidores más cercanos no podían creer que pudiera elegir dejarlos en momentos tan desesperados de nuestra historia— caímos en depresión y un gran gueshe incluso intentó suicidarse (a pesar de que creemos que eso es un pecado).

La segunda reencarnación de Pabongka Rinpoché fue descubierta en Darjeling, India, por su discípulo Kyabye Triyang Rinpoché y ahora es un prometedor monje en el nuevo monasterio de Sera que se fundó en el sur de la India por un dedicado grupo de monjes que sobrevivieron al calvario de Buxall. Vive en una cómoda vivienda construida por sus seguidores, algunos de los cuales también le habían asistido en sus dos vidas previas. Su tutor principal era el difunto Giku-la, Losang Samten, que también sirvió como líder de la nueva Casa Gyalrong y director del Fondo de Becas de Sera Mey, que yo y mis propios estudiantes, hemos establecido

para la formación continua de jóvenes monjes en nuestro curso de estudio tradicional.

El Pabongka Rinpoché original también sobrevive en los trabajos de sus discípulos principales y en sus numerosos escritos. Su colección de trabajos comprende unos quince volúmenes con un total de cien tratados diferentes que abarcan un amplio abanico de temas, tanto de las enseñanzas abiertas como secretas del Buda. Sus estudiantes jugaron un papel especial en conservar sus enseñanzas, ya que muchos de los trabajos principales que tenemos hoy son, de hecho, transcripciones de sus discursos orales recopilados por sus seguidores más cercanos.

El comentario de los Tres caminos principales que tienen en sus manos, por ejemplo, fue preparado en base a un conjunto de anotaciones del Venerable Losang Dorje. El gran trabajo de Rinpoché sobre los Pasos del camino a la Iluminación, titulado *la Liberación en la palma de sus manos*, fue recopilado por Kyabje Trijang Rinpoché, Losang Yeshe Tenzin Gyatso, que sirvió como uno de los dos tutores del presente Dalai Lama y que era mi propio ypreciado Lama raíz. Kyabje Trijang Rinpoché nos ha dejado una biografía detallada de Pabongka Rinpoché en dos volúmenes, junto con unos nueve largos volúmenes compuestos magistralmente. Es bajo la dirección de Trijang Rinpoché que he llevado a cabo una traducción al inglés de *la Liberación en la palma de sus manos* cuyo primer volumen será publicado este año.

A lo largo de muchos siglos, el Tíbet ha producido un extraordinario número de santos y eruditos Budistas, por lo tanto es raro que las enseñanzas de un lama se conviertan en una obra clásica en su propia vida, tal y como lo fueron las obras de Pabongka Rinpoché. Ciertamente otra excepción a esta regla, fue el incomparable Tsongkapa, el autor de los versos originales de los *Tres caminos principales* del presente libro.

El nombre completo del Señor Tsongkapa es Gyalwa Je Tsongkapa Chenpo Losang Drakpa. Él ocupa y tiene una posición única en nuestra tradición Budista tibetana. En resumen, fue el más grande filósofo, el escritor más elocuente y el organizador más exitoso del Budismo que jamás haya vivido en nuestra tierra. Con el paso del tiempo, después de la forzada apertura de las puertas de nuestro país, estoy seguro de que llegará a ser reconocido en todo el mundo como uno de los mejores pensadores de la historia.

Nació en 1357 en el área de Amdo al noreste del Tíbet, en un distrito denominado Tsongka (de aquí su nombre, que significa «el de Tsongka»). Recibió sus primeros votos básicos a una edad temprana, de Choje Karmapa Rolpe Dorje y recibió el nombre de Kunga Nyingpo. A los ocho años había tomado sus votos de monje novicio y ya había recibido iniciaciones en las enseñanzas secretas del budismo. Sobresalió en sus estudios y, siguiendo consejos de sus maestros, viajó al centro del Tíbet cuando tenía dieciséis años, en busca de instrucciones adicionales de muchos sabios de aquella zona.

Sería imposible relatar aquí todo lo que Je Tsongkapa estudió después. De manera resumida, dominó todas las enseñanzas abiertas y secretas del Budismo, así como

las diversas ciencias clásicas. Unos cuantos ejemplos de los temas que estudió con diferentes maestros son: Las enseñanzas secretas de Naro y el Gran Sello, de Cheninga Chuki Gyalpo; las antiguas tradiciones médicas, de Je Konchok Kyab; la perfección de la sabiduría, de maestros en el monasterio de Dewa Chen, el gran maestro Sakya Rendawa, y Ñyawon Kunga Pel; los Pasos del camino y otros preceptos de los Visionarios, de Hle Rinpoché; lógica clásica, de Lochen Dunsang, Venerable Rendawa y Dorje Rinchen; el tesoro del conocimiento, de Lochen Dunsang y el Venerable Rendawa; el camino medio, del Venerable Rendawa y Kenchen Chukyab Sangpo; antiguos sutras de Kenchen Losel, moralidad jurada del Venerable Rendawa y del Maestro Chukyab Sanpo; las enseñanzas secretas de la rueda del tiempo, de Yeshe Gyeltsen y otros; las de la colección secreta, del Venerable Rendawa, así como de Hle Rinpoché y otros, de acuerdo al sistema de su propio maestro, Buton Rinpoché; el «Libro Azul» de los Maestros Visionarios, las acciones de los bodhisattvas y antiguos textos de adiestramiento mental de Kenchen Chukyab Sangpo y la lista sigue y sigue.

Esto no incluye todas las enseñanzas que, según se dice, el Señor Tsongkapa había recibido directamente de seres iluminados, a través de sueños, visiones y del contacto directo. Leemos, por ejemplo, que durante muchos años, le enseñó el ser divino, Voz Gentil. Al principio, uno de sus principales maestros, Lama Umapa, fungió como una especie de traductor; posteriormente, el Señor Tsongkapa pudo conocer por sí mismo y aprender de ese ser.

Deberíamos decir unas palabras sobre estos «seres divinos». Nosotros los Budistas creemos que hay muchos Budas en el universo y que pueden aparecer en uno o más planetas al mismo tiempo, si esto pudiera ayudar a los seres que viven ahí. Creemos que un Buda es la suprema evolución de toda la vida; que él puede conocer todas las cosas, pero no tiene todo el poder: Él no creó el universo, por ejemplo (esto, lo hemos construido por la fuerza de nuestras propias acciones pasadas, buenas y malas, ni tampoco él puede quitarnos todos nuestros sufrimientos— los cuales nosotros creemos que vienen de nuestras propias acciones pasadas y que deben ser eliminados por nosotros mismos.

Creemos que por medio de estudiar y practicar la enseñanza del Buda, nos podemos convertir en Budas, al igual que lo puede hacer cualquier ser consciente. Por lo tanto, cuando hablamos de seres iluminados que aparecen directamente a un santo, no quiere decir que los Budistas creamos en muchos dioses o algo parecido, sino más bien que cualquier ser que ha eliminado todo su sufrimiento y logrado todo el conocimiento, pueda aparecer ante cualquiera de nosotros, en cualquier forma que pueda ayudarnos a alcanzar su estado supremo.

Sólo después de haber recibido una gran cantidad de enseñanzas, fue que el Señor Tsongkapa tomó su ordenación completa como monje. Esto ocurrió en Yarlung, al sur de Lhasa, cuando tenía veinticinco años. El nombre de ordenación que ya había recibido al convertirse en novicio, fue el de Lobsang Drakpa—y es en memoria del Señor Tsongkapa que tantos tibetanos se llaman «Lobsang».

En este punto, su transición de estudiante a maestro se aceleró rápidamente y de hecho, más tarde, fue tutor de varios de sus propios grandes maestros. Podemos

entender más claramente su vida desde este punto de vista, si vemos la influencia que su enseñanza sigue teniendo sobre el Budismo hasta hoy en día, en vez de simplemente seguir su carrera hasta el momento final en el monasterio de Ganden en 1419, cuando falleció a la edad de sesenta y dos años.

El budismo es considerado parte del puñado de grandes religiones del mundo moderno, pero en realidad está cerca de la extinción. En algunos países ha desaparecido recientemente a causa de los violentos disturbios políticos. En otros países subsiste pero típicamente no en su forma completa: el Buda enseñó los llamados caminos «mayor» y «menor», contenidos en las cuatro grandes escuelas de pensamiento, y todas ellas sólo se estudian y practican de manera activa en la tradición tibetana. Esta tradición sobrevive principalmente en nuestras universidades monásticas; entre ellas, las tres grandes instituciones de Ganden, Drepung y Sera que son las sedes principales. Podemos aprender mucho de los años de adulto del Señor Tsongkapa buscando su influencia en estos últimos grandes bastiones del camino budista.

De hecho, vemos su mano aquí y en todas partes. Un joven monje en el monasterio de Sera, por ejemplo, comienza su educación formal con el estudio de lógica y como libro de texto es probable que utilice, o bien el *Camino a la Libertad* o la *Joya del razonamiento*. Ambos fueron escritos por discípulos directos del Señor Tsongkapa: el primero por Gyaltsab Je (1362– 1432) y el segundo por Gyalwa Gendun Drup (1391–1475).

Para su próximo curso, doce años en lo que llamamos la «perfección de la sabiduría», nuestro monje estará utilizando el *Rosario dorado*, un comentario escrito por el Maestro en Kyishu y Dewa Chen después de su ordenación final. El monje utilizará también la inmensa *Joya esencial*, otra obra de Gyaltsab Je. Cuando llegue a los «temas especiales» como parte del curso, puede muy bien comprometerse a aprender de memoria las doscientas treinta páginas de la *Esencia de la elocuencia* escrita por el Señor Tsongkapa en ciertos principios de las grandes escuelas budistas.

Entre cursos, el joven monje a menudo tendrá oportunidades de asistir a discursos impartidos por Lamas externos; quizás por el Dalai Lama en persona. El actual es el número catorce de su línea; y como pudiéramos esperar, el primero fue otro de los discípulos directos del Señor Tsongkapa. Temas populares en estos discursos públicos son los *Grandes pasos en el camino* (escrito por el Señor Tsongkapa), *la Vida del bodhisattva* (probablemente con el comentario *la Puerta para los bodhisattvas* escrito por Gyaltsab Je) o los *Tres caminos principales* (nuestro texto actual, también escrito por el Señor Tsongkapa).

El siguiente curso para el monje estudiante será la difícil filosofía del «camino medio», según la escuela más alta del Budismo. Utilizará el *Gran comentario* escrito por el Señor Tsongkapa para comprender los primeros comentarios indios. Si profundiza más, el monje pudiera leer *Lo que abre nuestros ojos*, la gran exposición sobre la vacuidad de Kedrup Je (1385–1438), también un discípulo directo del Señor Tsongkapa.

A donde quiera que vaya el joven académico se verá rodeado de la influencia del Maestro. El monasterio mismo por el que camina fue fundado ya sea por el Señor Tsongkapa o por uno de sus discípulos directos: Ganden en 1409 por el Señor mismo, Drepung en 1416 por Jamyang Chuje Tashi Pelden, y Sera en 1419 por Jamchen Chuje Shakya Yeshe. Incluso, los hábitos que lleva el monje fueron en parte, diseñados por el Señor Tsongkapa. Cuando se sienta en su habitación a meditar, es muy probable que comience con una imagen mental del Maestro, tal como se enseña en el popular manual *Práctica del Lama*. Cuando con sus dedos mueve las cuentas del rosario, puede estar contando *miktsemas*, súplicas al Señor Tsongkapa, el equivalente tibetano del Ave María.

El monje gradualmente llegará a su examen de gueshe en el gran festival de Monlam, una celebración de tres semanas dedicada a las actividades espirituales instituida por el Señor Tsongkapa en 1408. Si es un mongol, probablemente contará su día de nacimiento a partir del Gran Festival de las Luces, el vigésimo quinto día del décimo mes asiático: un día consagrado a la memoria del Señor Tsongkapa.

Si llega hasta este punto, el siguiente curso del monje abarcará lo que se denomina el «Tesoro del conocimiento». Su comentario básico será el del primer Dalai Lama, estudiante del Señor Tsongkapa. Para entonces, el monje ya es un experto en lógica y puede usar el *Tesoro de Gyalwang*, una exposición dialéctica escrita por Gyalwang Trinle Namgyal, de hace unos aproximadamente cien años. Este autor también es famoso por escribir la *Gran Biografía* del Señor Tsongkapa.

A lo largo de su trabajo en el curso, el estudiante asiste diariamente a las sesiones de debate: va a un parque abierto en el monasterio y debe defender su comprensión de la lección del día, citando textos de memoria ya que no puede traer consigo ningún libro. Aquí de nuevo, está siguiendo el ejemplo del monje de Tsongka, que de joven viajó al centro del Tíbet y destacó en grandes debates públicos en los monasterios de Dewa Chen, Sakya, Sangden, Gakrong, Damring, Eh, Nenyng y otros.

Si aprueba su examen de gueshe con honores, el monje será candidato para asistir a uno de los dos colegios tántricos, donde aprenderá las enseñanzas secretas del Budismo. Uno de sus principales libros de texto, será el de *Los grandes pasos en el camino secreto*, escrito por el mismo Señor Tsongkapa. Puede usar también uno de los muchos tratados detallados de Kedrup Je, otro de los ilustres estudiantes del Maestro. Los escritos del Señor Tsongkapa y sus dos discípulos principales reunidos, generalmente se imprimen juntos bajo el título «Colección de obras del Padre y sus Hijos». Tienen no menos de treinta y ocho grandes volúmenes que contienen unos trescientos tratados diferentes sobre todos los temas de la filosofía Budista. La composición del Señor Tsongkapa se caracteriza por extensas referencias a los antiguos clásicos del budismo, un uso estricto de las normas de la lógica y definiciones precisas, un extenso vocabulario tibetano que seguramente nunca podrá ser igualado, una observación impecable de las normas de la gramática clásica y una sensibilidad hacia las necesidades de los estudiantes de cada nivel—desde el principiante hasta el avanzado—.

Este último punto es la razón por la que a lo largo de los siglos la presente obra, los *Tres caminos principales* ha sido tan popular en el Tíbet. Tal como lo describe el comentario, el Señor Tsongkapa ha conseguido condensar las enseñanzas completas del budismo en solo catorce versos. Creemos que si la obra se estudia con un corazón puro y el esfuerzo correcto, realmente puede llevarlo a la Iluminación.

Tal y como sus líneas de clausura revelan, el texto de los *Tres caminos principales* fue escrito por el Señor Tsongkapa para su estudiante Ngawang Drakpa, a quien también conocemos como Tsako Wonpo— «el fraile del distrito de Tsako». Ngawang Drakpa no fue uno de los estudiantes más famosos del Señor Tsongkapa, aunque en un maravilloso dibujo de él, aparece con el grupo de estudiantes cercanos alrededor del maestro en la pintura central del *Tsongka Gyechu*, una representación tradicional de la vida del Señor Tsongkapa en un grupo de quince pinturas en pergamino.

Sorprendentemente, una de las mejores fuentes de información que tenemos sobre Ngawang Drakpa es la biografía de Pabongka Rinpoché, aquí el autor de nuestro comentario aquí. En el primer volumen de la obra nos encontramos con un intercambio cautivador entre Rinpoché y su madre, quien se presentó en el monasterio de Sera y queda consternada ante la austeridad de su vida allí. Ella se pregunta en voz alta cómo habrían sido las cosas si el mundo hubiera reconocido al niño por lo que era—la reencarnación del gran Changkya, que había servido como consejero personal espiritual del Emperador de China unos 200 años antes; y cuyos lujosos aposentos aún esperaban a la siguiente reencarnación cerca del palacio en Pekín. Pero Pabongka le responde:

No veo cómo puedo decir que haya exhibido ni el más mínimo rastro de las buenas cualidades que solía tener Changkya Rolpay Dorje: su conocimiento y sus logros espirituales. Admitiré, no obstante, que siento una tremenda fe y admiración por este gran hombre y cuando leo sus obras, definitivamente las encuentro más fáciles de entender que otras escrituras. Es también verdad que, de joven, siempre sentí una gran atracción por el tipo de silla china en la que Changkya solía montar, y una gran predilección hacia todas las cosas chinas.

Esto, y el hecho de que usted, madre, solía contarme tanto de cómo me reconocieron que yo era él, me ha hecho preguntarme si realmente no podría ser el Changkya—y a veces comienzo a identificarme con él.

En alguna ocasión también se me viene a la mente que en otros tiempos, he sido también otras personas... durante los días en que nuestro gran y gentil protector Tsongkapa vivía sobre esta tierra yo fui, creo a veces, aquel fraile de Tsako— Ngawang Drakpa.³

Debido a esta revelación, el autor de la biografía de Pabongka Rinpoché relata brevemente la vida de Ngawang Drakpa. Vemos una escena en las pinturas de la vida del Señor Tsongkapa donde está enseñando a un grupo de cuatro monjes en un templo llamado Keru, y en la descripción del gran Jamyang Shepa (1648-1721)

leemos que el Maestro impartió lecciones sobre la perfección de sabiduría, lógica y el camino medio a Ngawang Drakpa y a sus compañeros de clase.⁴ Esto parece haber ocurrido justo después de la ordenación del Señor Tsongkapa y antes del primer contacto con sus tres discípulos más famosos: Gyaltsab Je, Kedrup Je y el primer Dalai Lama.

El biógrafo de Pabongka Rinpoché, está de acuerdo y cita la Biografía secreta *Biografía secreta* demostrando que Ngawang Drakpa pertenecía a un grupo de alumnos del Maestro llamados los «Cuatro Originales», antes de su periodo de reclusión. Se dice que Ngawang Drakpa nació en la línea de los reyes de Tsako, en el lejano este del Tíbet, en Gyalmo Rong. Este es otro nombre para Gyalrong, que es también la misma casa en Sera Mey donde el niño Pabongka fue colocado por consejo del sabio.

Leemos que Ngawang Drakpa, al igual que el Señor Tsongkapa, también viajó hasta el centro del Tíbet, en busca de instrucción adicional. Se convirtió en un adepto, tanto en las enseñanzas abiertas como en las secretas, conoció y aprendió del Maestro, y le acompañó en un viaje al monasterio de Tsel en Kyishu, un distrito en el este del Tíbet. Después de su regreso a Lhasa, la capital, llevó a cabo diversas prácticas espirituales.

Una historia muy conocida sobre Ngawang Drakpa, señala que por esta época, él y su maestro acordaron prestar una atención especial a sus sueños de la siguiente noche. Ngawang Drakpa soñó que miraba al cielo y veía dos grandes caracolas blancas, iguales a las que ahuecamos en el Tíbet para usar como trompetas en las ceremonias religiosas. Las caracolas descendieron a su regazo sobre sus hábitos y de pronto se fundieron en uno solo.

Ngawang Drakpa se vio a sí mismo tomando el cuerno de caracol y soplándole — su sonido era ensordecedor y se extendió a una distancia inconcebible—. El Señor Tsongkapa interpretó el sueño para su estudiante, diciendo que predecía que Ngawang Drakpa difundiría las enseñanzas del Buda en su lejano hogar de Gyalrong. En efecto, esto se cumplió, ya que se le acredita la fundación de más de cien monasterios en el este del Tíbet.

La biografía de Pabongka Rinpoché también habla de la relación cercana entre este discípulo y el Señor Tsongkapa. En las líneas finales de los *Tres caminos principales*, el Maestro lo llama «hijo mío», mostrando un afecto personal, que no era muy típico del gran erudito. También parecía especialmente dispuesto a satisfacer las peticiones de enseñanzas de Ngawang Drakpa (en la escena en el Templo Keru vemos a algunos de los monjes haciendo un gesto de súplica ante el Maestro) y se dice que Je Tsongkapa compuso el relato del famoso bodhisattva Siempre-llorando debido a la petición personal de Ngawang Drakpa.

Como evidencia final de su profundo vínculo, nuestro biógrafo cita una carta que el Señor Tsongkapa envió a su estudiante. Por el contexto (el mensaje completo aún existe), sabemos que Ngawang Drakpa ya había emprendido el largo viaje de regreso a Gyalrong y estaba haciendo tremendos esfuerzos para enseñar a la gente del lugar.

En estas breves y hermosas líneas, el Maestro implora a su discípulo que siga sus instrucciones privadas. Lo insta a actuar y a rezar, en todas sus vidas, tal y como lo hace su maestro. Invita a Ngawang Drakpa a encontrarse con él una vez más, al final; en la Iluminación— donde promete ofrecer a su estudiante favorito el primer sorbo de su copa de la inmortalidad.

El final de nuestra historia no es tan agradable: somos refugiados del Tíbet, expulsados de nuestro Shangrila por los ejércitos chinos. Los salones de la casa de Gyalrong, donde Pabongka Rinpoché obtuvo su conocimiento y yo hacía mis bromas a Yeshe Losang, fueron bombardeados y quemados. La ermita en la montaña de Rinpoché, Tashi Choling, subsiste como un esqueleto extraño—sólo queda la pared de piedra frontal, ya que el resto fue derribado por los chinos con el fin de tener madera para quemar. La celda del monje en la boca de su maravillosa cueva de meditación, Takden, fue destruida a tal grado, que no se puede encontrar ni la entrada.

Como Budistas, los tibetanos no sentimos odio hacia los chinos, sólo una profunda tristeza ante la pérdida de nuestro país y tradiciones, y por la muerte de más de un millón de amigos y familiares. En cierto modo, nos hemos vuelto más conscientes de lo preciada y corta que es la vida y de cómo debemos practicar la religión mientras aún tengamos vida para hacerlo. Nuestra pérdida es quizás la mayor ganancia del mundo, puesto que enseñanzas como la que está a punto de leer, llegan ahora por vez primera al mundo externo.

Hago mis plegarias para que este libro nos ayude a todos a destrozarnos a nuestros verdaderos enemigos: Las emociones aflictivas del apego, el enojo y la ignorancia dentro de nuestras propias mentes.

Serme Gueshe Losang Tharchin,
Baksha (Abad)
Rashi Gempil Ling
Primer templo Budista kalmico
Freewood Acres, Howell
Nueva Jersey, EUA

Mayo 31, 1988
día 15 del 4º
mes Budista
Sagan Dawa,
el día de
la Iluminación del Buda

ACERCA DE LOS AUTORES

TSONGKAPA (1357-1419) También conocido como Je Rinpoche Lobsang Drakpa, es el mayor comentarista en los 2,500 años de historia del budismo. Nació en el distrito de Tsongka al este del Tíbet y tomó sus primeros votos a una edad temprana. De adolescente, ya había dominado gran parte de las enseñanzas del

budismo y sus tutores lo enviaron a las grandes universidades monásticas del centro del Tíbet. Aquí, estudió con los principales eruditos budistas de su época; También se dice que tuvo visiones místicas en las que conoció y aprendió de diferentes formas del mismo Buda.

Los 18 volúmenes de las obras recopiladas de Tsongkapa, contienen comentarios elocuentes e incisivos sobre prácticamente todos los grandes clásicos del Budismo antiguo, así como sus famosos tratados sobre los «Pasos del camino al estado de un Buda». Sus estudiantes, que incluyeron al primer Dalai Lama del Tíbet, contribuyeron con cientos de exposiciones de filosofía y práctica budista.

Tsongkapa fundó los Tres Grandes Monasterios del Tíbet, donde por costumbre, casi 25,000 monjes estudiaron las escrituras del Budismo a lo largo de los siglos. También instituyó el gran festival Monlam, un periodo de estudio y celebración religiosa para toda la nación tibetana. Tsongkapa falleció a los 62 años, en el monasterio de su casa natal de Ganden en Lhasa, la capital del Tíbet.

PABONGKA RIMPOCHE (1878-1941), también conocido como Jampa Tenzin Trinley Gyatso, nació en una familia importante, en el estado de Tsang en el centro-norte de Tíbet. Cuando era niño, ingresó en la Casa Gyalrong de Sera Mey, una de las universidades de la gran Universidad Monástica de Sera, y obtuvo el rango de Gueshe, o maestro de la filosofía budista. Sus poderosas enseñanzas públicas pronto lo convirtieron en la figura espiritual líder de su época, y sus obras recopiladas en todas las facetas del pensamiento y la práctica budista comprenden unos 15 volúmenes. Su estudiante más famoso fue Kyabje Trijang Rinpoché (1901-1981), uno de los tutores del presente Dalai Lama. Pabongka Rinpoché falleció a los 63 años en el distrito de Hloka, del Sur en el Tíbet.

GUESHE LOBSANG THARCHIN - KHEN RINPOCHE LOBSANG THARCHIN (1921-2004) Nació en Lhasa. De niño también ingresó a la Casa Gyalrong de Sera Mey. Estudió tanto con Pabongka Rinpoché como con Kyabje Trijang Rinpoché, y después de un riguroso curso de 25 años sobre los clásicos Budistas, se le otorgó el rango más alto del grado de Gueshe. Se graduó del Gyumey Tantric College (Colegio Tántrico) en Lhasa en 1958 con el cargo de Administrador. A partir de 1959 enseñó filosofía Budista en diversas instituciones de Asia y Estados Unidos. En 1975 terminó sus estudios de inglés en la Universidad de Georgetown. Durante 15 años fungió como abad de Rashi Gempil Ling, un templo mongol de Kalmuk en Nueva Jersey. Fue el fundador de los Centros Mahayana Sutra y Tantra de Nueva Jersey y Washington D.C., y fue el autor de numerosas traducciones de los principales textos budistas. En 1977 dirigió el desarrollo del primer procesador de texto tibetano computarizado, y desempeñó el papel de liderazgo en el restablecimiento de Sera Mey Monastic College, del cual fue director de por vida.

GUESHE MICHAEL ROACH (1952-) Se graduó con honores de la Universidad de Princeton y recibió la medalla de Becario Presidencial de Richard Nixon en la Casa Blanca en 1970. Estudió en la biblioteca del Gobierno del Tíbet bajo los auspicios de la Escuela de Asuntos Internacionales Woodrow Wilson, y posteriormente durante más de veinte años con Gueshe Tharchin en Rashi Gempil

Ling, con cursos adicionales en el Monasterio Sera. Fue ordenado como monje budista en 1983 y recibió el título de Gueshe en 1996 en Sera Mey Monastic College en el sur de la India. Se desempeñó como director de una gran empresa de diamantes de Manhattan, y continúa apoyando la restauración del Monasterio Sera Mey. Gueshe Michael fundó Asian Classics Institute, el Asian Classics Input Project, Diamond Abbey, el Centro de bienestar de las Tres Joyas, el Centro de retiros Godstow y el Centro de retiros de Diamond Mountain. Gueshe Michael estuvo en retiro de aislamiento y silencio de tres años hasta el 2003.

Notas sobre la lectura uno

1. *El ilustre erudito Changkya Rolpay Dorje*: Una excelente introducción a la historia de la línea de Changkya ha sido escrita por E. Gene Smith y es incluido en su

prólogo a las obras recopiladas del sabio tibetano Tuken Dharma Vajra (ver pag. 1 a 7, vol. 1, registro de bibliografía 52).

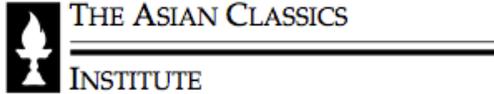
2. *Quince pinturas en pergamino*: Existen por lo menos cuatro conjuntos de las pinturas fuera del Tibet; son muy parecidas porque las «pinturas» son en realidad tallados de bloques de madera. En mis días de estudiante estas impresiones estaban disponibles en el Monasterio de Narthang cerca del pueblo de Shigatse al suroeste de Lhasa— se contrataba a un pintor para colorear y escribir las inscripciones tradicionales explicando cada escena.

3. *No veo cómo...* Ver pp. 221-2 del Vol. I de la biografía de Rinpoche, registro de bibliografía 55.

4. *Ngawang Drakpa y sus compañeros de clase*: Ver p. 293, registro de bibliografía 27.

5. *El famoso bodhisattva que siempre llora*: El texto aún existe; ver registro de bibliografía 64.

6. *estas pocas y hermosas líneas*: Las líneas citadas por el biógrafo de Pabongka Rinpoche aparecen en la página 584 (registro de bibliografía 69). Inmediatamente después de esta carta en la colección de obras del Señor Tsongkapa se conservan dos más enviadas a Ngawang Drakpa; la primera de ellas contiene los *Tres Caminos Principales*.

The Asian Classics Institute
Curso I: Las principales enseñanzas del Budismo

Lectura dos

༄༅། །དོ་རྩེ་འཆང་པ་བོང་ཁ་པ་དཔལ་བཟང་པོས་ལམ་གཙོའི་ཟབ་བཞི་པ་
ལྷ་བའི་དབྱུང་པ་རྫོགས་པའི་ཚད་ནི། བློན་སྐུལ་སྐྱབས་ཀྱི་གསུང་བཤད་ཟིན་གྱིས་
ལམ་བཟང་སློ་འབྱེད་ཅེས་བྱ་བ་བཞུགས་སོ།།

*Aquí está guardada la «Llave que abre la puerta
hacia el noble camino» un registro hecho
cuando el glorioso Pabongka Rinpoché, el Protector del Diamante,^s
impartía enseñanzas sobre
los Tres caminos principales*

༄༅། །ན་མོ་གུ་རུ་སྐུ་གོ་པུ་ཡ།

*«Namo guru Manyugoshaya».
Me postro ante el Maestro de la Sabiduría, cuyo nombre es Voz Gentil.*

། གྲུལ་ཀུན་གསང་གསུམ་གཅིག་བསྐྱུས་ཏུར་སྒྲིག་གར།
། མཚུངས་མེད་དྲིན་ཅན་སྣ་མ་ལ་བཏུད་དེ།
། །འཇམ་དབྱེངས་ཞལ་ལུང་ལམ་གཙོ་རྣམ་གསུམ་གྱི།
། ཟིན་ཐོ་ཉུང་ཏུར་བྲི་ལ་འདྲིར་བཙོན་བྱ།

The Asian Classics Institute
Curso I: Las principales enseñanzas del Budismo
Lectura dos

*Me postro en primer lugar ante mi Maestro quien por,
una bondad inigualable, se oculta
en la túnica azafrán⁹ aunque en realidad, él es
los tres secretos de cualquier Victorioso¹⁰.
Después, prometo intentar de escribir aquí
unas notas breves de explicación
De los versos enseñados por el mismo Voz Gentil¹¹:
Los «Tres caminos principales».¹²*

LOS PRELIMINARES

I. El Lama y la Palabra

།དེ་ལ། རབ་འབྱམས་རྒྱལ་བ་མ་ལུས་པའི་མཁྱེན་བརྩེ་རྣམ་གསུམ་གཅིག་ཏུ་བསྐྱུས་
པའི་རང་གཟུགས། བདག་ཅག་མཚོག་དམན་བར་མའི་འགྲོ་བ་ཡོངས་ཀྱི་མ་འདྲིས་
པའི་མཇེའ་བཤེས་གཅིག་ལུ། ལྷིགས་དུས་ཀྱི་འཁོར་ལོའི་མགོན་གཅིག་ཇི་བཅུན་སྟེ་
མ་བྱུབ་བདག་པ་བོང་ཁའི་དོ་ཇི་འཆང་ཆེན་པོ་བཀའ་དྲིན་མཚུངས་སྐྱེ་མེད་པ་མཚོག་གི་
ཞལ་སྟུན་ས།

Había un Lama que era la imagen misma de todo el conocimiento, el amor y el poder de todos y cada uno de los incontables Budas. Todo en una sola persona. Incluso, para los que nunca lo habían conocido, era el mejor amigo, alto o humilde, que cualquiera de ellos pudiera desear tener. Estaba parado en el centro de nuestro universo, el sagrado Lama, el único protector de todo los que le rodean en estos días de degeneración.

Él era el Protector del Diamante, Pabongka Rinpoché, cuya bondad era inigualable; Y desde sus sagrados labios pronunció una enseñanza.

སྟེ་ཕྱིར་སྐྱུལ་བ་རྣམས་བརྗེད་པར་པངས་ཏེ་དྲན་མོ་གང་ཟིན་མོར་བུ་འགའ་ཞིག་ཕྱོགས་
གཅིག་ཏུ་དགོད་པ་ལ།

Habló del corazón mismo de los «Pasos a la Iluminación», una enseñanza que, en sí misma, es el corazón de todo lo enseñado por cada Buda del pasado, presente y futuro. Habló de los *Tres caminos principales*, la esencia del néctar de todas las maravillosas palabras alguna vez pronunciadas por el Maestro, Voz Gentil.

A lo largo de los años, Pabongka Rinpoché nos impartió esta profunda instrucción en numerosas ocasiones. Siguió los versos originales de cerca y desarrolló bien la enseñanza, envolviendo en ella cada punto, profundo y vital. Temiendo poder olvidar algunas partes de la misma, tomamos notas de distintas fuentes y las juntamos para componer una sola obra.

II ¿Por qué aprender los Tres caminos principales?

འོ་ལགས་སོ། དེ་ཡང་ནི་ཇི་སྐད་དུ། ཁམས་གསུམ་ཚོས་གྱི་རྒྱལ་པོ་ཙོང་ཁ་བ་ཆེན་
པོའི་གསུང་ལས། དལ་བའི་རྟེན་འདི་ཡིད་བཞིན་ཚོར་ལས་ལྷག་ །ཅེས་སོགས་ལས་
བརྩམས་པའི་སྡོན་འགྲུའི་གསུང་བཤད་ལམ་ཡོངས་རྫོགས་དང་འབྲེལ་བར་”

Pabongka Rinpoché inició su enseñanza con unos comentarios introductorios que comenzaban con unas líneas del gran Tsongkapa, Rey del Dharma³ en los tres reinos⁴. La primera decía: «Más que una joya que concede todos los deseos, esta vida de oportunidad»⁵. Basándose en estas líneas, Rinpoché fue capaz de relacionar estas frases de apertura con el camino entero, de principio a fin, resumiendo de manera breve algunos de los puntos más importantes.

Estas comenzaron con nuestra necesidad en la audiencia, de intentar cambiar sinceramente nuestro corazón y escuchar la enseñanza con la más pura de las motivaciones. Teníamos que poner especial esmero en evitar los tres famosos «problemas del recipiente»⁶ y seguir la práctica según la cual se utilizan seis imágenes para recibir la instrucción.⁷ Pabongka Rinpoché nos detalló los diversos puntos: Dijo, por ejemplo, que hablaría primero sobre cómo evitar el problema de ser como un recipiente sucio, ya que una buena motivación era importante no sólo para las horas de clase sino también en los pasos de contemplación y meditación que deben seguir al periodo inicial de la instrucción.

དུས་གསུམ་གྱི་རྒྱལ་བ་ཐམས་ཅད་ཀྱང་གང་ནས་གཤེགས་པའི་ལམ་པོ་ཆེ། ས་
གསུམ་གྱི་སྡོན་མེ་གཅིག་ལུ་ནི་བྱང་རྒྱལ་གྱི་རིམ་པ་ཉིད་ཡིན་ཅིང་། དེའི་སྣང་
པོའམ་སློག་ལྟ་བུ་ནི་ལམ་གྱི་གཙོ་བོ་རྣམ་གསུམ་ཡིན་ལ།

Existe una gran autopista por la que viaja cada uno de los Budas de los tres tiempos. Es la única lámpara que guía a los seres vivientes de todas las tres tierras.⁸ No es otra que la enseñanza conocida como los «Pasos a la Iluminación». Y el corazón, la vida misma de esta enseñanza, es la instrucción sobre los tres caminos principales.

དེ་ཡང་གཞན་དོན་དུ་འཚང་རྒྱ་བ་ལ་སངས་རྒྱས་གྱི་གོ་འཕང་དེ་བསྐྱབ་དགོས། དེ་
བསྐྱབ་པ་ལ་སྐྱབ་རྒྱལ་ཤེས་དགོས། དེ་ལ་ཚོས་ཐོས་དགོས། ཐོས་པ་དེ་ཡང་ལམ་མ་
ཚོར་བཞིག་ལ་བྱེད་དགོས་པ་ཡིན་པས་”

A todos nos gustaría convertirnos en Budas para poder ayudar a los demás; pero para conseguirlo, tenemos que trabajar para alcanzar este estado. Y para poder alcanzarlo, hace falta saber cómo. Y para saber cómo, hace falta estudiar el Dharma. Además, el estudio que emprendamos debe centrarse en un camino que nunca erre.

Esto nos lleva a nuestro texto actual, los *Tres caminos principales*, que fue escrito por el protector Voz Gentil cuando se apareció ante sus discípulos, bajo la forma de un hombre—el gran Tsongkapa—. Él otorgó la enseñanza a Ngawang Drakpa, un fraile del distrito de Tsako, al este del Valle de Gyamo⁹. Ofreceremos tan sólo un breve relato de esta profunda obra, siguiendo las palabras de cada verso.

ལམ་གཙོ་འདིར་ལམ་གྱི་གཙོ་བོ་རྣམ་གསུམ་དང་། ལམ་རིམ་ལ་སྐྱེས་བུ་གསུམ་ཞེས་
མཚན་འདོགས་ལུགས་དང་ས་བཅད་ཀྱི་བྱུང་པར་ཅམ་ལས་དོན་ལམ་རིམ་དང་འདྲ་
ཡང་། ས་བཅད་བྱེ་རྒྱལ་གྱིས་བྲིད་རྒྱུན་རྒྱུར་དུ་མཇེད་པ་རེད།

Aquí hablamos de los «Tres caminos principales», mientras que en la enseñanza de los pasos a la Iluminación hablamos de practicantes de «tres capacidades distintas»¹⁰. Aparte de esta distinción en los nombres que les damos y de algunas diferencias en sus divisiones, las enseñanzas sobre los tres caminos principales y los pasos a la Iluminación son esencialmente lo mismo. Para el presente texto, se ha desarrollado una tradición de enseñanza separada, debido a las diferentes categorías que emplea para presentar los mismos temas.

ལམ་གཙོ་གསུམ་ནི་མདོ་སྐྱབས་ཀྱི་ཚལ་གང་བྱེད་ཀྱང་ལམ་གྱི་སྲོག་ཤིང་ལྟ་བུ་ཡིན་
པས་ངེས་པར་འདི་གསུམ་གྱི་རྩིས་ཟེན་པ་ཞིག་དགོས། དེ་ཡང་ངེས་འབྱུང་གི་རྩིས་
ཟེན་ན་ཐར་པའི་རྒྱ་དང་། བྱང་རྒྱལ་གྱི་སེམས་ཀྱི་རྩིས་ཟེན་ན་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པའི་
རྒྱ་དང་། ཡང་དག་པའི་ལྟ་བའི་རྩིས་ཟེན་ན་འཁོར་བའི་གཉེན་པོར་འགོ་བ་ཡིན།

Los tres caminos principales son como la viga principal que sostiene todo el techo. Su mente debe estar llena de estos tres pensamientos, si usted desea practicar cualquier tipo de Dharma, ya sea de las enseñanzas abiertas o secretas del Buda. Una mente empapada de renuncia, lo dirige a la libertad y una mente impregnada del deseo de convertirse en un Buda para el beneficio de todo ser viviente, lo lleva a la omnisciencia. Por último, una mente impregnada de una visión correcta le sirve como antídoto para el ciclo de la vida.

གཞུགས་མེད་ཀྱི་ལྟར་སྐྱེ། ལམ་གཙོ་གསུམ་གྱིས་མ་ཟེན་ན། ཅ་རླུང་ཐིག་ལོ། ཡུལ་
ཆེན། རྫོགས་ཆེན། བསྐྱེད་རྫོགས་སོགས་ག་འདྲ་ཞིག་བསྐྱོམ་ལོ་བྱས་ཀྱང་དེ་ཐམས་
ཅད་ལ་ཁོར་བའི་རྒྱུ་ལས། ཐར་པ་དང་ཐམས་ཅད་མཐུན་པའི་རྒྱུར་ཕྱོགས་ཅམ་དུ་ཡང་
མི་འགོ་སྟེ།

De lo contrario, puede hacer actos no-virtuosos, los que llamamos de «no-mérito», y renacer en una de las vidas de miseria.²¹ Los actos de «mérito» sólo lo conducirán a nacer como hombre o como un ser de placer en el reino del deseo. Los actos que llamamos «invariables» sólo lo convertirán en un ser de placer en los reinos de la forma y sin forma. Puede pretender practicar cualquier cosa —los Canales, vientos y gotas, el Gran Sello, la Gran Perfección, la Creación y Consumación, lo que sea.²² Pero, a menos que los tres caminos principales llenen sus pensamientos, cada una de estas profundas prácticas sólo lo conducirán al ciclo de nacimientos— no pueden ni siquiera comenzar a dirigirlo a la libertad, ni al estado de saber todo.

དགོ་བཤེས་ཕུ་རྒྱུང་བས་སྐྱེན་སྲ་བ་ལ། རིག་པའི་གནས་ལྡེ་ལ་མཁས། ཉིང་ངེ་འཛིན་
བརྟན་པོ་ཐོབ། མངོན་ཤེས་ལྡེ་དང་ལྡན། ལུབ་ཆེན་བརྒྱུད་ཐོབ་པ་གཅིག་དང་། རྫོ་
པོའི་མན་ངག་འདི་རྒྱུད་ལ་རི་ལྟ་བ་བཞིན་མ་སྐྱེས་ཀྱང་། འདི་ལ་ངེས་ཤེས་བརྟན་པོ་
གཞན་གྱིས་སློབ་སྦྱར་དུ་མི་བརྟུབ་པ་གཉིས། བྱོད་གང་ལ་འདམ་ཞེས་གསུང་བ་ལ།

Lo encontramos en la pregunta que Gueshe Puchungwa le planteó a Chengawa.²³ «Digamos que por un lado, pudiera ser una de aquellas personas que ha dominado las cinco ciencias,²⁴ que ha logrado la concentración unipuntual más estable, alguien que posee los cinco tipos de clarividencia²⁵, que ha experimentado los ocho grandes logros.²⁶ Y digamos que por otro lado, pudiera ser una persona que aún no ha tenido ninguna realización completa de las enseñanzas del Señor Atisha²⁷ pero que, sin embargo, ha desarrollado un reconocimiento tan firme de su verdad que nadie podría jamás hacerle dudar de ella. ¿Cuál de los dos elegiría ser?»

སྐྱེན་སྲ་བའི་ཞལ་ནས། སློབ་དཔོན། ངས་ལམ་གྱི་རིམ་པ་རྒྱུད་ལ་སྐྱེས་པ་ལྟ་ཞེས།
ལམ་གྱི་རིམ་པ་འདི་ཅུག་ཡིན་སྟེ་དུ་ཁ་ཕྱོགས་ཅམ་དུ་གོ་བ་ཡང་འདི་ལ་འདམ་སྟེ།

Y Chengawa dio como respuesta, «Maestro mío, olvidemos cualquier esperanza de comprender todos los pasos al estado de un Buda— preferiría incluso ser una persona que acaba de comenzar a tener algún destello de comprensión, que pudiera decirse a sí mismo que se ha iniciado en el primero de estos pasos hacia el estado de un Buda».

རིག་པའི་གནས་ལྷལ་མཁམ་པ་དང་། ཉིང་ངེ་འཇིན་ལ་བསྐྱལ་པའི་བར་དུ་མཉམ་
པར་བཞག་ཐུབ་པ་དང་། མངོན་པར་ཤེས་པ་ལྷལ་དང་ལྷན་པ་དང་། བྱུང་པ་ཆེན་པོ་
བརྒྱད་ཐོབ་པ་དེ་རྣམས་སྡོན་ཆད་གངས་མེད་པ་ཞིག་བྱས་ཀྱང་འཁོར་བ་ལས་མ་འདས་
མ་འཕགས། ཇོ་བོའི་བྱང་ཆུབ་ལམ་རིམ་ལ་ངེས་པ་རྙེད་ན་ངེས་པར་འཁོར་བ་ལས་
བརྗོད་སྟེ་མཆི་ཞེས་གསུངས་པ་དང་།

«¿Por qué sería esta mi elección? En todas mis vidas hasta ahora he sido un experto en las cinco ciencias, incontables veces. Incalculables veces he logrado la concentración unipuntual, incluso hasta el punto de poder sentarme en meditación durante un eón. Lo mismo ocurre con los cinco tipos de clarividencia —y los ocho grandes logros. Pero nunca he podido ir más allá del círculo de la vida— nunca he logrado salir. Si pudiera darme cuenta de los pasos al estado de un Buda que el Señor Atisha enseñó, con toda seguridad lograría dar la espalda a esta rueda de nacimientos».

Esta misma idea se transmite en las historias del hijo del Brahmin Tsanakya²⁸, el experto meditador de la práctica llamada Hevajra²⁹ y otras. El Señor Voz Gentil le habló así a nuestro protector, el gran Tsongkapa:

Supongamos que no dedica una parte de su práctica a pensar en los diversos problemas de la vida cíclica y en los distintos beneficios de librarse de ella. No se sienta a meditar manteniendo en su mente la intención de abrirle los ojos a la fealdad de la vida o a las maravillas de la libertad. Que usted no llega al punto de otorgarle un pensamiento a la presente vida y nunca domina el arte de la renuncia.

Y digamos que usted sigue intentando desarrollar una habilidad en alguna gran práctica virtuosa—la perfección del dar, o de la moralidad, de soportar la adversidad, del esfuerzo gozoso o de permanecer en la concentración³⁰. No importa la que sea; ninguna de estas lo podrá conducir a un estado de libertad. La gente que realmente anhela la libertad, en primer lugar debe olvidarse al principio de todos los consejos supuestamente profundos. Debe utilizar la meditación de «revisión mental» para desarrollar la renuncia.

ཐེག་ཆེན་སྐྱབ་པ་པོས་རང་དོན་ཡིད་བྱེད་ཀྱི་སྐྱོན་དང་། གཞན་དོན་གྱི་ཕན་ཡོན་ལ་
དྲན་ཤེས་ཐུན་རེ་བསྟེན་ནས་སེམས་བསྐྱེད་ལ་སྐྱོང་བ་འདོན་པའི་དམིགས་རྣམ་ནས་
གོམས་པར་མ་བྱས་ན་གཞན་གང་བྱས་ཀྱང་ལམ་དུ་མི་འགྱུར་ཏེ།

La gente que intenta practicar el gran camino, debe reservar periodos de tiempo regularmente para considerar lo perjudicial que es concentrarse sólo en el bienestar propio y lo beneficioso que es concentrarse en el bienestar de los demás. Gradualmente, estos pensamientos se volverán habituales; nada de lo que haga sin ellos se convertirá en un camino que lo conduzca a algún lado.

གཞན་དུ་ན་དགོ་ཙུ་རྣམས་རང་དོན་ཡིད་བྱེད་ཀྱིས་དབང་བྱས་ནས་དམན་པའི་བྱང་
ཚུབ་ཀྱི་རྒྱ་འབའ་ཞིག་ཏུ་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་ཏེ། དཔེར་ན་ངེས་འབྱུང་ལ་དྲན་ཤེས་བསྟེན་
པའི་དམིགས་རྣམ་གོམས་པར་མ་བྱས་ན་དགོ་བ་ཐམས་ཅད་སྣང་ཤས་ཀྱིས་དབང་བྱས་
ནས་འཁོར་བ་འབའ་ཞིག་གི་རྒྱ་བྱེད་པ་བཞིན་ནོ།།

Las virtudes que usted realiza de otro modo se verán alteradas por el hecho de que lo está haciendo, por el hecho de que las hace por usted mismo—por lo tanto, lo único que pueden hacer estas al final, es llevarlo a lo que se conoce como la «Iluminación inferior»—. Esto es similar a lo que sucede cuando usted no es capaz de practicar profundamente los distintos aspectos de la renuncia, porque usted ha fallado en dedicar algo de tiempo a pensar en esto—cada uno de sus actos virtuosos se ve afectado por su interés sobre esta vida presente, y sólo lo llevará de regreso al ciclo de nacimiento.

Entonces, es indispensable primero adquirir fluidez en las actitudes de renuncia y en el deseo de alcanzar el estado de un Buda para todo ser viviente. Por lo tanto, deje a un lado por el momento a todas aquellas prácticas supuestamente profundas, las enseñanzas secretas y demás.

སྐྱེས་པ་དང་དེ་ནས་དགོ་བ་ཐམས་ཅད་ཐར་པ་དང་ཐམས་ཅད་མཐུན་པའི་རྒྱུར་དབང་
མེད་དུ་འགོ་བས། དེས་ན་འདི་ལ་སྒྲོམ་རིན་མི་ཚོག་པར་བྱེད་པ་ནི་ལམ་གྱི་གནད་
གཏན་ནས་མ་ཤེས་པ་ཡིན་གསུངས།

Una vez que haya logrado desarrollar estos hábitos, cada acto virtuoso que usted realice lo conducirá, a pesar de usted mismo, a la libertad y al estado donde usted sabrá todas las cosas. Por lo tanto, es un signo de total ignorancia sobre el punto crucial en el camino, cuando una persona no considera que estos pensamientos merecen tiempo de meditación.³¹

དོག་སྒྲོམ་ཞེས་དཔྱད་སྒྲོམ་བྱེད་པ་ལ་བྱ། ལམ་གྱི་གཙོ་བོ་རྣམ་གསུམ་འདི་ནི་རྒྱལ་
བའི་གསུང་རབ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སྒྲིང་པོའི་བཅུད་ལྷུང་བ་སྟེ། དེ་ཡང་གསུང་རབ་
དགོངས་འགོལ་དང་བཅས་པའི་དོན་སྐྱེས་བུ་གསུམ་གྱི་ལམ་རིམ་དུ་འདུ། དེ་བྱང་
རྒྱུ་ལམ་གྱི་རིམ་པར་འདུ། དེ་ལམ་གཙོ་གསུམ་དུ་འདུས་པ་ཡིན།

Lo que queremos decir con meditación de «revisión mental», es el tipo de meditación donde usted elige una línea de pensamiento particular y la analiza. Ahora, los tres caminos principales son la nata de la crema de todas las palabras sagradas que han pronunciado los Budas. Verá, el significado de estas palabras y los comentarios sobre ellas, han sido incluidos en la enseñanza de los caminos para los practicantes de los tres distintos alcances. Dicha enseñanza, a su vez, ha sido integrada en los pasos hacia el estado de un Buda. Y esta, a su vez, se integra en la de los tres caminos principales.

འོ་ན་དེ་འདུ་ལུགས་ཇི་ལྟར་ཡིན་སྟེ་ན། གསུང་རབ་དགོངས་འགྲེལ་དང་བཅས་
པའི་དོན་མཐའ་དག་གསུལ་བྱ་ན་མས་སངས་རྒྱས་ཐོབ་པའི་ཐབས་འབའ་ཞིག་ཏུ་
གསུངས་ཤིང་། དེ་ཐོབ་པར་བྱེད་པ་ལ་རྒྱ་ཐབས་ཤེས་གཉིས་ལ་བསྐྱབ་དགོས་པས།
དེ་གཉིས་ཀྱི་གཙོ་བོ་ནི། བྱང་རྒྱལ་གྱི་སེམས་དང་ཡང་དག་པའི་ལྟ་བ་གཉིས་ཡིན།
དེ་གཉིས་རྒྱུད་ལ་སྐྱེ་བ་ལ་ཐོག་མར་རང་ཉིད་འཁོར་བའི་ཡུན་ཚོགས་ལ་ཡང་ཞེན་པ་
གཏིང་ནས་ལོག་སྟེ་

¿Cómo es que cada una se integra en la siguiente? Cada pensamiento expresado son las sagradas palabras de los Budas, y los comentarios que las explican, fueron pronunciadas con el único propósito de ayudar a los discípulos a alcanzar el estado de un Buda. Para alcanzar este estado, uno debe familiarizarse con las dos causas que lo provocan: los llamamos «método» y «sabiduría». Los elementos principales de estas dos causas son también dos: el deseo de alcanzar el estado de un Buda para el beneficio de todos los seres vivientes y la visión correcta. Para desarrollar estas actitudes en la corriente mental de uno, la persona debe primero lograr un disgusto absoluto por todas las aparentes cosas buenas de la vida que él mismo, está viviendo en el círculo de nacimientos.

“རང་འཁོར་བ་ལས་ཐར་འདོད་ཀྱི་ངེས་འབྱུང་གི་བསམ་པ་མཚན་ཉིད་ཚང་བ་ཞིག་མ་
སྐྱེས་ན། སེམས་ཅན་གཞན་འཁོར་བ་ལས་སྐྱོལ་འདོད་ཀྱི་སྣང་ཇི་ཚེན་པོ་སྐྱེ་མི་སྲིད་
པས་ངེས་འབྱུང་འདི་མེད་ཐབས་མེད།

Supongamos que usted nunca logra desarrollar el deseo de liberarse de la vida cíclica —Supongamos que nunca logra alcanzar la renuncia completa en todos los aspectos. Entonces, será imposible que usted pueda desarrollar lo que llamamos «gran compasión»—el deseo de liberar a todos los demás seres vivientes del ciclo. Esto hace de la renuncia algo que «sin ella, nada».

གཞུགས་སྐྱབས་བྱེད་བཅོད་ནམས་ཀྱི་ཚོགས་གསོག་པ་གཙོ་བོ་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་སེམས་
དང་། ཚོས་སྐྱབས་བྱེད་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་ཚོགས་ཀྱི་གནད་ཆེ་ཤོས་ནི་ཡང་དག་པའི་ལྷ་བ་
ལ་ཐུག་པས་ན་ལམ་གྱི་གནད་ཐམས་ཅད་ལམ་གཙོ་གསུམ་དུ་བསྐྱས་ནས་ཉམས་སུ་
ལེན་པ་འདི་འཇམ་དབྱེད་སྤྱད་སྤྱོད་ཀྱིས་རྗེ་རིན་པོ་ཆེ་ལ་དངོས་སུ་སྐྱེལ་བའི་གདམས་པ་བྱུང་
པར་ཅན་ཡིན།

Ahora, con el fin lograr el cuerpo de forma del Buda³², la persona debe primero acumular lo que llamamos la «colección de mérito». Esta acumulación depende principalmente del deseo de lograr el estado de un Buda para el beneficio de todos los seres vivientes. Para lograr el cuerpo de Dharma del Buda, la persona debe tener la «colección de la sabiduría». Aquí lo más importante es desarrollar una visión correcta. Entonces, todos los puntos más vitales del camino han sido integrados en los tres caminos principales, adaptados para ser una instrucción que pueden llevar a cabo los estudiantes. Estas palabras de consejo, impartidas directamente a nuestro preciado señor por Voz Gentil son en sí mismas, muy especiales.

དེ་ཡང་ཐོག་མར་སློ་ཚོས་སུ་འགོ་བལ་ངེས་འབྱུང་། ཚོས་ཐེག་པ་ཆེན་པོའི་ལམ་དུ་
འགོ་བལ་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་སེམས། སྐྱབ་པ་གཉིས་ཡོངས་སུ་སྤོང་བལ་ཡང་དག་པའི་ལྷ་
བ་མེད་ཐབས་མེད་པས་དེ་གསུམ་ལ་ལམ་གྱི་གཙོ་བོ་རྣམ་གསུམ་ཞེས་གསུངས།

No hay manera de dirigir su mente a la práctica espiritual, a menos que tenga renuncia desde el principio. Y no hay manera de que esta práctica le sirva como una vía para el gran camino, a menos que tenga el deseo de convertirse en un Buda para el beneficio de todos los seres vivos. Y no hay manera de librarse totalmente de los dos obstáculos³³ a menos que tenga una visión correcta. Es por eso que se habló de que estas tres actitudes son los «tres caminos principales».

ལམ་གཙོ་གསུམ་པོ་འདི་ལ་སྤོང་བ་ཞིག་ཐོན་ཕྱིན་ཆད་བྱས་ཚད་ཚོས་སུ་འགོ་བལ་ཞིག་
འོང་། འདི་གསུམ་གྱིས་མ་ཟིན་ན་ཅི་བྱས་འཁོར་བའི་རྒྱ་ལས་མ་འདས་པ་ཡིན་ཏེ།
ལམ་རིམ་ཆེན་མོ་ལས།

Una vez que haya obtenido alguna facilidad en los tres caminos principales, todo lo que usted haga, se convertirá en una práctica espiritual. Si su mente no está colmada de estos tres pensamientos, entonces todo lo que intente no lo conducirá a ningún lugar más allá del mismo círculo de nacimientos. Como dicen los *Grandes pasos al estado de un Buda*.

དེ་ལྟར་ན་འཁོར་བ་ལ་ནམ་གངས་དུ་མར་ཉེས་དམིགས་སུ་བརྟགས་ཏེ་བསྐྱོམས་པས་
འཁོར་བའི་ཕུན་ཚོགས་ལ་སྲིད་པ་སུན་འབྱེན་པའི་གཉེན་པོ་ཡང་མ་རྟོན། བདག་མེད་
པའི་དོན་ལ་སོ་སོར་རྟོག་པའི་ཤེས་རབ་ཀྱིས་རྩལ་བཞིན་དུ་ཡང་མ་དབྱུད། བྱང་ལྷུབ་
ཀྱི་སེམས་གཉེས་ལ་གོམས་པར་བྱུང་པ་དང་བྲལ་བའི་དགོ་སྤྱོར་ནམས་ནི་”

Supongamos que usted intenta realizar algún tipo de acto virtuoso, pero aún no ha encontrado ese antídoto especial que destruye su tendencia a anhelar las cosas buenas de esta vida circular—usted aún no ha tenido éxito en esa meditación donde ha analizado todos los inconvenientes del círculo de la vida, utilizando todas las distintas razones que establecimos anteriormente. Supongamos también que todavía no ha sido capaz de investigar el significado de «no naturaleza propia» como usted debería, utilizando el tipo de sabiduría analítica. Y digamos además, que aún le falta familiarizarse con los dos tipos de deseo de alcanzar el estado de un Buda para todo ser vivo.³⁴

ཞིང་གི་མཐུ་ལ་བརྟེན་པ་འགའ་རེ་མ་གཏོགས་པ་ཀུན་འབྱུང་རང་དགའ་བར་འགོ་བས་
འཁོར་བའི་འཁོར་ལོ་བསྐྱོར་བ་ཡིན་ནོ། །ཞེས་གསུངས་པ་ཡིན།

Si por casualidad usted hace algunas buenas acciones de esta manera, hacia algún objeto sagrado en particular, pudiera obtener algunos buenos resultados, pero sólo debido al poder del objeto. De lo contrario, todo lo que habrá hecho es simplemente la misma vieja fuente de sufrimiento— y usted regresará una y otra vez a la rueda de renacimientos.³⁵

འདི་ལ་དགོངས་ནས་བཀའ་གདམས་གོང་མས་ཀྱང་། བསྐྱོམ་སྐྱུའི་ལྷ་གཟུགས་རེ་
དང་འབྲེན་སྐྱུའི་སྐྱབས་རེ་ཏེ་ཀུན་ལ་འོང་སྟེ་བསམ་སྐྱུའི་ཚོས་ཤིག་མེད་པས་ལན་པ་
ཡིན། ཞེས་གསུངས་སོ།།

Los antiguos Visionarios de la Palabra estaban haciendo el mismo comentario cuando decían: «Todo el mundo tiene algún ser místico en quien está meditando; y todos tienen algunas palabras místicas de las que hablan; y todo es debido a que nadie tiene una verdadera práctica en la que esté pensando»³⁶

དེའི་སྤྱིར་རང་ཅག་རྣམས་ཀྱང་ཚོས་གཤམ་མ་ཞིག་བྱེད་བསམ་ན་ཅི་བྱས་ཐར་པ་དང་
ཐམས་ཅད་མཐུན་པའི་རྒྱར་འགོ་བ་ཞིག་དགོས། དེ་འོང་བ་ལ་ལམ་གཙོ་གསུམ་ལ་
སྤོང་བ་ཐོན་པ་ཞིག་དགོས། འདི་གསུམ་ནི་བྱང་རྒྱལ་ལམ་གྱི་རིམ་པའི་སྣང་པོ་འམ་
སློབ་ལྟ་བུ་ཡིན་ཏེ། རྗེ་ཐམས་ཅད་མཐུན་པས། ལམ་སློན་བཤད་བྱ་ཅ་བའི་གཞུང་
དང་། འདི་གསུམ་ལམ་གྱི་སློབ་ཏུ་བྱས་ནས་བཤད་པ་ཡིན་གསུངས།

Por lo tanto, aquellos de nosotros que estamos pensando en hacer una verdadera práctica pura del espíritu, debemos intentar encontrar una que nos lleve a la libertad y al conocimiento de todo. Y para que una práctica sea así, nos debería hacer maestros en los tres caminos principales. Estas tres, son como el corazón, la vida misma dentro de las enseñanzas sobre los pasos al estado de un Buda. Como el Señor que todo lo sabe, Tsongkapa, dijo una vez: «Utilicé la *Lámpara en el Camino* como mi texto básico, e hice de estos tres la fuente de vida del camino.»³⁷

དེས་ན་ད་ལམ་འདིར་ཡང་རྗེའི་གསུང་ལམ་གཙོ་རྣམ་གསུམ་གྱི་རྩ་ཚིག་གི་སྣང་ནས་
འབྲིད་མདོར་བསྟུས་ཅམ་འབུལ་བ་ལ།

Así que ahora nosotros mismos daremos una breve enseñanza utilizando los *Tres Caminos Principales*—las palabras del mismo Señor Tsongkapa—como nuestro texto básico.

III. Una ofrenda de alabanza

ཐོག་མར་ས་བཅད་གྱི་དབང་དུ་བྱས་ན། ལམ་གྱི་གཙོ་བོ་རྣམ་གསུམ་གྱི་འབྲིད་ལ་
གསུམ། བསྟན་བཅོས་བརྩོམ་པ་ལ་འཇུག་པའི་ཡན་ལག་དང་། བསྟན་བཅོས་སྦྱིའི་
ལུས་དངོས། བཤད་པ་མཐར་ཕྱིན་པའི་བྱ་བའོ། །དང་པོ་ལ་གསུམ། མཚོད་པར་
བརྗོད་པ། ཚུམ་པར་དམ་བཅའ་བ། ཉན་པར་བསྟུལ་བའོ།།

Empezaremos comentando el esquema general de la obra. Esta instrucción sobre los tres caminos principales viene en tres divisiones básicas: los preliminares que conducen a la composición del texto, el cuerpo principal del texto, y la conclusión de la explicación. La primera de estas divisiones, cuenta con tres secciones propias: una ofrenda de alabanza, una promesa para redactar la obra, y después un poderoso estímulo para que el lector lo estudie bien.

དང་པོ་ནི།
ཇི་བཅུན་སྤྲུལ་སྤྲུལ་ལ་ཕྱག་འཚེལ་ལོ།
ཞེས་པས་བསྟན།

Lo que llamamos la «ofrenda de alabanza», está contenida en la línea de apertura de la obra:

Me postro ante todos los altos y santos lamas.

དེ་ཡང་བསྟན་བཅོས་རྩོམ་པའི་ཐོག་མར་རང་གི་ལྷག་པའི་ལྷ་ལ་ཕྱག་བྱ་དགོས་ཏེ།
སྟོབ་དཔོན་དམྱེ།
ཞེས་བཤེད་ཕྱག་བྱ་དེ་བའི་ནི།
ཇེས་པར་བསྟན་པའང་དེ་ཡི་སྟོ།

ཞེས་དང་། རང་ཉིད་འདོད་པའི་ལྷ་ལ་ཕྱག་བྱའོ། ཞེས་གསུངས།

Lo primero que debe hacer la persona cuando redacta un comentario, es postrarse ante su Señor de Señores. Tal como el Maestro Dandin lo dijo:

La bendición, la postración y la esencia
Deben quedar escritas: Estas son la puerta.³⁸

También leemos que, «uno debe postrarse ante el que considere su Señor».

འདི་ནི་བསྐྱེད་བཅོས་རྩོམ་པའི་བྱ་བ་མཐར་ཕྱིན་པ་དང་། བར་ཆད་མི་འབྱུང་བའི་སྤྱིར་
ཡིན། འདིར་སློམ་ནམས་ཞེས་པའི་ནམས་སྐྱེས་སྤྱིར་རྒྱ་ཆེན་སྤྱོད་བརྒྱད་དང་། ཟབ་
མོ་ལྟ་བརྒྱད་སོགས་དངོས་བརྒྱད་ཀྱི་སློམ་ནམས་དང་། ཐུན་མཛེས་མ་ཡིན་པ་ནི་མཐུན་
སྤྱིད་མ་ལྟར་རྒྱལ་བ་དོ་རྗེ་འཆང་། རྗེ་བཙུན་འཇམ་དཔལ་དབྱངས། དཔལ་བོ་དོ་རྗེ་
ནམས་ཡིན།

El propósito de esta postración, es que uno pueda llevar a cabo y terminar su composición y que lo haga sin interrupciones ni obstáculos. La palabra «todos» en la expresión «todos los lamas», se refiere en términos generales a todos los lamas inmediatos y del linaje— los que han transmitido las enseñanzas a través de tradiciones como las conocidas como «actividad de largo alcance» y de la «visión profunda». ³⁹ En un sentido muy especial, la palabra tiene el significado que se le otorga en la oración conocida como «El conocimiento que revela al mundo»: se refiere al victorioso Portador del Diamante, al glorioso Señor, Voz Gentil y al Héroe del Diamante.⁴⁰

རྗེ་བཙུན་འཇམ་པའི་དབྱངས་ནི་རྗེ་ཙོང་ཁ་པ་ཆེན་པོ་ལ་རྟེན་ཏུ་ཞལ་གཟིགས་པ་ཡིན།
ཞལ་གཟིགས་རྒྱལ་ལའང་མི་ལམ་དུ་གཟིགས་པ་དང་། ཉམས་ལ་གཟིགས་པ།
དངོས་སུ་གཟིགས་པ་གསུམ་ཡོད། དངོས་ལའང་དབང་ཤེས་ལ་གཟིགས་པ་དང་།
ཡིད་ཤེས་ལ་གཟིགས་པ་གཉིས་ལས། འཇམ་མགོན་ཙོང་ཁ་པ་ཆེན་པོ་ལ་ནི་སློམ་
དང་སློབ་མའི་རྒྱལ་དུ་དབང་ཤེས་ལ་གཟིགས་ནས་མདོ་སྤྲུགས་ཀྱི་ཚོས་ཐམས་ཅད་

El Señor Voz Gentil se aparecía constantemente ante el gran Tsongkapa. Hay diferentes maneras en que un ser así puede manifestarse ante alguien: Usted puede verlo en sueños, en su imaginación o directamente. Hay dos maneras de verlo directamente: con los sentidos físicos o con el sentido mental. La manera como Voz Gentil se le aparecía a nuestro protector, el gran Tsongkapa, era directamente a sus sentidos físicos; se sentaban como maestro y discípulo. Y fue así, como Tsongkapa aprendió de él las enseñanzas abiertas y secretas.

གཞན་འགའ་ཤས་ཀྱིས་ཇི་སྲིད་མས་མཁས་པ་དང་བཅུན་པ་ཙམ་གྱིས་བསྟན་བཅོས་
མཛད་པ་རེད་བསམ་པ་ཡོད་ཀྱང་། ཇི་ཙམ་ཁ་པ་ཆེན་པོའི་གསུང་ནི་བསྟན་བཅོས་ཆེ་
ཚུང་ག་འདྲ་ཞིག་ཡིན་ཡང་ཇི་བཅུན་འཇམ་པའི་དབྱངས་ཀྱིས་མ་གསུངས་པ་གཅིག་
ཀྱང་མེད། མ་མཐར་བཞུགས་གནས་དང་ཞབས་ལྗེ་དུ་ཙམ་འབྲིད་ཚུན་ཆད་ཀྱང་ཇི་
བཅུན་ལ་ཞུ་གནང་གིས་བཀའ་ལྟར་མཛད་པ་རེད།

Vemos a algunas personas que piensan de otra manera: que nuestro Señor Lama fue capaz de escribir sus distintos tratados, meramente por alguna habilidad escolástica y profundidad moral. Sin embargo, la verdad es que no hay un solo ejemplo en todos los escritos del Señor Tsongkapa—ningún tratado, grande o pequeño— que no haya sido pronunciado por el mismo Voz Gentil. El Señor Tsongkapa consultaba a Voz Gentil en cada una de las cosas que hacía, y seguía sus instrucciones al pie de la letra —incluso en relación a temas como, dónde debería alojarse y cuántos asistentes debían acompañarlo cuando viajaba a alguna parte.

མདོ་སྔགས་ཀྱི་ཟབ་གནད་བྱུང་པར་ཅན་སྣར་གྱི་མཁས་པ་ཀུན་གྱིས་མ་རྟོགས་པ་
ཐམས་ཅད་ཀྱང་ཇི་སྲིད་མས་གཏན་ལ་ཕབ་ནས་གསུངས། དེ་ཡང་ཇི་བཅུན་གྱི་གསུང་
ལས་ཇི་སྲིད་མ་རང་ཉིད་ཀྱིས་འོ་ལ་ཚོད་དུ་གསུངས་པ་གཏན་ནས་མེད།

Este Señor de Lamas fue capaz de dar explicaciones definitivas de cada punto vital y profundo de las enseñanzas abiertas y secretas— de cosas que todos los sabios que habían partido antes, nunca habían sido capaces de comprender. Estas explicaciones de ninguna manera son algo que el Señor Tsongkapa haya inventado por su cuenta; más bien proceden, de los labios del mismo Voz Gentil.

སྨྱིར་བསྟོན་བཅོས་ནམས་སྤྱི་མཚན་བཟོད་མཛད་ཡུལ་སྨིང་ཇི་དང་། མཁྱིལ་གསུམ་
སོགས་མང་ཡང་། འདིར་སླེ་མ་ལ་བསྟོད་ལུག་མཛད་པ་ནི་སྨྱིར་ལམ་རིམ། བྱུང་པར་
ལམ་གཙོ་ནམ་གསུམ་རྒྱུད་ལ་སྨྱི་བ་ལའཤེས་གཉེན་བསྟོན་ཚུ་ལ་ལ་རག་ལས་པར་གོ་
བའི་ཆེད་དུ་སླེ་མ་ལ་བསྟོད་ལུག་མཛད་པ་ཡིན།

Generalmente, es costumbre que cuando uno escribe la ofrenda de alabanza al comienzo de un tratado Budista, exprese reverencia a la compasión, los tres tipos de conocimiento,⁴ o cualquiera de los múltiples y grandiosos objetos sagrados. Sin embargo, aquí la postración se hace a «los Lamas», por una muy buena razón. El lector quiere en términos generales, lograr los pasos del camino hacia el estado de un Buda—más específicamente, los tres caminos principales— en su propia mente. El punto de la postración es para que comprenda, que todo va a depender de cuán hábil sea en su práctica de tener el comportamiento adecuado hacia su maestro espiritual.

NOTAS SOBRE LA LECTURA

7. *Puerta al Noble Camino*: La edición del comentario de Pabongka Rinpoche aquí traducido, se encuentra en el registro 46 de la bibliografía; los versos originales del Señor Tsongkapa se encuentran en su obras coleccionadas en el registro 68. Hay otras explicaciones útiles sobre los *Tres Caminos Principales* de los siguientes maestros:

El Gran Quinto Dalai Lama, Ngawang Lobsang Gyatso (1617-1682) en Los registros No. 16 y 17;

Tsechok Ling, Yeshe Gyeltsen (1713-1793) en registros No. 78 y 79;

Tendar Hlarampa (n. 1759) registro No. 30;

Welmang Konchok Gyeltsen (1764-1853) registro No. 7;

Ngulchu Dharmabhadra (1772-1851) registros No. 37 y 38; así como

Mokchok Trulku (moderno) registro No. 59.

8. *Portador del diamante*: Una forma del Buda en la que enseña las enseñanzas secretas.

9. *La túnica azafrán*: La túnica de un monje humano Budista

10. *Secreto tres de todo Victorioso*: El misterio del cuerpo, el habla y la mente de cada uno de los incontables Budas. A los Budas se les llama «Victoriosos» porque han superado los obstáculos que impiden eliminar todos los malos pensamientos y el conocimiento de todas las cosas.

11. *Voz Gentil*: Forma divina que representa toda la sabiduría de los Budas.

12. *Tres caminos principales*: «Camino» en la filosofía budista se refiere a una etapa de la realización mental. El título se ha traducido a menudo como "Tres principios del Camino", pero el punto es que la renuncia, el deseo por la iluminación, y la visión correcta son cada uno, un camino principal.

13. *Dharma*: Una palabra de muchos significados, en su mayoría se refiere a «enseñanzas espirituales» u «objeto existente».

14. *Todos los tres reinos*: Significa todo el mundo. El budismo enseña que hay tres reinos de existencia. Nosotros vivimos en el reino del «deseo», llamado así debido a que nuestros intereses principales son la comida y el sexo. Arriba está el reino de la «forma», donde los seres viven en un estado de meditación y tienen formas hermosas. Más arriba aún, está el reino «sin forma», donde los seres están libres de sufrimiento bruto y sólo tienen cuerpos mentales.

15. *Más que una joya de los deseos...* De la versión breve de *Pasos en el camino al estado de un Buda* escrita por el Señor Tsongkapa (f. 56a, registro de bibliografía 63). El contexto completo aparece aquí en el análisis de la renuncia.

16. *Tres "problemas de la vasija"*: Cómo no escuchar una enseñanza... como una vasija con la tapa puesta (sin prestar atención a lo que está sucediendo), una vasija llena de mugre (escuchar con motivaciones poco nobles, tal como el deseo de una gran reputación), o como una vasija con el fondo desprendido, (sin retener lo que se escuchó—se nos recomienda hacer un repaso diariamente con los compañeros de estudio). Ver el libro del Señor Tsongkapa, los grandes *Pasos del Camino*, registro 61, f. 16; así como el afamado libro *Liberación en nuestras manos*, registro 47, ff. 54-5.

17. *Seis imágenes para la instrucción*: Cómo debe uno escuchar una enseñanza...

a) Piense en usted mismo como un paciente, ya que sus aflicciones mentales (deseo y demás) le hacen enfermar.

b) Piense en el Dharma como medicina.

c) Piense en su maestro como un doctor experto.

d) Piense en seguir sus enseñanzas al pie de la letra y durante el tiempo que sea necesario, siguiendo las órdenes del doctor para así mejorar.

e) Piense en los Budas como infalibles, o en el Infalible (su maestro) como un Buda.

f) Rece para que esta gran cura, las enseñanzas de los Budas, puedan permanecer en el mundo.

Ver Señor Tsongkapa, registro 61, ff. 16-19, y Pabongka Rinpoche, registro 47, ss. 55-61.

18. *Tres tierras*: Es decir, debajo de la tierra (donde los seres como las serpientes—y criaturas similares viven), sobre la tierra (donde se encuentra el hombre), y en el cielo sobre la tierra (donde las deidades hacen su hogar).

19. *Ngawang Drakpa*: Acudir el Prólogo para ver la descripción de la vida de este discípulo.

20. *Tres alcances distintos*: El deseo de escapar de los reinos inferiores, el deseo de escapar por sí mismo de todo el círculo de la vida, y el deseo de lograr la iluminación para el beneficio de todo ser vivo.

21. *Vidas de miseria*: Un nacimiento en los infiernos, como un espíritu hambriento, o como un animal.

22. *Canales y Vientos, etc.*: Todas las prácticas altamente avanzadas de las enseñanzas secretas del Buda.

23. (*Gueshe Puchungwa 1031-1106*) y *Chen-ngawa (1038-1103)*: No se encontró la fuente de la cita. El nombre completo de Gueshe Puchungwa, era Shunnu Gyeltsen, fue uno de los «tres grandes hermanos», discípulos directos del Señor Drom Tonpa quienes le ayudaron a fundar y difundir la tradición Vidente de los primeros maestros budistas tibetanos (ver las notas 36 y 49 a continuación). Chen-ngawa, también conocido como Tsultrim Bar, fue otro de los tres, como lo fue el gran Potowa (ver nota 42).

24. *Cinco ciencias*: Gramática clásica, lógica, teoría Budista, las bellas artes, y medicina.

25. *Cinco tipos de clarividencia*: Poderes sobrenaturales de emanación, vista, oído, percepción del pasado, y el conocimiento de los pensamientos de los demás.

26. *Ocho grandes logros*: Estos son obtener «la espada», que le permite a uno viajar a cualquier lugar; «la píldora», la cual permite ser invisible o asumir cualquier forma externa; «el unguento para los ojos», que le ayuda a ver objetos diminutos o muy lejanos; «pies veloces», la capacidad de viajar a altas velocidades; «extraer la esencia», una capacidad para poder vivir sólo de muy pequeños trozos de sustento; «caminar en el cielo», la capacidad de volar; y «bajo tierra», el poder de pasar a través de tierra firme como un pez en el agua.

27. *El Señor Atisha (982-1054)*: Nombre completo Dipamkara Shri Jnyana, ilustre sabio indio, que llevó las enseñanzas de los Pasos del camino al Tíbet. Autor de la *Lámpara en el camino*, un texto prototipo de este género (registro de bibliografía 57).

28. *El hijo del brahmán, Tsanakya*: En su obra clásica sobre los pasos hacia el estado de un Buda, Pabongka Rinpoche explica que Tsanakya fue capaz de dominar la difícil práctica secreta del Señor de la Muerte, pero cayó en el infierno más bajo, porque usó su conocimiento para dañar a otros seres (f. 225b, registro 47).

29. *Maestro meditador de Lo Diamond*: La liberación en nuestras manos, escrito por Rinpoché, explica nuevamente (f. 291b, registro 47). El practicante emprendió una de las prácticas más poderosas de las enseñanzas secretas, pero debido a su motivación menos que perfecta, sólo fue capaz de lograr un resultado menor. Aquí, el Señor Atisha señala que tales practicantes habían incluso caído a los infiernos.

30. *Dar, moralidad, etc.*: Las primeras cinco de las seis perfecciones budistas. La última es la perfección de la sabiduría.

31. *Supongamos que usted falla...* Cita del informe del Señor Tsongkapa a su maestro y discípulo, el venerable Rendawa, sobre las enseñanzas recibidas del mismo Voz Gentil (ff. 2b-3a, entrada 62).

32. *Cuerpo de forma y cuerpo de dharma*: La forma física de Buda y su mente (junto con la naturaleza suprema de esta mente) se llaman "cuerpo de forma" y "cuerpo de dharma", respectivamente.

33. *Dos obstáculos*: Véase la nota 10.

34. *Dos tipos de deseo de alcanzar el estado de un Buda*: Véase la nota 136.

35. *Supongamos que se trata de...* Cita del Señor Tsongkapa's *opus magnum* (f.156b, entrada 61).

36. *Todo el mundo tiene a algún ser místico...* No se ha encontrado la fuente original de la cita; aparece también en *Liberación en nuestras manos* de Pabongka Rinpoché (f. 294a, entrada 47). Los Visionarios de la Palabra fueron un grupo eminente de los primeros maestros budistas en Tíbet, cuya linaje descendió del Señor Atisha y de su discípulo principal, el Señor Drom Tonpa. El nombre de la escuela en tibetano, "Kadampa", se explica como el significado de que fueron capaces de ver la Palabra del Buda (ka) como una instrucción personal (dam) que se aplicaba inmediatamente a su propia práctica.

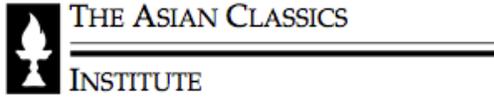
37. *Utilicé la "Lámpara en el camino"*: El contexto completo de esta cita aparece en *Liberación en nuestras manos* de Pabongka Rimpoché (f. 37b, entrada 47); revela gran parte de las fuentes de nuestro texto y reafirma su naturaleza exhaustiva. El Señor Tsongkapa acaba de relacionar el contenido de una sección importante de sus enormes Pasos Mayores en el Camino al estado de un Buda con su mentor divino, Voz Gentil. Y luego, Voz Gentil le preguntó al Señor de forma lúdica, "Bueno, ¿hay algo en su trabajo que no esté cubierto en esos tres caminos principales que le enseñé?" El Señor Tsongkapa respondió, "Así es como compuse mi obra. Tomé los tres caminos principales que usted, oh Santo, me enseñó, y los convertí en la fuente de vida del camino. Utilicé la *Lámpara en el Camino* como mi texto básico, y lo complementé con muchos otros consejos de los Visionarios de la Palabra."

38. *Maestro Dandin*: Poeta hindú del siglo VII d.C., autor del *El espejo de la poética*, un renombrado tratado de composición (cita en f. 322b, entrada 34). No hemos podido localizar la siguiente cita en el texto.

39. *Tradiciones de "actividad de largo alcance" y "visión profunda"*: se refieren respectivamente, a las enseñanzas sobre el deseo de iluminación y la visión correcta (la primera supone la renuncia, el tercer camino principal). Ver también la nota 195.

40. *"El conocimiento abre la llave del mundo"*: Afamados versos de súplica del propio Señor Tsongkapa, nombrados a partir de la línea de apertura (ver f. 3a, entrada 65). Los tres seres mencionados son distintas formas del Buda.

41. *Tres tipos de conocimiento*: Realizaciones de la verdadera naturaleza de la realidad, en distintos grados.

The Asian Classics Institute
Curso I: Las principales enseñanzas del budismo

Lectura 3

IV. Cómo seguir a un Lama

དེ་ཡང་ཚེས་བྱེད་པའི་ཐོག་མར་སྐྱ་མ་གལ་ཆེ་སྟེ། དག་ལའེས་པོ་ཉོ་བས། རྣམ་གྲོལ་
བསྐྱབ་པ་ལ་སྐྱ་མ་ལས་གལ་ཆེ་བ་མེད་དེ། ཚེ་འདིའི་བྱ་བ་བལྟས་ནས་བྱས་པས་ཚོག་
པ་ལའང་སློབ་མཁན་མེད་པར་མི་འོང་ན། ངན་སོང་ནས་འོངས་མ་ཐག་པ་འགོ་མ་
མྱོང་བའི་སར་འགོ་བལ་སྐྱ་མ་མེད་པར་ག་ན་འོང་གསུངས།

Un Lama es extremadamente importante al principio de cualquier intento de vida espiritual. Tal como lo dijo Gueshe Potowa,

Para alcanzar la liberación, no hay nada más importante que un lama. Incluso en cosas sencillas de esta vida presente, como cosas que usted puede aprender simplemente al estar sentado observando a alguien, no podría aprenderlas sin una persona que le enseñe. ¿Cómo podría entonces llegar a algún lugar sin un Lama.? Usted desea ir a un lugar donde nunca ha estado antes, y acaba de llegar de un viaje a través de los nacimientos inferiores²

དེས་ན་དཔེ་ཆ་བལྟ་ཤེས་པ་ཅམ་གྱིས་མི་འོང་བས་སླ་མ་ཞིག་ངས་པར་བསྟེན་དགོས།
སླ་མ་མེད་པར་དཔེ་ཆ་བལྟས་པ་ཅམ་གྱིས་གྲུབ་པ་ཐོབ་པ་སྟོན་ཡང་གཅིག་ཀྱང་མ་བྱུང་
ཞིང་། སྤྱིས་ཀྱང་འབྱུང་བ་མི་སྲིད་པ་ཡིན།

Por lo tanto, es absolutamente necesario que vaya y aprenda de un lama; sólo leer libros de Dharma no funcionará. No ha habido ni una sola persona en la historia que haya obtenido objetivos espirituales sin un Lama, sólo por leer libros sobre Dharma; Y tampoco sucederá en el futuro.

སླ་མ་དེ་ཡང་དཔེར་ན་ཉིན་གཅིག་གི་འགོ་སའི་ལམ་སྟོན་མཁན་ཀྱང་ལམ་རྒྱས་ལ་
མཁས་པ་ཞིག་དགོས་པ་ལྟར་ཐར་པ་དང་ཐམས་ཅད་མཐུན་པའི་གོ་འཕང་དུ་འབྲིད་
པའི་སླ་མ་དེ་ཡང་མཚན་ཉིད་དང་ལྡན་པ་ཞིག་དགོས། དེ་མེད་ན་སླ་མ་བཟང་ངན་རྗེ་
འདྲ་ཞིག་ཡོད་ན་སྟོབ་མ་ཡང་དེ་དང་འདྲ་བར་སྐྱེ་བཞེས་པོར་ནས་བཏོན་པ་ལྟར་འོང་
བས་སླ་མ་མཚན་ལྡན་གལ་ཆེ།

Ahora, ¿qué clase de lama debe ser? Se necesita un guía que conozca cada giro en el camino sólo para llevarlo a un lugar al que pueda llegar en un solo día. Para un Lama que se supone que le guiará a la libertad y el estado del conocimiento total, usted necesitará a uno que tenga todas las cualidades requeridas. Es importante encontrar un Lama realmente calificado; no es algo que no deba importarle mucho, porque va a terminar como él— para bien o para mal. El estudiante sale según el molde, como esas pequeñas tablillas de arcilla con imágenes sagradas prensadas.

སྣ་མའི་མཚན་ཉིད་ཀྱང་འདུལ་བ་ལ། ཡོན་ཏན་འབྱུང་གནས་སོགས་ལྟར་བརྟན་
མཁས་ཀྱི་ཡོན་ཏན་གཉིས་དང་ལྡན་པ་ཞིག་དང་། སྣེ་གསུམ་ལ། སྣོ་གསུམ་ལེགས་
བསྐྱམས་སོགས་ལྟར་དང་། མདོ་སྣེ་གསུམ་སྤྱིར་བཏང་ལ། གང་དང་ལྡན་ན་སོགས་
ལྟར་ཡོན་ཏན་བརྟུ་དང་ལྡན་པ།

¿Qué características hacen a un Lama calificado? De acuerdo a las enseñanzas de moralidad jurada, él debería ser la «fuente de todas las buenas cualidades» y demás⁴³. Es decir, el Lama debe poseer el don de la estabilidad y la sabiduría⁴⁴. Según las enseñanzas secretas, debe encajar en la descripción que comienza con las palabras «las tres puertas debidamente contenidas». Según la tradición general—tanto de las enseñanzas abiertas como de las secretas—el Lama debe poseer diez buenas cualidades tal como se menciona en el verso que empieza con: «Usted que es poseedor de las diez...».

མ་མཐ་བསྐྱབ་པ་གསུམ་གྱིས་སྤྱུགས་རྒྱུད་དུལ་བ། ལྷང་དང་ལྡན་པ། རྟོགས་པ་དང་
ལྡན་པ་ཞིག་ངེས་པར་དགོས་ཏེ། མདོ་སྣེ་རྒྱན་ལས།
།བཤེས་གཉེན་དུལ་བ་ཞི་བ་ཉེར་ཞི་བ།
།ཡོན་ཏན་ལྷག་པ་བརྩོན་བཅས་ལྷང་གིས་སྤྱུག
།དེ་ཉིད་རབ་ཏུ་རྟོགས་པ་སྣེ་མཁས་ལྡན།
།བརྩེ་བའི་བདག་ཉིད་སྣོ་བ་སྤངས་ལ་བརྟེན།

ཞིས་གསུངས།

Como mínimo, su lama debe ser una persona que ha controlado su mente de manera absoluta, practicando los tres entrenamientos,⁴⁵ que tenga conocimiento de las escrituras, y que tenga realizaciones reales. Como lo menciona la *Joya de los Sutras*,

- Siga a un guía espiritual controlado,
en paz,
- Una gran paz, con cualidades sobresalientes y esfuerzo
extraordinario,
- En las escrituras, con una profunda realización de la vacuidad,

un maestro magistral
que es la imagen misma del amor, y más allá del
desánimo.⁴⁶

སྐྱེ་མའི་མཚན་ཉིད་དེ་དག་ནི་སློབ་མས་ཀྱང་ཤེས་པར་བྱས་ཏེ་དེ་དང་ལྡན་པའི་སྐྱེ་མ་
བཅོལ་དགོས། སྐྱེ་མ་ཡོན་ཏན་ཆེ་ཚུང་སོགས་ཇི་འདྲ་ཞིག་ཡོད་ཀྱང་སློབ་མ་ཡང་
སྐྱེ་མ་བ་བཟང་ཞེན་དེ་དང་མཐུན་པ་ཞིག་ཡོད་སྟེ། སྐྱེ་མ་མདོ་སྤྲུགས་ཀྱི་ལམ་ཡོངས་
ཚུགས་ལ་འབྲིང་བྱུང་པ་ཞིག་བསྟན་ན་སློབ་མ་དེ་ཡང་ལམ་ཡོངས་ཚུགས་ཐོས་པ་དང་།
གོ་བ་ཆགས་པའི་སྐྱེ་མ་ལྡན་ཞིག་འབྱུང་། ལམ་ཡོངས་ཚུགས་ལ་གོ་བ་ཅམ་ཆགས་
ནའང་ཡོན་ཏན་གཞན་དང་གཞན་ཡོད་པ་ལས་བསོད་ནམས་ཆེ།

El futuro discípulo, por su parte, debe familiarizarse con las descripciones de las cualidades de un Lama y después, buscar a uno que las posea. Que el discípulo resulte en mayor o menor medida de las bendiciones de la virtud, depende del grado en que su Lama posea altas cualidades personales. Si el discípulo disfruta de una relación con un Lama que es capaz de guiarlo a través de todo el rango de caminos abiertos y secretos, entonces el discípulo llegará a ser un bendito; en el sentido de haber escuchado y adquirido cierta comprensión de los caminos en su totalidad. Conseguir aunque solo sea una idea general de los caminos, representa un mérito mayor que cualquier otra virtud que el estudiante pueda poseer.

དེ་ལྟ་བུའི་སྐྱེ་མ་རྟོན་ནས་རྒྱལ་བཞིན་དུ་བསྟན་དགོས། དེ་ལ་སངས་རྒྱལ་གྱི་གོ་འཕང་
ལ་ཉེ་བ་སོགས་བསྟན་པའི་ཕན་ཡོན་བརྒྱད་དང་། དེ་ལས་ལྷོག་པ་མ་བསྟན་པའི་ཉེས་
དམིགས་བརྒྱད་ཡོད།

Una vez que el discípulo logra encontrar a un lama con las cualidades descritas, debe confiar en él de la manera adecuada. A continuación, están los ocho grandes beneficios que una persona puede obtener mediante un comportamiento adecuado con su maestro, empezando por «se acerca al estado de un Buda».⁴⁷ También hay ocho peligros diferentes de un comportamiento inapropiado hacia el propio Lama—estos son los opuestos de los beneficios que acabamos de mencionar.

རྗེ་ཙོང་ཁ་པ་ཚེན་པོས་ཀྱང་།

།དེ་ནས་འདི་སྤྱིའི་ལེགས་ཚོགས་ཇི་སྟེན་པའི།
།རྟེན་འབྲེལ་ལེགས་པར་འགྲིགས་པའི་རྩ་བ་ནི།
།ལམ་སྟོན་བཤེས་གཉེན་དམ་པ་འབད་པ་ཡིས།
།བསམ་དང་སྦྱོར་བས་རྩལ་བཞིན་བསྟེན་པ་རུ།

།མཐོང་ནས་སྟོག་གི་སྤྱིར་ཡང་མི་གཏོང་བར།
།བཀའ་བཞིན་སྦྱབ་པའི་མཚོན་པས་མཉམ་པར་བྱེད།

།རྣལ་འབྱོར་ངས་ཀྱང་ཉམས་ལེན་དེ་ལྟར་བྱས།
།ཐར་འདོད་བྱེད་ཀྱང་དེ་བཞིན་བསྐྱང་འཚལ་ལོ།

།ཞེས་གསུངས།

Como dijo el gran Señor Tsongkapa:

Primero veamos que la raíz principal para
un excelente comienzo
En cualquiera de las buenas cosas de esta vida y
de las futuras vidas
Es el esfuerzo en el comportamiento adecuado de ambos,
el pensamiento y la práctica
Hacia el guía espiritual que muestra el camino; por lo tanto,
complázcalo con la ofrenda

De llevar a cabo todas sus instrucciones,
Sin abandonar
Ni una sola de ellas, aún cuando pudiera costarle
la vida.
Yo, el maestro meditador,
pongo esto en práctica;
Usted, que busca la libertad, debe
comportarse de esta manera.⁴⁸

སྐྱར་གྱི་ཇོ་འབྲོམ་སོགས་ཀྱང་རྟོགས་པ་དང་མཛད་འཕྲིན་འབྲུན་ལྷ་མིང་པ་བྱུང་བ་དེ་
རང་རང་གི་སློམ་རྣམས་ལ་བཤེས་གཉེན་བསྟེན་ཚུལ་ཚུལ་བཞིན་མཛད་པ་ལས་བྱུང་
བ་རེད། དེར་མ་ཟད་སྐྱར་གྱི་ཇོ་མིང་ལ་སོགས་ཀྱང་དེ་ལྟར་ཡིན།

Aquellos del pasado, gente como el Señor Atisha y el gran Drom Tonpa,⁴⁹ alcanzaron niveles de realización inigualables y pudieron llevar a cabo actos poderosos incomparables—todo esto sucedió, gracias a que cada uno logró exitosamente mantener la relación apropiada con su propio guía espiritual. Y no termina ahí— podemos señalar al Señor Milarepa⁵⁰ y otros del pasado, y decir exactamente lo mismo.

བཤེས་གཉེན་བསྟེན་ཚུལ་འདི་ནས་རྟོན་འབྲེལ་ལེགས་ཉེས་གྱི་ཁི་ཉེན་ཆེ། ལྷ་རོ་པའི་
བྱུང་ནས་མར་པ་ཡང་རྟོན་འབྲེལ་འཕྲུགས། མིང་ལས་མར་པར་ཟངས་སྣོད་པ་དྲི་མིང་
ཅིག་ཕུལ་བས་རྟོན་འབྲེལ་ལེགས་ཉེས་དེ་བཞིན་དུ་མ་འཚོལ་བར་བྱུང་།

El comportamiento adecuado con el guía espiritual de uno, tiene un tremendo potencial—tanto bueno como malo, para determinar si una persona tiene un comienzo auspicioso en su práctica. Marpa cometió un error ante Naropa y arruinó sus posibilidades de un comienzo auspicioso.⁵¹ Milarepa ofreció a Marpa un cuenco de cobre—vacío, pero absolutamente limpio. El comienzo de su práctica entonces fue ambos, tanto bueno como malo—en correspondencia exacta con lo bueno y lo malo del regalo.

ཁྲི་ཆེན་བསྟེན་པ་རབ་རྒྱས་གྱིས་ཡོངས་འཛིན་ངག་དབང་ཚོས་འབྲོར་ལ་སྦྱུན་གཡོག་
སྐབས་ཆེན་མཛད་པས་དབུ་མའི་ལྷ་བ་རྟོགས། ས་པཎ་གྱིས་ཇི་བཅུན་གྲགས་རྒྱན་གྱི་
སྦྱུན་གཡོག་ཚུལ་བཞིན་བསྐྱབས་པས་སློམ་འཇམ་པའི་དབྱུངས་སུ་མཐོང་། རིག་
གནས་ལྡོག་གསལ་མིང་མཐུན། རྒྱ་བོད་ཉོར་སོགས་གྱི་ཆེ་རྒྱ་དུ་མས་གཙུག་ཏུ་བཀུར་བ་
སོགས་བྱུང་བ་ཡིན།

El gran titular del trono Tenpa Rabgye atendió, y cuidó a su maestro tutor Ngawang Chujor de la manera más efectiva durante su enfermedad y como resultado, pudo lograr una realización del «camino medio».⁵² Sakya Pandita también sirvió perfectamente como enfermero del Venerable Drak-gyen, y fue gracias a este servicio que pudo ver a su lama como la deidad Voz Gentil; obtuvo un conocimiento en las cinco grandes ciencias, totalmente libre de impedimentos; una multitud de gente en las tierras de China, Tíbet, Mongolia y otros lugares le veneraron. Y la lista continúa.⁵³

བསྟོན་ཚུལ་ལོག་པའི་ཉེས་དམིགས་ཀྱང་། དབྱ་ནག་གི་དཀའ་འབྲེལ་དུ་བྱངས་པ་
ལས།

འཚིགས་བཅད་གཅིག་ཙམ་མཉན་པ་ལ།

ལང་གིས་སྤྲ་མར་མི་འཇོན་པ།

བྱི་ཡི་སྐྱེ་བཞན་ས་བརྒྱར་སྐྱེས་ནས།

སྤྱི་ཤ་ཅན་དུ་སྐྱེ་བར་འགྱུར།

ཞེས་དང་།

También, debemos hablar aquí de los peligros de tener un comportamiento inapropiado hacia el Lama. En *Puntos difíciles para el Enemigo Negro*, hay una referencia que lo explica de esta manera:

La persona que no trata como a un Lama
A alguien que le ha enseñado aunque sólo sea una línea,
Nacerá cien veces como un perro
Y después, nacerá en la más inferior de las castas.⁵⁴

དུས་འཁོར་ཙུང་ལམ།
སྤྲོ་མ་ལ་སྤྲོ་སྐད་ཅིག་གངས།
བསྐྱལ་པར་བསགས་པའི་དགོ་བཅོམ་ནས།
དེ་སྟེན་བསྐྱལ་པར་དབྱལ་སོགས་གྱི།
སྤྱལ་བསྐྱལ་ཚོར་བ་དྲལ་པོ་སྤོང་།

El texto raíz de la enseñanza secreta sobre la *Rueda del Tiempo* afirma:

Segundos de rabia hacia su Lama
Destruye eones iguales de virtud acumulada,
Después trae igual número de eones en los que usted tiene que soportar
El terrible dolor de los infiernos y el resto.⁵⁵

ཅིག་མ་དུག་ཅུ་རེ་ལྔ་ཡོད་པས། བྱ་ཚྛོགས་གྱི་སྐད་ཅིག་མ་དུག་ཅུ་ཙུང་ལའི་རིང་སྤྲོ་མ་ལ་
སྤྲོ་སོམས་སྐྱེས་ན་བསྐྱལ་པ་དུག་ཅུ་ཙུང་ལའི་ཡུན་ལ་དབྱལ་བར་གནས་དགོས། འདི་
ཐེག་པ་འོག་མའི་ལྷགས་ལྟར་ཡིན། ཐེག་ཆེན་གྱི་ལྷགས་ལ་དེ་ལས་ཀྱང་ཡུན་རིང་བ་
ཡོད།

Entonces el tiempo que dura el chasquido de sus dedos, está constituido por no menos de sesenta y cinco «instantes de acción mínima». Si una emoción de ira hacia su lama aparece en su mente durante sesenta y cinco fracciones de segundo, permanecerá en el infierno durante un periodo igual a sesenta y cinco *eones*. Así por cierto, es como la tradición del camino menor lo describe, pero según las enseñanzas del camino mayor, el período es aún más largo.⁵⁶

དེར་མ་ཟད་བཤེས་གཉེན་བསྟོན་ཚུལ་ལོག་ན་སྤྲོ་མ་ལྟ་བུ་པ་ལས་གསུངས་པ་ལྟར་ཆོ་
འདིར་ཡང་ནད་གདོན་སོགས་ཀྱིས་གཙོས་པ་དང་། འཆི་ཁར་གནད་གཙོད་འཇིགས་
སྐྱུག་ཚད་མེད་པས་མནར་བ་དང་། དུས་མིན་འཆི་རྒྱུ་བུ་གསུམ་གང་རུང་གིས་
འཆི་བ་སོགས་དང་།

Y hay aún más peligros; una persona que se comporta inadecuadamente con su Lama, como lo describen los *Cincuenta versos sobre Lamas*, sufrirá aún más en esta vida actual: Espíritus, diversas enfermedades y otros problemas parecidos, lo hostigarán constantemente. A la hora de la muerte, se verá atormentado por un dolor insoportable en los puntos vitales y estará abrumado por terror. Además, morirá por una de las trece causas de muerte prematura— etcétera.⁵⁷

གཞན་ཡང་། སློབ་དཔོན་སངས་རྒྱས་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་སྐུན་ལྷུང་བ་དང་། དགོ་བཤེས་སྐྱེའུ་
རྒྱུར་པའི་སློབ་མ་ལ་འཆི་རྒྱུ་བྱུང་བ་སོགས་ལྟར། མདོར་ན་སྤྲོ་མ་ལ་བརྟམས་སློད་བྱས་
པའི་ནམ་སྟོན་ནི་སངས་རྒྱས་ཀྱིས་ཀྱང་གསུང་བར་མི་ལུས་པའི་ཚུལ་ཙམ་གྱིས་ཆེ་སྤྱི་
མར་དཔྱལ་བ་མནར་མེད་དུ་སྐྱེ་བར་གསུངས།

Hay aún más ejemplos de los peligros; podemos recordar al maestro Sangye Yeshe,⁵⁸ cuyos ojos se salieron de sus órbitas, o el discípulo de Gueshe Neusurpa, que murió de manera prematura, entre otros.⁵⁹ En resumen, se afirma que el resultado que madura en una persona en sus vidas futuras por haber hablado mal de su Lama es tan horrible que ni siquiera un Buda sería capaz de describirlo por completo. La persona asume su renacimiento en lo más bajo de los infiernos, conocidos como «Tormento sin descanso», donde el dolor continúa sin pausas.

སྤྱི་ལོ་བཟོན་ཚུལ་ཡང་བཀའ་ཚེས་གནང་མཁན་དང་། ཀ་ཁ་སློབ་མཁན་གཉིས་ལ་
བྱུང་མེད་དགོས། སྤྱི་ལོ་བཟོན་པའི་རིང་རང་དོན་དུ་ཁ་ཏོན་བྱས་པ་ལྟ་བུ་མ་གཏོགས་
པ་སློབ་ཀྱི་བཀའ་སློབ་མོགས་ཞབས་ཏོག་སྐྱབ་ཚད་སྤྱི་ལོ་བཟོན་ལ་འགྲུབ་ཡིན་པས་སྤྱི་ལོ་
བཟོན་ལ་འགྲུབ་གྱི་དམིགས་པ་གཞན་ནས་ཚོལ་མི་དགོས།

Cuando hablamos de un «comportamiento adecuado hacia su lama», es necesario que el estudiante se dé cuenta de que no hacemos distinción entre la persona que le ha impartido las enseñanzas formales del Dharma y la persona que le ha enseñado el alfabeto y demás. Todo lo que un discípulo hace en cuanto a servir a su lama durante su relación—ya sea atendiéndole, mostrándole respeto, etc., todo a excepción de las pequeñas cosas como los rezos diarios que el estudiante hace para sí mismo— todo ello cuenta para lo que llamamos «Práctica del lama». Por lo tanto, para un discípulo que sirve a su Lama, no es necesario ir a buscar otras técnicas meditativas conocidas como la «práctica del Lama».

སྤྱི་ལོ་བཟོན་ཚུལ་ལེགས་ཉེས་ཇི་ལྟར་བྱས་པ་བཞིན་པའི་ཡོན་ཏན་བརྒྱད་དང་ཉེས་
དམིགས་ལྟམས་སོ་སོར་འབྱུང་། བཟོན་པའི་ཚེ་ཡང་སྤྱི་ལོ་བཟོན་སངས་རྒྱལ་ཡིན་པར་དོན་
འཆང་གིས་བཞེད་པ་སོགས་ས་བཅད་ལྟམས་བཀའ་ནས་དབྱུང་སློབ་བྱས་ཏེ་ལྷུང་
རིགས་ཀྱིས་བསྐྱབ་དགོས།

Cada uno de estos ocho beneficios u ocho peligros, surgen de acuerdo a lo bien o mal que uno se haya comportado con su Lama. A lo largo de su relación el discípulo, debe utilizar lo que llamamos «meditación analítica». Para ello, primero tiene que desarrollar en su mente cada punto de la enseñanza sobre la manera de comportarse con un Lama. Por ejemplo, podría empezar con el hecho de que el Portador del Diamante declaró que el lama personal, es como el mismo Buda.⁶⁰ A continuación, el discípulo debe utilizar otras fuentes de autoridad escritural, junto con su razonamiento lógico, para satisfacerse con la veracidad de cada punto.

དཔུད་སྒྲོམ་འདི་མེད་ཐབས་མེད་ཀྱང་བོད་འདིར་དཔུད་སྒྲོམ་སྒྲོམ་དུ་མ་བྱེན་པ་ཇི་ཙོང་
ཁ་པ་ཙམ་ཡིན། ཚིག་གི་སྤོང་ནས་ཡིད་ལའམ་བྱེད་པ་ལའམ་སྒྲོམ་དང་། ས་བཅད་
རྣམས་འདི་དང་འདིའོ་སྒྲོམ་ནས་འབྲེན་པ་ལྟ་བུ་ནི་གྲངས་འབྲེན་བྱས་པ་ཡིན། དཔུད་
སྒྲོམ་ནི་བསྐྱབ་བྱ་རེ་ཞེ་ལྷགས་སུ་རྩ་བར་བཞག་སྟེ་དེ་ལ་ལྷུང་རིགས་མང་པོས་དཔུད་
པ་བྱས་པ་དེ་དཔུད་སྒྲོམ་ཡིན།

Este tipo de meditación analítica, es algo de lo que usted no puede prescindir en absoluto. A pesar de este hecho, aquí en el Tíbet, la única persona que reconoció la meditación analítica como una forma de meditación, fue el Señor Tsongkapa. Hay otro tipo de meditación conocida como meditación «rápida», en la que usted hace que su mente se deslice por los conceptos relacionados con las palabras que está recitando. Luego tenemos la de «revisión», en la que usted intenta recordar cada punto de una enseñanza en particular, mientras simplemente piensa, «esto es así, aquello es así». La meditación analítica es algo diferente; aquí usted aborda cada tema como algo que debe comprobar o refutar—lo coloca al centro de su mente y lo analiza valiéndose de un gran número de afirmaciones autorizadas y aceptadas, así como de distintas líneas de razonamiento.

དེ་ཡང་དཔེར་ན་རང་ཅག་གིས་ཆགས་ལུལ་སོགས་ཡང་ཡང་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་དེ་དཔུད་
སྒྲོམ་དང་། དེ་ལ་བརྟེན་ནས་ཆགས་སོགས་ཉོན་མོངས་པ་ལྷགས་ཅན་སྐྱེས་པ་དེ་སྤོང་
བ་ཐོན་པ་རེད། དེ་ཁ་པར་བསྐྱོག་ནས་སྤྱི་མ་སངས་རྒྱས་ཡིན་པར་དོ་ཇི་འཆང་གིས་
བཞེད་པ་སོགས་ལ་རིམ་གྱིས་དཔུད་སྒྲོམ་བྱས་ན་རྟོགས་པའི་ཉམས་སྤོང་ལྟར་དུ་སྐྱེས་
པ་འོང་།

De hecho, es una «meditación analítica», por ejemplo cuando la gente como nosotros enfocamos el pensamiento una y otra vez en algún objeto deseado, o algo similar. Y debido a esta meditación, nuestro deseo—o cualquier otra emoción nociva—se hace más y más fuerte hasta poder afirmar que hemos adquirido cierta fluidez con esto.

Aquí la idea, es invertir el proceso: Llevar a cabo meditaciones analíticas, una por una, sobre puntos como el hecho que el Portador del Diamante declaró que el Lama de uno es en sí, el Buda mismo. De esta manera, rápidamente llegamos a un tipo diferente de fluidez —en la realización de la verdad.

ལམ་གཙོའི་སྐབས་འདིར་བཤེས་གཉེན་བསྟན་ཚུལ་ཚོག་འདིས་བསྟན་པ་ཡིན། ཇི།
བཅུན། ལྷ་མ་ཞེས་པ་གསུམ་སྐྱེས་བུ་ཚུང་། འབྲིང་། ཚེན་པོ་གསུམ་ལ་སྐྱར་ཚུལ་
ཡང་ཡོད།

Todo el concepto de la manera apropiada cómo uno debe seguir a un Lama, se indica aquí en la obra de los caminos principales con las sencillas palabras de alabanza: «Me postro ante todos los altos y santos Lamas». Existe por cierto, una manera de interpretar las palabras «altos», «santos» y «Lamas» en la línea refiriéndose a personas con práctica de menor, mediano y mayor alcance.

Notas sobre la lectura tres

42. *Para alcanzar la liberación...* Gueshe Potowa (1031-1105), nombre completo Rinchen Sel, fue un maestro de la tradición Vidente y uno de los tres grandes discípulos del Señor Drom Tonpa (ver las notas No. 23 y 49). Sus *Metáforas* (con comentario en el registro No. 19) son un importante predecesor para obras posteriores sobre los Pasos. Esta cita se encuentra en la página 14 del comentario al *Libro Azul* hecho por Hladri Gangpa (ver registro No. 89), una compilación de las enseñanzas del gran Potowa escritas por su estudiante Gueshe Dolpa (ver la nota No. 174).

43. *Fuente de buenas cualidades:* Palabras iniciales de una súplica del afamado texto devocional, la *Ofrenda a los Lamas*, escrito por el venerado Lobsang Chukyi Gyeltsen, el primero de los ilustres Panchen Lamas del Tíbet (p. 54, registro No. 51). Los tres versos aquí mencionados dicen lo siguiente:

Fuente de todas las buenas cualidades, gran mar
de la moralidad;

Llena de una gran cantidad de joyas, enseñanzas
que usted ha aprendido;

Mi señor, segundo Señor del Capaz, portando
una túnica azafrán;

Busco su bendición, maestro que mantiene
el conocimiento de los votos.

Usted que tiene las diez cualidades que uno
debe poseer para ser

Digno de enseñar el camino de todos aquellos
que han ido al goce;

Señor del dharma, regente de pie
ante cada Victorioso;

Solicito su bendición, guía espiritual
para el gran camino.

Las tres puertas de entrada bien controladas, sabio,
paciente y recto;

Libre de engaño, de decepción; aprendido en
los secretos y sus textos;

Maestro en la escritura y edificación de dos decenas
de tradiciones secretas;

Solicito su bendición, primero entre todos los
los que portan el diamante.

«Señor de los Capaces» se refiere al Buda actual; las «diez cualidades» están enumeradas en el verso a continuación.

44. *Estable y sabio*: Un monje budista es «estable» cuando ha mantenido sus votos puros durante al menos diez años después de su ordenación. «Sabio» se refiere al conocimiento de toda una lista de temas en el estudio de la ética, tal como la comprensión de lo que es una caída moral y lo que no es, o que trasgresiones son más graves que otras.

45. *Los tres entrenamientos*: Son una moralidad excepcional, una concentración excepcional, y una sabiduría excepcional.

46. *Joya de los Sutras*: Un «sutra» es una enseñanza abierta del Buda. El verso es de un famoso comentario enseñado al Maestro Asanga (c. 350 d.C.) por El Amoroso, el Buda del Futuro (ff. 20a- 20b, entrada 43).

47. *Ocho grandes beneficios*: Los ocho se describen como acercarse al estado de un Buda, complacer a los Budas, superar las malas influencias, evitar las actividades y pensamientos impropios, alcanzar altas realizaciones, siempre conocer a los maestros, nunca caer a en los reinos inferiores, y lograr objetivos temporales y supremos con facilidad (Señor Tsongkapa, registro No. 61, ss. 33-6; Pabongka Rinpoche, registro No. 47, ss. 124-9

48. *Primero y después ver...* De nuevo, cita de la versión más breve de sus *Pasos en el Camino* (f. 56a, registro No. 63).

49. *El gran Drom Tonpa* (1005-1064): Nombre completo Gyalway Jungne, el discípulo más famoso del Señor Atisha, él mismo, el gran progenitor de la enseñanza sobre los Pasos en el Tíbet. Fundó el renombrado Monasterio Radreng en el centro del Tíbet.

Los *Anales Azules* relatan cómo es que él obtuvo poderes milagrosos después de limpiar el excremento del Señor Atisha del suelo de la celda del Maestro (p. 259, registro No. 94). Se dice que el propio Atisha hizo un peligroso viaje por mar durante más de un año para conocer a uno de sus principales maestros en lo que ahora es Indonesia.

Después de llegar, él examinó a su maestro durante algún tiempo antes de convertirse en su estudiante, y después lo sirvió durante doce años.

50. *Señord Milarepa* (1040-1123): El afamado meditador en cuevas del Tíbet, autor de algunas de las más grandes poesías espirituales en cualquier idioma (algunos ejemplos aparecen a continuación en la sección sobre la renuncia). Las dificultades que emprendió como prueba de su maestro Marpa, son famosas; ver por ejemplo los *Anales Azules*, registro No. 94, pp. 430-1.

51. Marpa (1012-1097) y Naropa (1016-1100): Marpa, también conocido como el «Gran traductor», fue un maestro del Señor Milarepa y uno de los primeros budistas tibetanos que ayudó a llevar las enseñanzas secretas de la India. Su propio maestro fue Naropa, un renombrado maestro indio que también instruyó al Señor Atisha. Como Pabongka Rinpoché relata de nuevo en su libro *la Liberación en nuestras manos* (f. 133a, entrada 47), Marpa se encontró una vez en la disyuntiva de postrarse primero ante su maestro o ante un fantástico ser divino que había hecho su aparición en la habitación; cometió el error de seleccionar al último. La ofrenda de Milarepa al propio Marpa se menciona en el mismo folio.

52. *El titular del trono Tenpa Rabgye y el maestro tutor Ngawang Chujor*: Lobsang Yeshe Tenpa Rabgye, también conocido como Achi Tuno Monhan, era un distinguido erudito de la tradición Gelukpa del Budismo tibetano; su título indica que él tenía el trono que le había pasado el mismo Señor Tsongkapa. Su colección de obras— principalmente sobre las enseñanzas secretas— todavía se conservan en dos volúmenes (registro No. 32). De los colofones de estas obras, dedujimos que escribió la mayoría de su trabajo en el Monasterio de Ganden cerca de Lhasa, y parece haber nacido por 1758. Aquí también afirma que aprendió sobre las dos formas del deseo a la iluminación principalmente del gran Ngawang Chujor.

53. *Sakya Pandita* (1182-1251): Su nombre completo Kunga Gyeltsen, uno de los más grandes maestros espirituales de toda Asia Central, reconocido traductor y comentarista del canon Budista, llevó la tradición del Tíbet a los mongoles. El venerable Drak-gyen (nombre completo Drakpa Gyeltsen, 1147-1216) fue su tío y mentor; ver también la nota No. 86 más adelante.

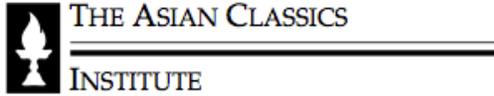
54. *Una persona que no se trata como a un lama...* La cita se encuentra en el f. 161b (registro No. 82) de un comentario sobre la enseñanza secreta del Señor de la Muerte, escrito por Ratnakara Shanti, también conocido como Shantipa. Era un famoso maestro del gran Monasterio de Vikramashila en el noreste de la India durante el décimo siglo y le enseñó al Señor Atisha antes de su viaje al Tíbet.

55. *La Rueda del Tiempo*: No se ha encontrado la fuente original de la cita; aparece en La gran obra de Pabongka Rinpoche en los Pasos del camino (f. 130b, registro No. 47), atribuido sólo a la «Rueda del Tiempo», sin mencionar el «texto raíz». El texto raíz de la enseñanza secreta de la Rueda del Tiempo era enorme, doce mil largos versos, y sólo se han incluido abreviaturas en el canon tibetano. Ver registro No. 24 para la versión principal.

56. *El gran camino*: El Buda impartió varios niveles de enseñanzas para discípulos de capacidades diferentes; éstas se conocen como las formas «mayor» y «menor».

57. *Cincuenta versos sobre Lamas*: Manual tradicional sobre cómo comportarse con el propio guía espiritual, por el gran poeta Budista Ashvaghosha (c. 100 d.C.). Las trece causas de muerte prematura se enumeran en el f. 10a (registro No. 29) y explicado por el Señor Tsongkapa en su comentario (pp. 334-6, registro No. 66) a continuación: Un dolor insoportable en el cráneo, una lesión por varios animales poderosos, diversas enfermedades, fuerzas demoníacas, plaga, veneno, autoridades de la tierra, fuego, serpientes, agua, espíritus, ladrones y semidioses

feroces. Después de morir mediante algunas de estas formas, la persona desciende directamente a los infiernos.

The Asian Classics Institute
Curso I: Las principales enseñanzas del budismo

Lectura 4

V. Una promesa de componer la obra

གཉིས་པ་རྩོམ་པར་དམ་བཅའ་བ་ནི།
 | གྲུལ་བའི་གསུང་རབ་ཀུན་གྱི་སྒྲིང་པོའི་དོན།
 | གྲུལ་སྐས་དམ་པ་རྣམས་ཀྱིས་བསྐྱབས་པའི་ལམ།
 | སྐལ་ལྷན་ཐར་འདོད་རྣམས་ཀྱི་འཇུག་འོགས་དེ།
 | ཇི་ལྟར་རྣམས་བཞིན་བདག་གིས་བཤད་པར་བྱ།
ཞེས་པས་བསྟན་ཏེ།

Aquí hemos llegado al segundo de los preliminares que conducen a la composición del texto. Esta es la promesa de componer el texto y aparece en el primer versículo.

(1)

Hasta donde pueda, le explicaré
La esencia de todas las altas enseñanzas de los Victoriosos,
El camino que todos sus santos hijos elogian,
El punto de entrada para los afortunados que buscan libertad.

རྒྱལ་བའི་གསུང་རབ་ཀུན་གྱི་སྣང་པའི་དོན་གྱི་གཙོ་བོ་ཉམས་སུ་ལེན་བྱ་དེ་ལས་གཙོ་
རྣམ་གསུམ་མཐ་ལས་གྱི་རིམ་པ་འདི་ཡིན། རྒྱལ་བའི་གསུང་རབ་ཐམས་ཅད་ལས་
གྱི་རིམ་པ་གཅིག་ཏུ་བྲིལ་ཏེ་གང་ཟག་གཅིག་གིས་ཉམས་སུ་ལེན་བྱར་ཡོད་པ་ནི་བྱང་
རྒྱལ་ལས་རིམ་འདི་ཁོ་ན་ལས། གཞུན་ས་དགོ་རྣམས་གསུམ་སོགས་ཀྱི་མདོ་ལྔ་གས་
ཟུར་པ་གང་ལའང་མེད་དེ། བྱང་ཐང་འཇམ་པའི་དབྱངས་ཀྱིས། ནང་ངེས་གསུང་
རབ་མ་ལུས་འགལ་མེད་དུ། །ཞེས་སོགས་དང་། རྗེ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པས་སྤྲོ་མ་
དབྱ་མ་པར་ཕུལ་བའི་ཆབ་ཤོག་ལས་ཀྱང་།

Lo más importante que debería poner en práctica una persona —*la esencia de todas las altas enseñanzas de los Victoriosos*— son los tres caminos principales o lo que llamamos «Pasos del camino». Esta enseñanza sobre los Pasos del camino hacia el estado de un Buda es la única que combina las altas enseñanzas de los Victoriosos en una sencilla serie de pasos que cualquier persona puede poner en práctica por sí misma.

Tal combinación no se encuentra en ninguna otra instrucción por separado, abierta o secreta, de ninguna de las tradiciones, sea la Sakya, Guelug o Nigma, ni en ningún otro linaje.⁶¹ Vemos esto en líneas como las escritas por Gungtang Yampeyang: «Toda alta enseñanza, literal o no, y consistente...»⁶² El sentimiento también se expresa en la epístola que el omnisciente Tsongkapa ofreció a Lama Umapa:

སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་དཔལ་མར་མི་མཛད་ཡི་ཤེས་ཀྱི་གདམས་པ་བྱང་ཚུབ་ལམ་གྱི་
རིམ་པའི་མཚན་ཉིད་དང་སྐྲགས་ཀྱི་ཐེག་པའི་ལམ་གྱི་རིམ་པ་ལྷན་ཅི་མ་ལོག་པར་
གཏན་ལ་ཐབ་པ་ཉིད་ཡ་མཚན་པར་མཐོང་ནས་སློབ་མ་བཀྱི་བའི་རིམ་པ་རྣམས་དེ་ལོ་
ནའི་སྤྲོད་ནས་བྱུང་གྱིན་ཡོད། གདམས་ངག་དེ་ཡང་གསུང་རབ་དགོངས་འབྲེལ་གྱི་
བསྟན་བཅོས་མན་ངག་མཐའ་དག་ལམ་གྱི་རིམ་པ་གཅིག་ཏུ་བྲིལ་ནས་སྟོན་པར་སྤྲོད་
བས་འཆད་ཤེས་པ་དང་། ཉན་ཤེས་པ་གཉིས་ཀྱིས་བཤད་ཅིང་ཉམས་སུ་བྲུངས་ན་མན་
ངག་རྒྱུང་རྒྱུང་དུ་མ་ཟད་གསུང་རབ་མཐའ་དག་གི་གྲུང་འབྲིག་ནས་འོང་བར་སྤྲོད་
བས་འཁྲིད་ཀྱི་རྣམ་གྲངས་མང་པོ་སྟོན་པ་མ་བྱས། ཞེས་གསུངས་པ་རེད།

Me he llegado a dar cuenta que sólo la infalible exposición de los Pasos hacia los caminos, en ambas tradiciones, las lógicas y las secretas, contenidas en la obra sobre los Pasos del camino al estado de un Buda impartida por aquel gran ser, el glorioso Dipamkara Jnyana, es digna de ese tipo de asombro; como tal, los pasos por los que estoy llevando a mis propios discípulos, los he tomado sólo de aquí. Esta enseñanza del Señor Atisha aparenta para mi, dar todo el contenido de los comentarios formales, instrucciones privadas sobre las palabras del Buda y explicaciones posteriores al respecto, combinando todo en una sola serie de Pasos a lo largo de un camino. Siento por lo tanto que si la gente aprende a enseñarla y a estudiarla, podrá impartirla y ponerla en práctica, (a pesar de la relativa brevedad de la obra) habrá pasado por la totalidad de las enseñanzas del Buda en el orden apropiado. Por esta razón no veo la necesidad de utilizar un gran número de textos distintos en mi labor de enseñanza aquí.⁶³

དེའི་ཕྱིར་ལམ་རིམ་འདི་འཆད་ཉན་ཚར་གཅིག་བྱས་པས་ཀྱང་འཛམ་གླིང་ན་ཡོད་པའི་
གསུང་རབ་པོ་ཏི་ཡོངས་རྫོགས་ཀྱི་སྤྲོད་པོ་བཏོན་ནས་འཆད་ཉན་བྱས་པ་ཡིན།

Así podemos decir que, en una sola sesión de enseñanza dedicada a este trabajo sobre los Pasos del camino al estado de un Buda, el maestro ha enseñado y los

discípulos han escuchado, la esencia extraída de cada uno de los volúmenes de enseñanza Budista que existen en todo el planeta.

དེ་ཡང་རྒྱལ་བའི་གསུང་རབ་ཐམས་ཅད་སྡེ་སྡོད་གསུམ་དུ་འདུ། དེ་ལམ་རིམ་གྱི་
སྐྱེས་བུ་གསུམ་གྱི་ལམ་དུ་འདུ། དེ་ལམ་རིམ་མདོར་བསྟུས་རེའི་ནང་དུའང་ཆ་ཚང་
འདུ་བས་ན་འཇམ་མགོན་ཙོང་ཁ་པས་ཀྱང་། གསུང་རབ་ཀུན་གྱི་སྡིང་པོ་བསྟུ་བསྟུ་བ།
ཞེས་སོགས་དང་། ལའཤེས་གཉེན་འབྲོམ་སྟོན་པས།

Ahora todas las enseñanzas de los Victoriosos Budas están incluidas en tres colecciones,⁶⁴ y todas ellas están incluidas en las enseñanzas de los Pasos del camino al estado de un Buda para personas de las tres capacidades distintas. Estas enseñanzas están incluidas en su totalidad dentro de cualquiera de las obras; incluso las más breves de los Pasos del camino. Tal como el gentil protector, el mismo Tsongkapa lo ha descrito, «...una abreviatura de la esencia de todas las palabras del Buda»⁶⁵ El gran guía Drom Tonpa también dijo,

དོ་མཚར་བཀའ་ནི་སྡེ་སྡོད་གསུམ་པོ་སྟེ།
ལག་མཐུང་པ་སྐྱེས་བུ་གསུམ་གྱིས་མངོས་པ་ཡི།
ལག་འགྲུབ་པ་དམས་རིན་ཆེན་གསེར་གྱི་ཕྱང་པ་ནི།
འགྲོ་བ་གང་གིས་བགྲངས་ཀྱང་དོན་ཡོད་ཡིན།

ཞེས་གསུངས།

Su palabra maravillosa es todas las tres colecciones,
Consejos adornados por enseñanzas de los tres alcances ;
Un rosario de oro y joyas de los Videntes,
Significativo para todos los que leen sus cuentas⁶⁶.

དེས་ན་ལམ་རིམ་འདི་ནི་གསུང་རབ་གཞན་དང་གཞན་ལས་བྱུང་ཚོས་གསུམ་དང་ཆེ་
བ་བཞིའི་སྟོན་སྟེང་བར་དུ་འཕགས་པ་ཡིན་པས་བྱུང་ཚོས་འདི་ལྟ་བུ་ནི་དཔལ་
གསང་བ་འདུས་པ་དང་བསྟན་བཅོས་མངོན་རྟོགས་རྒྱན་སོགས་ལའང་མེད།

Así es como esta enseñanza de los Pasos en el camino al estado de un Buda es lejanamente superior a cualquier otra enseñanza del Buda que pueda usted elegir, puesto que posee lo que llamamos las «tres características distintivas» y las «cuatro grandezas»⁶⁷. Las cualidades especiales mencionadas anteriormente, ni siquiera se encuentran en obras sagradas como la gloriosa *Colección secreta*⁶⁸ ni en el comentario clásico conocido como *Joya de las realizaciones*⁶⁹.

འདི་ལ་གོ་བ་ལེགས་པོ་ཞིག་ཆགས་ན་རྣམས་ལ་དེ་གི་ཡི་གེ་ཤོག་གྲུར་གཅིག་ཚུན་ཀྱང་
ཉམས་སྲུ་ལེན་བྱར་གོ་བྱས་པས་ཕར་གསུང་རབ་སྒོ་བརྒྱ་འབྱེད་པའི་འཕྲུལ་གྱི་ལྷ་མིག་
ལྷ་བྱ་དང་། ཚུར་གསུང་རབ་ཐམས་ཅད་འདིར་འདུས་པ་ཡིན།

Una persona que desarrolla una buena comprensión de estos Pasos hacia el camino, llega a un punto, donde puede acudir a cualquiera de esas casetas de *tsatsa* en los alrededores del pueblo, donde nos deshacemos de escrituras e imágenes viejas, tomar cualquier trozo escrito y saber perfectamente dónde encaja en su práctica. Cuando usted va de un lado a otro, es decir, de solo esta enseñanza sobre los Pasos, a la gran cantidad de distintas enseñanzas del Buda; los Pasos son como la llave mágica que abre cien puertas distintas. En el recorrido de aquí hacia allá, el contenido de la gran cantidad de enseñanzas, está incluido en estos Pasos

བསྟན་པ་ཡོངས་ཚུགས་ལ་གོ་བ་ཆགས་པའང་དེ་ལྷ་བྱ་ལ་བྱ་བ་ཡིན་པས་ཐུབ་བསྟན་
ཡོངས་ཚུགས་ཀྱི་བདག་པོ་ཞེས་པ་ཡང་གསར་རྙིང་བན་བོན་གྱི་བྱུབ་མཐའ་ཡོངས་
ཚུགས་བསྐྱེས་ནས་ཉམས་སྲུ་ལེན་པ་ཞིག་ལ་མི་བྱ། དེ་ཡིན་ཏེ། ཐུབ་བྱ་ན་རྣམས་བཟོ་
པའི་ཞལ་ནས་ཀྱང་། གསར་རྙིང་ཐམས་ཅད་གཅིག་ཏུ་བསྐྱེས་པས་གཉིས་ཀའི་བྲལ་
དུ་མི་ཚུད་པ་དང་། ཞེས་གསུངས་པས་ཀྱང་ཤེས་པ་ཡིན།

Tener la habilidad que acabamos de describir es, por cierto, lo que queremos decir cuando mencionamos que alguien ha «logrado una comprensión de las enseñanzas en su totalidad». Por lo tanto, la expresión «maestro de todas las enseñanzas de Buda» no se refiere en absoluto a alguien que ha juntado un poco de aquí y un poco de allá de los sistemas antiguos y nuevos e intenta ponerlo en práctica. Este punto también lo recibimos en algo que Tuken Dharma Vajra dijo: «Intente

mezclar todos los sistemas, el antiguo y el moderno, y usted terminará fuera de los dos.»⁷⁰

ལམ་གྱི་རིམ་པ་འདིར་གསུང་རབ་ཐམས་ཅད་འདུས་ལུགས་ཀྱང་སྡེ་སྡོད་གསུམ་གྱི་
བརྗོད་བྱ་བསྐྱུས་ནས་བསྟན་པས་གསུང་རབ་ཐམས་ཅད་གྱི་གནད་འདུས་པ་ཡིན།

Cuando decimos que todas las enseñanzas del Buda están empacadas en los Pasos del camino, lo que queremos dar a entender, es que cada uno de los puntos vitales de las enseñanzas, se han expresado mediante una presentación resumida de los temas contenidos en las tres colecciones de la escritura.

ལམ་རིམ་འདི་ལྟ་སྟེ་མ་བྱང་རྒྱུ་འོད་གྱིས་ཇོ་བོ་ལ་བསྟན་པ་སྤྱི་ལ་ཕན་པའི་ཚོས་འག་
གནད་བར་གསོལ་བ་བཏབ་པ་ན་ཇོ་བོས་བྱང་རྒྱུ་ལམ་སྟོན་གསུངས་ཏེ་དེ་ནས་བཟུང་
ལམ་གྱི་རིམ་པའི་མཚན་གྱི་ཐ་སྟོན་གནད་སྟོན་དར་རྒྱས་སུ་བྱུང་བ་ལས། ཇོ་བོ་དང་རྗེ་
ཙོང་ཁ་པས་གསར་བཟོ་མཛད་པ་གཏན་མིན་པར་དུས་གསུམ་གྱི་སངས་རྒྱས་ཐམས་
ཅད་གཤེགས་པའི་གཞུང་ལམ་ཡིན་ཏེ། ཤེར་སྤྱིན་མདོ་སྟུང་བ་ལས།

Ahora sobre la expresión «Pasos del camino»; el Lama real Jangchub Uw solicitó una vez al Señor Atisha, una instrucción que fuera de especial beneficio para mantener las enseñanzas del Buda en el mundo.⁷¹ Fue entonces cuando el Señor Atisha habló de la *Lámpara en el camino al estado de un Buda*, la cual desde ese momento en adelante se le conoce como los «Pasos del Camino» —y de esa manera la expresión comenzó a difundirse. Esta enseñanza, no obstante, no es de ninguna manera algo que el Señor Atisha y el gran Tsongkapa inventaron por sí mismos; más bien, es la gran autopista por la que todos y cada uno de los Budas han viajado. Como dice el sutra más corto, el *Sutra de la Perfección de la Sabiduría*.

རྒྱལ་བ་འདས་དང་མ་བྱོན་ད་ལྟར་གང་བཞུགས་པ།
ཀྱན་ལམ་ཕ་རོལ་སྤྱིན་པ་འདི་ཡིན་གཞན་མ་ཡིན།
ཞེས་གསུངས། ལམ་རིམ་ཞེས་པའི་མཚན་གྱི་སྲུངས་ཀྱང་འདི་ཡིན།

Es esta perfección, nada más, la que es
el camino compartido
Por todos los Victoriosos, ya sea que vivan en el pasado,
el presente, o el futuro.⁷²

Es esta perfección y no otra cosa,

Por cierto, éste es el origen supremo de la expresión «Pasos del camino».

དེ་ལྟར་ན་ལམ་རིམ་འདི་བོད་སྤྱི་ཚོས་ཡིན་ཡང་། ཁ་ཅིག་དག་ལྟར་པའི་སྐྱེར་ཚོས་
སྤྱ་འདོད་དེ་འདི་ལ་མི་མོས་པ་ནི་རང་རང་བསོད་ནམས་ཀྱི་བསལ་གས་རྒྱབ་རྒྱུང་བས་
ལན་པ་རེད།

Por lo tanto, la enseñanza de Los Pasos del camino, es la misma para todo el Tíbet, sin embargo algunas personas no sienten deseo de estudiarlas porque creen que se trata de una instrucción privada de la tradición Geluk; no están equivocadas, es sólo debido al mérito insuficiente de sus actos pasados, que piensan así.

དེར་མ་ཟད་སངས་རྒྱས་ཐམས་ཅད་གཤེགས་སའི་ཤུལ་ལམ་དེ་ལ་ལྷགས་ན་སངས་
རྒྱས་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་བརྟེན་པའི་གོ་འཕང་དེར་སློབས་ཏེ་འོང་། གཞན་དུ་ན་སངས་
རྒྱས་སོགས་སྤར་དམ་པ་ནམས་ཀྱིས་མ་ཐོབ་པའི་ས་ལམ་བྱུང་མཚར་ཞིག་ཏུ་སློབས་པ་
ལས་འོས་མེད། རང་ཅག་ལ་དེ་ལྟ་བུའི་གོ་ལ་སར་ཤོར་དོགས་མེད་པར་ལམ་གྱི་རིམ་
པ་འདི་ལྟ་བུ་ཉམས་སྤྱོད་ལོན་བྱུར་ཡོད་པ་ནི་ཇོ་བོ་དང་ཇེ་ཙོང་ཁ་པ་ཆེན་པོའི་བཀའ་བྱིན་
ཡིན།

Y esto no es todo, de hecho es pisar este camino que llevan bien puestos los Budas, lo que hace que uno eventualmente llegue el mismo estado que ellos llegaron. De otro modo, no tiene sentido que usted llegue a algún lugar, excepto a algún extraño camino o nivel, al cual ningún Buda o cualquier otro alto ser del pasado haya llegado.

Usted y yo no tenemos que temer cometer tal equivocación, ya que tenemos para nuestra práctica los Pasos del camino. Todo esto se lo debemos a la gran bondad del Señor Atisha y del Señor Tsongkapa.

ཚོས་ཤིག་བྱུང་བསམ་པ་ཚོས་ལམ་མ་ཉོར་བ་འདི་ལྟ་བུ་ལ་སློབ་དགོས་པ་ལས་བྱིའི་ཁ་
ཟས་བཞིན་དུ་གང་བྱུང་བྱུང་བུ་བ་མི་རིགས་ཏེ། འཇམ་མགོན་ས་པའྱི་ཏམ།

Las personas que tienen esperanzas de hacer algún tipo de práctica espiritual, deben estudiar un camino infalible como este. No es correcto sólo practicar cualquier cosa que se encuentre, como un perro callejero que se traga cualquier cosa que encuentra. Como el gentil protector, el Sakya Pandita dijo:

ཏྲ་དང་ཉེས་བྱ་ལ་སོགས་པའི།

འུང་ཟད་ཅམ་གྱི་ཉོ་ཚོང་ལ།

ཀུན་ལ་འདྲི་ཞིང་བརྟག་ནས་དཔྱོད།

ཚོ་འདིའི་བྱ་བ་འུང་ཟད་ལའང་།

དེ་འདྲའི་འབད་པ་བྱེད་པར་མཐོང་།

སྐྱི་བ་གཏན་གྱི་འདུན་མ་ནི།

དམ་པའི་ཚོས་ལ་རག་ལས་ཀྱང་།

ཚོས་ནི་བྱི་ཡི་ཟས་བཞིན་དུ།

ཁ་ཟང་ངན་གང་དུའང་མི་དཔྱོད་པར།

གང་འཕྲད་དེ་ལ་གུས་པར་འཇིན།

ཞེས་གསུངས།

Incluso en algunos negocios insignificantes
Sobre un caballo, una gema o algo parecido,
Usted analiza: pregunta a todos y lo considera bien.
Vemos a la gente soportar este tipo de esfuerzos
Incluso en los asuntos más insignificantes de esta vida.
Lograr el objetivo supremo de todas nuestras
incontables vidas depende del Dharma,
Sin embargo premiamos cualquier Dharma que se nos cruza,
Sin verificar si es bueno o malo,
Y nos comportamos como perros con un desperdicio de comida⁷³

དེ་ཡང་དབེར་ན་ཚེ་འདིའི་བྱ་བ་ཉོ་ཚོང་ལྷ་བུ་ཅུང་ཟད་རེ་ལའང་ཐབས་སྣ་ཚོགས་ཀྱིས་
གཞན་ལའང་བྲིས། རང་གིས་ཀྱང་བརྟུག་དཔུང་ནན་ཏན་བྱེད་ཀྱང་། དེ་ཇི་ཙམ་
འཕུག་ནའང་ཚེ་སྲི་མར་ཕན་གཞོན་གང་ཡང་མི་འབྱུང་། ཚོས་ནོར་བ་ཞིག་དང་འཕྲད་
ན་སྐྱེ་བ་གཏན་གྱི་འདུན་མ་འཕུག་འགོ།

Así es exactamente— incluso con cada uno de los pequeños asuntos de esta vida— como cuando usted compra o vende algo, usted es muy cuidadoso: hace todo lo que está a su alcance, va de un lado a otro preguntándole a la gente y pasa mucho tiempo pensando lo que va a hacer. Pero no importa qué tan grande sea el error que pueda cometer en una de estas cuestiones, en absoluto lo perjudicará ni lo beneficiará en su vida futura. No obstante, si se topa con una enseñanza espiritual incorrecta, el error que comete afecta el objetivo supremo de todas sus vidas.

སྤྱིར་དབེན་པའི་གནས་སུ་སྐྱབ་པ་བྱེད་ལོ་བུས་ཀྱང་གདམས་ངག་ཚང་ལ་མ་ནོར་བ་ལ་
ཉམས་ལེན་དོ་རུས་སྐྱབ་པ་ཞིག་བྱེད་པ་མེད་ན། ཕལ་ཚེར་ངལ་བ་དོན་མེད་ཉིད་ལས་
མ་འདས་པ་ཡིན་ཏེ། ཇི་མེད་ལས་ཀྱང་།

Por lo general, muchos de nosotros vamos a algún lugar desierto con la idea de que haremos una práctica profunda. Pero a menos que usted tenga instrucciones completas, totalmente correctas, y al menos que usted trabaje hasta llegar a su núcleo, la mayor parte de lo que usted haga no será más que un esfuerzo desperdiciado. Como el Señor Milarepa dijo en una ocasión.

དོན་སྣན་བརྒྱུད་གྱི་གདམས་པ་མི་བསྐྱོམས་ན།
གནས་རི་བློན་བཟུང་ཡང་རང་སྐྱབ་ཡིན།
ཞེས་གསུངས།

- El punto:* si no medita en los consejos transmitidos de oído a oído;
- El lugar:* usted puede sentarse en la cueva de una montaña, pero sólo para torturarse a usted mismo.⁷⁴

སྤར་གྱི་ལོ་རྒྱུ་བ་ཆེན་པོ་དག་གིས་ཀྱང་དཀའ་སྤྱད་དུ་མས་ཐག་རིང་རྒྱ་གར་གྱི་ཡུལ་
ནས་ཚོས་ཚད་ལྡན་བོད་འདིར་གདན་དྲངས་པ་ཡང་བོད་ཀྱི་ཚོས་ལོག་དེ་ཚོས་གོ་མ་
ཚོད་པ་རེད། དེས་ན་རྒྱ་འགོའི་སྤྱགས་གངས་ལ་སྤྱག་དགོས་པ་བཞིན་དུ་རང་གིས་
ཉམས་སྲུ་ལེན་བྱའི་ཚོས་ཀྱི་སྤྱགས་དེ་ཡང་མ་ཉོར་བ་བསྟན་པའི་བདག་པོ་སྟོན་པ་
སངས་རྒྱས་ལ་སྤྱག་པ་ཞིག་དགོས།

Ahora los maestros traductores de la antigüedad atravesaron por grandes dificultades, viajando a la India para transportar hasta el Tíbet las auténticas enseñanzas de Dharma. Pero aquellos en el Tíbet que seguían un camino equivocado no pudieron estar a la altura. Después de todo, el agua verdaderamente buena ha de proceder de la nieve pura. Del mismo modo, el origen de cualquier Dharma que usted elija practicar debe tener su origen supremo en algo infalible: en el mero Señor de la Palabra, el Maestro, en el Buda.

ཚོས་བྱངས་མེད་ལ་ལོ་སྟོང་དུ་སྐྱབ་པ་བྱས་ཀྱང་རྟོགས་པ་ཚད་ལྡན་སྟེ་གཅིག་མི་སྟེ་སྟེ།
མར་འདོད་ནས་རྒྱ་བསྟུབ་པ་དང་འདྲ་བ་ཡིན།

Usted podrá pasar mil años batallando para practicar alguna enseñanza de dharma que no tienen ningún origen auténtico y aún así no tendrá ni una sola astilla de realización. Es como batir el agua para hacer mantequilla.

དེ་ལྟར་ན་ཉམས་སྲུ་ལེན་བྱའི་ཚོས་དེ་སྟོན་པ་སངས་རྒྱས་ཀྱིས་གསུངས་པ། དམྱེ་ཏས་
བར་དུ་ལོག་ཚོས་ཀྱི་སྟོན་ལྷགས་མ་ལྷགས་ཚུང་པས་གཏན་ལ་ཕབ་སྟེ་སྟོན་བསལ་བ།
བྱུབ་པའི་དབང་སྤྱག་ཉམས་ཀྱིས་ཐོས་བསམ་སྟོམ་གསུམ་མཛད་དེ་རྟོགས་པ་སྤྱགས་
རྒྱུད་ལ་འབྱུངས། དེ་ནས་རིམ་གྱིས་བརྒྱུད་པ་བཅས་བྱུང་ཚོས་དེ་གསུམ་དང་ལྡན་པ་
ཞིག་དགོས།

Por lo tanto, podemos afirmar que la enseñanza que decidamos practicar debe tener tres características distintivas:

- 1) Debe de haber sido enseñada por el Buda.
- 2) Debe de haber sido depurada de cualquier error: los sabios deben haber llevado la enseñanza a su auténtica forma final, examinándola para determinar si se ha colado en ella, alguna idea errónea después de que el Buda la enseñó.
- 3) Debe de haber generado verdaderas realizaciones en los corazones de los practicantes avanzados, después de haberlas escuchado, considerado y haber meditado en ellas. Y debe de haber llegado a nosotros a través de muchas generaciones de un linaje ininterrumpido.

དེ་བྱུང་ན་ཚེས་ཚད་ལྡན་ཡིན་པས་རང་གི་སྣང་རུས་དང་ཉམས་ལེན་གྱིས་པར་མ་
བསྐྱུས་ན་ཚེས་གྱིས་རྩུབ་བསྐྱུ་དོགས་མི་དགོས།

Si el Dharma que elegimos practicar tiene estas tres características, es auténtico. Nosotros por nuestra parte quizás todavía podríamos fallarle por lapsos, en nuestro esfuerzo y práctica diaria, pero nunca debemos temer que la enseñanza nos defraude.

དེ་ནི་ལམ་རིམ་འདི་ཡིན་ཏེ། སངས་རྒྱལ་གྱི་གསུང་རབ་ཀུན་གྱི་རབ་དང་མཚོག་ཤེར་
ཕྱིན་གྱི་མདོ་སྡེ་རིན་པོ་ཆེ་ཡིན་ལ། དེའི་དངོས་བསྟན་ཟབ་མའི་དོན་རྣམས་ལམ་རིམ་
དུ་ཟབ་མའི་ལམ་གྱི་རིམ་པར་བསྐྱུས། ཤེར་མདོའི་རྒྱ་ཆེ་བའི་དོན་རྣམས་རྒྱ་ཆེ་བའི་
ལམ་རིམ་དུ་བསྐྱུས་ནས་བསྟན་པས་ཉམས་སུ་ལེན་བྱའི་ཚེས་ཚད་ལ་མ་ནོར་བ་ནི་བྱུང་
ཆུབ་ལམ་གྱི་རིམ་པ་འདི་ཁོ་ན་ཡིན་པས་ཚེས་ཉམས་ལེན་ཞིག་འོང་དུ་རི་བ་རྣམས་
གྱིས་ནི་ངེས་པར་ལམ་རིམ་འདི་ལ་འཇུག་དགོས།

Esta enseñanza legítima es los mismos Pasos en el camino. La suprema, la cumbre de todo lo que el Buda pronunció, es esta colección preciada de enseñanzas sobre la perfección de la sabiduría. El tema evidente de estas enseñanzas consiste en las «instrucciones sobre lo profundo»—la vacuidad. Incluidas en los Pasos dentro de lo que llamamos los «pasos profundos». Los sutras de la sabiduría también presentan lo que se conoce como instrucciones de «gran alcance»: las destinadas a salvar a todos los seres vivos. Estos puntos se cubren en los Pasos, dentro de los que llamamos los «pasos de largo alcance». Únicamente por eso es que la

enseñanza de los Pasos en el camino es ambas, completa e infalible. Y por eso los que buscan una enseñanza del Dharma que sea digna de su práctica, deben ciertamente comenzar con los Pasos.

འགའ་ཞིག་པ་མ་རིགས་རུས་སོགས་ཀྱི་ཞེན་ལོག་སློབ་མཐོངས་པས་བོན་ལ་སོགས་
པའི་ལོག་ཚོས་ཀྱིས་བསྐྱུས་པ་ནི་འདི་ཕྱིདི་དོན་ཆེན་པོ་རླུང་ལ་བསྐྱར་བ་རེད།

Vemos un número de personas que por una lealtad equivocada a su tradición familiar, se aferran obstinadamente a cualquier creencia que provenga de sus padres. Siguen el Bon o algún falso camino similar que al final los defrauda; todo el gran propósito de su vida presente y también el de sus vidas futuras, se lo lleva el viento.

མཁས་གྲུབ་ལྟུང་པོ་ནལ་འབྱོར་ཡང་དང་པོ་བོན་ཡིན། ཇིས་སུ་བོན་ཚོས་ཀྱི་ལྟུངས་
ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཏུ་གཟིགས་ཏེ་སྐྱབས་སྤོང་མ་ལ་ལུགས། དེ་ལ་ཡང་སྐྱོན་ཡོད་པར་
མཐུན་ནས་རྒྱ་གར་དུ་ཕྱིབས། སྐྱབས་གསར་མ་ལ་སྐྱུངས་པ་མཐར་ཕྱིན་པ་མཛད་དེ་
གྲུབ་པ་ཐོབ་པ་རེད། ས་ཆེན་ཀུན་སྤོང་སོགས་གཞན་ཡང་དེ་ལྟར་མཛད་པ་མང་དུ་
ཡོད།

Ese gran sabio realizado, Kyungpo Neljor, fue también un seguidor del Bon al principio.⁷⁵ Posteriormente, se dio cuenta de que el Bon tenía fundamentos erróneos y decidió entrar en las primeras tradiciones secretas; pero se dio cuenta que estas también tenían errores—por lo que decidió viajar a la India. Ahí estudió las tradiciones secretas más recientes y condujo su práctica hasta el fin deseado, alcanzando los grandes logros. Hubo muchos otros—el gran Sakya Lama Kun-nying, por ejemplo— hizo lo mismo⁷⁶.

རྒྱལ་སྐུས་དམ་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་བསྐྱབས་པ་བཟོད་ཅིང་དེ་ནམས་གང་ནས་གཤེགས་
པའི་ལམ་བཟང་པོ་མ་ཉོར་བ། མ་འཇུག་པ། སྐལ་བ་དང་ལྷན་པའི་གང་ཟམ་ཐར་པ་
འདོད་པ་ནམས་ཀྱི་འཇུག་འགོ་ཏེ་འཇུག་པའི་སློབ་པ། དེ་ལྟ་བུའི་ལམ་གྱི་གཙོ་བོ་
ནམ་པ་གསུམ་པོ་དེ་ཇི་ལྟར་རུས་བཞིན་བདག་གིས་བཤད་པར་བྱ་ཞེས་གསུངས།

Ahora ya podemos poner el primer verso en perspectiva. El Señor Tsongkapa está diciendo «*Explicaré en la medida de mis posibilidades la enseñanza sobre los tres caminos principales. Es el camino excelente que recomiendan todos los sagrados Hijos de los Victoriosos con su alabanza, el camino por el que viajan. No contiene errores. No conduce por un camino equivocado. Es la más alta de todas las puertas: es el punto de entrada para aquellas personas afortunadas que buscan libertad*».

ཇི་ལྟར་རུས་བཞིན་ཞེས་པ་ནི་སྤྱིར་བཏང་ལ་ཇེ་རང་ཉིད་ཀྱིས་ཁངས་སྐྱུངས་པའི་ཚོགས་
དང་། དོན་དུ་འདིར་ཚོགས་ཉུང་དུ་ཞིག་གི་ནང་དུ་དོན་རྒྱ་གང་ཆེ་ཞིག་འཆད་གང་ཐུབ་
མཛད་ཅེས་གསུངས་པ་ཡིན།

Las palabras del verso «en la medida de mis posibilidades», generalmente son puestas ahí por el Señor Tsongkapa como una expresión de modestia. particularmente, tienen el efecto de decir, «En la medida de mis posibilidades aquí explicaré en pocas palabras algo de tan grandioso significado».

ཡང་ན་དེའི་འབྲེལ་ལྷུགས་གཅིག་ལ་རྒྱལ་བའི་གསུང་རབ་ཅེས་སོགས་ཚོགས་རྐང་དང་
པོས་ནི་མཚན་བརྗོད་ལས།
 ཐེག་པ་གསུམ་གྱིས་ངས་འབྲུང་ལ།
 ཐེག་པ་གཅིག་གིས་འབྲས་བུར་གནས།
ཞེས་པ་ལྟར་”

Hay otra manera de glosar el verso, según la cual en la primera línea de la explicación— la que incluye «*todas las altas enseñanzas de los Victoriosos*»—se refiere a la renuncia. Como *Cantando los nombres* dice:

La renuncia de los tres vehículos
Al final, yace en un solo vehículo⁷.

“སངས་རྒྱལ་གྱིས་བྱང་དོན་དུ་ཐེག་པ་གསུམ་གསུངས་པ་དེ་ངེས་དོན་མཐར་ཐུག་ལ་
ལྷོས་ཏེ་ཐེག་པ་གཅིག་ཏུ་གནས་ཤིང་། དེ་བཞིན་དུ་རྒྱལ་བའི་གསུང་རབ་ཐམས་ཅད་
གདུལ་བུའི་རྒྱད་ལ་མཐར་ཐུག་གི་ངེས་འབྱུང་སྐྱིད་པའི་ཐབས་སུ་གསུངས་པས།
ཐོག་མར་འཁོར་བ་ལས་ཡིད་འབྱུང་ནས་ཐར་པ་ཐོབ་འདོད་ཀྱི་སློབ་སྐྱེ་བ་ཡང་ངེས་
འབྱུང་གིས་བསྐྱེད་ཏེ་སྐྱེ་བས་ན་འདིར་ཡང་ཐོག་མར་ངེས་འབྱུང་གི་བསམ་པ་བསྟན།

El punto es que el Buda, en algunas de sus enseñanzas que deberían de ser interpretadas en vez de ser tomadas de manera literal, señala que hay tres diferentes vehículos o caminos. Sin embargo estos tres en realidad son sólo uno, desde el punto de vista del fin supremo al que conducen. En un sentido similar, todas las altas enseñanzas de los Victoriosos fueron enunciadas como un medio para producir la «renuncia» suprema—el conocimiento de Buda— en la mente de los discípulos. Y la renuncia es lo que al inicio lo insta a desarrollar repugnancia por el ciclo de la vida y dispone a su mente a alcanzar la libertad. Por esto la actitud de renuncia aquí se enseña primero, en la primera línea.

རྒྱལ་བླ་སྲས་དམ་པ་སོགས་ཚིག་རྐང་གཉིས་པས་ནི། རྒྱལ་དང་རྒྱལ་བླ་སྲས་ནམས་ཀྱིས་
ཐུགས་དམ་གྱི་མཐིལ་དུ་མཇུག་ཅིང་བསྐྱབས་པ་བརྗོད་པ། ཐེག་པ་ཚེན་པའི་ལམ་གྱི་
སློབ་ཤིང་ལྷ་བུ་བྱང་རྒྱུ་བྱི་སེམས་བསྟན།

La segunda línea de explicación—la que incluye las palabras «sus sagrados hijos»— se refiere al deseo de lograr la iluminación para cada ser viviente. Esta es la actitud que todos los Victoriosos y sus hijos, adoptan como meditación principal, y cuyas alabanzas cantan. Es como la gran viga central que sostiene toda la estructura del gran camino.

སྐལ་ལྷན་ཐར་འདོད་སོགས་ཚིག་རྐང་གསུམ་པས་ནི་ཐར་འདོད་ཀྱི་གདུལ་བུ་ནམས་
ཀྱི་འཇུག་དོགས་གཅིག་ལྷ་ཡང་དག་པའི་ལྷ་བ་བསྟན། དེ་ཡང་ཐར་པ་ཐོབ་པ་ལ་
འཁོར་བའི་རྩ་བ་མ་རིག་པ་གཅོད་དགོས། དེ་གཅོད་པ་ལ་བདག་མིད་རྟོགས་པའི་
ཤེས་རབ་སྐྱེ་དགོས། དེ་སྐྱེ་བ་ལ་ཡང་དག་པའི་ལྷ་བ་མ་ཚོར་བ་ཞིག་དགོས།

La tercera línea de explicación—cuyas palabras son «los afortunados que buscan la libertad»—se refiere a la visión correcta. Esta percepción es el único punto de entrada para los discípulos que buscan la libertad. Para lograr la libertad, usted tiene que acabar con la ignorancia—la raíz de la vida cíclica. Y para cortar la ignorancia, usted tiene que desarrollar la sabiduría que realiza la ausencia del yo. Y para cultivar esta sabiduría, usted necesita una visión correcta libre de cualquier error.

ཡང་དག་པའི་ལྷ་བ་ནི་ཞི་བ་མྱུང་འདས་ཐོབ་པའི་སྣོ་གཅིག་ལྟ་ཡིན། དེ་ཡན་གྱིས་
ཡང་དག་པའི་ལྷ་བ་བཅས་ལམ་གཙོ་གསུམ་ལག་པར་དམ་བཅའ་མཛད་པ་ཡིན།
ལག་པར་དམ་བཅའ་བ་འདིས་སློབ་དཔོན་དརླི་དགོངས་པ་ལྟར། གཞུང་དངོས་ཀྱི་
བཟོད་བྱའམ་ལག་པར་བྱའི་ལམ་གྱི་ལྷུས་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པའི་ངོ་བོ་ཚང་མ་འདིའི་ནང་
དུ་བསྐྱས་ནས་གསུངས་པས་ན་ངོ་བོ་ངེས་པར་བསྟན་པའང་ཡིན་གསུངས།

La visión correcta es la única puerta al nirvana, a la paz. Es por eso que el gran Tsongkapa, en las palabras finales del verso, se compromete a redactar su obra sobre los tres caminos principales—que incluyen la visión correcta. Su promesa está hecha con la manera como la prescribió el Maestro Dandin:⁷⁸ Él resume todos los temas a tratar en la obra misma— que es como decir que incluye dentro de su promesa cada punto *esencial* de los caminos que explicará. En este sentido, nuestro Lama concluyó que el Señor Tsongkapa en el primer verso nos enseñó la esencia de todos los caminos.

Notas a la lectura cuatro

61. *Sakya, Geluk y Nyingma*: Nombres de tres de los linajes que se desarrollaron en el Tíbet para transmitir las enseñanzas del Buda. La tradición Geluk comenzó con el mismo Señor Tsongkapa.

62. *Cada enseñanza alta...* Fuente textual no localizada. Gungtang Jampeyang (1762-1823), también conocido como Gungtang Konchok Tenpay Dronme, fue un estudiante de la primera reencarnación del gran Jamyang Shepa (ver el Prólogo y el registro No. 27). Es conocido por sus obras elocuentes en poesía espiritual y filosófica. Sus comentarios incisivos sobre los *Tres caminos principales* han sido adjuntados a la edición del comentario de Pabongka Rinpoche utilizados para la presente traducción, y se incluyen en la sección final.

63. *Me he dado cuenta de que...* La carta del Señor Tsongkapa a su maestro aún existe; las líneas citadas aparecen en f. 69b (registro No. 67). El nombre «Dipamkara Jnyana» se refiere al Señor Atisha.

64. *las tres colecciones*: Tres divisiones principales de las enseñanzas de Buda: la colección de la moralidad comprometida (que se refiere principalmente al entrenamiento de moralidad), la colección de sutra (principalmente el entrenamiento de la concentración), y la colección de conocimiento (el entrenamiento de la sabiduría).

65. *una abreviada abreviatura...* De nuevo, de la muy breve versión del Señor Tsongkapa sobre los Pasos en el camino al estado de un Buda (f. 56a, registro No. 63).

66. *Su maravillosa palabra...* No se ha encontrado la fuente de la cita. Ver la nota 49 sobre los antecedentes del autor.

67. *tres rasgos distinguidos y cuatro grandezas*: Los tres rasgos que distinguen la enseñanza de los Pasos de otras instrucciones son: que incluyen todos los temas de ambas, las enseñanzas abiertas y las secretas; que se pueden poner en práctica fácilmente y que llegaron a nosotros a través de los maestros de las dos grandes tradiciones descritas en la nota 195 (Pabongka Rinpoche, registro No. 47, ss. 48b-50b; Señor Tsongkapa, registro No. 61, f. 8b). Las cuatro grandezas de la enseñanza son: que uno llega a darse cuenta de que todas las enseñanzas son consistentes, que uno percibe todas las escrituras como un consejo personal, que uno comprende fácilmente la verdadera intención de los Budas (ninguna otra que los tres caminos principales), y que uno evita automáticamente el Gran Error de menospreciar cualquier enseñanza (Señor Tsongkapa, registro No. 61, ff. 8b-14b; Pabongka Rinpoche, registro No. 47, ff. 41b-48b).

68. *la gloriosa Colección Secreta*: Una de las mayores enseñanzas secretas del Buda (entrada 87).

69. *Joya de las realizaciones*: Importante texto sobre la perfección de la sabiduría impartido al Maestro Asanga por El Amoroso; ver la nota 46 (registro No. 44).

70. *Intente mezclar todos los sistemas...* Fuente de la cita no encontrada. Tuken Dharma Vajra, también conocido como Lobsang Chukyi Nyima (1737-1802), fue el tercero de la línea Tuken de maestros espirituales y es famoso por su trabajo en la comparativa de los sistemas escolares budistas, así como en las biografías de los santos como Changkya Rolpay Dorje; se dice que él fue el mismo Pabongka Rinpoche; en su vida anterior (ver el Prólogo, y también sus obras recopiladas en el registro No. 52).

71. *El lama real Jangchub Uw*: Gobernador del reino de Guge en Tíbet Occidental durante el siglo XI, fue fundamental en llevar al Señor Atisha y sus enseñanzas a la Tierra de las nieves.

72. *Es esta perfección...* La redacción del sutra como se encuentra en el canon tibetano difiere ligeramente, aunque la intención es la misma (f. 206a, registro No. 84).

73. *Incluso en algunos negocios insignificantes...* Cita de f. 95a de su afamada obra sobre los tres tipos de votos (registro No. 2, ver también la nota No. 53).

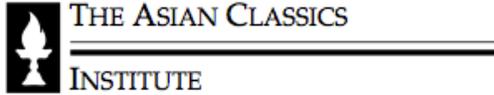
74. *El punto: si usted no medita...* Fuente de la cita no encontrada. Ver nota No. 50 para obtener información sobre el autor.

75. *El sabio Kyungpo Neljor (978-1079)*: Su persistencia en la búsqueda del secreto tradiciones en la India y traerlas al Tíbet está bien documentada en los *Anales Azules* (págs. 728 y ss., entrada 94). Bon es la religión chamánica que prevalecía en el Tíbet antes de la introducción del budismo.

76. *Sakya lama Kun-nying (1092-1158)*: Nombre completo Kunga Nyingpo, hijo del fundador del famoso Monasterio Sakya en el centro-norte del Tíbet, y abuelo del ilustre Sakya Pandita (ver nota 53).

77. *La renuncia de los tres...* De una obra de las enseñanzas secretas dedicada a Voz Gentil (cita del folio 10a, entrada 25).

78. *Maestro Dandin*: Se refiere a la palabra «esencia» en su verso explicado en la nota 38.

The Asian Classics Institute
Curso I: Las principales enseñanzas del budismo

Lectura 5

VI. El estímulo para estudiar

གསུམ་པ་ཉན་པར་བསྐྱེལ་བ་ནི།
།གང་དག་སྲིད་པའི་བདེ་ལ་མ་ཆགས་ཤིང་།
།དལ་འབྱོར་དོན་ཡོད་བྱ་ཕྱིར་བརྩོན་པ་ཡིས།
།རྒྱལ་བ་དགུས་པའི་ལམ་ལ་ཡིད་ཚོན་པའི།
།སྐལ་ལྷན་དེ་དག་དྲང་བའི་ཡིད་ཀྱིས་ཉོན།
།ཞེས་པས་བསྟན།

Hemos llegado al tercer y último de los preliminares que conducen a la composición del texto. Este consiste en una fuerte motivación para que el lector estudie bien la obra y está en el siguiente verso del texto raíz:

(2)

Escuchen con una mente pura, ustedes los afortunados
Que no ansían los placeres de la vida,
Y que para hacer del ocio y fortuna una hazaña significativa
Conducen sus mentes por el camino que complace a los Victoriosos.

དེ་ཡང་གང་དག་སྲིད་པའི་བདེ་བ་ལ་ཡིད་སྐྱད་ཅིག་ཀྱང་མ་ཆགས་པར་ཐར་པ་ཐོབ་
འདོད་ཅན་དལ་འབྱོར་ཐོབ་པ་དོན་ཡོད་བྱ་བྱིར་རྟེན་ལས་སྣང་པོ་ལེན་པར་འདོད་པ་
རྣམས་ཀྱིས་ནི་ལམ་ལོག་དང་། ལམ་གོལ་དང་། ལམ་གྱི་ཡན་ལག་གས་ཆ་ཤས་
ཅོམ་མ་ཡིན་པར་སངས་རྒྱས་ཀྱང་ཐུགས་དགུས་པའི་བཞེད་པ་མཐར་ཐུག་ལམ་མ་
རྟོར་བ། མ་གོལ་བ། ཆ་ཚང་བ་ཞིག་ལ་སློབ་དགོས། དེ་ལྟ་བུའི་ལམ་ལ་སློབ་པར་
འདོད་པའི་སློབ་མ་དེ་ཡང་བཞི་བརྒྱ་པ་ལས།

Aquí el gran Tsongkapa anima a sus lectores a estudiar la obra: «Ustedes, ustedes, personas *que* están buscando libertad y *no ansían* ni por un momento *los placeres de la vida*; ustedes que desean extraer el máximo provecho del cuerpo que han encontrado, y *hacer que su ocio y fortuna sean significativos*; ahora tendrán que adiestrarse en un camino que nunca falla, un camino que nunca se desvía, un camino que es total y completo, *el camino que agrada incluso a los Budas*— el que, en conclusión, ellos aconsejan; un camino sin errores, un camino que no es un camino perdido, un camino que es más que algún pedazo o parte de camino. Si desea entrenarse en un camino como este, tendrá que convertirse en un estudiante que cumpla con todos los requisitos de un estudiante; tendrá que encajar en la descripción de los 400 versos:

།གཟུར་གནས་སློ་ལྡན་དོན་གཉེར་བ།
།ཉན་པོ་སློད་ཅེས་བྱ་བར་ལགས།

Llamamos a alguien un recipiente adecuado para el estudio
A quien es imparcial, inteligente y está dispuesto a esforzarse⁷⁹.

།ཅེས་གསུངས་པ་ལྟར་གྱི་མཚན་ཉིད་དང་ལྡན་པའི་སློབ་མ་ཚོས་ལ་ཡིད་རབ་དུ་རྟོན་
པའི་སྐལ་ལྡན་གྱི་གདུལ་བྱ་རྣམས་ཀྱིས་ཉན་ཚུལ་འགལ་རྐྱེན་སློད་གྱི་སྐྱོན་གསུམ་དང་
བལ་ཞིང་། མཐུན་རྐྱེན་འདུ་ཤེས་དུག་བསྟེན་པའི་སློ་ནས་དྲང་བའི་ཡིད་ཀྱིས་ཉན་ཞེས་
ཉན་པར་བསྐྱལ་བའོ།།

Y los *afortunados* como ustedes, discípulos que han *llevado sus mentes* al Dharma, tendrán que *escuchar con una mente pura*; eviten en su estudio aquellas cosas que se oponen a su éxito—los tres problemas de la vasija; apóyense en su estudio en las cosas que son conducentes a su éxito— las seis imágenes para la instrucción».⁸⁰

ཡང་འདིའི་དོན་འགྲེལ་རྒྱལ་གཅིག་ལ། གང་དག་སྲིད་པའི་བདེ་ལ་མ་ཆགས་ཤིང་།
ཞེས་པ་ངེས་འབྱུང་དང་། དལ་འབྱོར་དོན་ཡོད་སོགས་ནི་བྱང་སེམས་ཏེ་བྱང་རྒྱལ་གྱི་
སེམས་ལ་སློ་སྤྱངས་ན་དལ་འབྱོར་ལ་སྣིང་པོ་རབ་ཅིག་ལོན་པ་ཡིན། རྒྱལ་བ་དགྲེས་
པའི་སོགས་ནི་ལྷ་བ་ལ་སྐྱར་དགོས་པ་ལམ་གཅིའི་གཞུང་ཉིད་ལས།

Hay otra forma de interpretar el verso que dice que debemos considerar que la línea de los «que no anhelan los placeres de la vida» se refiere a la renuncia—el primero de los tres caminos principales. La siguiente línea, la que habla de hacer que su «ocio y fortuna sean significativos», se aplica al deseo de lograr la iluminación para todos los seres vivientes, porque cualquiera que ha adiestrado su mente en esta actitud, ciertamente ha obtenido el máximo absoluto de su vida de ocio y fortuna. Y la línea final, la del «camino que complace a los Victoriosos», se relaciona con la visión correcta ya que, como el texto raíz señalará posteriormente: ,

ཁང་ཞེག་འཁོར་འདས་ཚེས་རྣམས་ཐམས་ཅད་གྱི།
རྒྱུ་འབྲས་ནམ་ཡང་བསྐྱུ་བ་མེད་མཐོང་ཞིང་།
ཁ་མིགས་པའི་གཏད་སོ་གང་ཡིན་ཀུན་ཞེག་པ།
ཁོ་ནི་སངས་རྒྱས་དགྲེས་པའི་ལམ་ལ་ཞུགས།
ཞེས་གསུངས་སོ།།

Una persona ha entrado en el camino que complace a los Budas,
Cuando para todos los objetos, en el ciclo o más allá,
Ve que la causa y efecto nunca pueden fallar
Y cuando para ella, pierden toda apariencia sólida.

དེ་དག་གིས་ནི་མཚོན་བཟོན་དང་། ཚོུམ་པར་དམ་བཅའ། ཉན་པར་བསྐྱེལ་བ་རྣམས་
སོང་། ལམ་རིམ་ཆེ་འབྲིང་སོགས་ལྟར་ན་རྗེ་བཙུན་སྣ་མ་རྣམས་ལ་ཕུག་འཚལ་ལོ།
ཞེས་པས་ཚོས་བྱངས་བཙུན་པར་བསྐྱེན་པའི་ཕྱིར་མཛད་པ་པོའི་ཆེ་བ་དང་། རྒྱལ་
བའི་གསུང་རབ་ནས། ལའད་པར་བྱ། །བར་གྱིས་ཚོས་གྱི་ཆེ་བ་དང་། གང་དག་
སྲིད་པའི་ནས། ཡིད་གྱིས་ཉོན། །བར་གྱིས་ཉན་ལའད་ཇི་ལྟར་བྱ་བའི་ཚུལ་རྣམས་
བསྐྱེན་པ་ཡིན། བསྐྱེན་བཅོས་སྤྱིའི་ལུས་དངོས་གྱིས་གདམས་པ་དངོས་གྱིས་སློབ་མ་
ཇི་ལྟར་བགྱི་བའི་རིམ་པ་བསྐྱེན་པས།

Esto concluye nuestra presentación de los preliminares habituales: La ofrenda de alabanza, la promesa de componer la obra y la de motivar al lector a estudiarlo bien. Podemos relacionar lo que hemos mencionado hasta el momento con las secciones de apertura de otras obras, como la presentación extensa y media de los Pasos completos a la Al estado de un Buda. La línea que dice «Me postro ante todos los sagrados y altos Lamas» corresponde a la primera sección de estas obras, conocida como la «demostración de la eminencia del autor para comprobar que la enseñanza proviene de una fuente auténtica». Las líneas «En la medida de lo posible...» hasta «buscar la libertad» corresponden a la segunda sección, «eminencia de la enseñanza».

El verso que va desde «Escuchen con una mente pura...» hasta "...camino que complace a los Victoriosos" nos da la tercera sección, que es «cómo estudiar y enseñar» los Pasos. La última gran sección de estas presentaciones se conoce como «La instrucción en sí, mediante la cual los estudiantes pueden ser guiados a lo largo de los Pasos» a la Al estado de un Buda. Esta parte se encuentra en lo que hemos llamado aquí el «cuerpo principal del texto» de los versos del Señor Tsongkapa en los tres caminos principales. Así que ahora pasamos al primero de estos versos.⁸¹

PRIMER CAMINO: LA RENUNCIA

VII. Por qué usted necesita la renuncia

གཉིས་པ་བསྟན་བཅོས་སྤྱིའི་ལུས་དངོས་བཤད་པ་ལ་བཞི། ཇིས་འབྱུང་བཤད་པ།
བྱང་ཚུབ་ཀྱི་སེམས་བཤད་པ། ཡང་དག་པའི་ལྟ་བ་བཤད་པ། ཇིས་པ་རྟོག་ནས་སྐྱབ་
པ་ལ་བསྐྱལ་བར་གདམས་པའོ། །དང་པོ་ལ་གསུམ། ཇིས་འབྱུང་བསྐྱེད་དགོས་པའི་
རྒྱ་མཚན། ཇིས་འབྱུང་བསྐྱེད་པའི་རྩལ། དེ་སྐྱེས་པའི་ཚད་དོ། །དང་པོ་ནི།

Nuestro tratamiento del cuerpo principal del texto se divide en cuatro partes: una explicación de la renuncia, una explicación del deseo de lograr la iluminación para cada ser viviente, una explicación sobre la visión correcta, y unas palabras contundentes de aliento— para que el lector intente reconocer la veracidad de estas instrucciones y realmente las ponga en práctica. La explicación de la renuncia procederá en tres secciones: Razones por las que uno debería intentar desarrollarla, cómo desarrollarla, y el punto a partir del cual uno puede estar seguro de haber tenido éxito en desarrollarla. La primera de estas secciones la encontramos en el siguiente verso de la obra del Señor Tsongkapa:

ནམ་དག་ཇིས་འབྱུང་མེད་པར་སྤྱིད་མཚོ་ཡི།
ཁད་འབྲས་དོན་གཉེར་ཞི་བའི་ཐབས་མེད་ལ།
སྤྱིད་ལ་བཀམ་པ་ཡིས་ཀྱང་ལུས་ཅན་རྣམས།
ཀྱན་ནས་འཆིང་ཕྱིར་ཐོག་མར་ཇིས་འབྱུང་བཅའ།
ཞེས་པས་བསྟན་ཏེ།

(3)

No hay forma de terminar, sin renuncia pura,
Este empeño por resultados placenteros en el océano de la vida.
Es debido a su aferrante vida también que los seres
Están encadenados, así que busquen la renuncia primero.

རང་ཅག་འཁོར་བ་ལས་ཐར་བར་བྱེད་པ་ལ་ཐར་འདོད་ཀྱི་སློབ་སྦྱོང་དགོས། དེ་མ་སྦྱོང་
པར་འཁོར་བའི་ཡུན་ཚོགས་ལ་ཆགས་ན་འཁོར་བ་ལས་ཐར་ཐབས་མི་འབྱུང་བ།

Ahora, para que todos nosotros escapemos del ciclo de la vida, tenemos que primero desear escapar. Si nunca desarrollamos el deseo de salir, y nos apegamos a las cosas buenas de este círculo de la vida, entonces nunca habrá alguna manera de conseguirlo.

དཔེར་ན་བཙོན་པ་བཙོན་ཁང་ནས་ཐར་འདོད་དང་ཐར་བའི་ཐབས་ལ་མ་འབད་ན་བཙོན་
ལས་མི་ཐར་བ་བཞིན་དུ་འཁོར་བ་ལས་ཐར་བའི་ཐབས་ལ་མ་འབད་ན་འཁོར་བ་ལས་
ཐར་བའི་དུས་མི་འབྱུང་ཞིང་། དེ་ལས་ཐར་འདོད་ཀྱི་སློབ་སྦྱོང་ན་ནམ་ཞིག་འཁོར་བ་
འདི་ལས་ཐར་བ་ཞིག་འོང་།

Un prisionero puede sentarse en una cárcel, pero si nunca quiere escapar y nunca intenta realmente escapar, nunca escapará. Es lo mismo para nosotros—si nosotros nunca intentamos encontrar alguna manera de escapar de este ciclo de vida, el día de nuestra huida nunca llegará. Si nos esforzamos en desarrollar el deseo de escapar, entonces seguramente llegará un momento en que lo hagamos.

དེ་ལ་སློན་དུ་འཁོར་བར་འཁོར་རྒྱལ་ཤེས་དགོས་པས། ཟག་བཅས་ཉེར་ལེན་གྱི་ཡུང་
པོའི་རྒྱན་ཡང་ནས་ཡང་དུ་ལེན་པ་ནི་འཁོར་བ་ཡིན། འཁོར་བ་དེར་གང་གིས་
བཅིངས་ན་ལས་ཉོན་གྱིས་བཅིངས། གང་དུ་བཅིངས་ན་ཉེར་ལེན་གྱི་ཡུང་པོར་བཅིངས་
པ་ཡིན།

Lo primero que tenemos que entender es cómo giramos por este círculo de la vida. El «ciclo de vida» se define como adoptar, una y otra vez, los agregados impuros de cosas que forman a un ser ordinario sufriente—su corriente ininterrumpida que va de una vida a otra.— ¿Qué es lo que nos encadena a este ciclo? Nuestros propios actos y malos pensamientos. Y ¿a qué estamos encadenados exactamente? A aquellas partes impuras de nuestro ser.

དེ་ལས་ཐར་བར་བྱེད་པ་ལ་འཁོར་བ་མཐའ་དག་སྦྱག་བསྐྱེད་ཀྱི་རང་བཞིན་ཅན་དུ་

མཐོང་ནས་དེ་ལ་སྐྱོ་གས་དང་ཞེན་ལོག་དྲག་པོས་ངེས་འབྱུང་སྐྱེ་དགོས། ངེས་འབྱུང་
ནས་དག་ཅིག་མེད་ན་སྲིད་པའི་བདེ་འབྲས་དོན་དུ་གཉེར་བའི་སྐྱོ་མི་ལྡོག་པའི་སྣང་དུ།
འདིར་བཀམ་པ་ཞེས་པ་སྲིད་པའི་མིང་སྟེ་སྲིད་པའི་བདེ་བ་ལ་སྲིད་ཞེན་གྱི་སྐྱོ་སྐྱེས་པའི་
དབང་གིས་ལྷུས་ཅན་ཐམས་ཅད་བཅིངས་ན། རང་ཅིའི་ཕྱིར་མི་བཅིང་སྟེ་འཆིང་བར་
བྱེད་པས་ན་སྲིན་ཆད་འཁོར་བ་ལས་ཐར་བར་བྱེད་པ་ལ་ཐོག་མར་ངེས་འབྱུང་ནས་པར་
དག་པ་ཞེས་བཅའ་དགོས་པ་ཡིན།

Para liberarnos de este ciclo de vida debemos reconocer que todo lo que hay en él es, por naturaleza, puro sufrimiento. Esto trae un disgusto, una repugnancia por esto, lo que entonces conlleva a la renuncia. Así, lo que el verso está diciendo es: «Sin renuncia pura, no hay forma de acabar con este deseo, donde uno se esfuerza por conseguir cualquier resultado placentero que pueda obtener aquí en la vida. Además, es precisamente por la fuerza de sus sentimientos de apego y anhelo por las cosas agradables de la vida. (La palabra «anhelo» aquí, es otra palabra para lo que normalmente llamamos «aferramiento»), por lo que todos los seres están restringidos. Y si todos los seres están encadenados, ¿cree que usted no lo está? Por supuesto que sí. Si desea poder escapar algún día de este ciclo, busque pues, primero la actitud pura de la renuncia.”

འདི་ལ་སྐྱེས་བུ་རྒྱུང་འབྱིང་གཉེས་ཀྱི་ལམ་འདུ། འགའ་ཞེས་གི་སེམས་ལ་འཚང་རྒྱ་
བ་ལ་བྱུང་རྒྱབ་ཀྱི་སེམས་མ་གཏོགས་ངེས་འབྱུང་བསྐྱོམ་པ་མི་དགོས་བསམ་མཁན་
ཡོད་ཀྱང་། ངེས་འབྱུང་ནི་ཐར་པ་ཅོམ་ཐོབ་པ་ལ་ཡང་ངེས་པར་དགོས་བར་མ་ཟད།
དེ་ཡང་ལྷགས་དྲག་པོ་དགོས་ཏེ། འཇམ་མགོན་ཙོང་ཁ་པ་ཆེན་པོས།

Por cierto, este verso incorpora lo que los trabajos sobre los Pasos a la Al estado de un Buda describen como las «instrucciones para los seres de menor y mediano alcance.» Vemos algunas personas alrededor, con la idea de que para alcanzar la iluminación sólo se necesita practicar el deseo de alcanzar la El estado de un Buda para todos los seres vivientes—que no es necesario practicar la renuncia. Sin embargo, la verdad es que, incluso para sólo lograr el nirvana inferior³, la renuncia es

absolutamente imprescindible; de hecho, tiene que ser una renuncia *feroz*. Como nuestro Protector, el gran Tsongkapa, lo dijo:

བསམ་པ་འདི་ཤར་བ་གསུང་བ་ལྟར། སིང་སྐྱུར་ལ་བཏབ་པའི་བྱེ་བཞིན་ཁ་ན་ཕར་
ཡམ་མི་བཞིག་ལས་མི་འདུག་ན། འཁོར་བའི་རྒྱ་ཀུན་འབྱུང་ལ་མི་འདོད་པར་བརྟུ་བ་
ཡང་དེ་འདྲ་ཞིག་ལས་མི་འོང་། དེ་ལྟར་ན་སྤྲུག་ཀུན་འགོག་པའི་འགོག་པ་ཐར་པ་དོན་
དུ་གཉེར་བ་ཡང་དེ་དང་འདྲ། དེའི་ཕྱིར་ཐར་པའི་ལམ་ལ་སྐྱབ་པ་བྱེད་པར་འདོད་པ་
ཡང་ཚིག་ཅམ་དུ་འགོ་ཞིང་། སེམས་ཅན་གཞན་འཁོར་བར་འབྱུངས་པའི་སྐྱུག་
བསྐྱེད་མི་བཟོད་པའི་སྣང་རྗེ་ཡང་འོང་ས་མེད་ལ། ལྷན་མེད་པའི་བྱང་རྒྱུ་གྱི་སེམས་
མ་བཅོས་པ་ཡིད་སྐྱེལ་བར་བྱེད་རུས་པའི་ཤུགས་ཅན་ཡང་མི་སྐྱེ་བས། ཐེག་པ་ཆེན་པོ་
ཡང་ཚིག་རྗེས་འབྲངས་པའི་གོ་བ་ཅམ་དུ་འགྱུར་བ་ཡིན་ནོ།།

Respecto a esta actitud—es así como la describió Sharawa, Supongamos que si no es más fuerte en su corazón, que la fina capa de harina de cebada espolvoreada sobre la superficie de una cerveza casera. Entonces su deseo de evitar la causa del ciclo de la vida—lo que llamamos el «origen», no será más fuerte que eso. Por lo que sus aspiraciones de alcanzar el nirvana, donde puede detener ambos, el sufrimiento y su origen, serán exactamente iguales. Y después su deseo de practicar el camino que produce este nirvana no será nada más que palabras vacías. Lo mismo para la compasión, el estado mental donde ya no puede soportar ver otros seres vivos vagar por el ciclo: No hay forma de que lo consiga. Y por último, nunca encontrará la forma genuina del deseo de lograr la iluminación incomparable para todos los seres vivientes, un deseo poderoso que lo impulse a seguir adelante. Y así el «camino mayor» se convierte para usted en una débil comprensión de las descripciones que se encuentran en los libros.⁸⁴

ཞེས་གསུངས་པ་ལྟར་བྱང་ཚུབ་ཀྱི་སེམས་རྒྱུད་ལ་སྐྱེ་བ་ལ་སྡོན་དུ་སེམས་ཅན་སྐྱུག་
བསྐྱེད་གྱིས་མནར་བ་ལ་མི་བཟོད་པའི་སྣང་ཇི་སྣེ་དགོས། དེ་སྐྱེ་བ་ལ་རང་སྣང་དུ་
སྐྱར་ནས་ངེས་འབྱུང་མ་སྐྱིས་ན་གཞན་སྣང་དུ་བསྐྱོམ་པའི་སྣང་ཇི་སྣེ་ཐབས་མེད། ཇོ་
བོ་ཆེན་པོས་ཀྱང་། བྱམས་པ་དང་སྣང་ཇི་སྣེ་ལོ་ཤེས་པའི་བྱང་ཚུབ་སེམས་དཔའ་
བོད་ཀྱིས་ཤེས་གསུངས་ནས་བཀའ་བཀྲོན་པའི་ཚུལ་མཛད་པ་ཡང་དོན་འདི་ལ་
དགོངས་པ་ཡིན་གསུངས།

El punto aquí es que, para desarrollar el deseo de alcanzar la iluminación para todos los seres vivientes, primero usted debe desarrollar un tipo de compasión donde ya no pueda soportar seguir viendo a estos seres atormentados por los sufrimientos de la vida. Para desarrollarla, usted debe generar renuncia en relación a su propia situación; no existe otra manera de cultivar la compasión, puesto que contempla la situación que otros deben enfrentar. Esto es, concluyó nuestro Lama, lo que el Señor Atisha quiso dar a entender con su gentil reprimenda hacia nosotros los tibetanos: «Sólo en el Tíbet han encontrado gente con el deseo alcanzar la Iluminación que aún no ha encontrado el amor y la compasión».⁸⁵

VIII. Detener el deseo por esta vida

གཉིས་པ་ངེས་འབྱུང་བསྐྱེད་པའི་ཚུལ་ལ་གཉིས། ཆོ་འདིའི་སྣང་ཤས་ལྲོག་ཚུལ་དང་།
ཕྱི་མའི་སྣང་ཤས་ལྲོག་ཚུལ་ལོ། །དང་བོ་ནི།

Esto nos lleva a la segunda sección de nuestra explicación de la renuncia; es decir, la descripción de cómo desarrollarla. Primero hablaremos de cómo detener el deseo por la vida actual, y después de cómo eliminarlo para las vidas futuras. Detener el deseo por esta vida es el tema de las siguientes dos líneas del texto raíz:

།དལ་འབྱོར་རྗེད་དཀའ་ཆོ་ལ་ལོང་མེད་པ།
།ཡིད་ལ་གོམས་པས་ཆོ་འདིའི་སྣང་ཤས་ལྲོག།
།ཅིས་པས་བསྐྱེད།

(4a)

El ocio y la fortuna son difíciles de encontrar, la vida no es larga.
Piense en ello constantemente, detenga el deseo por esta vida.

རང་ཚེ་འདི་ལ་སྤྱི་ལས་ལྷག་པའི་ལྷོ་གོས་སྣམ་གྲགས་སོགས་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་ཞིག་
བྱུང་ན་སྣམ་དུ་ཚེ་འདིའི་བདེ་སྐྱིད་དང་ཁེ་གྲགས་འདོད་པ་འདི་ཚེ་འདིའི་སྤྱིང་ཤས་རེད།
ཚོས་བྱེད་པ་ལ་ཚེ་འདིའི་སྤྱིང་ཤས་ལྷོག་པ་ཞིག་དགོས།

Lo que queremos expresar con «deseo por esta vida» es este deseo por la felicidad y la fama en esta vida— en la que se dice a usted mismo, «Si tan sólo pudiera tener más de todo lo bueno de la vida más que cualquier otro en el mundo— la mejor comida, la ropa más fina, el nombre más reconocido y todo lo demás.» Quien sea que espere practicar un poco la espiritualidad, debe detener su deseo por esta vida.

དེ་ལྷོག་པ་ལ་དལ་འབྱོར་དོན་ཚེ་རྟེན་དཀའ་དང་འཚི་བ་མི་དྲག་པ་གཉིས་བསམ་ན་ཚེ་
འདིའི་སྤྱིང་ཤས་ལོག་སྟེ་ཚེ་འདི་སློབ་ཐོངས་པ་ཞིག་འོང་། རང་རིས་ད་ལྟ་ཚོས་མ་
བྱས་ན་ལྟ་ཅི། བྱས་ཀྱང་ཚོས་སྤྱི་ལོ་འགོ་བ་འདི་ཚེ་འདིའི་སྤྱིང་ཤས་མ་ལྷོག་པས་ལན་
པ་ཡིན། སློ་སྦྱོང་ཞེན་པ་བཞི་བྲལ་ལས་ཀྱང་།

¿Cómo detenerlo? Usted debe contemplar los dos Pasos conocidos como (1) la «gran importancia de esta vida de ocio y fortuna y la dificultad de encontrarla», así como (2) nuestra «falta de permanencia, el hecho de que debemos morir». Esos pensamientos revertirán el deseo por esta vida— en su mente, se dará por vencido. El hecho de que usted y yo, al día de hoy, nunca hacemos ninguna práctica espiritual— y lo que es peor, el hecho de que aunque lo intentamos, hacemos cualquier cosa menos una práctica espiritual— se debe a nuestro deseo por esta vida. *Libre de cuatro amores*, el texto del entrenamiento mental, lo expresa de esta manera:

ཚེ་འདི་ལ་ཞེན་ན་ཚོས་པ་མིན།
འཁོར་བ་ལ་ཞེན་ན་ངས་འབྱུང་མིན།
ཞེས་གསུངས་པ་རེད།

No es un practicante, la persona que ama esta vida.
No hay renuncia en una mente que ama este ciclo.⁸⁶

ཚོས་དང་ཚོས་མ་ཡིན་པའི་ས་མཚམས་དང་། ཚོས་གཤའ་མ་ཡིན་མིན་ཚེ་འདི་སློས་
ཐོངས་མ་ཐོངས་ལ་བྱེད། ཚོས་ཁ་ཏོན་བྱེད་པ་དང་འཇིག་རྟེན་གཉིས་མཉམ་དུ་འོང་
ཡང་། ཚོས་ཚེ་འདི་སློས་བཏང་བ་དང་འཇིག་རྟེན་ཚེ་འདི་ལྟར་ལེན་པ་གཉིས་མཉམ་
དུ་མི་འོང་བས་ཚོས་དང་འཇིག་རྟེན་གཉིས་ཟུང་འབྲེལ་དུ་འོང་ཐབས་མེད་པ་ཡིན།

La frontera que separa la práctica espiritual de lo que no es, y la frontera que separa la verdadera práctica espiritual de lo que no es, es la actitud de haber abandonado esta vida. La práctica y el mundo pueden coincidir, si sólo se trata de recitar unas líneas, pero es completamente imposible que la práctica con la actitud de haber abandonado esta vida, se encuentre con el mundo, en el sentido de participar felizmente de esta vida. No hay manera de que usted pueda conservar el mundo y seguir manteniendo su práctica.

དེ་ལ་དགོངས་ནས་དགོ་བཤེས་འབྲོམ་རིན་པོ་ཆེས་ཀྱང་བཅུན་པ་ཞེས་ལ། ཇོ་བོ་
བསྐྱོར་བ་བྱེད་པ་ཡང་སློབ་དགའ་སྟེ། དེ་བས་ཀྱང་ཚོས་ཤིག་རང་བྱས་ན་དགའ་ཞེས་
སོགས་ཕྱག་དང་ཁ་ཏོན་དགོམ་པས་ཐམས་ཅད་ལ་དེ་ལྟར་གསུངས་པ་ན་དེས་ཚོས་ཇི་
ལྟར་ཡིན་མ་ཤེས་པར་འོ་ན་ཚོས་ཇི་ལྟར་བྱ་བ་ལྟས་པས། ཚེ་འདི་སློས་ཐོངས་ཤིག་
ཅེས་ལན་གསུམ་གྱི་བར་ནན་ཏན་དུ་གསུངས་པ་ཡིན།

Esto es lo que el precioso preceptor Drom Tonpa, tenía en mente cuando le dijo a cierto monje, «Me alegra el corazón verle caminar por este santo lugar para rendir tributo, pero ¡cuán feliz sería si usted hiciera algo espiritual!» Y continuó diciendo lo mismo acerca de hacer postraciones, recitar oraciones, meditar, y todo lo demás. Así que finalmente el monje no supo decidir lo que se suponía que era la práctica espiritual y le preguntó a Drom Tonpa, «Bien, entonces, ¿cómo se supone que debo practicar?» Y la única respuesta que obtuvo tres veces seguidas y en voz alta⁸⁷ fue: «¡Abandone esta vida!».

བཀའ་གདམས་པའི་དགོ་བཤེས་ཞང་ལྷ་རྩུང་སྟོན་པས། རྗེ་བོ་ལ་ཚེས་ལྷུས་ཀྱང་ཚེ་
འདི་སྟོས་ཐོངས། བྱམས་སྣང་རྗེ་བྱང་རྩུབ་ཀྱི་སེམས་བསྟོམ་བྱ་བ་རེ་ལས་མི་གསུངས་
བྱས་པས།

Hubo una vez en que el gueshe Visionario de nombre Shang Nachung Tonpa dijo:

Voy con el Señor Atisha y le pido que me enseñe. Pero lo único que me dice es una pequeña frase como «Renuncie a esta vida» o «Practique el amor», «Practique la compasión» o «Practique el deseo de lograr la iluminación para todos los seres vivientes».

དེ་འབྲོམ་གྱིས་གསན་ནས་དེ་གཞི་བའི་གདམས་ངག་གི་མཐིལ་ཕྱུང་བ་ཡིན་པ་ལ།
ཞང་ལྷ་བྱས་ཀྱང་ཚེས་ལྷུ་མི་མཁྱེན་པ་གསུངས། རྗེས་སུ་ཁོང་གིས་ཀྱང་ཚེས་བྱེད་པ་
ལ་ཚེ་འདི་སྟོས་གཏོང་བ་འདི་རང་གལ་ཆེ་གསུངས་པ་ཡིན།

El Señor Drom Tonpa escuchó esta queja, y comentó «Es sorprendente; Se le acaba de conceder la esencia absoluta de todas las instrucciones del Señor Atisha, y sin embargo incluso alguien tan ilustre como Shang no comprende lo que es recibir una enseñanza». Y más tarde en su vida, Shang también le diría a sus estudiantes “si desean practicar una vida espiritual, lo más importante que pueden hacer es renunciar a esta vida”.⁸⁸

དེ་ལ་རྒྱས་པར་ན་འཇིག་རྟེན་ཚེས་བརྒྱད་དང་། དེ་དག་ཚུར་བསྐྱུ་ན་ཚེ་འདིར་ཞེན་
པའི་ལྷོ་གོས་གཏམ་གསུམ་དུ་འདུ་བས་འདི་གསུམ་སྟོས་བཏང་དགོས།

En un sentido amplio amplio, podemos empezar con lo que se conoce como los «ocho pensamientos mundanos». Los cuales, se pueden reducir a tres preocupaciones primordiales de esta vida: la comida, la ropa y tener un buen nombre. Usted tiene que renunciar a estas tres.

འདི་གསུམ་གྱི་ནང་ནས་ཀྱང་གཏམ་འདི་སྐྱབ་ཤོས་ཡིན་ཏེ། མཁས་པ་དང་བཅུན་པ་
དང་སྒོམ་ཆེན་པོ་ཆེ་བས་ཀྱང་ལྟོ་ལ་གྲོང་བསྐྱར་ནས་མེ་ཏོག་བཅུད་ལེན་དང་རྗེ་
བཅུད་ལེན་ཅམ་གྱིས་འཚོ་བར་བྱེད། ལོ་ལ་གྲོང་བསྐྱར་ནས་སྐྱབ་ཚལ་བཅུ་པོ་གྲོན།
སྐལ་པ་བྲག་ལ་སྐྱར། བྲག་སྒོ་འདག་སྐྱར་བྲས་ཏེ་མཚམས་བསྟེན་སྐྱབ་ལ་བཞུགས་
ཀྱང་། མཁས་ཀྱི་གཏིང་དེ་ནས་ལུང་པའི་མི་ཀུན་གྱིས་ང་མཚམས་པ་སྒོམ་ཆེན་བཟང་
པོ་ཞིག་རེད་ཟེར་དུ་རེ་བའི་གཏམ་སྙན་གྲགས་འདོད།

Por cierto, la peor de las tres, es el buen Nombre. Los sabios, hombres santos, grandes meditadores del pasado— incluso podemos decir que la mayoría de ellos— han sido capaces de vivir sin mucha comida, subsistiendo gracias a una de las prácticas místicas en las que el único alimento que ingieren, son unas píldoras diminutas o la esencia de una flor. También han sido capaces de vivir sin mucha ropa: Se sientan en un retiro profundo, vistiendo harapos y cubiertos de mugre— pegan sus espaldas a la pared de una cueva y sellan la única entrada. Pero en lo profundo de sus corazones aún ansían la fama—un buen nombre—y sueñan con que los lugareños del exterior hablen de cuán sagrados maestros meditadores son.

མཁས་པ་པརྗེ་ཏ་དང་དགོས་ལྡན་ཚུལ་བྲིམས་ནམ་དག་ཀྱང་དེ་བཞིན་དུ་བསྐྱབ་བ་མང་སྟེ།
རྗེ་འགོ་བའི་མགོན་པོས།

།མཚམས་བཅད་ལ་ཐེམ་ཡི་གོ་བྲིས།
།མི་དང་མི་འཕྲད་སྒོམ་ཆེན་ཡང་།
།ཆེ་འདིའི་སྒོམ་ཆེན་བཟང་ལོ་འདོད།

Ha habido muchos, muchos sabios, eruditos y monjes que han sido puros en su vida ética pero se han confundido de la misma manera. Tal como lo dijo el gran Droway Gonpo:

Entran en reclusión, colocan un cartel en la puerta,
No ven un alma. Estos expertos contempladores que aún
Esperan, que en esta vida me llamen el “Gran Meditador.”⁸⁹

ཅིས་དང་།

རྣམ་རྟོག་མི་བྱན་དགུ་བྱན་འདིས།
ཅི་བྱེད་རྣམས་ལ་འདིས་སྐྱབས་པས།
དག་སྦྱོར་ཅི་བྱས་ལོ་ལོར་འཚོར།
ཐམས་ཅད་ལོ་པའི་རྟ་པས་བྱེད།
དེས་ན་ཚེ་འདིའི་རྣམ་རྟོག་ལ།
མཇུང་རི་འདེབས་དགོས་སྐྱེས་བུ་ཀུན།
འདི་ལ་མཇུང་རི་མ་ཐེབས་ན།
མཁའ་བརྩམ་སྟོན་སྟོམ་ཐམས་ཅད་ཀྱིས།
འཇར་སོང་གསུམ་གྱི་སྟོ་མི་ལེགས།

ཞིས་དང་།

También:

Y así llenan sus mentes de esperanzas y planes,
Pensamientos que surgen en todo lo que hacen,
Y así su práctica espiritual se desperdicia,
Capturada por bandidos locales.
Tome entonces una lanza, ataque cada
Pensamiento que llegue sobre esta vida, y recuerde
Si una sola lanza no da en el blanco,
Ser un sabio, santo, erudito, meditador
No sirve para cerrar la puerta de los tres reinos inferiores.

མངའ་རིས་པ་ཚེན་པོས། རང་གིས་བྱས་པའི་ཚོས་ཐམས་ཅད་ཚེ་འདིའི་ཚེ་ཐབས་འདི་
དོན་དུ་གཉེར་བར་སོང་སྟེ། དེས་རང་གི་ང་རྒྱལ་ལྷན་དོག་ཞེ་སྟངས་འདོད་པ་རྒྱས་པར་
བྱེད་པའི་ཀུན་འབྱུང་ལམ་འཁོར་བའི་རྒྱུར་སོང་བས། ཚོས་བྱས་སྐྱམ་ཅན་དེས་ངན་སོང་དུ་
བསྐྱར་བས། ལྷིག་པས་ངན་སོང་དུ་སོང་བ་དང་བྱུང་མིད། ཅེས་གསུངས་པ་རེད།

El gran Ngaripa también dijo:

Toda la práctica espiritual que usted ha hecho se ha convertido en una ambición de eminencia en esta vida. Esto se convierte en lo que llamamos el «origen» —una causa para seguir en el ciclo; aumenta en usted los sentimientos de orgullo, de envidia y celos, disgusto por unas cosas y anhelo por otras. Entonces lo que usted pensaba que era una práctica espiritual, realmente lo lleva a los tres reinos inferiores. No es distinto haber llegado allí por haber cometido malas acciones.⁹⁰

དེས་ན་བཤེས་སྒྲིངས་ལས།

།འཇིག་རྟེན་མ་བྱེན་པ་རྙེད་དང་མ་རྙེད་དང་།

།བདེ་དང་མི་བདེ་སྐྱེན་དང་མི་སྐྱེན་དང་།

།བསྐྱོད་སྐྱད་ཅེས་བགྱི་འཇིག་རྟེན་ཚོས་བརྒྱད་པོ།

།བདག་གི་ཡིད་ཡུལ་མིན་པར་མགོ་སྐྱོམས་མཛོད།

ཅེས་དང་། བྱུ་བ་ཆེན་སྒྲིང་རས་པས་ཀྱང་།

།འཁོར་བ་ན་མ་རྟོག་གི་གོང་བྱེད་ན།

།འཇིག་རྟེན་ཚོས་བརྒྱད་ཀྱི་རོ་ལངས་སྐྱ།

།དུར་བྱོད་འཇིགས་སུ་རུང་བ་ཞིག་དེ་ན་གདའ།

།སྐྱ་མ་རོ་སྐྱོམས་ལྷིག་མཛོད་ན་དེ་རུ་མཛོད།

ཅེས་གསུངས་པ་ལྟར་རྙེད་བཀུར་བྱུང་ན་དགའ། མ་བྱུང་ན་མི་དགའ་བ་དང་། བདེ་

བ་བྱུང་ན་དགའ། མ་བྱུང་ན་མི་དགའ་བ། སྐྱེན་གྲགས་བྱུང་ན་དགའ། མ་བྱུང་ན་མི་

དགའ་བ། བསྐྱོད་ར་གཏོང་མཁན་བྱུང་ན་དགའ། སྐྱད་ར་བྱེད་མཁན་བྱུང་ན་མི་

དགའ་བ་སྟེ་འདི་བརྒྱད་ལ་འཇིག་རྟེན་ཚོས་བརྒྱད་ཅེས་ཟེར་བ་ཡིན། ཚོས་བྱེད་པ་ལ་

འཇིག་རྟེན་ཚོས་བརྒྱད་འདི་མགོ་སྐྱོམས་པ་དགོས།

Por lo tanto, si queremos llevar alguna práctica espiritual debemos sofocar los ocho pensamientos mundanos—permanecer neutrales, libres de ambos miembros de cada uno de sus cuatro pares. «Los ocho pensamientos mundanos», es el nombre que damos a las siguientes ocho emociones:

1. Estar felices cuando conseguimos algo,
2. E infelices cuando no lo conseguimos.

3. Estar felices cuando nos sentimos bien,
4. E infelices cuando no nos sentimos bien.
5. Estar felices cuando nos hacemos famosos,
6. E infelices cuando no lo somos.
7. Estar felices cuando alguien habla bien de nosotros,
8. E infelices cuando alguien habla mal de nosotros.

Como señala la *Carta a un amigo*:

¡Oh, sabios mundanos! Conseguir o no, sentirse bien
O no, ser famoso o no, que hablen de usted
Bien o mal; estos son los ocho pensamientos mundanos.
Sofóquelos; no permita que entren en su mente.⁹¹

El gran santo Lingrepa también dijo:

En la ciudad de las preocupaciones diarias en nuestro círculo de vida,
Se escabullen los cadáveres despiertos de los ocho pensamientos
mundanos.

Es aquí donde encontrarán el cementerio más aterrador de todos. Es aquí
entre los muertos⁹² donde ustedes Lamas, deben mantener su vigilia de
medianoche.

མཁམ་བཅུན་སྒྲོན་སྒྲོམ་སྲུ་ཡིན་ཡང་འཇིག་རྟེན་ཚོས་བརྒྱད་དང་འདྲིས་ཏེ་ཚོས་ཟབ་
ཟབ་མོའི་འདྲ་ཞིག་བྱེད་བྱུལ་བྱས་ཀྱང་སྣང་པོ་མེད་དེ། རྒྱལ་བ་ཚོད་ཚང་པའི་སྒྲོབ་མ་
ཡང་དགོན་པའི་ཞལ་ནས།

No importa quién sea usted—algún gran sabio, santo, maestro o meditador— y no
importa cuán profunda sea la práctica que imagine que está realizando, si está
mezclada con los ocho pensamientos mundanos, es una farsa hueca.

Encontramos esta verdad en las palabras de Yang Gonpa, un discípulo del
victorioso Gu-tsangpa:

ཚོས་རྫོགས་པ་ཆེན་པོ་ཡིན་པས་མི་ཕན། གང་ཟག་རྫོགས་པ་ཆེན་པོར་འགྲོ་དགོས།
ཚོས་སྐད་ལ་རྟ་རི་བ་མང་པོ་བྱས་ནས་གང་ཟག་ལ་བྲི་མི་རི་བ་མང་པོ་མཐོང་། ཚོས་
ཚོག་རྒྱུ་དུ་སོང་ནས་ལག་ལེན་ལ་མི་འདེབས་པ་དེ་ནི་ཙོའི་འདོན་པ་དང་ཁྱད་མེད།
སེམས་དང་ཚོས་ཀྱི་སྤྱེ་རྒྱ་མ་འདྲེས་པར་ཚོས་དང་གང་ཟག་གི་བར་ན་ཏུ་བ་མི་ཤོང་
བ་ཅམ་བྱས། ཚོས་སློབ་པའི་ཚོད་མ་བཞིན་ཁ་ལ་ཅ་ལེ་བྱས་པ་དེས་ཚོས་ཀྱི་དགོས་དོན་
མ་འགྲུབ་པ་ལགས་མོད། ངས་ནི་ཚོ་སློབ་གཏོང་བ་ལ་སྐྱབ་བའི་མཐིལ་དུ་བྱས་པ་
ཡིན་ནོ་སྐྱིས་བུ་ཀུན། ཞེས་གསུངས་པ་ལྟར་ཡིན།

De nada sirve que la enseñanza sea la santa y secreta «Gran Consumación». La persona misma tiene que transformarse en sagrada, secreta, grande y completa. Vemos una gran cantidad de casos en la que la forma cómo la persona describe su práctica espiritual, compraría toda la manada de caballos—pero la persona no vale ni un perro. Una religión que sólo consiste en palabras y nunca se aplica a la práctica diaria es como la conversación de un loro al que le han enseñado a graznar.; la persona y la práctica están a kilómetros de distancia; su mente y su religión nunca se mezclan del todo en una, hay grumos de harina que nunca se disuelven en la masa. Balbucear sobre la práctica espiritual y nunca permitir que se integre, dejando que oscile en la superficie como algunas verduras que no cooperan en una sopa, carece del punto crucial de la práctica espiritual. Les digo a todos, lo que enseñé como la esencia de la práctica es renunciar a esta vida.⁹³

དེའི་ཕྱིར་ཚོ་འདིའི་ཚོས་བརྒྱད་སློབ་མ་ཐོངས་ན་ཚོས་འོང་རྒྱུ་ཕར་བཞག། །ངན་སོང་
གི་སྐྱེ་སློབ་ཅམ་ཡང་ཁེགས་པར་དགའ། ཚོས་བྱེད་པ་ལ་འཇིག་རྟེན་ཚོས་བརྒྱད་མགོ་

སྒྲོམས། ཚེ་སྒྲོམ་གཏོང་བའི་མན་ངག་བཀའ་གདམས་ཡུགས་ཚོར་བཅུ་ཉམས་སུ་ལེན་
དགོས། ཡུགས་ཚོར་བཅུ་ཞེས་པ་གཏད་པ་བཞི། རོ་རྗེ་གསུམ། བྱད་སྒྲིགས་ཐོབ་
གསུམ་སྟེ་བཅུ་ཡིན།

Por lo tanto, si una persona fracasa en su intento de liberarse de los ocho pensamientos mundanos en esta vida, le será difícil incluso cerrar las puertas a un nacimiento en los reinos de miseria, mucho menos hacer algo que sea una práctica espiritual. Para ello, debe adoptar la instrucción llamada las «Diez riquezas supremas»—una enseñanza de los maestros llamados Visionarios de la Palabra, dirigida a sofocar los ocho pensamientos mundanos y renunciar a la vida—. Estas diez riquezas supremas son:⁹⁴

- Los cuatro propósitos
- Los tres diamantes
- Los tres de ser expulsado,
alcanzar y conseguir.

གཏད་པ་བཞི་ནི། རོ་ཡུགས་ཚོས་ལ་གཏད། ཚོས་ཡུགས་སྤང་ལ་གཏད། སྤང་
ཡུགས་ཤི་ལ་གཏད། ཤི་ཡུགས་གོག་པོ་སྐྱམ་པོ་ལ་གཏད་པ་དང་བཞི།

Los «cuatro propósitos» son:

- Dirigir su mente definitivamente a la práctica.
- Dirigir su práctica fundamentalmente al mendigo.
- Dirigir al mendigo definitivamente a la muerte.
- Dirigir la muerte finalmente a un barranco polvoriento.

རོ་རྗེ་གསུམ་ནི། ཐེབས་མེད་རོ་རྗེ་སྟོན་ལ་བཏང་། བྲིལ་མེད་རོ་རྗེ་རྗེས་ལ་བཞག
ལེ་ཤེས་རོ་རྗེ་རང་དང་འགོགས་པ་དང་གསུམ།

Y los “tres diamantes” son:

- Enviar delante de usted al diamante inalcanzable.
- Poner detrás de usted al diamante inquebrantable.
- Mantener a su lado al diamante de la sabiduría.

བྱུང་སྐྱེགས་ཐོབ་གསུམ་ནི། མི་གྲལ་ནས་བྱུང། བྱི་གྲལ་བསྐྱེགས། ལྷ་གྲལ་ཐོབ་པ་ སྐྱེ་གསུམ་མོ།།

Por último, los tres que consisten en “ser expulsado, alcanzar y lograr” son:

- Ser expulsado del rango de los hombres.
- Alcanzar el rango de los perros.
- Lograr el rango de los dioses.

དེ་ཡང་སློབ་ཕྱགས་ཚེས་ལ་གཏད་པ་ནི། ད་རེས་རྙེད་དཀའ་དོན་ཆེན་པོ་ལ་འབྱོར་གྱི་
 རྟོན་བཟང་པོ་ལན་གཅིག་ཙམ་རྙེད་པ་འདི་ཡུན་རིང་པོར་མི་གནས་པར་འཆི་བར་ངེས་
 ལིང་ནམ་འཆི་ཆ་མེད་པ་དང་། འཆི་བའི་ཚེ་ཡང་དམ་པའི་ཚེས་ཁོ་ན་མ་གཏོགས་ཚེ་
 འདིའི་རྙེད་བཀུར་སྣམ་གྲགས་སོགས་དཔལ་འབྱོར་ལོངས་སྤྱོད་ཇི་ཙམ་ཡོད་ཀྱང་ཅུང་
 ཟད་ཙམ་ཡང་མི་ཕན་པར་བསམས་ནས་ཚེས་བྱེད་པ་ཡིན།

«Dirigir su mente definitivamente a la práctica», significa practicar la religión con los siguientes pensamientos: En esta ocasión he sido capaz de obtener un buen cuerpo humano, y buenas circunstancias; son extremadamente difíciles de encontrar, son increíblemente valiosas, e incluyen todo el ocio y fortuna necesarios. Es la única vez que tendré una vida como esta y no será por mucho tiempo. Es totalmente seguro que moriré. No tengo forma de saber cuándo llegará mi muerte y cuando yo muera, sólo esta santa práctica espiritual me será de utilidad. Todos los objetos y honores que he acumulado en esta vida, la fama obtenida, el dinero y las posesiones que pueda tener, no serán de la más mínima ayuda para mí.

ཚེས་ཕྱགས་སྤྱང་ལ་གཏད་པ་ནི། འོ་ན་ཚེ་འདིའི་བདེ་ཐབས་མ་བསྐྱབས་པར་ཚེས་
 བྱས་ན་ཚེས་ཀྱི་མཐུན་རྐྱེན་ཙམ་ཡང་མེད་པར་སྤྱང་པོ་བྱས་མི་ཡོང་ངམ་སྣམ་ན། ངས་
 ཚེས་ཀྱི་ཕྱིར་དུ་དཀའ་བ་སྤྱད་ནས་སྤྱང་པོ་བྱས་ནའང་བྱས། ཟས་གོས་ངན་དོན་སྤོང་
 མོ་བརྒྱབ་པ་ཙམ་གྱིས་འཚོ་བར་བྱས་ནས་ཚེས་སྐྱབ་རུས་པར་བྱེད་སྣམ་པའོ།།

«Dirigir su práctica fundamentalmente al mendigo». Es así: Supongamos que usted piensa, «si dejo de intentar hacer lo que se necesita para vivir bien en esta vida para poder realizar mi práctica espiritual, me temo que no encontraré las necesidades más básicas para hacer la práctica: me convertiré en un mendigo». Entonces piense de esta manera: «Asumiré cualquier dificultad por mi práctica, y si eso significa convertirme en solo un mendigo, que así sea. Encontraré una manera de hacer mi práctica, aunque tenga que vivir de míseras sobras de comida que mendigue de otros, y use cualquier ropa vieja que me den».

སྐྱོད་ལྟུགས་ཤི་ལ་གཏོང་བ་ནི། ངས་ཅ་ལག་སྐྱོད་བྱ་མ་བསགས་པར་དེ་ལྟར་སྐྱོད་པོ་
བྱས་ཏེ་ཚོས་སྐྱུ་བ་ལྟུང་བ་གྲིས་ན་མི་ཚོ་ཡང་འབྲུལ་ཐབས་མི་འདུག། །སློབ་གོས་མེད་
པར་ཤི་ཡོང་སྐྱུ་མ་པ་བྱུང་ན། ངས་ཚོ་རབས་སྐྱ་མ་མང་པོར་ཚོས་ཀྱི་དོན་དུ་སློབ་
གཏོང་མ་མེད་པ་ལ། ད་རེས་ཚོས་བསྐྱུ་བས་ནས་ཤི་བྱུ་བ་ན་གོ་བཅད། ལར་ནས་སྐྱུ་
པོ་དང་སྐྱོད་པོ་ཚང་མ་འཆི་རྒྱུ་ཡིན་པ་འདྲ་བ་ལ། སྐྱུ་པོ་ཡོང་རྒྱུ་དོན་དུ་སློབ་
བསགས་ནས་འཆི་བ་ལས། ཚོས་ལ་དཀའ་བ་སྐྱུ་དུ་ནས་འཆི་རྒྱུ་བྱུང་ན་དོན་ཆེན་པོ་
བྱུ་བས་ན། ཚོས་ཀྱི་སྤྱིར་དུ་འབྲུག་རིས་ཤི་ནའང་ཤི་། །སློབ་གསུང་རིས་ཤི་ནའང་ཤི་སྐྱུ་
དུ་ཚོས་སློབ་མི་གཏོང་བ་ཡིན།

“Dirigir al mendigo finalmente a la muerte”. Significa nunca abandonar su práctica. Supongamos que piensa: «Entonces, si intento hacer algo de práctica y me convierto en un mendigo; ya que no me he tomado el tiempo para conseguir ni siquiera el más pequeño objeto material. Entonces ni siquiera tendré lo que se necesita para conservar esta vida humana. Me da miedo morir un día por no tener suficiente comida o suficiente ropa». Pero en vez de eso usted debería pensar de esta manera: «En todas mis muchas vidas anteriores, nunca he renunciado a mi vida en beneficio de mi práctica. Si puedo morir así esta vez intentando practicar, pudiera compensarlo. De todas formas somos todos iguales: ricos o pobres, todos vamos a morir. Los ricos, para llegar a serlo, han acumulado muchos actos negativos y morirán con ellos. Yo, por otro lado, si muero a causa de las dificultades derivadas de intentar practicar, lograré algo muy significativo. Por lo tanto, si por mi práctica me congelo hasta la muerte, dejen que me congele; si he de morir de hambre, dejen que muera.»

འགྲོ་བུ་གསལ་གྲོག་པོ་སྐྱམ་པོ་ལ་གཏང་བ་ནི། རང་ལ་ཡོ་བྱུང་གཏན་ནས་མིང་ན། རང་
ན་བ་དང་། བས་པ་དང་། འཆི་དུས་ཚུན་ཆད་ལ་གཡོག་བྱེད་མཁན་དང་། རོ་སྐྱེལ་
བྱེད་ཚུན་ཆད་དགོས་སྐྱམ་པ་ཡང་ཆོ་འདིའི་ཡུན་ཚོགས་ལ་ཞེན་པ་ཡིན། རང་ཉིད་ལོ་
བས་བས་བར་དུ་ཆོ་རིང་པོར་སྡོད་པའི་ངེས་པ་གཏན་ནས་མིང་པས། དེ་བས་ཚོས་
བསྐྱབས་ནས་རང་ལ་བལྟ་མཁན་མིང་པར་གྲོག་པོ་སྐྱམ་པོའི་ནང་དུ་བྱི་ལོ་བལྟར་རོ་ལ་
འགྲུབ་ཀྱིས་ཀྱང་རུང་སྐྱམ་དུ་གང་ལའང་མ་ཆགས་པར་དབེན་པའི་རི་བློད་དུ་ཚོས་སྐྱབ་
པ་ཡིན།

«Dirigir la muerte finalmente a un barranco polvoriento». Este dice: Suponga que piensa: «Pero, hay ciertas cosas que necesito, ahora y hasta que me muera. Si no tengo nada de dinero ¿Cómo voy a encontrar quien me ayude cuando esté enfermo? ¿Quién me atenderá en mi vejez? ¿Quién estará presente en mi lecho de muerte? ¿Quién se ocupará de todo cuando yo muera?—¿Quién se llevará mi cuerpo y todo lo demás?» «Todo ese tipo de pensamientos se encuentran bajo la categoría de apego a las cosas buenas de esta vida. No hay modo de asegurar que usted vivirá lo suficiente para llegar a viejo. Es mejor irse de retiro a una montaña solitaria, abandonar el apego a cualquier cosa y pensar: «Ahora voy a practicar y no me importa morir como un perro callejero en una barranco polvoriento, sin nadie que se preocupe por mí y con los gusanos arrastrándose sobre mi cadáver.»

ཐེབས་མིང་དོ་རྗེ་སྡོན་ལ་བཏང་བ་ནི། རང་གིས་དེ་ལྟར་སྐྱོས་བཏང་ནས་ཚོས་སྐྱབ་པ་
ལ། བ་མ་ཉི་འབྲེལ་མཇེའ་གྲོགས་ལ་སོགས་པས་ཇི་ཙམ་བཤོལ་བཏབ་ཀྱང་བཤོལ་
ཐེབས་མི་སྐྱབ་པར་གཉེན་བཤེས་བརྩེ་གདུང་ཆེ་བ་སྡིང་དང་འདྲ་བ་རྣམས་སྐྱུང་ན་དང་
བཅས་བཞེན་མིག་མཆི་མ་ཙེ་ལུས་ཀྱང་ཡིད་དོ་རྗེ་ལྟར་མི་འགྱུར་བས་གདུང་སེམས་
དང་ཆགས་སེམས་མིང་པར་དབེན་པའི་རི་བློད་དུ་སོང་ནས་ཚོས་རྣམ་དག་བྱེད་པ་ཞིག་
དགོས།

«Enviar delante de usted al diamante inalcanzable» Tiene el siguiente significado: Quizá usted sea capaz de renunciar a la vida como se describe anteriormente, y comience a intentar su práctica. Pero entonces sus padres y otros miembros de la familia, sus amigos y todo el resto intentarán atraparlo y regresarlo a ser como era antes. Hágase inalcanzable; mantenga su mente tan firme e inalterable como un diamante, incluso si tiene que dejar atrás a su familia y más queridos amigos, aquellos cercanos a usted como el corazón en su pecho, de pie con lágrimas en los ojos por el dolor. Márchese, vaya a alguna ermita solitaria en una montaña, sin arrepentimientos, sin ataduras. Quédese allí y dedíquese a la práctica más pura.

ཐུལ་མེད་དོན་རྗེས་ལ་བཞག་པ་ནི། ཚོ་སློབ་བཏང་ནས་འགོ་བཙུག་། མི་ཚོས་ཁོ་སྤྱང་
འབྲུམས་ཐ་ཆད་རིད་ཟེར་བ་སོགས་ཞེ་ཐུལ་འཕྱ་སློད་གང་འདྲ་ཞིག་བྱས་ཀྱང་།
བཟང་པོ་ལྷ་ལྷ་བྱ་རིད་ཟེར་ནའང་ཟེར། ངན་པ་འདྲི་ལྷ་བྱ་རིད་ཟེར་ནའང་ཟེར། ང་ལ་
བྱུང་མེད། ཚོ་འདི་པའི་མཇེའ་བཤེས་ཀྱི་དོ་བསྐྱུང་བྱེད་པ་ནི་ཉེས་པ་མང་པོའི་འབྱུང་
གནས། ཚོས་སྐྱབ་པའི་བར་ཆད་ཡིན་སྐྱེས་དུ་སློབ་བཏང་བ་ཞིག་དགོས།

«Poner detrás de usted al diamante inquebrantable». Este es así: Supongamos que realmente abandona esta vida y se marcha. La gente lo despreciará, lo condenará y dirá cosas como: «Ahora no es más que un inútil mendigo errante». Pero no importa lo que digan, usted debe pasarlo por alto y pensar: «Si dicen que soy tan puro como un dios, está bien. Si dicen que soy tan malvado como un demonio, también está bien. No hay ninguna diferencia para mí. Intentar mantener una buena imagen entre los amigos que están consagrados a esta vida puede traer una gran cantidad de problemas y es un gran obstáculo para la práctica espiritual».

ཡི་ཤེས་དོན་རྗེས་དང་དང་འགོགས་པ་ནི། ཇི་ལྟར་བརྩམས་པའི་དམ་བཅའ་ལས་ནམ་
ཡང་མི་འདའ་བར་སྣོད་པོ་མེད་པའི་འདི་སྤང་གི་བྱ་བཞག་ཐམས་ཅད་གཏན་དུ་སྤངས་
ཏེ། ཚོས་ཀྱི་བསམ་པ་བརྟན་པོས་ཚོ་དང་སྐྱབ་པ་སྐྱོམས་པར་བྱེད་པ་ཡིན།

«Mantener a su lado el diamante de la sabiduría». Significa nunca transgredir el compromiso que ha hecho con usted mismo. Abandone, y abandone para siempre todas las acciones insignificantes que usted hace con el deseo por esta vida. Mantenga con firmeza su mente en lo espiritual y haga que su vida y su práctica sean una sola cosa.

མི་གྲུལ་ནས་བྱད་པ་ནི། འདི་སྣང་གི་ཕུན་ཚོགས་ལ་དབྱར་བལྟས་ནས་ཚེ་འདི་དོན་
གཉེར་ཅན་གྱི་མཐོ་དམན་སྲུ་དང་ཡང་སྣང་བ་མི་བསྐྱུན་པར་སྦྱོན་པའི་སྦྱོད་པ་ལྟར་ཚེ་
འདི་པའི་མིའི་གྲུལ་ནས་བྱད་པ་ཡིན།

«Ser expulsado del rango de los hombres». Es así: Ahora empezará a comprender que anhelar las cosas buenas de esta vida presente es su verdadero enemigo. Toda su perspectiva entonces comenzará a chocar con la perspectiva que tienen otros hombres, hombres de arriba o de abajo, que no obstante se esfuerzan por la felicidad de esta vida. Para ellos usted se comporta como un loco, y así es cómo será expulsado de las filas de los hombres—hombres que viven para esta vida.

བྱི་གྲུལ་སྟེགས་པ་ནི། ལྷོ་གོས་གཏམ་གསུམ་ལ་གྲོང་བསྐྱར། ཚེས་ཀྱི་ཕྱིར་དུ་བགྱིས་
སྐློམ་ངལ་དུ་བ་ཇི་ཅམ་བྱུང་ཡང་བསྐྱུན་བཟོད་པར་བྱེད་པ་དེ་རེད།

«Alcanzar el rango de los perros». Significa vivir sin grandes comidas, ropa o reputación. Por el bien de su práctica usted soportará todo lo que venga, ya sea hambre, sed o cansancio.

ལྷ་གྲུལ་ཐོབ་པ་ནི། དབེན་པའི་གནས་སུ་འཛིག་རྟེན་གྱི་བྱ་བལྟག་ཐམས་ཅད་སྦོས་
བཏང་སྟེ་སྐྱུ་བ་མཐར་བསྐྱེལ་བ་ན་ལྷ་ཡི་ཡང་ལྷ་སངས་རྒྱས་ཀྱི་གོ་འཕང་ཚེ་འདི་ལ་
ཐོབ་པ་ཡིན།

«Conseguir el rango de los dioses». Comienza con dirigirse a un lugar aislado, renunciando a todas las actividades mundanas normales. Llevar su práctica al fin deseado y en esta misma vida lograr el estado de un Buda—el dios de dioses.

དེ་ལྟར་སྦོས་བཏང་ནས་ཚེས་སྐྱུ་ན་སྣང་པོར་སོང་སྟེ་སྐྱུ་གོས་ཤི་ཡོང་བའི་དོགས་པ་
བྱ་མི་དགོས། འཛིག་རྟེན་པ་སྟོགས་ནས་ཤི་བ་སྤིད་ཀྱང་ཚེས་པ་སྟོགས་རིས་ཤི་བ་
གཏན་ནས་མི་སྤིད་དེ། སྦོན་པ་ཐུགས་རྗེ་ཅན་མངོན་པར་རྫོགས་པར་སངས་རྒྱས་པའི་

ཚེ་འཁོར་སྐྱུར་དུག་མིའི་སྐྱེ་བ་བཞེས་རྒྱུའི་བསོད་ནམས་ལྷག་པོར་ལུས་པ་རྣམས་སྟོན་
པའི་རྗེས་འཇུག་རྣམས་ཀྱི་འཚོ་བའི་མཐུན་རྐྱེན་དུ་བསྟོན་པ་དང་། སྤིང་རྗེ་པད་དཀར་

ལ།

Por cierto, no tiene usted nunca temer que si usted renuncia a las cosas para practicar de la manera descrita anteriormente, se vaya a convertir en un pobre mendigo y se muera de hambre. Es posible que una persona mundana llegue a morir de hambre, pero es absolutamente imposible que éste sea el caso para un practicante religioso. Esto se debe a que cuando nuestro Maestro compasivo alcanzó el estado de la Iluminación total, aún tenía suficiente mérito por sus actos pasados, para poder asumir sesenta mil nacimientos como «Emperador de la rueda»—uno de esos seres increíblemente poderosos que gobiernan el mundo entero. En vez de eso, él tomó el extraordinario poder de estas acciones y lo dedicó para que a sus futuros seguidores nunca les faltara comida u otras necesidades que pudieran requerir. En el *Loto Blanco, el Sutra de la Compasión*, escuchamos el siguiente juramento del Buda cuando se compromete a alcanzar la iluminación por el bien de la humanidad:

སངས་རྒྱལ་གྱིས་ཐུགས་བསྐྱེད་པའི་སྐབས་སུ། ངའི་བསྟན་པ་ལ་ཚོས་གོས་དུར་སྐྱིག་
སོར་བཞི་འཆང་བ་ལ་ཡང་བཟའ་བཏུང་བསམ་པ་བཞིན་མ་བྱུང་ན། བདག་གིས་
སངས་རྒྱལ་བསྐྱུས་པས་སངས་རྒྱལ་མི་ཐོབ་པར་གྱུར་ཅིག །ཅེས་གསུངས་པ་དང་།

Y en los días en que mis enseñanzas se difundan por el mundo, cualquier hombre que vista aunque sea diez centímetros del hábito azafrán deberá encontrar comida y bebida conforme al deseo de su corazón. Si no es así, entonces yo habré traicionado el estado de un Buda. Y entonces, que yo pierda mi estado de un Buda.⁹⁵

མ་འོངས་པ་ན་འཇིག་རྟེན་ན་སུ་གོ་བྱུང་སྟེ་སུ་ཉིག་བྲེ་གང་དང་རྩམ་པ་བྲེ་གང་བརྗེ་
དགོས་པའི་དུས་བྱུང་ཡང་སྟོན་པའི་རྗེས་འཇུག་རྣམས་འཚོ་བས་མི་ཐོངས་པར་
གསུངས་པ་དང་།

El Buda también dice:
En días futuros, habrá una época de hambruna en el mundo, en la que los hombres deberán pagar una caja de perlas a cambio de una

caja de harina. Ni siquiera en esos días un seguidor del Maestro carecerá de lo necesario para vivir.⁶⁶

ཁྱིམ་པའི་སྐྱེ་བོ་ཐམས་ཅད་ཀུན།
ལེན་མེད་སྤྱིང་དུ་ཞིང་ཚོས་ཀྱང་།
ང་ཡི་རབ་རུ་བྱུང་བ་ནམས།
འཚོ་བས་ཐོངས་པར་མི་འགྱུར་རོ།
ཞེས་ཚད་མའི་བཀའ་སླུ་བ་མེད་པས་མདོ་སྡེ་སོགས་ལས་གསུངས།

Finalmente el Señor Buda declaró:

Los padres de familia, todos y cada uno de ellos,
Podrán arar sus cultivos en la uña de un dedo,
Pero a aquellos que han abandonado su hogar por mí,
Nunca les faltará lo necesario.

Estas citas fueron tomadas de la colección de sutras y similares. Son las palabras de un ser que no puede mentir y cuyas palabras nunca pueden fallar.

ཚོ་སློས་གཏོང་ཞེས་པའི་སློས་གཏོང་རྒྱུའི་གཙོ་བོ་འདི་སྣང་ཚོས་བརྒྱུད་ཀྱི་ཞེན་པ་དེ་
སློས་ཐོང་བ་དགོས། དེ་ཐོངས་ན་ཡོ་བྱུང་ཐམས་ཅད་གཏོར་ནས་སྤྱང་བོ་བྱུང་བ་ཞིག་
ངས་པར་མི་དགོས་ཏེ། དམ་པ་ཚོས་ཚོ་སློས་ཐོངས་པའི་ཚད་ལ་རྒྱལ་མཚོག་བསྐྱལ་
བཟང་རྒྱ་མཚོ་དང་། པཎ་ཆེན་སློ་བཟང་ཡེ་ཤེས་སོགས་འཛོག་པར་མཇེད་པ་ཡིན།

Ahora, cuando decimos «renunciar a esta vida», lo que tiene que hacer principalmente es abandonar esos ocho pensamientos o apegos mundanos, hacia los placeres de esta vida. Renunciar a estos pensamientos no significa necesariamente que tenga usted que desprenderse de todas sus posesiones materiales y convertirse en un mendigo. Maestros sagrados del pasado nos han mostrado ejemplos de personas que consiguieron renunciar a esta vida e incluyen personajes cuya riqueza material era fantástica, como Gyalchok Kelsang Gyatso y el Panchen Lobsang Yeshe.⁶⁷

གཞན་ཡང་བདག་ཅག་གི་སྒོན་པ་ཕྱགས་ཇི་ཅན་གྱིས་འཁོར་སྐྱུར་གྱི་རྒྱལ་སྲིད་སྤངས་
ཏེ་རབ་རྟུ་བྱུང་བ་དང་། རྒྱལ་སྤྲུལ་ཞི་བ་ལྟ་དང་། ཇི་བོ་ཆེན་པོ་དཔལ་ལྷན་ཨ་ཏི་ཤ་

སོགས་ཀྱང་རྒྱལ་སྲིད་སྤངས་ཏེ་རབ་རྟུ་བྱུང་། ཇི་ཙོང་ཁ་པ་ཆེན་པོས་ཀྱང་སློབ་མ་སྡེ་
སྡོད་འཛིན་པ་སྡོད་ཕྱག་ལ་ཉེ་བ་སོགས་མིག་མཚི་མ་ཇར་རེ་བཞག་སྡེ་འཇམ་དབྱངས་
གྱི་བཀའ་བཞིན་འཁོར་དག་པ་རྣམ་བརྒྱད་ཅམ་ལས་མེད་པར་བྱ་བུལ་ལ་གཤེགས་པ་
དང་། དེ་དུས་གྱི་རྒྱ་ནག་གོང་མས་གསེར་ཡིག་པ་དང་རྒྱ་ཞིན་སོགས་ཆེད་དུ་བརྒྱུངས་
ཏེ་གདན་འདྲིན་ཞུས་ཀྱང་གདན་མ་འདྲོངས་པ་དང་།

También está nuestro propio Maestro, el compasivo Buda, que pudiera haber tenido el reino de un Emperador del Mundo, pero lo abandonó y dejó la vida doméstica. Los príncipes Shantideva y el Gran Señor, el glorioso Atisha, también abandonaron sus tronos y su hogar.* El supremo Señor Tsongkapa, actuando bajo las instrucciones de Voz Gentil, dejó cerca de mil cultos estudiantes con lágrimas en los ojos, y todo lo que poseía, para aislarse con tan sólo un pequeño grupo de discípulos elegidos conocidos como «los ocho más puros». En aquellos días incluso el Emperador de China envió una carta con su sello dorado, transportada por un Tashin y otros oficiales de alto rango, invitando al Señor Tsongkapa a asistir a la corte imperial—pero no pudieron convencerle.”

དམ་པ་དེ་དག་གིས་འཚོ་བ་དཀའ་ཕྱབ་དང་བསོད་སྦྲོམས་ཅམ་ལ་བརྟེན། སྐྱབ་པ་ལྟུར་
མཇར་པ་སོགས་ཀྱང་ཇི་བོ་བཀའ་གདམས་པའི་ཕྱགས་ལོར་བཅུའི་དོན་ཕྱག་བཞེས་སུ་
མཇར་པ་རེད།

Estos altos seres vivían solo de su propio ascetismo y de la comida que les pudieran ofrecer. Pasaban los días esforzándose en perfeccionar su práctica, y con esas actividades llevaban una forma de vida basada en el verdadero significado de las Diez supremas riquezas—la enseñanza del Señor Atisha y los Visionarios de la Palabra.

དེར་མ་ཟད། ཚེ་གཅིག་ལུས་གཅིག་ལ་སངས་རྒྱས་པ་རྒྱལ་བ་དབེན་ས་པ་ཚེན་པའི་
ཞལ་ནས།

།ཚྲོན་དུས་ཀྱི་མིད་ལ་རས་པ་དང་།
།ད་དུས་ཀྱི་སློབ་པ་ཟུང་དོན་གྲུབ་ལ།
།འཕྲུལ་ཆས་ཀྱི་ཟས་གོས་མ་གཏོགས་པ།
།ཞོར་དངོས་པོ་འཛིན་པས་དགོས་པ་མེད།
།ཚེ་གཅིག་ལ་སངས་རྒྱས་བསྐྱབ་པ་ལ།
།དེ་འདྲའི་སློབ་པ་ལེགས་གནས་ནས།
།ཆགས་སྣང་སྣངས་པའི་དབེན་གནས་སུ།
།དལ་འབྱོར་ལ་སྣང་པོ་ལེན་པར་ཤོག།

།ཅིས་དང་།

Muchos son los sagrados cantos de experiencia de aquellos que han abandonado esta vida. El gran Victorioso Wensapa, quien logró el estdo de un Buda en esta misma vida humana, en un cuerpo de hombre, dijo lo siguiente:

Milarepa, de los días pasados,
Y Lobsang Dundrup de nuestra época
No tuvieron necesidad de poseer una sola cosa
Más allá de la comida del día y la ropa que usaban.
Aproveche al máximo su ocio y fortuna:
Aislado del gusto y disgusto,
Viva bien la vida, siga este camino,
Logre la Iluminación en esta única vida.¹⁰⁰

ནལ་འབྱོར་གྱི་དབང་ཕུག་མིད་ལའི་ཞལ་ནས་རྒྱང་།
།སུ་སྣང་ནས་ལྷ་ཚོས་བྱ་བས་མས་ན།
།དད་པ་ཞིག་གཏིང་ནས་སྐྱེས་པ་ན།
།ཚོ་འདི་ལ་ཕྱི་མིག་མི་ལྷ་ན།

ཁདེན་པར་ང་སྤྱིར་འབྲང་བ་ན།
ཁགཉིན་འདུན་བདུད་གྱི་བཤོལ་འདེབས་ཡིན།
ཁདེན་ཚེ་མ་སྣམ་འབྲི་བ་ཚོད།
ཁམ་ཚེར་བདུད་གྱི་སོ་པ་ཡིན།
འདྲིས་ཤིང་ངན་ཚེ་འཇིན་ཆགས་སྦྱངས།
འདོད་ཡོན་བདུད་གྱི་ཞགས་པ་ཡིན།
འཚིང་བར་ངེས་སོ་ཞེན་པ་ཐོངས།
ཁཞེན་གྲོགས་བདུད་གྱི་བུ་མོ་ཡིན།
སྐྱུ་བར་ངེས་སོ་ཁོང་ཚོན་གྱིས།
ཁ་ཡུལ་བདུད་གྱི་བཙོན་ར་ཡིན།
ཁར་བར་དཀའ་ཡིས་སྐྱར་དུ་བྲོས།
འལར་ཐམས་ཅད་བཞག་ནས་འགོ་དགོས་ན།
འུས་ད་ལྟ་བཞག་ན་དོན་ཅན་ལགས།
སྐྱུ་ལུས་གྱི་ཐོ་ཡོར་ཅིས་ཀྱང་འབྲེལ།
འུས་ད་ལྟ་ཉེན་འབྲེལ་བསྐྱིགས་ན་ལེགས།
ཁེམས་གྱི་བུ་ཚོད་ཅིས་ཀྱང་འཕུར།
འུས་ད་ལྟ་ནམ་དཔངས་བཅད་ན་ལེགས།
ཁི་ང་ཟེར་དེ་ཚོ་ཉན་སྦྱོད་ན།

འབྲུག་ལ་ལྷ་ཚོས་གྱི་སྐྱེལ་བ་ཡིད།

ཅིས་དང་།

El gran Maestro de todos los maestros meditadores, Milarepa, también dijo:

Hijo, si de corazón usted desea mantener la
santa práctica
En lo más profundo de su corazón, entonces encuentre
primero esto—la fe,
Nunca gire ni vuelva a ver hacia atrás
Hacia— esta vida.
Si en verdad usted me sigue
Sus seres queridos se convierten en demonios, lo retienen,
No les haga caso—corte todos los lazos.
La comida y el dinero son la retaguardia de los demonios;
Cuanto más cerca, peor; abandone el deseo por ellos.
Los objetos de los sentidos son la trampa de los demonios;
«¡Me atraparán!» Abandone su aferramiento por ellos.
Su amor juvenil es la hija de los demonios:
«¡Ella me confundirá!» así que manténgase en guardia.
El lugar donde usted creció es la prisión de los demonios:
Es difícil librarse de este, huya rápido.
Tendrá que dejarlo todo atrás
Y seguir —más tarde,
¿Por qué no hacerlo significativo y abandonarlo
todo—ahora mismo?
Caerá algún día de todos modos, este aparente maniquí.
Es mejor usar este cuerpo ahora,
e iniciar con un buen comienzo rápido.
Esta mente caprichosa de pájaro se escapará volando
del cadáver un día;
Mejor que se eleve ahora a través
del extenso firmamento
Si escucha y actúa en base a las palabras de este hombre,
—las mías—.
Entonces la gracia para mantener la santa práctica,
Hijo mío—será suya.¹⁰⁸

། འཇིགས་པ་གཉིན་གྱིས་མཚོར་ཞིང་།
། ལྷུག་པ་དབྱ་ཡིས་མཚོར་བར།
། བྱམས་པ་གྲོགས་གྱིས་མཚོར་ཞིང་།
། ཉམ་བ་སྲིང་མོས་མཚོར་བར།

། རི་ཁྲོད་འདི་རུ་འཆི་རྣམས་ན།
། རྣལ་འབྱོར་བསམ་པ་རྫོགས་པ་ཡིན།
། ཤི་བ་མི་ཡིས་མཚོར་ཞིང་།
། རོ་རུལ་བྱ་ཡིས་མ་མཐོང་བར།

། རི་ཁྲོད་འདི་རུ་འཆི་རྣམས་ན།
། རྣལ་འབྱོར་བསམ་པ་རྫོགས་པ་ཡིན།
། ཤུ་རུས་སྒྲང་མས་འཇིག་པ་དང་།
། ཚ་རླུས་འབྱ་ཡིས་ཟ་བ་རུ།

། རི་ཁྲོད་འདི་རུ་འཆི་རྣམས་ན།
། རྣལ་འབྱོར་བསམ་པ་རྫོགས་པ་ཡིན།
། འཇོན་མི་རྗེས་མེད་པ་དང་།
། རང་ན་བྱུག་རྗེས་མེད་པ་རུ།

རི་ཁྲོད་འདི་རུ་འཆི་རྟུམ་ན།
རྣལ་འབྱོར་བསམ་པ་རྫོགས་པ་ཡིན།
རོ་ལ་འཁོར་མི་མེད་པ་དང་།
ཤི་ན་དུ་མི་མེད་པ་རུ།

རི་ཁྲོད་འདི་རུ་འཆི་རྟུམ་ན།
རྣལ་འབྱོར་བསམ་པ་རྫོགས་པ་ཡིན།
ང་གར་སོང་འདྲི་མི་མེད་པ་དང་།
འདྲིར་སོང་གཏང་སོ་མེད་པ་རུ།

རི་ཁྲོད་འདི་རུ་འཆི་རྟུམ་ན།
རྣལ་འབྱོར་བསམ་པ་རྫོགས་པ་ཡིན།
མི་མེད་ལུང་པའི་བྲག་ཕུག་ཏུ།
སྤང་པོ་ཤི་བའི་སྣོན་ལམ་འདི།
འགྲོ་བའི་དོན་དུ་ཐེབས་པར་ཤོག།

ཐེབས་ན་བསམ་པ་རྫོགས་པ་ཡིན། །ཞེས་གསུངས་པ་རེད། འདི་དག་ཀྱང་ཆོ་སྒོམ་
བཏང་བའི་གསུང་མགྲུར་ཡིན།

Y también dijo:

No hay manera de que mis seres queridos sepan que estoy contento,
No hay manera de que mis enemigos sepan que estoy triste;
Si puedo morir aquí en esta cueva,
Mis deseos de ermitaño se habrán cumplido.

No hay manera de que mis amigos sepan que he envejecido,
No hay manera de que mi hermana sepa que estoy enfermo;
Si puedo morir aquí en esta cueva...
Mis deseos de ermitaño se habrán cumplido. .

No hay forma de que la gente sepa que he muerto,
No habrá cadáver pudriéndose que los buitres espíen;
Si puedo morir aquí en esta cueva,
Mis deseos de ermitaño se habrán cumplido.

Las moscas chuparán mi carne y mis huesos
Los gusanos comerán los tendones y ligamentos;
Si puedo morir aquí en esta cueva,
Mis deseos de ermitaño se habrán cumplido.

No habrá huellas que salgan de mi puerta,
No habrá manchas de sangre aquí en el piso;
Si puedo morir aquí en esta cueva,
Mis deseos de ermitaño se habrán cumplido.

Nadie que haga sepelio en mi lecho de muerte,
Nadie que llore cuando me haya ido;
Si puedo morir aquí en esta cueva,
Mis deseos de ermitaño se habrán cumplido.

Nadie que se pregunte dónde fui
Nadie que sepa dónde me encuentre;
Si puedo morir aquí en esta cueva,
Mis deseos de ermitaño se habrán cumplido.

Que esta oración de muerte de un mendigo
En lo salvaje de una cueva en la montaña
Pueda ayudar a todos los seres vivientes;
Entonces mis deseos se habrán cumplido.¹⁰²

འདི་སྣང་གི་ཚེས་བརྒྱད་སློབ་གཏོང་བའི་མན་ངག་གི་སྣང་པོ་ལྟ་བུ་ནི་འཆི་བ་མི་ཉལ་
པ་བསྐྱོམ་པ་ཉིད་ཡིན་ཀྱང་། རང་ཅག་གིས་དང་པོར་དལ་འབྱོར་དོན་ཆེན་རྟེན་དཀའ་
ནས་རིམ་གྱིས་སློབ་སྦྱང་ན་གནད་དུ་སྦྱིན་པ་ཡིང་།

Ahora, hay una instrucción que podemos llamar la esencia misma de todas las enseñanzas sobre cómo desprenderse de los ocho pensamientos mundanos de esta vida. Esta es la meditación sobre nuestra propia falta de permanencia y la muerte. Las personas como nosotros, no obstante, debemos prepararnos para esta meditación contemplando cuán valiosa y difícil de encontrar es nuestra vida presente de ocio y fortuna. Así maduraremos gradualmente para la realización de la muerte.

ཇི་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པའི་ཞལ་ནས།

།དལ་བའི་རྟེན་འདི་ཡིད་བཞིན་རྗེས་ལས་ལྷག་
།འདི་འབྲ་རྟེན་པ་ད་རིས་ཅམ་ཞིག་ཡིན།
།རྟེན་དཀའ་འཇིག་སྐྱ་ནམ་མཁའི་སློབ་གཏོང་འབྲ།
།ཚུལ་འདི་བསམས་ནས་འཇིག་རྟེན་བྱ་བ་ཀུན།
།སྦྱོར་པ་འཕྱར་བ་བཞིན་དུ་རྟོགས་གྱུར་ནས།
།ཉིན་མཚན་ཀུན་ཏུ་སྣང་པོ་ལེན་པ་དགོས།
།ནལ་འབྱོར་ངས་ཀྱང་ཉམས་ལེན་དེ་ལྟར་བྱས།
།ཐར་འདོད་བྱིད་ཀྱང་དེ་བཞིན་བསྐྱང་འཚལ་ལོ།།

El que todo lo sabe, el mismo Señor Tsongkapa ha dicho:

Este cuerpo de ocio es más valioso que
una joya que concede cualquier deseo,
Y ahora es la única ocasión que usted va
a encontrar uno como este.
Es difícil de encontrar, y muere con facilidad,
como un relámpago en el cielo.

Piense en ello detenidamente,

hasta que pueda comprender
Que cualquier acto del mundo es como
la cáscara del grano,
Y así debe dedicar día y noche
a extraer el máximo provecho de la vida.
Yo, el maestro meditador, lo
pongo en práctica
Usted, que busca la libertad, debe
comportarse de igual manera.¹⁰³

ཞེས་གསུངས་པ་ལྟར་འཇིག་རྟེན་ཚོས་བརྒྱད་སྟོོས་བཏང་སྟེ་སྐྱབ་པ་ཉམས་ལེན་གཤམ་
མ་ཞིག་ཡོང་བ་ལ་དལ་འབྱོར་དོན་ཆེ་རྟེན་དཀའ་དང་། འཆི་བ་མི་རྟག་པ་གཉིས་ཀྱི་
རྟོགས་པ་སྐྱེ་བ་ཞིག་དགོས། དེ་སྐྱེས་ན་རི་ཐམས་ཅད་གསེར་དང་། རྒྱ་ཐམས་ཅད་འོ་
མ། མི་ཐམས་ཅད་རང་གི་བྱན་དུ་གྱུར་ཀྱང་མི་མཐོ་བ་སྐྱབ་ནད་ཅན་ལ་བཙོ་ཟན་གྱིན་
པ་ལྟར་ཞེན་པ་གཏིང་ནས་ལོག་པ་ཞིག་ཡོང་། རྟོགས་པ་དེ་ཡང་ཐོས་བྱུང་གཞན་
སྟོབས་ཀྱིས་སྐྱེས་པས་མི་ཚོག་པར། བསམ་བྱུང་རང་སྟོབས་ཀྱིས་སྐྱེས་ན་གཞན་དུ་མི་
འགྱུར་བར་བརྟན་པོ་འོང་བ་ཡིན།

El punto aquí es que, para librarse de los ocho pensamientos mundanos y emprender una práctica espiritual que sea verdaderamente pura, debe lograr darse cuenta de dos cosas distintas: primero, de lo valiosa y difícil que es la vida de ocio y fortuna de uno; en segundo lugar, de la propia falta de permanencia y el hecho de que debemos morir.

Una vez que logre estas realizaciones, ya no importará— las colinas pueden convertirse en oro, los ríos en leche, y cada hombre su esclavo—pero para usted, todo es inútil y repugnante, como un festín frente a un hombre vomitando. Y no es suficiente que estas realizaciones lleguen a usted sólo del exterior—de estar sentado escuchando a alguien describirlas. Deben venir del interior, de que usted piense en ellas. Entonces estarán firmes en su mente, y nunca cambiarán.

དེ་ཡང་གཞུང་དུ། དལ་འབྱོར་རྟེན་དཀའ་ཞེས་པས་དལ་འབྱོར་དོས་བརྒྱུང་བ་དང་།
དོན་ཆེ་བ་བསམ་པ། རྟེན་དཀའ་བ་བསམ་པ་རྣམས་བསྟན། དལ་བ་ནི་མི་ཁོས་པ་

བརྒྱད་དང་བྲལ་ཞིང་ཚོས་བྱེད་པ་ལ་ཁོམ་པ་དང་། འབྱོར་པ་ནི་རང་མིར་སྐྱེས་ཤིང་
སངས་རྒྱས་ཀྱི་བསྟན་པའི་སྒོར་ལྷགས་པ་སོགས་ཚོས་སྐྱབ་པའི་ཕྱི་ནང་གི་མཐུན་རྐྱེན་
རང་ལ་ཚང་བའམ་ལྡན་པ།

Una única expresión del verso raíz, la que dice «ocio y fortuna son difíciles de encontrar», sirve para introducir tres conceptos diferentes: reconocer el propio ocio y fortuna, contemplar su increíble valor y contemplar lo difícil que es encontrarlos. Lo que queremos decir por “ocio” es estar libre de las ocho distintas maneras en que una persona puede carecer de oportunidad, y de la oportunidad de intentar hacer alguna práctica espiritual.¹⁰⁴ “Fortuna” se refiere al hecho de que uno tiene la suerte de poseer todas las circunstancias internas y externas que le permitirán llevar a cabo su práctica: Estas incluyen haber renacido como un ser humano, haber entrado en las enseñanzas del Buda, y demás.¹⁰⁵

ལུས་ཉེན་འདིར་ཕྱི་མའི་དོན་སྐྱབ་པ་ནས་སངས་རྒྱས་ཀྱི་གོ་འཕང་སྐྱབ་པ་མན་ཆད་
རང་ལག་ན་ཡོད་པས་དོན་ཆེ་བ། རྙིང་དཀའ་བ་ལ་གསུམ་ལས་”

Este cuerpo en el que vivimos nos da en nuestras propias manos la capacidad de lograr todo; desde las cosas buenas para nuestra siguiente vida hasta el estado el mismo estado de un Buda, por lo tanto increíblemente valioso. Este cuerpo y esta vida así son difíciles de encontrar, desde tres puntos de vista diferentes.

”རྒྱུའི་སྒོ་ནས་དལ་འབྱོར་ཐོབ་པའི་རྒྱ་རྒྱལ་ཁྲིམས་རྣམ་པར་དག་པ་བསྐྱུང་བ་སོགས་
དགོན་པས་འབྲས་བུ་དལ་འབྱོར་གྱི་ཉེན་རྙིང་དཀའ། ངོ་བོའི་སྒོ་ནས་སྐྱིར་ངན་འགོ་
ལས་བདེ་འགོ་རྒྱང་། འགོ་བ་གཞན་ལས་མི་རྒྱང་། མིའི་ནང་ནས་འཇམ་བུའི་གླིང་པ་
རྒྱང་། འཇམ་བུ་གླིང་པའི་ནང་ནས་ཀྱང་དལ་འབྱོར་ཐོབ་པ་ཤིན་ཏུ་རྒྱང་བས་རྙིང་
དཀའ།

Podemos empezar con el punto de vista “causal”. Esta vida de ocio y fortuna es difícil de encontrar porque es el resultado específico de causas especiales que pueden brindarnos ocio y fortuna, y estas causas son extremadamente raras—mantener una vida ética totalmente pura, y demás. Después tenemos el punto de vista de “su naturaleza”. Hablando en general, hay menos seres en los reinos afortunados que en los reinos de miseria.¹⁰⁶ De todos aquellos en los reinos más

felices, los humanos son los menos numerosos. De todos los diferentes tipos de seres humanos, aquellos que viven en el mundo que conocemos son los menos. Y de todos los humanos de nuestro mundo, los que han conseguido ocio y fortuna son muy, muy pocos. Por lo tanto esta vida, por su naturaleza, es difícil de encontrar.

དཔེའི་སྣོ་ནས་གསེར་གྱི་གཉེན་ཤིང་བུ་ག་གཅིག་པ་ཞིག་རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོའི་ཁར་རྒྱ་
མཚོའི་རྒྱབ་ས་ཀྱིས་ཕྱོགས་ཀུན་ཏུ་སྤྱིར་བཏུ། རུས་སྤྲེལ་ལོང་བ་གཅིག་རྒྱ་མཚོའི་
གཉིང་དུ་གནས་པ་ལོ་བརྒྱ་རེའི་མཚམས་ནས་རྒྱ་མཚོའི་ཁར་མགོ་དྲོག་ཅམ་དུ་ལན་རེ་
ལོང་བའི་མགོན་པ་གཉེན་ཤིང་གི་བུ་ག་དང་འཕྲད་པ་སྲིད་མཐའ་ཅམ་ཡིན་པ་”

Finalmente, una vida como la nuestra es difícil de encontrar desde el punto de vista del “ejemplo clásico”. Supongamos que hay un solo anillo de oro puro capaz de flotar en la superficie del gran océano. El oleaje del mar lo empuja de un lado a otro, en cualquier dirección imaginable. En las profundidades del océano vive una gran tortuga marina, es ciega. Una única ocasión en un siglo entero asciende a la superficie para asomar su cabeza por un instante. Y suponga que el anillo de oro sorprendentemente acierte a estar alrededor de su cuello. Las posibilidades de que ocurra lo contrario son infinitas.

”བཞིན་དུ་སངས་རྒྱས་ཀྱི་བསྟན་པ་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་གཞན་དང་གཞན་དུ་རིས་
ཀྱིས་དར་བཏུ། རང་མ་རིག་པས་མིག་ལྗོངས་སྤྱི་འཁོར་བའི་རྒྱ་མཚོའི་གཉིང་དུ་གཉན་
སྡོད་བྱས་ཀྱང་ད་རིས་དལ་འབྱོར་གྱི་མི་ལུས་ཐོབ་པ་ནི་ཆེས་རྣམས་པར་དཀའ་བ་སྲིད་
མཐའ་ཅམ་ཞིག་རྣམས་པ་ཡིན།

Nuestro caso es idéntico, las enseñanzas del Buda se dan una y otra vez en los distintos planetas del universo. Aquí estamos, cegados por nuestra ignorancia. Somos habitantes permanentes de las zonas más profundas del océano de la vida cíclica. Un cuerpo humano, completo con ocio y fortuna, es extraordinariamente difícil de encontrar; las probabilidades de lo contrario son casi infinitas. Pero esta vez hemos encontrado uno.

དེ་ལྟར་དལ་འབྱོར་དོན་ཆེ་ཞིང་རྙིང་པར་དཀའ་བ་ལན་ཅིག་ཙམ་རྙིང་པའི་སྐབས་འདིར་
སྙིང་པོ་བྱུང་བར་ཅན་ཞིག་ངེས་པར་ལེན་དགོས་པས་དེ་ནི་ཐེག་པ་ཆེན་པོའི་ཚཱ་ཉམས་
སྤུ་ལེན་པ་ཁོ་ན་ཡིན།

Por lo tanto, nuestra vida de ocio y fortuna es increíblemente valiosa y difícil de encontrar; esta es la primera y última vez que tendremos tal oportunidad. Ahora debemos utilizarla al máximo posible. La única cosa más alta que podemos hacer con esta vida es practicar el Gran Camino.

དེ་ཡང་ད་ལྟ་ཉིད་ནས་མ་སྐྱངས་ན་རིང་པོར་མི་ཐོགས་པར་འཆི་བ་མི་དྲག་པ་འོང་།
འཆི་བ་དྲན་པའི་སློབ་དེ་ཡང་རང་གར་འཆི་བ་འོང་ལུགས་ཤེས་པ་ཙམ་དང་བསམ་པ་
ཙམ་གྱིས་འཆི་བ་གཤམ་མ་དྲན་པ་ཞིག་འོང་དཀའ་བས་སློབ་ཞིབ་ཏུ་སྦྱོང་བ་དགོས།

Y debemos comenzar esta práctica ahora, ahora mismo. Queda poco tiempo antes de que la inevitable muerte llegue a nosotros. Debemos recordar constantemente nuestra muerte; tener sólo una vaga consciencia de que algún día llegará o pensar ocasionalmente en ella no es suficiente para mantener la muerte en su mente. Usted debe entrenarse, meticulosamente, en lo que es morir.

གཞུང་འདིར་ཡང་ཆེ་ལ་འོང་མེད་ཅེས་པས་འཆི་བ་དྲན་ཚུལ་བསྟན་པ་ཡིན། དེ་ལ་
འཆི་བ་དྲན་པའི་ཕན་ཡོན། མ་དྲན་པའི་ཉེས་དམིགས། འཆི་བ་དྲན་ཚུལ་དངོས་གྱི་
ཅ་བ་གསུམ་དང་། རྒྱ་མཚན་དགུ། ཐག་བཅད་པ་གསུམ། འཆི་བའི་རྣམ་པ་བསྐྱོམ་
པ་རྣམས་ཡུན་བསྐྱིང་སྟེ་སྦྱང་ན་འཆི་བ་དྲན་པའི་སློབ་རྣལ་མ་སྐྱེས་ཏེ་ཆེ་འདིའི་སྦྱང་ཤས་
ལྡོག་པ་ཞིག་འབྱུང་། འཆི་བ་མི་དྲག་པ་དྲན་པའི་བསམ་བྱུང་གི་སློབ་རྣམ་རྒྱུད་ལ་སྐྱེས་
པ་ན་ཚཱ་ཉམས་དགོ་སྦྱོར་གྱི་རྐང་ཚུགས་ཞེས་པ་དེ་བྱུང་བ་ཡིན།

En nuestro texto raíz, la instrucción sobre cómo mantener la mente en la muerte se presenta con las palabras «la vida no es larga». Esta instrucción incluye un número de categorías: los beneficios que provienen de mantener su mente en la muerte, los problemas que se derivan de no tener la mente en la muerte, y por lo tanto cómo

mantener realmente su mente en la muerte. Esta última categoría incluye en sí los tres principios básicos, sus nueve razones y las tres determinaciones a tomar en base a ellas—todas terminando con la meditación sobre cómo es en realidad morir.¹⁰⁷ Una persona que se adiestra en estas categorías durante un largo periodo de tiempo desarrollará la verdadera consciencia de la muerte, y después tendrá capacidad para detener su apego o deseo hacia los placeres de esta vida. Cuando, una persona a través de un proceso de contemplación cuidadosa, ha desarrollado esta actitud de ser consciente de la propia muerte y transitoriedad, entonces se puede decir que el sendero virtuoso ha echado raíces dentro de ella.

འཆི་བ་སྐྱོམ་ཚུལ་དང་། འོག་ནས་འབྱུང་བའི་སྐྱབས་འགོ་ལས་འབྲས་ལ་སོགས་
པའི་རྣམ་གཞག་རྒྱས་པ་ནི་བྱང་ཚུབ་ལམ་གྱི་རིམ་པའི་བྲིད་ལས་བྱུང་བ་ལྟར་ཤེས་
དགོས། གཞུང་འདིར་ངན་སོང་གི་སྐྱུག་བསྐྱེལ་བསམ་པ་དང་། སྐྱབས་འགོའི་ཚོས་
སྐོར་རྣམས་ཚིག་ཟིན་ལ་དངོས་སུ་མ་གསུངས་ཀྱང་། འཇུགས་ལ་བསྐྱེད་པ་ཡིན་
གསུངས།

En este punto uno debe estudiar la presentación más detallada de la meditación de la muerte que aparece en los trabajos estándar en los Pasos del camino al estado de un Buda. Esto también aplica a otros temas que le siguen, por ejemplo, cómo tomar refugio, y la enseñanza sobre las acciones y sus consecuencias. Aquí en este texto, concluyó nuestro Lama, las contemplaciones tradicionales sobre los sufrimientos de los nacimientos inferiores y todo el conjunto de instrucciones sobre cómo tomar refugio se transmiten por implicación, aunque no directamente en las palabras reales de los versos.

Notas de la lectura cinco

79. *Llamamos a alguien...* De un texto clásico sobre las enseñanzas de la vacuidad del Maestro Aryadeva (c. 200 d.C.). Cita de f. 13a, registro 40.

80. *seis imágenes para la instrucción:* Para estos y los tres «problemas de la olla». ver nota 16.

81. *el primero de estos versos:* El superior «Pasos en el camino» trata la eminencia del autor en folios 3a-8a, y la eminencia de la enseñanza en folios 8a-14b. Los consejos sobre cómo enseñar y aprender los pasos se encuentran en los folios 14b-22a. Las instrucciones reales sobre cómo guiar a los estudiantes a lo largo de los pasos del camino comprenden los folios 22a-523a. Estas cuatro secciones básicas se encuentran en la versión de longitud media de los "Pasos en el camino" en folios 2a-5b; folios 5b-8b; folios 8b-13b; y folios 13b-201b. Ambas obras del Señor Tsongkapa (ver registros 61 y 60, respectivamente).

82. *Ser normal de sufrimiento:* Nuestro ser consiste en nuestra forma física, nuestros sentimientos, nuestra capacidad para discriminar, nuestras funciones mentales restantes, otras partes diversas, y nuestra consciencia. Estos son conocidos como los «agregados», o grupos de cosas que nos componen, en vista de que cada una de las cinco divisiones incluye numerosas partes amontonadas. Son «impuras» básicamente porque promueven y son productos de malos pensamientos y actos ignorantes.

83. *Nirvana inferior:* Nirvana, o el fin permanente de todas las aflicciones mentales de uno, es equivalente al estado de un Buda si se alcanza con el deseo de liberar a todos los seres. El nirvana sin este deseo es un «nirvana inferior».

84. *Sobre esta actitud...* Cita encontrada en ff. 168a-168b del libro *Grandes pasos en el camino* (registro 61) escrito por el Señor Tsongkapa. Sharawa (1070-1141) fue uno de los pilares de la primitiva tradición vidente de los maestros budistas tibetanos; fue un estudiante del gran Potowa y un maestro del ilustre Chekapa.

85. *Sólo en el Tíbet...* No se ha encontrado la fuente original. La cita también aparece en la obra maestra de los Pasos escrita por el Señor Tsongkapa (f. 206b, registro 61).

86. *Ningún practicante, una persona que ama esta vida...* Cita de la p. 436 de este texto clásico de «entrenamiento mental» escrito por el venerable Drakpa Gyeltsen (registro 12, ver también nota 53). Los «cuatro amores» están enumeran de esta manera:

El amor por esta vida, que hace de uno
un no-practicante.

El amor por este mundo, que no es renuncia

El amor por los intereses egoístas de uno, que
hace que uno no sea un bodhisattva.

Aferrarse a un «yo» verdadero, que no es
la visión correcta.

87. *repetido tres veces, y en voz alta*: Un informe completo del incidente se encuentra en la *Proverbios coleccionados de los videntes*, compilada por Tsunpa Chegom; ver f. 21, registro 18. Para información sobre Lord Drom Tonpa, ver la nota 49.

88. *Shang Nachung Tonpa*: El incidente con el Señor Atisha es relatado por el Señor Tsongkapa en sus *Grandes Pasos en el Camino* (f. 192a, entrada 61); intercambios similares aparecen en la *Liberación* escrita por Pabongka Rinpoché (ff. 169a y 294a, registro 47) y en los *Proverbios coleccionados de los videntes* (f. 5b, registro 18). En los *Anales Azules* leemos que este estudiante era en sí, un maestro de las enseñanzas de El Amoroso, el Buda del Futuro, y se los impartió a Monton Jung-ne Sherab, el sobrino de el renombrado traductor Ma Lotsawa (pp. 232-3, registro 94).

89. *Entran en aislamiento...* La fuente de esta y de la siguiente cita no ha sido encontrada. Ambas aparecen en la obra escrita por Pabongka Rinpoche la *Liberación en nuestras manos* (f. 171a, registro 47). «Droway Gonpo» es el nombre que se aplicó a un número de sabios tibetanos; Pabongka Rinpoche agrega la palabra "Gyer" previo al nombre en un caso, pero aún no queda claro a quién deben atribuirse las citas.

90. *Toda la práctica espiritual...* No se ha encontrado la fuente original de la cita. Ngari Panchen, cuyo nombre completo fue Padma Wangyal (1487-1543), fue un sabio de la tradición Nyingma del budismo tibetano.

91. *¡Oh, sabios mundanos!* De la afamada epístola de instrucción espiritual enviada por el gran filósofo budista, Maestro Nagarjuna (c. 200 d.C.) al rey indio Udayibhadra (f. 42a, registro 6; para ver la traducción al inglés consultar página 68, registro 95).

92. *En la ciudad de las preocupaciones diarias...* No se ha encontrado la fuente original de la cita; las líneas también aparecen en la obra de Pabongka Rinpoché de los Pasos (f. 169b, registro 47). Es una práctica para los meditadores budistas de ir a algún lugar aterrador, como a un cementerio o a un profundo precipicio, para observar su intenso sentimiento del «yo» y entenderlo mejor. Los Cementerios en el Tíbet y la India especialmente inspiraban miedo, porque los cuerpos simplemente se tendían en lugar de ser enterrados, lo que atraía animales peligrosos. El gran Lingrepa, cuyo nombre completo fue Padma Dorje (1128-1188), era un estudiante de la Drupa Droway Gonpo Pakmo quien fundó una de las órdenes de la tradición Kagyu del budismo tibetano.

93. *De nada sirve...* La cita se encuentra, justamente, en el tratado sobre la práctica secreta de la «gran consumación» (p. 221, registro 76). Yang Gonpa, cuyo nombre completo era Gyal Tsen Pel (1213-1258) y su maestro Gu-tsangpa Gonpo Dorje (1189-1258) fueron también los padres fundadores de una de las órdenes de la tradición Kagyu.

94. *diez «riquezas supremas»:* Vemos las raíces de estas diez riquezas en las instrucciones de Gueshe Shawopa entre los *Proverbios coleccionados de los videntes* (ff. 47b-48b, registro 18).

95. *Y en los días en que mi enseñanza...* El elocuente juramento de Buda aparece en f. 414, registro 28. La "túnica de azafrán" es la de un monje budista.

96. *En días futuros...* No se ha localizado la fuente de esta y la siguiente cita.

97. *Gyalchok Kelsang Gyatso (1708-1757) y Panchen Lobsang Yeshe (1663-1737):* El primero fue el séptimo de los Dalai Lamas, gobernantes espirituales y temporales del Tíbet. Construyó Norbulingka, el magnífico palacio de verano de los Dalai Lamas, y patrocinó un tallado de bloques de madera para la impresión de la colección entera de más de 4.000 títulos del canon budista tibetano. El segundo, fue el segundo de los Panchen Lamas, otro destacado linaje de líderes temporales que se ubicaban en el gran Monasterio de Tashi Lhunpo en centro-sur del Tíbet. Fue un practicante eminente y estudioso del budismo, siendo al mismo tiempo una de las figuras políticas más poderosas de su tiempo.

98. *renunciaron a sus tronos y dejaron el hogar:* El propio Buda rechazó la oportunidad de convertirse en Emperador del mundo; Él fue originalmente el Príncipe Siddhartha, hijo del rey Suddhodana y de la reina Maya del vasto imperio Shakya del norte de la India. El Maestro Shantideva, el gran filósofo y poeta budista del siglo VIII, nació como hijo del rey de Saurashtra, lo que ahora es Gujarat (al norte de Bombay). El Señor Atisha era el hijo del Rey Kalyanashri y la Reina Prabhavati, gobernantes del reino saharauí de Bengala del siglo X, alrededor de Calcuta; se decía que su poderío era igual al del Emperador de China.

99. *el emperador de China* El suceso ocurrió en 1408, y Yung Lo, el tercer emperador de la Dinastía Ming envió a unos emisarios. El Señor Tsongkapa envió en su lugar a Jamchen Chuje Shakya Yeshe, quien más tarde fue a fundar el gran Monasterio de Sera, donde el mismo Pabongka Rinpoche fue entrenado casi 500 años después. Los "Ocho más puros" que siguieron al Maestro a entrar en retiro fueron Jamkarwa Jampel Chusang, Neten Sang-kyongwa, Neten Rinchen Gyeltsen, Neten Jangsengpa, Lama Jampel Gyatso, Gueshe Sherab Drak, Gueshe Jampel Tashi, y Gueshe Pelkyong.

100. *Milarepa, de otra época...* El gran Wensapa (1505-1566) fue el maestro erudito de Kedrup Sangye Yeshe, quien a su vez fue el maestro del primer Panchen Lama. El «Lobsang Dundrup» del verso es el mismo Wensapa, ya que este era su nombre de ordenación. Su brillante referencia a sus propios logros parece presuntuoso hasta

que nos damos cuenta de que se refiere sólo a lo que espera lograr, en vista de que el verso se encuentra en una sección de sus escritos titulada «Consejos a mí mismo» (ver f. 26B, registro 53).

101. *Si en su corazón...* Las líneas citadas aparecen en la p. 163 de la famosa biografía del Señor Milarepa escrita por su discípulo Rechung Dorje Drakpa (1083-1161); ver registro 36.

102. *No hay forma de que mis seres queridos sepan...* Las líneas se encuentran en la sección sobre el Señor Milarepa (ff. 72-100) del *Océano de Canciones de los Kagyu* escrito por Karmapa Mikyu Dorje (1507-1554); ver el registro 58.

103. *Este cuerpo de ocio...* Otra cita de la muy breve versión de los *Pasos en el camino a al estado de un Buda* escrita por el Señor Tsongkapa; ver f. 56a, registro 63.

104. *ocho formas de carecer de oportunidades:* Esto es sostener puntos de vista incorrectos, como creer que lo que usted hace no se le devuelve; nacer como un animal; nacer como un espíritu hambriento; nacer en los infiernos; nacer en una tierra donde las enseñanzas del Buda no están disponibles; nacer en una tierra «incivilizada», donde nadie mantiene los votos de moralidad; nacer como un humano que tiene retraso mental o discapacitado de otra manera, y por lo tanto no poder practicar las enseñanzas; y nacer como un ser de placer en uno de los paraísos temporales (Lord Tsongkapa, pp.135-7, registro 61; Pabongka Rinpoche, ff. 154b-156b, registro 47; y el Maestro Nagarjuna, pp. 95-6 de la traducción al inglés, registro 95).

105. «*Fortuna*»: Las «fortunas» que tenemos se dividen en dos grupos de cinco: las que se relacionan con nosotros mismos—cualidades personales— y las que se relacionan con «otros», o el mundo exterior. Las primeras cinco son: nacer como ser humano; nacer en una tierra «central», donde la gente sí mantiene los votos tradicionales de moralidad; nacer con todas las facultades intactas; no haber cometido actos abominables, tales como matar a los padres; y tener fe en las enseñanzas. Los segundos cinco son: vivir en un mundo donde haya venido un Buda; donde sus enseñanzas hayan sido pronunciadas; donde las enseñanzas expresadas no se han perdido; donde la gente aún las practica; y donde los practicantes disfrutan del apoyo bondadoso que necesitan (Señor Tsongkapa, registro 61, pp. 137-8; Pabongka Rinpoché, registro 47, ff. 156b-158a).

106. *Reinos más felices:* Estos consisten de los seres que viven como humanos, como seres de placer total en los paraísos temporales, y como seres de menor placer.

107. *beneficios derivados de mantener su mente en la muerte, etc.:* En su obra maestra, la *Liberación en nuestras manos*, Pabongka Rinpoché enumera seis beneficios de mantener la mente en la muerte: su práctica se vuelve realmente pura; se hace más poderosa; los pensamientos le ayudan a comenzar a practicar; le ayudan a esforzarse mucho durante su práctica; esto le ayuda a llevar su práctica a una conclusión exitosa; y a la hora de la muerte se va satisfecho, porque sabe que ha utilizado su vida de manera significativa.

Rinpoché también enumera seis problemas derivados de no mantener la mente en la muerte: usted descuida su vida religiosa, y pasa sus días en pensamientos como qué comer o qué vestir—las distracciones de esta vida; considera la muerte ocasionalmente pero siempre piensa que vendrá más adelante, demora su práctica; o sí practica pero por la razón equivocada—con la esperanza de obtener reputación; usted practica pero sin entusiasmo, y lo abandona después de un tiempo; se adentra más profundo a esta vida, su actitud empeora, y la vida comienza a lastimarlo; y naturalmente al morir siente un intenso arrepentimiento, ya que ha desperdiciado todos sus esfuerzos en esta presente vida.

Los tres principios de cómo mantener su mente en la muerte, cada uno tiene tres razones, sumando un total de nueve. En primer lugar, la muerte es segura: no hay poder en el universo que puede detener la muerte cuando llega; no hay manera de agregar tiempo a su vida, usted se acerca a la muerte cada minuto; incluso mientras está vivo, el tiempo libre disponible para hacer su práctica es extremadamente limitado antes de que tenga que morir.

El segundo principio es que no hay absolutamente ninguna certeza de cuándo es que usted morirá. Estamos en un momento y en un reino donde la duración de la vida es incierta; podemos estar seguros de que nunca tendremos suficiente tiempo para derrotar a todos nuestros enemigos, incrementar nuestros amigos, y aún así completar nuestra práctica religiosa antes de morir. Las cosas que nos pueden matar son muchas; las cosas que nos mantienen vivos son pocas. Y en general el cuerpo que tenemos es frágil, débil: una pequeña astilla en la mano nos puede generar una infección mortal—somos como burbujas, como velas en una tormenta de viento.

El tercer principio es que, en el momento de la muerte, nada en absoluto puede ayudarnos más que nuestra práctica espiritual. Nada de su dinero ni cosas pueden ayudarle. Ninguno de sus amigos o familiares pueden ayudarle—pueden estar abrazándole fuertemente los brazos y piernas, pero aún así se escapará solo. Ni siquiera su propio cuerpo puede ayudarlo—tiene que renunciar a su posesión más preciada, su amado cuerpo, junto con todo lo demás.

Los tres principios requieren de tres resoluciones por nuestra parte. Sabiendo que nosotros tenemos que morir, debemos decidarnos a comenzar nuestra práctica. Sabiendo que pudiéramos morir en cualquier momento, debemos abandonar nuestras labores mundanas inmediatamente y comenzar nuestra práctica hoy mismo. Y finalmente, ya que nada más puede ayudarnos, debemos dedicarnos sólo a nuestra práctica. Un hombre que está escalando muchos kilómetros, no llena su mochila con un montón de basura que no va a necesitar.

Los puntos anteriores son un parafraseo de las obras de los Pasos del camino escritas por el Señor Tsongkapa (registro 61, ss. 65-75) y Pabongka Rinpoché (registro 47, ss.168-182). Para el último punto mencionado en el texto, la meditación sobre cómo es morir, citamos directamente a Rinpoché (ss. 182b-183a):

Intentan todo tipo de tratamientos y rituales sagrados, pero su condición empeora cada vez más. Los médicos comienzan a mentirle. Sus amigos y familiares le dicen de frente todo tipo de cosas alegres, pero a sus espaldas empiezan a arreglar todos sus asuntos porque todo el mundo puede ver que usted va a morir.

Su cuerpo comienza a perder el calor familiar. Es difícil respirar. Las fosas nasales se colapsan. Los labios se curvan hacia atrás. El color comienza a fugarse de la cara. Empiezan a aparecer todo tipo de señales repulsivas, tanto fuera como dentro de usted.

Usted piensa en todas las cosas malas que hizo en su vida, y desea intensamente no haberlas hecho. No puede tener la certeza de haberse deshecho de todas cuando se confesó; o si realmente hizo alguna verdadera buena acción.

Después viene el dolor final, el terrible dolor indescriptible que viene con la muerte. Los bloques básicos que construyen su cuerpo comienzan a colapsarse como dominó, usted se ciega ante las imágenes catastróficas, alucinaciones de terror se aglomeran en su mente, y se lo llevan. Entonces el mundo entero en el que ha estado viviendo se apaga.

La gente toma su cadáver, lo envuelve en una sábana y lo coloca en alguna esquina. Cuelgan una cortina para esconderlo. Alguien enciende una pequeña vela empolvada y la deja por ahí. Si usted es uno de esos lamas reencarnados, lo visten con su atuendo elegante de rituales e intentan hacer que usted se vea bien.

Ahora mismo estamos todos apresurándonos intentando tener una casa bonita para nosotros, ropa suave, sillas acogedoras. Pero ya conoce la costumbre aquí en el Tíbet—cuando usted muera, le atarán los brazos y piernas contra su pecho con una correa de cuero, llevarán su cuerpo lejos del poblado, y lo tirarán desnudo sobre las piedras.

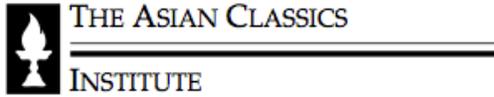
Ahora mismo todos vamos a casa e intentamos prepararnos un platillo deleitable—pero llegará el día en que usted se quede ahí parado rezando por una probada de esos pasteles que se ofrecen a los espíritus de los muertos. Ahora mismo tenemos un buen nombre—nos dicen Doctor, Profesor, Respetado Señor, o Su Reverencia. Pero Llegará el día en que vean a su cuerpo y sólo lo llamen "ese cadáver apestoso". Llegará el día en que el título que pongan antes de su nombre sea "el difunto" o "ese tipo que se solía llamar..."

Así ahora, cuando ustedes respetables lamas en la audiencia vean sus atuendos para los rituales, permitan entrar a sus pensamientos, que estas son las túnicas con las que vestirán sus restos después de que hayan expirado.

Todos los demás, cuando veamos nuestras sábanas antes de ir a dormir, debemos intentar recordar que estas son las que usarán para envolver nuestro apestoso cadáver cuando muramos. Como dijo Milarepa:

Ese espantoso cadáver del que hablan
es el mismo cuerpo que usted, meditador lleva puesto.

Quiere decir que vea a su propio cuerpo ahora, y siempre vea el futuro cadáver.

The Asian Classics Institute
Curso I: Las principales enseñanzas del budismo

Lectura 6

IX. Detener el deseo por vidas futuras

གཉིས་པ་ཕྱི་མའི་སྣང་ཤས་ལྡོག་ཚུལ་ནི།

Esto nos lleva a la enseñanza de cómo detener el deseo por la vida futura de uno;
El cual, es el segundo paso en el desarrollo del camino conocido como la renuncia.

ལས་འབྲས་མི་བསྐྱུ་འཁོར་བའི་སྐྱུག་བསྐྱེལ་རྣམས།

ཡང་ཡང་བསམས་པས་ཕྱི་མའི་སྣང་ཤས་ལྡོག་

ཁེས་པས་བསྟན་ཏེ།

(4b)

Piense una y otra vez en cómo las acciones y sus frutos
nunca fallan,
En el ciclo del sufrimiento: detenga ese deseo
por el futuro.

རང་ཕྱི་མར་ཚངས་པ་བརྒྱ་བྱིན་དང་འཁོར་སྐྱར་ལྷ་བུའི་ལུས་ལོངས་སྦྱོང་སོགས་
གནས་དང་ཡོ་བྱད་ལུན་སུམ་ཚོགས་པའི་བདེ་སྦྱོང་བཟང་པོ་ཞིག་བྱུང་ན་སྐྱམ་པ་ནི་ཕྱི་
མའི་སྐྱང་ཤས་ཡིན། ཀུན་སྦྱོང་སེམས་ཅན་གྱི་དོན་བྱ་རྒྱུའི་བསམ་སྦོམ་ཅིང་པར། དག་
ཞིང་དུ་སྦྱིས་ན་སྐྱུག་བསྐྱེལ་མི་སྦྱོང་བས་རང་སྦྱིད་པ་འོང་སྐྱམ་པ་ཚོ་ཡང་ཕར་དེད་ན་
ཕལ་ཆེར་ཕྱི་མའི་སྐྱང་ཤས་ཀྱི་དབང་དུ་འགོ་ཚུངས་སྐྱང་།

Ahora lo que queremos decir con «deseo por el futuro», es el tipo de actitud donde usted piensa: «Espero que en mis futuros nacimientos pueda vivir como un ser parecido a un dios, como una de esas criaturas a las que llaman El-Puro y Cien-Regalos, o como uno de esos Emperadores de la Rueda que gobiernan el mundo entero. Que pueda yo vivir en un estado maravilloso de felicidad, en el mejor de los lugares, con lo mejor de las cosas, con un hermoso cuerpo y todo lo que deseo a mi alcance». Incidentalmente también vemos gente que reza por nacer en uno de los reinos verdaderamente puros de un Buda, donde nunca van a tener que sufrir y donde podrán disfrutar de la felicidad eterna—pero rezan sin intención alguna de alcanzar ese gran estado para ayudar a otros seres. Si realmente seguimos esta línea de pensamiento hasta el final, parecería que en su mayoría gente como esta, simplemente se deslizó al primitivo deseo de vidas futuras.

ལམ་རིམ་དུ་སྦྱིས་བྱ་རྒྱུ་དུའི་ལས་འབྲས་ཀྱིས་ཚེ་འདི་དང་། འབྲིང་གིས་ཕྱི་མའི་
སྐྱང་ཤས་ལྡོག་རྒྱུ་ལ་གསུངས་ཀྱང་། ལམ་གཙོ་འདིར་དལ་འབྱོར་དང་མི་རྟག་པས་ཚེ་
འདི་དང་། ལས་འབྲས་དང་འཁོར་བའི་སྐྱུག་བསྐྱེལ་བསམ་པ་གཉིས་བྱུང་འབྲེལ་
གྱིས་ཕྱི་མའི་སྐྱང་ཤས་ལྡོག་ཐབས་སུ་གསུངས་པའི་”

En los textos estándar sobre los Pasos del camino al estado de un Buda, se nos enseña los principios de las acciones y sus consecuencias, en la sección que es para las personas cuya práctica es de menor alcance, con el fin de detener nuestro deseo por esta presente vida. Las instrucciones para las personas de mediano alcance, por lo tanto tienen como objetivo ayudarnos a detener el deseo por una vida futura. Sin embargo aquí, en la enseñanza de los tres caminos principales, se nos aconseja meditar sobre nuestro ocio y fortuna, y también en la no-permanencia con el fin de detener nuestro deseo por esta vida; nuestro deseo por vidas futuras se detendrá

mediante la combinación de comprender los principios de las acciones y sus consecuencias, y contemplar los diversos sufrimientos de la vida cíclica.

“གནད་གཅིག་ནི་ལས་འབྲས་ལྟ་བུ་ཡིན་པས་འཁོར་བ་ལས་གཏན་ནས་མ་ཐར་
ན་སྐར་ཡང་སྲིག་པའི་འབྲས་བུས་འཁོར་བར་འཁོར་བས་དང་། གཅིག་ནི་འཁོར་བ་
ལས་ལྗོན་པ་ལ་མ་རིག་པས་ཀུན་ནས་བསྐྱངས་པའི་ལས་ཀྱི་རིགས་མཐའ་དག་ལྗོན་
དགོས་པས་དེའི་དོན་དུ་མཇད་པ་ཡིན།

Esta última forma de presentarlo tiene como objetivo transmitir dos puntos importantes. El primero es: ya que las fuerzas de acción y consecuencia son extremadamente sutiles; las consecuencias de cualquier maldad lo empujarían de regreso al círculo de la vida, si uno no logra primero escapar completamente del ciclo. El segundo es: para derrotar este círculo, hay que detener todas y cada una de las acciones que se realizan motivadas por la ignorancia.

དེས་ན་འཁོར་བ་ལས་ཐར་བ་ལ་དཀར་ནག་གི་ལས་འབྲས་ལ་སྤང་དོར་དགོས། དེ་
ལ་དང་པོར་ལས་འབྲས་ལ་ཡིད་ཆེས་དགོས། དེ་ལ་ལས་འབྲས་བསམ་དགོས།

Así podemos decir que, para poder escapar del círculo de la vida, uno debe adoptar las acciones blancas y abandonar las acciones negras. Para lograr esto, uno debe de creer absolutamente en las leyes de acciones y consecuencias. Y para hacer esto, uno debe de contemplar las acciones y sus consecuencias.

བསམ་ཚུལ་ཡང་སངས་རྒྱས་ཀྱིས་ལས་ངེས་པའི་ཚུལ། ལས་འཕེལ་ཆེ་བ། ལས་
མ་བུས་པ་དང་མི་འཕྲད་པ། བུས་པ་རྒྱུད་མི་བ་སྟེ་ལས་ཀྱི་ཚུལ་བཞིའི་སློན་ནས་
གསུངས་པ་རྣམས་ཞིབ་ཏུ་བསམ་ན་ལས་འབྲས་ལ་ཡིད་ཆེས་ཀྱི་དད་པ་སྐྱེས་ཏེ་སྤང་
དོར་ལག་ལེན་བྱེད་པ་རང་ལྷགས་ཀྱིས་འོང་བ་ཡིན།

Esta contemplación se lleva a cabo considerando cuidadosamente los cuatro principios de acción que el Buda proclamó:

- 1) Las acciones con certeza producen consecuencias similares.

- 2) Las consecuencias son mayores que las acciones.
- 3) Uno no puede encontrarse con una consecuencia si no ha realizado una acción.
- 4) Una vez que se ha cometido la acción, la consecuencia no se puede perder.

Cuando una persona ya haya desarrollado una creencia bien fundamentada en estos principios, automáticamente evitará hacer cosas malas en su vida y comenzará a hacer lo correcto.

ལམ་རིམ་དུ་མི་རྟག་པའི་རྗེས་སུ་ངན་སོང་གསུམ་དང་སྐྱབས་འགོའི་སྐོར་གསུངས་
ཤིང་། གཞུང་འདིའི་ཡང་དགོངས་པ་ལྟར་ད་རིམ་ལམ་རིམ་ནས་ཁ་བསྐྱང་སྟེ་ཅུང་
ཟད་ལུ་ན།

En los textos referentes de los Pasos del camino al estado de un Buda, la instrucción de la no-permanencia es seguida por secciones que abordan los tres nacimientos inferiores y cómo tomar refugio. Aquí entrelazaremos algunos de estos puntos de los Pasos—lo cuál es también la intención del texto en cuestión.

འཆི་བའི་འོག་དུ་ནམ་ཤེས་མར་མི་ཤི་བ་ལྟར་མེད་དེ་མི་འགོ་བར་སྐྱེ་བ་ཞིག་ལེན་
དགོས། སྐྱེ་ས་དེ་ཡང་ངན་འགོ་དང་བདེ་འགོ་གཉིས་ཡིན། དེ་གཉིས་གང་དུ་སྐྱེ་རང་
ལ་རང་དབང་མེད་པར་ལས་ཀྱི་རྗེས་སུ་འགོ་དགོས་པས་དགོ་བས་བདེ་འགོ་དང་མི་
དགོ་བས་ངན་འགོར་འཕྱེན།

Después de que usted muere, su consciencia no se apaga como una lámpara—usted tiene que asumir otro nacimiento. Y solo hay dos tipos de nacimiento que usted puede asumir: uno en los nacimientos de miseria, o el otro en los nacimientos más felices. En cuanto a cuál de los dos será, usted está totalmente desamparado: usted debe seguir la dirección de sus acciones del pasado. Las acciones virtuosas lo lanzan a uno de los tipos de nacimiento más felices, y las acciones no-virtuosas lo lanzan a uno de los tres de miseria.

དེ་ཡང་ལས་མི་དགོ་བ་ཆེན་པོས་དབྱུང་བ། འབྲིང་གིས་ཡི་དྲགས། རྒྱུ་རྒྱུས་དུད་
འགོར་སྐྱེ། ལས་དགོ་བ་ཆེན་པོས་ཁམས་གོང་མ་གཉིས་ཀྱི་སྐྱེ། འབྲིང་གིས་འདོད་
པའི་སྐྱེ། རྒྱུ་རྒྱུས་འདོད་ཁམས་ཀྱི་མིར་སྐྱེ་བ་ཡིན། དེ་ལྟར་ཡང་དཔལ་མགོན་གྱི་
སྐྱེ་བ་ཀྱིས།

Los grandes actos no-virtuosos lo llevan a los infiernos; los medianos lo conducen a un nacimiento como un espíritu insaciable; y los actos no-virtuosos menores lo llevan a nacer como un animal.

Por otro lado, los grandes actos virtuosos, lo conducen a nacer como un ser de placer en uno de los dos reinos superiores; los de virtud media lo llevan al reino del deseo como un ser de placer; y los de menor virtud le generan un nacimiento como ser humano en el mismo reino; tal como manifestó nuestro glorioso protector, Nagarjuna.

མི་དགོ་བ་ལས་སྐྱེ་བ་སྐྱལ་གུན།
དེ་བཞིན་ངན་འགོ་ཐམས་དོ།
དགོ་ལས་བདེ་འགོ་ཐམས་ཅད་དང་།
སྐྱེ་བ་གུན་ཏུ་བདེ་བ་དག།

ཅེས་གསུངས།

La no-virtud produce todos los sufrimientos
Y todos los nacimientos de miseria.
La virtud genera todos los nacimientos felices,
Y felicidad en todos los nacimientos de uno.¹⁰⁹

དེ་ལྟར་ན་རང་རེ་ལ་དགོ་བ་ནི་སྣོ་བས་རྒྱུ་ཞིང་མི་དགོ་བ་ནི་ཤིན་ཏུ་སྣོ་བས་ཆེ་བས་འདི་
གའི་ངང་ནས་འཆི་ན་ནི་ཕྱི་མར་ངན་འགོར་སྐྱེ་བ་ཐག་ཚོད།

Ya que este es el caso, ya que todas las virtudes que usted y yo poseemos son endebles— mientras que todas nuestras no-virtudes son tan poderosas—entonces

si muriéramos en nuestra condición actual, es una conclusión anticipada que asumiríamos un nacimiento en uno de los reinos de miseria.

ངན་སྲིད་དུ་སྐྱེས་ཚེ་དཔྱལ་བ་པ་ལ་ཚ་གྲང་བཅོ་བམ་གྲུག་ལ་སོགས་པ་དང་། ཡི་དྲགས་
ལ་བརྒྱུས་སྐྱོམ་ངལ་འཇིགས་ལ་སོགས་པ་དང་། དུད་འགོ་ལ་གླེན་ཞིང་གཏི་མུག་པ་
དང་། བཀོལ་སྦྱོད་ལ་སོགས་པའི་སྐྱུག་བསྐྱལ་བཅོད་གྲགས་མེད།

Al nacer en uno de estos reinos, nos encontraríamos con sufrimientos insoportables. Como ser del infierno, habría un calor o un frío indescriptibles, nuestros cuerpos hervirían, o se quemarían y más. Como espíritus insaciables siempre estaríamos hambrientos, o sedientos, en un constante estado de agotamiento y miedo. Como animales seríamos bestias dementes, incapaces de decir nada, explotadas por los humanos por trabajo o alimento.

དེ་ལྟ་བུའི་ངན་སྲིད་དུ་མི་འགོ་བའི་ཐབས་སུ་དཀོན་མཚོག་གསུམ་ལ་སྣང་ནས་སྐྱབས་
བཅོལ། ལས་འབྲས་ཀྱི་སྲིད་དོར་ལ་ཚུལ་བཞིན་དུ་འབད་དགོས།

Hay una forma de evitar estos nacimientos de miseria, y esto es mirar hacia a las tres raras joyas¹⁰⁰ en busca de su protección, y hacerlo desde lo profundo de nuestros corazones. Esforzarnos al máximo para elegir correctamente qué acciones debemos emprender y cuáles abandonar.

སྐྱབས་འགོའི་བསྐྱབ་བུའི་གཙོ་བོ་ཡང་ལས་འབྲས་ལ་སྲིད་དོར་བྱེད་པ་འདི་ཡིན།
ལས་འབྲས་འདི་མ་བསྐྱེད་མ་དཀ་འགོར་སྐྱེ་བ་ཐག་ཚོད་ཚོད་པ་རེད། དེ་ཡང་རང་
ཅག་ཕལ་ཆེ་བ་འདི་ཚོས་རང་གིས་མ་ཤེས་པ་གཅིག་ལྟམ་ངན་སྲིད་དུ་སྲིད་བ་མིན་
ཡང་། ཚོས་ཤེས་ཀྱང་ལག་རྩུ་མ་སྲིད་པ་དང་། ལས་འབྲས་བྱེད་དུ་བསད་པས་
ངན་སྲིད་དུ་འགོ་བ་ཆེས་མང་བ་ཡིན།

Esta decisión correcta de elegir nuestras acciones, es en realidad la instrucción más importante en toda la enseñanza de cómo tomar refugio. En cuanto ignoramos los principios de las acciones y sus consecuencias, ya está decidido que asumiremos un nacimiento en los reinos de miseria. Gente como ustedes y yo, aquí en esta asamblea, en su mayoría de monjes, es probable que no tengamos uno de estos

nacimientos inferiores simplemente porque no sabemos nada de las enseñanzas espirituales. Pero recuerde: han habido absolutas multitudes de personas como nosotros, que tenían conocimiento de la enseñanzas, pero que pasaron a los reinos de miseria porque no pudieron realmente poner en práctica estas enseñanzas, o porque eligieron ignorar las leyes de las acciones y sus consecuencias.

ལས་འབྲས་བྱུང་དུ་བསད་ན་མཁས་པ་དང་བཅུན་པ་ཇི་འདྲ་ཞིག་ཡིན་ཀྱང་ངན་སོང་དུ་
འགྲོ། །ལས་འབྲས་འདི་ལ་ནན་ཏན་མ་བྱས་ན། མཁས་པ་སྡེ་སྡོད་འཇིན་པ་དང་།
གྲུབ་པ་ཐོབ་པའི་རྣལ་འབྱོར་པ་དང་། མངོན་ཤེས་དང་རྩུ་འཕུལ་ལ་མངའ་བ་རྣམས་པ་
ཡིན་ཀྱང་སྐྱབ་བསྐྱལ་སྲོང་དགོས་པ།

Debemos acatar estas leyes. Un hombre que no lo haga tendrá un nacimiento inferior, sin importar qué tan conocedor sea, o cuán santo. Usted puede ser un sabio que domina todo el contenido del canon, puede ser un meditador avanzado con fantásticos logros espirituales, usted puede tener grandes poderes extrasensoriales, y la capacidad de realizar milagros; pero si no puede comportarse con cuidado en torno a la acción y su consecuencia, usted sufrirá.

དཔེར་ན་དགོ་སྲོང་ལེགས་སྐར་གྱི་སྲོར་སྡེ་སྡོད་བཅུ་གཉིས་དང་། ལྷས་བྱིན་གྱི་སྲོར་
ཚོས་ཕུང་གཅིག་ཡོད་པས་ཀྱང་མ་ཕན་པར་དཔྱལ་བར་སྐྱེས་པ་དེ་ཚོས་ཤེས་ཀྱང་
ཉམས་སྲུ་མ་སྤངས་པ་དང་། ལས་འབྲས་བྱུང་དུ་བསད་པ་དང་། ལས་འབྲས་ལ་དད་
པ་མ་སྐྱེས་པ་ལས་བྱུང་བ་དང་འདྲ་སྡེ་དེ་ལྟ་བུའི་སྲོན་བྱུང་གི་ལོ་རྒྱུས་ཚེས་མང་དུ་ཡོད་
པ་ལས་ཤེས།

Tenemos por ejemplo al monje llamado Lekkar, que podía sentarse y recitar todas las doce grandes colecciones de las escrituras,¹¹¹ igual que Devadatta—quien tenía memorizado no menos que esa vasta cantidad de escrituras que llamamos un "montón".¹¹² Y sin embargo, al final no le sirvió de nada a ninguno de los dos, ya que asumieron su renacimiento en los infiernos. Esto parece ser nuevamente un caso en el que las personas tenían conocimiento de las enseñanzas, pero fueron incapaces de realmente ponerlas en práctica, o ignoraron los principios de las acciones y sus consecuencias, o nunca lograron creer estos principios en primer lugar. Relatos como estos de personas que vivieron antes que nosotros y

cometieron el mismo error son casi incontables— y nosotros deberíamos aprender de ellos.

དེས་ན་འདིར་ལས་འབྲས་སྐྱིད་བསམ་པ་ལ་བཞི་ལས། རྒྱ་དགོ་བ་བྱས་པའི་འབྲས་བུ་
བདེ་བ་ཁོ་ན་ལས་སྐྱུག་བསྐྱེལ་མི་འབྱུང་། རྒྱ་མི་དགོ་བ་བྱས་པའི་འབྲས་བུ་སྐྱུག་
བསྐྱེལ་ཁོ་ན་ལས་བདེ་བ་མི་འབྱུང་བས་ལས་ངེས་པའི་ཚུལ།

Por lo tanto, esto nos lleva a los cuatro principios generales de nuestra contemplación de las acciones y sus consecuencias:

1) Si la causa involucrada es un acto virtuoso, entonces la consecuencia que produce sólo puede ser placentera, y nunca de dolor. Si la causa involucrada es un acto no virtuoso, entonces la consecuencia que produce sólo puede ser de dolor, y nunca placentera. Por lo tanto, el primer principio es que *las acciones con certeza producirán consecuencias similares*.

རྒྱ་དགོ་སྐྱིག་གཉིས་རྒྱུ་དུ་རི་ལས་མ་བྱས་ཀྱང་། འབྲས་བུ་བདེ་སྐྱུག་གཉིས་ཀ་ལོན་
ཏུ་སྐྱོབས་ཆེན་པོ་འབྱུང་བས་ལས་འཕེལ་ཆེ་བ།

2) Las causas involucradas pueden ser acciones virtuosas o no-virtuosas que son relativamente menores, pero las consecuencias que cada una produce— el placer o el dolor—serán de un poder tremendo.

Por lo tanto el segundo principio es que *las consecuencias son mayores a las acciones*.

རྒྱ་དགོ་སྐྱིག་གཉིས་མ་བྱས་ན། འབྲས་བུ་བདེ་སྐྱུག་གང་ཡང་མི་སྐྱོང་བས་ལས་མ་
བྱས་པ་དང་མི་འབྲུད་པ།

3) Si uno nunca realiza una acción virtuosa o no-virtuosa que actúe como causa, nunca experimentará una consecuencia ni de placer ni de dolor. Así el tercer principio es: *Uno no puede tener una consecuencia si no ha cometido acción alguna*.

ལྷོ་དགོ་སྤྱི་གཉིས་བསམས་པ་དེ་དགོ་བཤོང་བློ་སོགས་ཀྱིས་མ་བཅོམ་ཞིང་། སྤྱི་གཉིས་པོས་མ་བཅོམ་ན་ལས་བྱས་པ་ལྷོ་མི་ཟ་བ་ཡིན།

4) El cuarto principio establece que una vez que una persona ha realizado una acción virtuosa o no-virtuosa que actúe como causa, *una vez que una acción es realizada, la consecuencia no se puede perder*—siempre y cuando el poder de una buena acción, por ejemplo, no sea destruido por una emoción como la ira, o una mala acción al aplicar un antídoto apropiado.¹¹³

དེ་ཡང་དགོ་སྤྱི་གཉིས་ཀ་ཞིང་གི་སྒོ་ནས་སྣོབས་ཆེ་བ་དང་། དེ་བཞིན་དུ་བསམ་པ་དང་། དངོས་པོ་དང་། རྟོན་གྱི་སྒོ་ནས་སྣོབས་ཆེ་བར་གསུངས་པ་”

Hay otros principios también; se dice que si la acción es virtuosa o no-virtuosa, su poder se multiplica si uno la realiza hacia algún un objeto especialmente importante. Lo mismo ocurre si el pensamiento detrás de la acción es particularmente fuerte, o si el material con el que se realiza es de alguna manera especial, o incluso si la persona que realiza el acto es alguien especial.

”རྣམས་ལ་ཡིད་ཆེས་ཀྱི་དད་པ་བརྟན་པོ་སྐྱེད་དེ། ལས་འབྲས་སྤྲ་ཞིང་ཟ་བ་པའི་ཚུལ་རྣམས་ཞིབ་དུ་བསམས་ནས་ལག་ལེན་བྱེད། ལག་དུ་ལེན་པ་ན་བསྐྱེད་ས་ནི་མི་དགོ་བཅུ་སྟོང་གི་སྟེང་ནས་བསྐྱེད་དགོས།

Usted debe intentar tener una creencia bien fundamentada en estos principios. Tómese el tiempo para contemplar incluso la más profunda y sutil manera de los funcionamientos de las acciones y sus consecuencias, y después ponga realmente en práctica esta comprensión. Poner en práctica las leyes de acción y consecuencia significa mantenerlas—lo cual significa mantener las reglas evitando las diez no-virtudes.¹¹⁴

འཇིག་རྟེན་པའི་ཡང་དག་པའི་ལྷ་བ་ཞེས་པའང་འདི་ཡིན། འདི་སེར་སྐྱ་ཚང་མས་
ཉམས་སུ་ལེན་དགོས་ཏེ། འཇིག་རྟེན་པ་ཞེས་པ་དེ་བྱིས་པ་སྐྱ་བོ་གཅིག་ལུ་ལ་གསུངས་
པ་མིན་ཅིང་། འཕགས་ལམ་མ་ཐོབ་བར་དུ་ཚང་མ་སོ་སོ་སྐྱ་བོ་ཡིན་པས་སོ་སྐྱ་ཡིན་
ན་འཇིག་རྟེན་པ་ཡིན་པས་བྱུང།

Ha escuchado hablar de lo que llamamos la «visión correcta mundana»—se refiere a esta comprensión de las acciones y sus consecuencias. Por cierto, esta mentalidad es algo a lo que todo el mundo debería adherirse, independientemente de ser monje, monja o laico. Debería darse cuenta de que en este caso la palabra «mundano», no sólo se refiere a las personas que todavía viven una vida secular. Utilizamos la expresión «gente común», para referirnos a cualquier persona que aún no ha alcanzado el camino de un ser realizado.¹⁵ Sea lo que sea que seamos, somos personas «mundanas» mientras sigamos siendo gente ordinaria en este sentido.

དེས་ན་ཚོས་ལག་ལེན་ལས་འབྲས་ནས་བྱ་དགོས། དེ་ཡང་ལམ་གྱི་འགོ་བཤེས་
གཉེན་བསྟེན་ཚུ་ལ། ལམ་རིམ་གྱི་འགོ་དལ་འབྱོར། སྒོམ་གྱི་འགོ་ཀུན་སྟོང་། ཚོས་
ལག་ལེན་གྱི་འགོ་ལས་འབྲས་ནས་ཚུགས་པ་ཡིན་གསུངས།

Poner en práctica la religión, debe entonces comenzar por mantener las leyes de las acciones y sus consecuencias. Se ha dicho que:

- El camino comienza con la confianza adecuada en un guía espiritual.
- Los pasos del camino comienzan con la contemplación de su ocio y fortuna.
- La meditación comienza con su motivación; y poner en práctica la religión comienza con observar las leyes, de acciones y sus consecuencias.¹⁶

དེའི་ཕྱིར་རང་གི་སྒོ་གསུམ་ཉེས་པས་མ་གོས་པ་བྱེད། བརྒྱ་ལ་གོས་ནའང་བཤགས་
པས་འདག་པར་བྱེད་དགོས།

Por lo tanto nunca debemos permitir que nuestro cuerpo, palabra o mente—cualquiera de las tres puertas mediante las cuales nos expresamos—puedan mancharse por transgresiones. Y si por alguna casualidad lo hacemos, debemos purificarnos de la transgresión mediante el proceso de la confesión.

སྨྱིར་ལས་འབྲས་བུ་མཐའ་པས་སྨྱི་མའི་སྣང་ཤས་ལྷོག་ཏུ་སྒྱུར་ཀྱང་། གཙོ་བོ་ནི་འཁོར་
བའི་སྨྱིག་བསྐྱེད་བསམ་པ་འདི་ཡིན། དེས་འབྲུང་ནི་སྨྱིར་དཔྱུལ་བ་ཡང་སོས་པའི་
སྨྱིག་བསྐྱེད་བསྐྱོམས་ནས་དེ་ལ་ཡིད་སྐྱོག་པ་སྨྱིས་པ་ན་དེས་འབྲུང་གི་སྨྱི་དང་པོ་སྨྱི་
ཡང་། དེས་འབྲུང་གི་རྩ་ལ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་ནི་འཁོར་བའི་ཕུན་ཚོགས་ལའང་ཞེན་
པ་ལོག་པ་ན་རྫོགས་པ་ཡིན།

En términos generales, contemplar los principios de las acciones y sus consecuencias es suficiente para detener el deseo por la vida futura. Pero en realidad la mejor manera es la de contemplar los muchos sufrimientos de esta vida cíclica. En un sentido amplio, podemos decir que la renuncia ha comenzado a brotar en el corazón de una persona una vez que ha meditado en los tormentos de «Revive» (el infierno más ligero) y siente una sensación de terror.¹¹⁷ Pero el dominio completo de la renuncia sólo se produce cuando uno siente una verdadera repugnancia incluso por las supuestas cosas buenas de esta vida cíclica.

འཁོར་བའི་སྨྱིག་བསྐྱེད་བསམ་པ་ལ་སྨྱིར་བསམ་པ་དང་སོ་སོར་བསམ་པ་གཉིས་
ལས། འཇམ་དཔལ་ཞལ་ལྷང་ལ་སོ་སོར་བསམ་པ་སྨྱོན་དང་། སྨྱིར་བསམ་པ་རྗེས་
སྨྱིག་སྨྱུངས་ཤིང་། བདེ་སྦྱར་ལ་སྨྱིར་བསམ་པ་སྨྱོན་དང་། སོ་སོར་བསམ་པ་རྗེས་སུ་
གསུངས་པ་དེ་རི་རི་ལའང་གནད་རི་ཡོད། ད་ལམ་ཞལ་ལྷང་ལྟར་ལྷན་ལྷན་།

La contemplación tradicional de los sufrimientos de la vida cíclica tiene dos partes: considerar estos sufrimientos en general y pensar en ellos uno por uno. El texto llamado *Palabra del gentil* primero describe los sufrimientos individuales, y después pasa a las generales.¹¹⁸ Por otro lado, las obras conocidas como *Camino de felicidad* y *Camino rápido*, presentan primero los sufrimientos generales y después cada uno de los sufrimientos individuales.¹¹⁹ Cada forma de hacerlo transmite una lección muy valiosa; aquí seguiremos la *Palabra*.

སྐྱབས་འགོ་དང་ལས་འབྲས་ཀྱི་སྤང་དོར་ལ་འབད་པས་ངན་སོང་ལས་ཐར་ཡང་།
འཁོར་བ་འདི་ལས་གཏན་ནས་ཐར་བཞིག་མ་བྱུང་ན་ངན་སོང་དུ་སྐྱེས་ན་ཏུ་ཅང་སྟེ་
བདེ་འགོའི་རྟེན་བཟང་པོ་ཞིག་ཐོབ་ཀྱང་སྐྱུག་བསྐྱེལ་ཁོ་ན་ལས་མ་འདས་ཏེ།

Hacer lo mejor que usted pueda por seguir la enseñanza de tomar refugio, y para tomar las decisiones correctas con respecto a las acciones y sus consecuencias, lo liberará de tener que tomar uno de los tres nacimientos inferiores. Pero lo que realmente usted necesita, es liberarse por completo del ciclo de la vida, porque aunque usted haya evitado tener un nacimiento inferior, lograr una vida maravillosa en uno de los nacimientos más felices, no es más que sufrimiento de todos modos.

མི་ལ་སྐྱེས་ཀྱང་སྐྱེ་བའི་སྐྱུག་བསྐྱེལ། མ་བའི་སྐྱུག་བསྐྱེལ། ན་བའི་སྐྱུག་བསྐྱེལ།
འཆི་བའི་སྐྱུག་བསྐྱེལ། གཉེན་སྐྱུག་པ་དང་བྲལ་བའི་སྐྱུག་བསྐྱེལ། དབྲུ་མི་སྐྱུག་པ་
དང་ཕྱད་པའི་སྐྱུག་བསྐྱེལ། འདོད་པའི་དངོས་པོ་བཅའ་ཀྱང་མི་རྟོད་པའི་སྐྱུག་བསྐྱེལ་
སོགས་དང་།

Digamos que ha nacido como un humano; aún así debe sufrir al salir del vientre. Aún así debe sufrir a medida que su cuerpo envejece, día a día. Debe sufrir cuando enferme. Aún así debe sufrir al morir. Debe sufrir el dolor de extrañar a su amada familia. Debe sufrir el dolor de encontrarse a sus enemigos odiados. Debe sufrir el dolor de trabajar por las cosas que desea, y no ser capaz de conseguirlas—y así sucesivamente.

ལྷ་མ་ཡིན་དུ་སྐྱེས་ན་འཐབ་རྩོད་དང་། ཕྱག་དོག་གིས་ཡིད་གདུངས་པ་དང་། ལུས་
བཅད་པ་དང་བྲལ་བ་སོགས་ཀྱི་སྐྱུག་བསྐྱེལ།

Supongamos que asume el segundo tipo de nacimiento más feliz— en una especie de lugar celestial, como uno de los menores seres de placer inferiores. Aún en su vida sufre por disputas,¹⁰ y sufre de celos intensos hacia los seres de mayor placer y sufre mientras su cuerpo es cortado o desgarrado a pedazos, una y otra vez.

ལྷ་སྐྱེས་ཀྱང་འདོད་ལྷ་ལ་སྐྱེས་ན། འཆི་ལྷ་ས་ཕོག་པ་དང་གནས་འོག་མར་ལྷང་བ་
ལ་སོགས་པའི་སྐྱུག་བསྐྱེལ་ཆེ་ཞིང་། ལྷ་རྣམས་ཀྱང་ཕལ་ཆེར་ཤི་ནས་ངན་འགོར་
འགོ་སྟེ་སྟོན་དགོ་བ་བསགས་པའི་ལས་བཟང་པོ་རྣམས་ནི་ལྷའི་བདེ་སྐྱིད་དེས་འཇོམ་
རྟེན་དེ་ལ་དགོ་བ་ནི་གསར་དུ་མི་གསོག་ཅིང་། མི་དགོ་བ་ནི་ཆགས་སོགས་ཉོན་
མོངས་པ་སྟོབས་ཆེན་ཡོད་པས་དེས་ངན་སོང་དུ་འཕྱེད་པ་ཡིན།

Supongamos que finalmente se convierte en uno de los seres de placer superiores. Ellos viven en los tres reinos de la existencia; digamos que llega a convertirse en un ser de placer en el primero de ellos— en el reino del deseo. Aún así pasa por un terrible sufrimiento ya que después de una vida increíblemente larga y llena de placer, las señales de la muerte comienzan a arruinar su cuerpo, y luego sufrirá cuando se vea descendiendo a un nacimiento inferior —Ya que la gran mayoría de los seres de placer van directamente a una de las vidas de miseria. Todo el poder positivo almacenado de las buenas acciones que hicieron en sus vidas pasadas es desaprovechado mientras disfrutaban de sus consecuencias— los deleites propios de la existencia de un ser de placer. Durante esta existencia no tienen la oportunidad de acumular ningún poder positivo. No obstante, poseen grandes suministros de malas acciones—un poder negativo tremendo en la forma de aflicciones mentales como el deseo y apego. Esto entonces los precipita a un renacimiento de miseria cuando mueren.

ཁམས་གོང་མའི་ལྷ་སྐྱེས་ན་སྐྱུག་བསྐྱེལ་མངོན་འགྱུར་བ་མེད་ཀྱང་བྱུང་བ་འདུ་བྱེད་
གྱི་སྐྱུག་བསྐྱེལ་གྱི་རང་བཞིན་ཅན་ཡིན་པ་དང་། གནས་པ་ལ་རང་དབང་མེད་པས་
ནམ་ཞིག་སྐྱར་གྱི་ལས་བཟང་པོའི་འཕྱེད་པ་དེ་ཟད། ལས་ངན་པ་ཞིག་དང་སྐྱེད་ནས་
ངན་འགོར་འགོ་དེ་ལྷ་ས་ན་འཁོར་བའི་སྐྱེད་ཆོགས་ཇི་ལྷར་བྱུང་ཡང་ཡིད་གཏན་མེད་
པས་མཐོ་སྐྱིད་ཅེར་སྐྱེས་ཀྱང་དམའ་དབྱེལ་བའི་ཟངས་ཁ་ན་ཡོད་པ་དང་བྱུང་མེད་པ་
ཡིན།

O digamos por último, que logra un nacimiento como un ser de placer en uno de los dos reinos más altos de la existencia. Estos seres no tienen ningún dolor evidente pero aún así, debido a la naturaleza misma de esa vida, poseen la forma

más sutil de sufrimiento: el sufrimiento constante de envejecer momento a momento. Y estos seres son totalmente incapaces de mantenerse en su paraíso; siempre llega el día en que el poder de sus buenas acciones pasadas, el mismo que los arrojó allí en primer lugar, termina por agotarse. Entonces contactan con la energía de una de sus acciones negativas del pasado y se ven forzados a tener un nacimiento inferior. Como puede ver, realmente no importa cuantas cosas maravillosas pueda usted tener en el círculo de la vida—ninguna de ellas es estable, ni merecedora de su confianza. La forma más alta de la existencia, ese nivel particular de meditación que llamamos «la cumbre de la vida», no es, en lo más mínimo, mejor que el peor de los estados en que podemos caer — como colgar sobre una olla de acero fundido en el infierno, a punto de ser introducido en ella.

སྐྱུག་བསྐྱེལ་སྐྱིར་བསམ་པ་ལ་ལམ་རིམ་ཆེན་མོར་སྐྱུག་བསྐྱེལ་བརྒྱད་བསམ་པ་དང་།
དུག་བསམ་པ། གསུམ་བསམ་པ་རྣམས་གསུངས་ཀྱང་དང་པོ་བརྒྱད་ནི་མི་ལ་སྐྱར།
ཕྱི་མ་གསུམ་མཚུག་བསྐྱེལ་གསུངས་པས། དེས་ན་སྐྱུག་བསྐྱེལ་དུག་བསམ་པ་ལ་”

El Señor Tsongkapa, en su gran exposición sobre los Pasos del camino al estado de un Buda, divide la contemplación de los sufrimientos generales de la vida en tres secciones: Estos son contemplar los ocho sufrimientos, los seis sufrimientos, y los tres sufrimientos. El grupo de ocho sin embargo, se refiere mayormente a la vida como ser humano, y el grupo de tres es más bien una especie de resumen. Vamos a hablar aquí entonces, un poco de cómo hacer la contemplación de los seis sufrimientos.¹²¹

”སྐྱུག་བསྐྱེལ་དུག་ནི། དེས་པ་མེད་པའི་ཉེས་པ། ངོམས་པ་མེད་པའི་ཉེས་པ། ལུས་
ཡང་ནས་ཡང་དུ་འདོར་བའི་ཉེས་པ། ཡང་ཡང་ཉིང་མཚམས་སྐྱོར་བའི་ཉེས་པ།
ཡང་ཡང་མཐོ་དམན་དུ་འགྱུར་བའི་དེ། ལྷོགས་མེད་པའི་དེ་བཅས་”

Estos seis son:

- 1) El problema de que la vida es incierta.
- 2) El problema de que siempre deseamos más de lo que tenemos.
- 3) El problema de tener que desprendernos de nuestro cuerpo una y otra vez.

- 4) El problema de tener que entrar en una nueva vida, una y otra vez.
- 5) El problema de que nuestra fortuna en la vida sube y baja una y otra vez.
- 6) El problema de que nadie puede acompañarnos; en última instancia estamos solos.

ལམ་རིམ་ལྟར་ཡིན། འཇིག་རྟེན་འདི་ན་འདོད་པས་མི་ངོམས་པ་འདི་ལས་སྐྱོན་ཆེ་བ་
མི་འདུག་ཅེས་རྒྱལ་པོང་ལས་རྣམས་ཀྱང་ཞལ་ཆེམས་སུ་མཛད། རང་རེ་རབ་བྱུང་
རྣམས་ལ་གྲོག་པ་ཐོས་བསམ་དང་། སྤོང་བ་བསམ་གཏན་ཏེ་བྱ་བ་འདི་གཉིས་ལས་
མེད།

Estos seis problemas se describen ampliamente en los trabajos estándar de los Pasos al estado de un Buda. Aunque deberíamos recordar, al rey Mefeed, cuyas últimas palabras fueron «No hay peor maldad en el mundo que el hecho de siempre querer más de lo que tenemos.»¹²² Usted y yo somos monjes, y sólo hay dos cosas que deberíamos estar haciendo:

Leer los libros sagrados, aprender de ellos,
contemplar su significado.
Vivir una vida de rechazo, y permanecer en
meditación.

སྤོང་བ་ཞེས་རྒྱལ་བྱིམས་བསྐྱུང་བ་ལ་བྱ། འདི་གཉིས་ལས་མི་འདེའ་བ་ཞེག་བྱུང་ན་
མཁས་པ་དང་བྱུབ་ཐོབ་གཉིས་ཀ་འཇོམས་པ་ཞེག་འོང་། འདི་གཉིས་མེད་ན་དོན་མང་
བ། བྱ་བ་མང་བ་ལ་ཤོར་ནས་ཆོས་གང་ཡང་མི་འབྱུང་། དེ་ཡང་འདོད་རྒྱུང་ཆོག་
ཤེས་མ་བསྐྱེན་པའི་སྐྱོན་རེད།

Aquí, lo que significa una «vida de rechazo» es una vida donde mantenemos nuestra moralidad, y rechazamos las malas acciones. Si podemos evitar estas dos actividades e ir más allá, entonces un día seremos ambos, sabios y realizados. No

obstante, si las descuidamos, nos perderemos en lo que llaman «muchas cosas en las que pensar y muchas cosas que hacer». Y entonces no haremos ninguna práctica espiritual en lo absoluto. Por cierto, la gente comete este error, porque son incapaces de cumplir el precepto de «Mantenga sus deseos reducidos; sea fácil de satisfacer».¹²³

འདིར་སྐྱུག་བསྐྱེལ་གསུམ་གསུངས་པས། ཟག་བཅས་གྱི་ཚོར་བ་སྐྱུག་བསྐྱེལ་ཐམས་
ཅད་སྐྱུག་བསྐྱེལ་གྱི་སྐྱུག་བསྐྱེལ་དང་།

Ya que los tres tipos de sufrimiento se mencionan más adelante en nuestro texto raíz, los vamos a describir brevemente. Todos los sentimientos impuros de dolor constituyen el primer tipo de sufrimiento: el «sufrimiento del sufrimiento».

ཟག་བཅས་གྱི་ཚོར་བ་བདེ་བ་ཐམས་ཅད་འགྱུར་བའི་སྐྱུག་བསྐྱེལ་ཡིན། དེ་ནི་དཔེར་ན་
ཚ་བས་གདུངས་ཚེ་བསིལ་བ་དང་། བྱངས་བས་གདུངས་ཚེ་ངོ་བ་དང་འགོ་སྔོན་
སོགས་ལ་བདེ་བར་སྐྱུང་ཡང་།

Todos los sentimientos impuros de placer constituyen el segundo tipo de sufrimiento: «El sufrimiento del cambio». Podemos explicar este sufrimiento de la siguiente manera. Cuando está en un lugar que hace mucho calor, algo fresco parece placentero. Cuando está en un lugar donde hace mucho frío, entonces algo cálido parece placentero. Lo mismo ocurre cuando ha tenido que caminar un largo camino (sentarse aparenta ser placentero), o tuvo que estar sentado durante mucho tiempo (caminar aparenta ser placentero).

དེ་བདེ་བ་རང་མཚན་པ་སྣེ་ངོ་བོ་ཉིད་གྱི་བདེ་བ་མ་ཡིན་ཏེ་དེ་ཡིན་ན་ད་དུང་ཇི་ཅམ་
བསྐྱེན་ཀྱང་བདེ་བ་ཚེ་རུ་འགོ་དགོས་པ་ལ་དེ་མི་འགོ་བར་སྐྱུང་དེ་ལས་སྐྱུག་བསྐྱེལ་
འབྱུང་བ་དེ་བདེ་བ་རང་མཚན་པ་མིན་པའི་རྟགས་རེད། འགྱུར་བའི་སྐྱུག་བསྐྱེལ་ཡང་
དེ་ལ་ཟེར།

Sin embargo, ninguna de estas cosas que aparentan ser placenteras, son placenteras por naturaleza, o placer en su pura esencia. Si lo fueran, entonces a mayor cantidad, usted sentiría mayor placer. Pero este no es el caso, ya que a

འཁོར་བ་ལས་ཐར་ཞེས་པ་ཡང་ལུང་པ་གཅིག་ནས་གཞན་ཞིག་ཏུ་ཐར་བ་ལྟ་བུ་ལ་མི་
ཟེར་གྱི། འཁོར་བ་ནི་ཟག་བཅས་ཉར་ལེན་གྱི་ཕུང་པོའི་རྒྱུ་ནམ་ཆ་དེ་ལ་བྱ་བས།
དེ་བདག་མེད་རྟོགས་པའི་ཤེས་རབ་ཀྱིས་རྩ་བ་ནས་རྒྱུ་བཅད་པ་ན་འཁོར་བ་ལས་ཐར་
བ་ཞེས་ཟེར་བ་ཡིན།

Cuando hablamos de «escapar de la vida cíclica», no es como huir de un país y conseguir llegar a otro. «La vida cíclica» es precisamente la existencia que se repite de las partes impuras que nos conforman, la partes impuras de nuestro ser que hemos adoptado. Y cuando la continua existencia de estas partes se detiene de raíz, por la sabiduría que entiende que nada tiene naturaleza propia, este es por ende nuestro «escape de la vida cíclica».

དེས་ཕྱི་མའི་སྐྱང་ཤས་ལྷོག་ཚུལ་བཤད་ཟེན་ནས།

Con esto terminamos nuestra explicación de cómo detener el deseo por sus vidas futuras.

X. Cómo saber cuando ha encontrado la renuncia.

གསུམ་པ་ངེས་འབྱུང་དེ་སྐྱེས་པའི་ཚད་ནི།

La tercera y última sección de nuestra explicación sobre la renuncia describe el punto donde podemos decir que una persona la ha desarrollado con éxito; como dice el siguiente verso del texto raíz.

།དེ་ལྟར་གོམས་པས་འཁོར་བའི་ཕུན་ཚོགས་ལ།
།ཡིད་སློན་རྣམས་ཅིག་ཅམ་ཡང་མི་སྐྱེ་ཞིང་།
།ཉིན་མཚན་ཀུན་ཏུ་ཐར་བ་དོན་གཉེར་གྱོ།
།ཕུང་ན་དེ་ཆེ་ངེས་འབྱུང་སྐྱེས་པ་ལགས།
།ཞེས་པས་བསྟན།

(5)

**Cuando usted ha meditado de este modo y no siente ni por
Un momento, el deseo por las cosas buenas de la vida cíclica,
Y cuando usted empiece a pensar tanto de día como de noche,
En conseguir la libertad, habrá encontrado la renuncia.**

དེ་ལྟར་མི་རྟག་པ་དང་། ངན་སོང་དང་། ལས་འབྲས་དང་། བདེ་འགྲོའི་སྐྱུག་བསྐྱེལ་
རྣམས་བསམས་པས། འཁོར་བ་འདི་ལས་གཏན་ནས་ཐར་པ་ཞེས་མ་བྱུང་སྤྱིན་ལྟའི་
བདེ་སྐྱིད་ཐོབ་ཀྱང་སྐྱུག་བསྐྱེལ་ཁོ་ན་ལས་སྣང་པོ་མེད་པར་མཐོང་བ་མ་ཟད་”

Suponga que *ha contemplado de este modo*, los puntos antes ya mencionados: su falta de permanencia, los nacimientos de miseria, los principios de las acciones y sus consecuencias, y los sufrimientos de los nacimientos más felices. Debido a esto usted se da cuenta por sí mismo que todo esto carece de sentido: es decir, aunque pudiera lograr el tipo de felicidad que los seres de placer disfrutaban en sus paraísos, realmente no es más que sufrimiento; y así será hasta que usted pueda escapar para siempre de la vida cíclica.

ཚངས་པ་བརྒྱ་བྱིན་དང་འཁོར་ལོས་སྐྱུར་བའི་རྒྱལ་པོའི་དཔལ་འབྱོར་ལའང་ཡིད་སྣོན་
སྐད་ཅིག་ཅམ་ཡང་མི་སྐྱེ་ཞིང་། ཉིན་མཚན་ཀུན་ཏུ་ཞེས་པ་དཔེར་ན། སེམས་བྲལ་
ཆེན་པོ་ཡོད་པའི་མི་དེས་མཚན་མོ་གཉིད་ནམ་སད་རེས་ཀྱང་དེ་ལྟར་ལྟར་དུན་པ་ལྟར་
ནམ་བསམས་ཀྱང་ངམ་ངམ་འཕགས་ཀྱིས་ཐར་པ་དོན་གཉེར་གྱི་སློབ་ཅོས་མ་མ་ཡིན་པ་
སྐྱེས་པ་ནི་ངེས་འབྱུང་སྐྱེས་པའི་ཚད་ཡིན།

Y después viene aún más fuerte: en su corazón, usted no *siente ni por un momento el deseo* incluso por las riquezas fantásticas de los seres como los dioses a los que llaman el Puro y Cien Regalos; no siente deseo alguno ni por la riqueza de un Emperador de la Rueda, que gobierna el mundo. Y luego surge en su mente un pensamiento de ambos, tanto de «noche como de día»; es decir, cada minuto de consciencia, el pensamiento se precipita en su mente por sí mismo—de la misma forma en que un hombre con una gran preocupación lo recuerda en todo momento y cada vez que se despierta a lo largo de la noche. *Cuando usted comience a pensar así para lograr la libertad*, cuando genuinamente anhele la libertad de esta manera, entonces sabrá que *encontró la renuncia*.

ལམ་གཙོ་འདིར་དལ་འབྱོར་རྙིང་དཀའ་ནས་ངེས་འབྱུང་གི་བར་གྱི་ཚུང་འབྲིང་གི་ལམ་
རྣམས་ངེས་འབྱུང་གི་ཁོངས་སུ་བསྟུན་པ་ནི་གཞུང་འདིའི་བྱུང་ཚེས་རེད། ངེས་འབྱུང་ནི་
སྣང་ཇི་ཆེན་པོའི་རྒྱ་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པས་སྣང་ཇི་འདི་འོང་བ་ལ་སྟོན་དུ་ངེས་འབྱུང་གི་
བསམ་པ་བཅོས་མ་མ་ཡིན་པ་ཞིག་སྐྱེ་དགོས། རང་སྟུག་བསྟུལ་གྱིས་མནར་ཚུལ་
བསམས་པས་བསྟུ་གཡོ་འགྲུལ་མེད་པ་ཞིག་ལ་སེམས་ཅན་གཞན་སྟུག་བསྟུལ་གྱིས་
མནར་བ་ལ་མི་བཟོད་པའི་སྣང་ཇི་འོངས་མེད་དེ། སྟོན་འཇུག་ལས།

Ahora, los textos normales de los Pasos al estado de un Buda tienen secciones que van desde la enseñanza sobre la dificultad de encontrar el ocio y la fortuna, hasta instrucciones sobre la renuncia, todo incluido bajo los dos enunciados de «caminos para practicantes de menor alcance» y «caminos para practicantes de alcance medio».

Aquí sin embargo en los *Tres Caminos Principales*, todos ellos están bajo el título de «renuncia». Esta es una característica única de esta obra, y hay una razón para ello. La Renuncia es la única causa especial que produce lo que llamamos «gran compasión». Para lograr esta compasión, primero usted debe de encontrar pensamientos genuinos de renuncia. La gran compasión es un estado mental en donde ya no puede de ninguna manera soportar ver a otros seres atormentados por los sufrimientos de la vida; no hay manera de que pueda lograrla, mientras su preocupación por la forma cómo la vida lo atormenta sea tan débil como para no poder mover ni un cabello. Como los famosos versos de *La vida del Bodhisattva* dicen:

སེམས་ཅན་དེ་དག་རྣམས་ལ་སྟོན།
རང་གི་དོན་དུ་འདི་འདྲའི་སེམས།
མི་ལམ་དུ་ཡང་མ་མིས་ན།
གཞན་གྱི་དོན་དུ་ག་ལ་སྐྱེ།

ཞིས་གསུངས།

Si personas como esta nunca antes han sentido
Ni siquiera en sus sueños
Este deseo para sí mismas,

Entonces, ¿cómo podrían sentirlo por los demás?¹²⁴

དེ་ཡང་རང་སྣང་དུ་བསྐྱོམ་པ་ངེས་འབྱུང་དང་། གཞན་སྣང་དུ་བསྐྱོམ་པ་སྣང་རྗེ་ཡིན།

Por lo tanto podemos decir que la renuncia y la compasión son el mismo estado mental, sólo que una se desarrolla meditando sobre su propia situación, y la otra meditando sobre la situación de los demás.

འདི་སྐྱེ་བ་ལ་འཇམ་མགོན་ཙོང་ཁ་བའི་ལོགས་གསུང་བྱང་ཚུབ་ལམ་རིམ་ལ་ཐོས་
བསམ་གྱིས་ཞུགས་ཏེ་སློབ་སྦྱང་དགོས། རང་ཅག་རྣམས་ཆགས་སོགས་ཉོན་མོངས་པ་
རྗེ་འཕེལ་དུ་འགོ་བའདི་སྐྱེས་བུ་རྒྱུང་འབྲིང་གི་ལམ་ཙམ་ལའང་སློམ་སྦྱངས་པའི་སྐྱོན་
ཡིན་པས།

Para desarrollar esta compasión, debemos emprender el estudio y contemplar los Pasos en el camino al estado de un Buda, esa gran enseñanza del gentil protector Tsongkapa, y así entrenar gradualmente nuestras mentes. Las personas como usted y yo vemos nuestros sentimientos de deseo, y otras aflicciones mentales, crecer día con día con más fuerza. El problema es que si siquiera hemos sido capaces de entrenar a nuestras mentes en los caminos para personas de menor y mediana capacidad de la práctica.

སློབ་གོས་དང་ལྡན་པ་རྣམས་ཀྱིས་མངོན་ཤེས་དང་། རྒྱ་འཕུལ། གནས་སློབ་འབྲེད་ཟེར་
བ་སོགས་བོན་དང་སྲུ་སྟོགས་པ་ལྟ་བུས་ཀྱང་བྱ་བར་རུས་པའི་ལོག་ཆོས་ལ་ཡིད་མི་
ཕྱོགས་པར་བསྟན་པ་སྤྱིའི་གནད་ལུང་སྡེ་སྡོད་གསུམ་དང་། ལམ་བསྐྱབ་པ་གསུམ་གྱི་
སྣང་པོ་བསྟུས་པ་ནི་བྱང་ཚུབ་ལམ་རིམ་འདི་ཡིན་པས་འདི་ལ་ཐོས་བསམ་སྐྱོམ་གསུམ་
བྱ་དགོས།

La gente inteligente debe dejar de considerar la práctica de caminos equivocados que puede dominar cualquier curandero local o seguidor de alguna «religión» deficiente: cosas como tratar de desarrollar poderes extrasensoriales, o la capacidad de realizar proezas milagrosas, o el llamado «día de apertura», la religión de pagar a medida que vas avanzando. Al contrario, la gente que discierne debería de

aprender, contemplar, y meditar en las tres colecciones de las escrituras (que contienen en general la mayor parte las enseñanzas más importantes), y en estos pasos al estado de un Buda (que son la esencia recopilada del camino de los tres entrenamientos).¹²⁵

ལམ་གྱི་རིམ་པ་འདི་ལ་ལྷགས་ན་ཞི་གནས་དང་ལམ་གཙོ་རྣམ་གསུམ། ལྷགས་གྱི་
རིམ་པ་གཉིས་མན་ཆད་ལ་བྱུང་མེད་ཅིག་རྙིང་དེ་འོང་བས་སངས་རྒྱལ་གྱི་གོ་འཕང་ཐོབ་
པའི་རེ་བའང་འདི་ནས་བྱུང་ཡོད། ལྷིང་ཇེ་ཆེན་པོ་མ་རྒྱུས་ན་བྱུང་རྒྱུ་གྱི་སེམས་རྒྱུད་
ལ་རྒྱུ་ཐབས་མེད་པས་ལྷིང་ཇེ་ཆེན་པོ་རྒྱུད་ལ་རྒྱུ་བ་གལ་ཆེ་གསུངས།

Si usted comienza con estos pasos, entonces nunca se equivocará y logrará de forma gradual el alto estado meditativo llamado «quietud», los tres caminos principales, y todo lo demás, incluyendo los dos niveles del camino secreto. Cualquier esperanza que tengamos de alcanzar el estado de un Buda, se basa en esta enseñanza. Y debemos absolutamente intentar desarrollar la gran compasión en nuestros corazones; si no la podemos desarrollar, concluyó nuestro Lama, entonces no hay manera de que podamos desarrollar el sublime deseo de alcanzar el estado de un Buda, para el beneficio de todos los seres vivientes.

Notas de la lectura seis

108. *Los reinos*: Ver nota No. 14.

109. *La no-virtud ocasiona todos los sufrimientos...* Cita del f. 116b del *Rosario de joyas* del Maestro, registro No. 3.

110. *Las tres joyas excepcionales*: Llamadas así porque son extremadamente valiosas y se encuentran con muy poca frecuencia— el Buda, definió como refugio supremo, a un ser que ha realizado el mayor bien posible para él y para los demás; el Dharma, realizaciones o el final de las cualidades indeseables en la mente de una persona; y la Sangha, o cualquier ser que haya percibido la verdadera naturaleza de la realidad directamente.

111. *El monje llamado Lekkar*: Quién pasó muchos años al servicio del mismo Buda, no obstante él mismo falló miserablemente en entender sus enseñanzas. La consternante historia se encuentra en el duodécimo capítulo del *Sutra del Nirvana Total* (ff. 285b-418b, vol. 2, registro 81) y las referencias a él aparecen a menudo en

la literatura posterior: véase por ejemplo f. 136b de la Liberación de Pabongka Rinpoche (entrada 47); p. 161 de la gran Las joyas de Potowa (registro 19); y f. 5a del primer *Camino a la Felicidad* del Panchen Lama (registro 50).

112. *también como Devadatta*: Un relato cercano del Buda que despreció al maestro motivado por la envidia y los celos. Un «montón» de escrituras se describe a veces como la cantidad de tinta que Rabten, un fantástico elefante mítico, podría llevar en su espalda. Un sutra dice que Devadatta podía recitar suficientes escrituras para hacer 60,000 cargas para el gran elefante llamado "Incienso". Numerosas referencias textuales a la historia del monje engañado están escritas por el Profesor Edgerton (p. 271, registro 92).

113. *un antídoto apropiado*: El budismo enseña que hay cuatro fuerzas como antídoto, juntas pueden eliminar el poder de cualquier acción mala. La fuerza «base» consiste en pensar quién fue al que se le ofendió por su acto, y en quién confiarás para librarte de esto. La fuerza de «destrucción» es un intenso sentimiento de vergüenza y arrepentimiento por el hecho, que sin duda va a regresar a hacerle daño. La fuerza «inversa» es alejarse de hacer ese tipo de acción nuevamente. La fuerza «contraria» es emprender alguna práctica espiritual — confesión, meditación, o cualquier buena acción— para compensar el poder indebido (ver Pabongka Rinpoche, registro 47, ff. 109-113, 246-8).

114. *Las diez no-virtudes*: Las diez no-virtudes que deben ser evitadas en la práctica budista se dice que son una burda abreviatura de los muchos miles que hacemos. Los diez incluyen tres de cuerpo (matar a cualquier ser, robar, y mala conducta sexual); cuatro de palabra (mentir, lenguaje divisorio, palabras crueles y hablar sin sentido); y tres mentales (codiciar las cosas de otros, malicia, y tener la visión incorrecta, como creer que no hay conexión entre lo que hace usted ahora y lo que experimenta después).

115. *ser realizado*: Cualquier persona que ha percibido directamente la «vacuidad»; esto se explicará más adelante en la sección sobre la visión correcta.

16. *El camino comienza...* No se ha encontrado la fuente de la cita.

117. *Revive*: El infierno se llama así porque sus habitantes se golpean entre sí hasta que todos caen inconscientes; después reviven y empiezan a pelear entre ellos nuevamente. El proceso se repite una y otra vez durante miles de años, hasta que ellos seres son finalmente capaces de morir.

118. *Palabra del Gentil*: considerada entre las obras principales de los Pasos del camino al estado de un Buda, escrita por el «Gran Quinto» Dalai Lama, Ngawang Lobsang Gyatso (1617- 1682); ver el registro 15. Este mismo Dalai Lama escribió dos comentarios sobre los Tres Caminos Principales (registros 16,17).

119. «*Camino al goce*» y el «*Camino Rápido*»: La primera obra es otra de las clásicas explicaciones de los Pasos al estado de un Buda y fue escrita por el primero de los

grandes Panchen Lamas, Lobsang Chukyi Gyeltsen (1570-1662), quien también fue tutor del ya mencionado Quinto Dalai Lama. El último tratado fue escrito como explicación del primero y fue escrito por el Panchen Lama II, Lobsang Yeshe (ver registro 97, y registro 50, 54)

120. *La pelea*: Se dice que los seres de menor placer son motivados por apego y celos para hacer guerras frecuentes con sus primos, un poco más gloriosos, los seres de pleno placer.

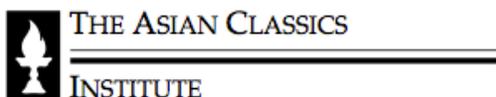
121. *ocho, seis y tres tipos de sufrimiento*: Los ocho sufrimientos son nacer, envejecer, enfermar, morir, encontrar cosas que son desagradables, perder lo que es agradable, intentar y fallar para conseguir lo que quiere, y el simple sufrimiento de estar vivo y tener todas las partes impuras de nosotros mismos que tenemos. (Señor Tsongkapa, registro 61, ff. 137- 151; Pabongka Rinpoche, registro 47, ff. 250-267). Una explicación de los tres sufrimientos continúa en el texto.

122. *Rey Mefeed*: Un legendario rey de antaño que se dice nació espontáneamente; fue nombrado así por el hecho de que las concubinas de su padre competían para amamantar al niño milagroso y así convertirse en la Reina Madre. Su historia se menciona en muchas obras; ver el libro de Pabongka Rinpoche la *Liberación* (f. 252a), así como la lista en el *Diccionario* del Prof. Edgerton bajo el nombre del rey en sánscrito, Mandhata (p. 430, registro No. 92).

123. *Mantenga sus deseos reducidos...* El filósofo budista Vasubandhu (c. 300 d.C.) expone el dictamen en el sexto capítulo de su texto clásico el *Tesoro de la Sabiduría* (ver pp. 316- 7, registro No. 14).

124. *Si gente como esta...* Del elocuente manual para bodhisattvas escrito por el poeta-filósofo budista Shantideva (695- 743 d.C.). Cita en f. 3a, registro No. 71.

125. *tres colecciones y tres entrenamientos*: Ver la nota 64.

The Asian Classics Institute
Curso I: Las principales enseñanzas del budismo

Lectura 7

EL SEGUNDO CAMINO:

**EL DESEO DE LOGRAR LA ILUMINACIÓN
PARA CADA SER VIVIENTE**

XI. Por qué usted necesita el deseo de lograr la Iluminación

གཉིས་པ་ལ་གསུམ། སེམས་བསྐྱེད་དགོས་པའི་རྒྱ་མཚན། སེམས་དེ་བསྐྱེད་པའི་
རྒྱལ། སེམས་དེ་སྐྱེས་པའི་ཚད་དོ། །དང་པོ་ནི།

Hemos llegado ahora a la segunda de las cuatro partes del cuerpo principal del texto. Esta es una explicación acerca del deseo de lograr la iluminación para el beneficio de todos los seres vivientes. Esta explicación en sí, incluirá tres secciones: por qué necesita usted el deseo por la iluminación, qué hacer para desarrollar este deseo, y cómo saber cuando finalmente usted lo ha desarrollado. El siguiente verso del texto raíz nos indica por qué necesitamos este gran deseo,

ངེས་འགྲུང་དེ་ཡང་རྣམ་དག་སེམས་བསྐྱེད་ཀྱིས།
ཟིན་པ་མེད་ན་སྤྲོ་མེད་བྱང་རྒྱལ་གྱི།
ལུན་ཚོགས་བདེ་བའི་རྒྱ་རྩ་མི་འགྲུང་བས།
སློབ་ལྡན་རྣམས་ཀྱིས་བྱང་རྒྱལ་སེམས་མཚོག་བསྐྱེད།
ཅིས་པས་བསྟན་ཏེ།

(6)

La renuncia, sin embargo, nunca puede traer
El goce total de la incomparable Estado de un Buda
A menos que esté unida por el más puro deseo; por ello,
Los sabios buscan el alto deseo por la iluminación

དེ་ལྟར་བྱུང་བའི་འགྲུབ་ལོ་བསམ་པ་ལྷག་སྤྱད་པའི་ཡོད་ཀྱང་། དགོ་བ་གང་བྱས་ཐར་པའི་
རྒྱ་ལས་ཐམས་ཅད་མཐུན་པའི་རྒྱུ་མི་འགོ་སྟེ། དེས་འགྲུབ་ནི་ཉན་རང་ལའང་ཡོད་
པས་སོ།།

Usted puede ser capaz de lograr algunos sentimientos intensos de renuncia, como hemos descrito anteriormente; sin embargo, cualquier buena acción que haga influenciado por esto, sólo le puede llevar a un nirvana ordinario— por sí solas, nunca podrán servir para llevarlo a la iluminación omnisciente. Podemos ver esto mediante el hecho de que incluso los practicantes de los caminos inferiores— gente a quien llamamos «oyentes» y «victoriosos autodidactas»— pueden poseer renuncia verdadera.¹²⁶

དེས་ན་འཚང་རྒྱ་བ་ལ་ཐོག་མར་ལམ་གཙོ་གསུམ་དང་། དེའི་ནང་ནས་ཀྱང་བྱུང་རྒྱུ་
ཀྱི་སེམས་འདི་སྐྱེ་དགོས། བྱང་རྒྱུ་ཀྱི་སེམས་རིན་པོ་ཆེ་འདི་མེད་ན་མངོན་ཤེས་དང་
རྒྱ་འཕྲུལ་སོགས་ཇི་ཅམ་ཡོད་ཀྱང་ཐེག་ཆེན་པའི་གྲུ་དུ་མི་རྒྱུད་ཅིང་། སེམས་ཅན་
ཐམས་ཅད་སྲིད་ཞིའི་རྒྱུ་པ་མཐུན་དག་ལས་དགོ་ལ་བའི་བྱང་རྒྱུ་ཀྱི་རྒྱུ་གཏན་ནས་
མི་འགོ་བས་ཕུན་ཚོགས་བདེ་བའི་རྒྱུ་མི་འགྲུར།

Por lo tanto para la iluminación total una persona necesita desarrollar dentro de su mente todos los tres caminos principales— y más específico, debe haber logrado el segundo camino: el deseo de alcanzar la iluminación para todos los seres vivientes. Usted puede tener poderes extrasensoriales, llevar a cabo milagros, puede tener cualquier cantidad de cualidades fantásticas— pero a menos que tenga esta joya preciosa en su corazón, nunca formará parte de ese grupo selecto de personas que practican el gran camino. Sin este supremo deseo, ninguna de sus cualidades lo llevará al goce total—ninguna de ellas, absolutamente ninguna de ellas, lo llevará a el estado de un Buda: la capacidad de liberar a todos y cada uno de los seres vivientes de todos los problemas de la vida cíclica, y de los del escape inferior de la vida cíclica.¹²⁷

ཉན་རང་དག་བཅོམ་པ་ རྣམས་ལ་སྣོད་ཉིད་མངོན་སུམ་དུ་རྟོགས་པ་ སོགས་ཡོན་ཏན་
གསེར་གྱི་རི་ལྷ་བུ་ཡོད་ཀྱང་ལམ་དེས་འཚང་མི་རྒྱ་བ་ནི་བྱང་ཆུབ་གྱི་སེམས་མེད་པས་
ལན་པ་ཡིན།

Esos grandes practicantes de los caminos inferiores, «destructores de enemigos» del tipo de los «oyentes» o «autodidactas»—poseen cualidades finas semejantes a una gran montaña hecha de oro puro; incluso cualidades como la capacidad de percibir la vacuidad directamente. Pero estos caminos nunca los llevan a el estado de un Buda. ¿Por qué? Porque carecen del deseo de alcanzar la iluminación por todo ser viviente.¹²⁸

བྱང་ཆུབ་གྱི་སེམས་འདི་ཡོད་ན། སྣོད་འཇུག་དང་། འཇུག་པ། དཀོན་བརྟེན་གས་
སོགས་ལས་གསུངས་པ་ལྟར་འགོ་བ་ལྷ་མི་དང་བཅས་པས་ཕྱག་བྱ་བའི་འོས་སུ་
འགྱུར་བ་དང་། ཉན་རང་རིགས་གྱི་སྣོད་ནས་ཟེལ་གྱིས་གཞོན་པ་དང་། གང་ཟེག་
དེས་དགོ་བ་ཐན་བྱ་རོག་ལ་ཟན་ཆང་གཅིག་སྒྲིན་པ་རྩུན་ཆད་ཐེག་པ་ཆེན་པོའི་ཚོས་སུ་
འགྲོ།

Si usted logra conseguir este grandioso deseo, se convierte en una persona que de verdad es merecedora de que el mundo entero—con todas sus distintas clases de seres, incluyendo a humanos y dioses— se postre a sus pies, tal como lo describen los libros sagrados como *La vida del Bodhisattva*, *Entrando en el camino medio*, y el *Raro montón*.¹²⁹ Usted se encontrará en una distinta clase de seres, y entonces eclipsará por completo a los oyentes y autodidactas—practicantes de los caminos inferiores. Cualquier acto virtuoso que usted haga, incluso arrojar un trozo de comida a un pájaro salvaje, se convierte en una práctica del gran camino; se convierte en una causa para lograr su futuro estado de un Buda; se transforma en la forma de vida de un bodhisattva.

སངས་རྒྱས་བའི་རྒྱུར་འགོ། རྒྱལ་སྐས་གྱི་སྣོད་པར་འགོ། སེམས་འདི་ཡོད་པའི་གང་
ཟེག་དེ་ལ་ཕྱོགས་བརྩའི་སངས་རྒྱས་རྣམས་གྱིས་སྐས་དང་འདྲ་བར་དགོངས། བྱང་
ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཆེན་པོ་རྣམས་གྱིས་ཀྱང་སྒྲིན་དང་འདྲ་བར་དགོངས་པ་ཡིན།

Si una persona posee este santo deseo de lograr la iluminación para el beneficio de todos los seres sintientes, entonces todos los incontables Budas de las diez direcciones del espacio lo consideran como su hijo. Y todos los grandes bodhisattvas lo consideran como a un hermano.

དེར་མ་ཟད་ཐེག་ཆེན་ལ་ཞུགས་མ་ཞུགས་དང་། ཆོ་གཅིག་ལ་འཚང་རྒྱ་མི་རྒྱ་ཡང་
བྱང་རྒྱལ་གྱི་སེམས་ཡོད་མེད་ལ་རག་ལས་པས་སངས་རྒྱས་གྱི་གོ་འཕང་འདོད་ན་བྱང་
རྒྱལ་གྱི་སེམས་ལ་སློ་སློང་དགོས་པ་ཡིན་གསུངས།

Pero eso no es todo; La gran pregunta respecto a si ha usted alcanzado el gran camino y toda la cuestión de si será capaz de lograr el estado de un Buda en esta corta vida; depende de si usted ha generado de verdad este deseo. Nuestro Lama concluyó: si usted anhela la iluminación, debe entrenar sus pensamientos en el deseo.

Notas de la lectura siete

126. *oyentes y victoriosos autodidactas*: Los practicantes que no han desarrollado aún la más alta motivación para lograr el estado de un Buda para el beneficio de todos los seres.

Se les llama «Oyentes» porque pueden escuchar las enseñanzas superiores y relatarlas a otros, pero ellos no practican estas instrucciones.

Los «victoriosos autodidactas» pueden alcanzar su objetivo sin depender de un guía espiritual en esta vida, aunque sólo se debe a las extensas instrucciones impartidas por innumerables maestros en sus vidas pasadas.

127. *un escape inferior*: Ver la nota 83.

128. «*Destructores de enemigos*»: Aquellos que han derrotado permanentemente al enemigo de las aflicciones mentales— tales como el deseo, la ira y la ignorancia— y por lo tanto han alcanzado el nirvana. Ver también la nota 83.

129. «*La vida del Bodhisattva*», «*Entrando en el camino medio*» y el «*Raro montón*»: El manual del maestro Shantideva para los bodhisattvas se ha enumerado en la nota 124. El texto clásico sobre la visión correcta del Maestro Chandrakirti, el ilustre filósofo Indio del budismo del siglo VII, será contemplado a continuación con el tercero de los caminos principales. En cada caso, los beneficios del deseo a la iluminación aparecen en los versos de apertura. El *Montón excepcional* es una sección separada del canon budista que contiene unos 49 sutras distintos. Una que se cita a menudo en las explicaciones sobre del deseo de obtener el estado de un Buda, está en *El capítulo del Protector de la Luz* (registro 75); este contiene descripciones elocuentes sobre los beneficios del deseo desde el principio hasta el fin, la sección alrededor del f. 237 es particularmente relevante aquí.

The Asian Classics Institute
Curso I: Las principales enseñanzas del budismo

Lectura 8

XII. Cómo desarrollar el deseo por la Iluminación

གཉིས་པ་སེམས་དེ་བསྐྱེད་པའི་ཚུལ་ནི།

La segunda parte de nuestra explicación sobre el deseo de lograr la iluminación por todos los seres describe cómo desarrollar este deseo. Como se menciona en los dos versos siguientes,

ཤུགས་དག་ཚུ་བོ་བཞི་ཡི་རྒྱན་གྱིས་བྱེད།
འབྲོག་དཀའ་ལས་ཀྱི་འཆིང་བ་དམ་པོས་བསྐྱམས།
འདག་འཛིན་ལྷགས་ཀྱི་དྲ་བའི་སྐྱབས་སུ་ཚུད།
མ་རིག་སྐྱུན་པའི་སྐྱབས་ཆེན་ཀུན་ནས་འཐིབས།

ལུ་མེད་སྲིད་པར་སྐྱེ་ཞིང་སྐྱེ་བ་དུ།
སྐྱུག་བསྐྱེལ་གསུམ་གྱིས་རྒྱན་ཆད་མེད་པར་མནར།
གནས་སྐྱབས་འདི་འདྲར་གྱུར་པའི་མ་རྣམས་ཀྱི།
འང་ཚུལ་བསམས་ནས་སེམས་མཚོག་བསྐྱེད་བར་མཛོད།

ཅིས་པས་བསྐྱེད།

(7,8)

Son arrastradas por cuatro violentas corrientes de río,
Encadenadas fuertemente a sus actos del pasado, difíciles de deshacer,
Hacinadas en una jaula de acero de su aferramiento al «yo».
Sofocadas dentro de la negra oscuridad de la ignorancia.

Nacen en una ronda sin fin, y en
sus nacimientos
Son torturadas sin descanso por los tres sufrimientos;
Piense en cómo se sienten sus madres, piense en lo que le
Está sucediendo
A ellas: intente desarrollar este máximo deseo.

དེ་ཡང་སྐྱོད་འཇུག་ལས།
།སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་ལྷན་ནང་ཅོམ།
།བསལ་ལོ་སྦྱུང་དུ་བསམ་ན་ཡང་།
།ཡན་འདོགས་བསམ་པ་དང་ལྡན་པས།
།བསོད་ནམས་དཔག་མེད་ལྡན་གྱུར་ན།

།སེམས་ཅན་རི་རིའི་མི་བདེ་བ།
།དཔག་ཏུ་མེད་པ་བསལ་འདོད་ཅིང་།
།རི་རིའང་ཡོན་ཏན་དཔག་མེད་དུ།
།བསྐྱབ་པར་འདོད་པ་སྦྱོས་ཅི་དགོས།
།ཞེས་དང་།

Podemos empezar con un par de versos de *La Vida del Bodhisattva*:

Incluso sólo desear que usted pudiera detener

El dolor de cabeza de otra persona
Puede traerle mérito sin medida
Por la intención de ayudar que usted tiene.

¿Qué necesidad hay entonces de mencionar el deseo
De que usted pudiera detener el incalculable dolor
De todo ser, y llevar a cada uno
A un estado de felicidad inconmensurable?¹³⁰

དཔའ་བྱིན་གྱིས་ཞུས་པའི་མདོ་ལས།
བྱང་ཆུབ་སེམས་ཀྱི་བསོད་ནམས་གང་།
དེ་ལ་གལ་ཏེ་གཞུགས་མཆིས་ན།
ནམ་མཁའི་ཁམས་ནི་ཀུན་གང་སྟེ།
དེ་ནི་དེ་བས་ལྷག་པར་འགྱུར།

El Sutra que solicitó Viradatta dice también,

Si el mérito del deseo por la iluminación
Adoptara algún tipo de forma física,
Llenaría los confines del espacio mismo
Y se extendería aún más lejos.¹³¹

ཞེས་སོགས་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་སེམས་བསྐྱེད་པའི་ཕན་ཡོན་མཐའ་ཡས་པར་གསུངས་པ་
ལྟར་མ་སེམས་ཅན་ནམས་སྟུག་བསྐྱེད་ལྷགས་དྲག་པ་འདོད་པའི་ཆུ་བོ། ལྷ་བའི་ཆུ་བོ།
སྤྲིད་པའི་ཆུ་བོ། མ་རིག་པའི་ཆུ་བོ་སྟེ་རྒྱ་དུས་ཀྱི་ཆུ་བོ་བཞི་དང་། རྒྱེ་བ། ལྷ་བ། ལ་
བ། འཆི་བ་སྟེ་འབྲས་དུས་ཀྱི་ཆུ་བོ་བཞིའི་རྒྱན་གྱི་ཕྱོགས་སུ་བྱིར་ཞིང་།

Los beneficios de este deseo de lograr la iluminación para todos los seres vivientes son descritos por tanto, en este y otros textos, como ilimitados. Así que, aquí tenemos a la multitud de seres vivientes, todos ellos nuestras madres, *arrastradas* por el flujo de las corrientes de cuatro ríos, todo un *terrible* sufrimiento. Desde un punto de vista, mientras actúan como causas, estos cuatro son el torrente del deseo, el torrente de los puntos de vista, el torrente de la fuerza madurada de las acciones, y el torrente de la ignorancia. Más adelante, cuando actúen como resultados, entonces serán los cuatro torrentes del nacimiento, envejecimiento, enfermedad, y muerte.

མུ་བོའི་རྒྱུན་དེའི་ནང་དུ་བྱིར་ཡང་རྐང་ལག་རྣམས་ཐག་པས་བསྐྱམས་པ་ལྟར་བསྐྱོག་
དཀའ་བ་ལས་ཀྱི་ཞགས་པའམ་འཆིང་བས་དམ་པོར་བསྐྱམས།

Y estos seres-madre no sólo se precipitan dentro de estos cuatro grandes ríos; es como si sus manos y pies también estuvieran atados rápidamente—*encadenados firmemente*, están atrapados, *en sus propios actos del pasado, difíciles de deshacer*.

དེས་ཀྱང་མི་ཚད་པ་སྡོམ་བྱེད་ཀྱི་ཐག་པ་དེ་འབྲིང་པ་དང་ཕྱིད་ཐག་ལྟ་བུ་མ་ཡིན་པར་
གཙོད་དཀའ་བའམ་ཐར་དཀའ་བ་ལྷགས་ཐག་གིས་བསྐྱམས་པ་ལྟ་བུའི་བདག་འཛིན་
ལྷགས་ཀྱི་བའི་སྐབས་སུ་རྒྱུད།

Pero eso no es todo; los lazos que las mantienen atadas, no son lazos ordinarios, como nuestras cuerdas de piel de yak o de cabello. Es más bien como si nuestras madres estuvieran amarradas por grilletes de hierro, tan difíciles de cortar y tan difíciles de quitar—pues mientras que son arrastradas *están hacinadas en una jaula de acero de su aferramiento* a algo que no es existente, el «Yo».

དེར་མ་ཟད་ཉིན་མོ་ཡིན་ན་གཞན་ལ་འབོད་པ་དང་རོགས་སྐྱེལ་བ་རྒྱུན་ཆད་ཀྱི་རེ་བ་
ཞིག་བྱ་རྒྱུ་ཡོད་ཀྱང་། དེ་ལྟར་མིན་པར་མཚན་མོ་ནམ་གུང་ལུན་པའི་སྐྱག་རུམ་ནས་
མུ་བོའི་གཞུང་དུ་བྱིར་བ་ལྟ་བུའི་མ་རིག་པའི་ལུན་པའི་སྐྱག་ཆེན་གྱིས་ཀུན་ནས་
གཏིབས་ཤིང་།

Y hay más. Si hubiera luz de día, estos seres-madre tendrían un rayo de esperanza; por lo menos podrían gritar e intentar conseguir ayuda. Pero es de noche, es la hora más oscura de la noche, y en la oscuridad total son arrastradas cuesta abajo por el poderoso río: están completamente *sofocadas* por la *negra oscuridad de la ignorancia*.

མཐའ་མེད་མུ་མེད་ཀྱི་སྲིད་པའི་རྒྱ་མཚོར་སྐྱེ་ཞིང་སྐྱེ་བ་ལ་སྐྱུག་བསྐྱེལ་གྱི་སྐྱུག་བསྐྱེལ།
འགྲུར་བའི་སྐྱུག་བསྐྱེལ། ལྷུབ་པ་འདུ་བྱེད་ཀྱི་སྐྱུག་བསྐྱེལ་གསུམ་གྱིས་རྒྱུན་ཆད་མེད་
པར་དུས་དྲག་ཏུ་མནར་ནས་”

En una ronda sin límites, en una ronda interminable, ellas nacen en el océano de la vida, y en sus nacimientos son torturadas por tres tipos diferentes de sufrimiento: el sufrimiento del sufrimiento, el sufrimiento del cambio, y el sufrimiento que todo lo permea. Y su tortura sin descanso— siempre está presente.

”སྐྱུག་བསྐྱེལ་བཟོད་པར་དཀའ་བའི་གནས་སྐབས་འདི་འདྲར་གྱུར་ཀྱང་། མ་རང་གི་
ངོས་ནས་ནི་བྱ་ཐབས་མེད་ལ། དེ་ལས་འདོན་པའི་ལྷུར་བྱ་རང་ལ་བབས་ཤིང་།
འདོན་པའི་ཐབས་ད་ལྟ་རང་ལ་བསྐྱབ་ཏུ་ཡོད་པས་ན། མ་ནམས་སྐྱུག་བསྐྱེལ་གྱིས་
མནར་བའི་ངང་རྒྱལ་བསམས་ནས་དེ་ལས་སློལ་བའི་ལྷུར་འཁྲུང་བའི་ལྷག་བསམ་
སོགས་ལ་རིམ་གྱིས་སློ་སྦྱངས་ཏེ་བྱང་རྒྱུ་གྱི་སེམས་རིན་པོ་ཆེ་སྐྱེ་བའི་ཐབས་ལ་
འབད་དགོས།

Eso es lo que les está sucediendo a nuestros seres-madre, esta es su situación: dolor insoportable. No hay nada como esto que puedan hacer para ayudarse a si mismas; sin embargo el hijo tiene la oportunidad a la mano de liberar a su madre. Debe encontrar una manera, y debe encontrarla ahora. Tomarla de la mano y sacarla de ahí. Y la manera cómo debe intentarlo es desarrollando esta joya del deseo por la iluminación: Primero debe hacerlo pensando en cómo se sienten sus madres, torturadas por el dolor; y luego decidir asumir la responsabilidad personal, el deber de liberarlas, todo en las etapas adecuadas.

དེ་སྐྱེ་བ་ལ་བསམ་དགོས། བསམ་པ་ལ་ཐོས་དགོས་པ་ཡིན། སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་
བདེ་བ་དང་ལྷན་འདོད་ལྷང་ལྷང་ཡོད་པ་བྱམས་པ་དང་། སྐྱུག་བསྐྱེལ་དང་བྲལ་འདོད་
ལྷང་ལྷང་ཡོད་པ་སྦྱིང་། དེ་ཡང་ཤིན་ཏུ་གཅིས་པའི་བྱ་གཅིག་བྱ་ནད་ཀྱིས་ཟིན་པའི་

མ་དེས་སྐྱོད་ལམ་ཐམས་ཅད་དུ་བྱ་དེ་ནད་ལས་སྐྱུར་དུ་གྲོལ་ཐབས་ཤིག་བྱུང་ན་ཅི་མ་
བྱུང་སྐྱམ་པ་རྒྱན་ཆད་མེད་པར་ངམ་ངམ་ཤུགས་ཀྱིས་སློལ་ལྷང་ལྷང་ཡོད་པ་ལྟ་བུ་ནི་
སྣང་ཇེ་ཆེན་པོ་སྐྱེས་པའི་ཚད་ཡིན།

Para lograr en realidad el deseo por la iluminación, debe primero contemplarlo. Para contemplarlo, primero debe aprenderlo de alguien más. La «bondad amorosa» es un deseo casi obsesivo de que todos y cada uno de los seres vivientes encuentren felicidad. La «Compasión» es un deseo casi obsesivo de que todos estén libres de cualquier dolor. Piense en cómo se siente una madre cuando su amado hijo único está en la agonía de una enfermedad grave. Dondequiera que vaya, haga lo que haga, ella siempre está pensando en lo maravilloso que sería poder encontrar alguna manera de liberarlo rápidamente de su enfermedad. Estos pensamientos vienen a su mente por si solos en un flujo continuo sin interrupción, automáticamente. Se convierten en una obsesión en ella. Cuando nos sintamos de esta manera con respecto a todos los seres vivos, podremos decir que hemos logrado lo que llaman «gran compasión».

སངས་རྒྱས་ཀྱི་བསྐྱེད་པ་འདི་ལ་བྱུང་རྒྱུ་ཀྱི་སེམས་རིན་པོ་ཆེ་ལ་སློབ་སྦྱང་རྒྱུ་ལ་རྒྱ་
འབྲས་མན་ངག་བདུན་དང་། བདག་གཞན་མཉམ་བཞེ་གཉིས་ཡོད། དེ་གཉིས་གང་
གི་སློབ་སྦྱང་ནའང་བྱུང་རྒྱུ་ཀྱི་སེམས་ངེས་པར་སྐྱེ། དེ་སྦྱང་བའི་ཐབས་ཚང་ལ་
མ་ཚོར་བ། ས་སྣང་འདི་ན་འགྲན་ཟླ་དང་བུལ་བ་ནི་འཇམ་མགོན་ཙཱ་ཁ་པ་ཆེན་པོའི་
བསྐྱེད་པའི་སྣང་པོ་བྱུང་རྒྱུ་ལམ་གྱི་རིམ་པ་འདི་ཡིན་པས་འདིའི་སློབ་སྦྱང་རྒྱུ་ཀྱི་
སེམས་ལ་སློབ་སྦྱང་དགོས།

Aquí en las enseñanzas del Buda hay dos métodos que dan para entrenar la mente de uno en esta joya preciosa, el deseo por la iluminación. La primera es conocida como la «instrucción de causa y efecto en siete partes». Llamamos a la segunda «intercambiarse a uno mismo por otros». No importa cuál de las dos utilice para entrenar su mente, definitivamente conseguirá el deseo a la iluminación. La forma para entrenarse en el deseo, el camino que es completo y que nunca falla, el camino que no es igualable por ningún otro en esta tierra, son las instrucciones de Los Pasos en el camino al estado de un Buda, la verdadera esencia de todas las enseñanzas de nuestro gentil protector, el gran Tsongkapa. Por lo tanto usted debe

entrenar su mente en el deseo por la iluminación utilizando esta misma instrucción.

བྱང་ཚུབ་ཀྱི་སེམས་སྤྱོད་རྩལ་མདོར་བསྐྱུས་ན། ཐོག་མར་བཏང་སྣོམས་དང་། དེ་
ནས་མར་ཤེས་སོགས་ནས་རིམ་གྱིས་བསྐྱོམ། མར་ཤེས། དེ་ན་དེ་ན། དེ་ན་གཙོ་
གསུམ་ནི་ཡིད་འོང་གི་བྱམས་པའི་རྒྱ་དང་། ཡིད་འོང་གི་བྱམས་པ་ནི་དེ་གསུམ་གྱི་
འབྲས་བུ་དང་། ལྷིང་ཇི་ཆེན་པོའི་རྒྱ་ཡིན།

A continuación presentamos un breve resumen sobre cómo entrenarse en el deseo de lograr la iluminación para el beneficio de todos los seres vivientes. El punto de partida es practicar sentimientos de ecuanimidad hacia todos los seres; después, uno comienza a meditar acerca de cada uno de los pasos desde «reconocer a la madre» en adelante. Los primeros tres pasos son reconocer a todos los seres como la madre de uno, sentir agradecimiento por su bondad, y querer retribuir esa bondad. Estos tres actúan como una causa para lo que llamamos «hermosa» bondad amorosa. Este tipo de bondad amorosa es en sí el cuarto paso; es ambos, tanto un efecto producido por las tres primeras, como una causa para la quinta: la gran compasión.

བྱང་ཚུབ་ཀྱི་སེམས་ལྷགས་དྲག་ཡོད་མེད་ཀྱང་སྣིང་ཇི་ཆེན་པོ་ལྷགས་ཆེ་རྒྱུད་གིས་
འབྱུང་བ་ཡིན། ལྷིང་ཇི་མ་སྐྱེས་ན་སྐྱེ་བའི་ཐབས་སླ་མ་སྐྱུན་རས་གཟིགས་ཀྱི་རྣལ་
འབྱོར་བསྐྱོམ། གསོལ་བ་འདེབས། སྐྱུན་རས་གཟིགས་ཀྱི་སྐྱུགས་དང་རང་སེམས་
དབྱེར་མེད་དུ་བསྐྱེ་བའི་རྣལ་འབྱོར་ལ་འབད་ན་བྱིན་རླབས་ལྷགས་ཏེ་སྣིང་ཇི་ཆེན་པོ་སྐྱེ་
བ་ལ་ཁྱུང་ཆེ་བ་མན་ངག་ཡིན། ཟབ་གནད་གཞན་འགའ་རེ་ཡོད་ཀྱང་ཚོགས་སུ་མི་
འཆད་གསུངས།

La intensidad relativa del deseo de iluminación de uno depende de la intensidad del sentimiento de gran compasión que uno tenga. Si le parece difícil desarrollar la compasión, usted puede practicar la meditación conocida como la «mirada amorosa del Lama» que le ayudará a lograrlo. Si usted se esfuerza en realizar esta meditación y hace las súplicas apropiadas, así como la práctica donde visualiza que su mente y la de Mirada-amorosa se mezclan inseparablemente, entonces puede obtener una bendición para esto.¹³² Esta es una instrucción personal muy especial para desarrollar la gran compasión. Nuestro Lama explicó que existen un

gran número de puntos profundos al respecto—pero no ahondó en ellos durante una reunión pública.

སྒྲིབ་རྗེ་ཆེན་པོ་སྐྱེས་པ་ན་གཞན་དོན་ལྟར་དུ་འབྱེད་བའི་ལྷན་བསམ་སྐྱེ། དེ་ལས་བྱུང་
ཚུབ་ཀྱི་སེམས་སྐྱེ་བ་ཡིན།

En cuanto usted haya desarrollado gran compasión, enseguida puede desarrollar la forma extraordinaria de responsabilidad personal, donde usted asume la carga de trabajar para el beneficio de los demás. Y el deseo de lograr la iluminación para todo ser viviente viene de esto.

དེ་ཡང་བཏང་སྦྲོམས་སྦྲོམ་པ་ལ་ཐོག་མར་དབྱ་གཉེན་གང་ཡང་མ་ཡིན་པའི་བར་མའི་
སེམས་ཅན་ཞིག་ལ་ཆགས་སྣང་གི་སེམས་སྦྲོམས། དེ་ནས་རང་གི་ཡིད་ལ་འབབ་
པའི་གཉེན་ཞིག་དང་། ཡིད་དུ་མི་འོང་བའི་དབྱ་གཉེས་མདུན་དུ་བསམ་སྐྱེ། གཉེན་
འདིས་ཀྱང་ཚེ་རབས་མང་པོར་དབྱར་སྐྱེས་ཏེ་གཞོན་པ་བྱས། དབྱ་འདིས་ཀྱང་ཚེ་
རབས་མང་པོར་གཉེན་དུ་གྱུར་ནས་ཕན་བཏགས་ཚུལ་བསམ་སྐྱེ་ཆགས་སྣང་གི་
སེམས་སྦྲོམས།

La meditación de neutralidad es así: En primer lugar ponga sus pensamientos en un estado de equilibrio, libre de sentimientos de gusto o disgusto, pensando en alguien que para usted es neutral: Ni enemigo ni amigo. Después imagine que hay dos personas sentadas frente a usted: Uno de sus amigos más queridos y uno de sus peores enemigos. A continuación, piense muy cuidadosamente acerca de cómo su amigo, en muchas de sus vidas previas, nació como su enemigo y lo ha lastimó. Piense también en cómo el enemigo, en muchas de sus vidas pasadas, nació como su amigo y lo ayudó. Esto coloca a su mente en un estado de equilibrio, libre de sentimientos de agrado y desagrado.

དེ་ནས་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱང་རང་རང་གི་ངོས་ནས་བདེ་བ་འདོད་པའང་མཉམ།
སྐྱུག་བསྐྱེལ་མི་འདོད་པའང་མཉམ། དེ་ཐབས་ཅད་རང་གི་དབྱ་གཉེན་གཉེས་ཀ་ལན་
གྲངས་མང་པོ་བྱས་པའང་མཉམ་ན། སྐྱེལ་ནི་ཆགས་པར་བྱ། སྐྱེལ་ནི་སྤང་བར་བྱ་
སྟེ་འཁའ་ཁྲུ་གྱི་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ལ་སེམས་སྟོམས་པ་མ་སྐྱེས་གྱི་བར་དུ་
བསམ་དགོས།

Usted prosigue a pensar en cómo todos los seres vivientes son iguales en el sentido que desde su propio punto de vista, cada uno de ellos quiere ser feliz. Son iguales también en no querer dolor. Y también son iguales en el sentido de que cada uno se ha comportado como ambos, mi enemigo y mi amigo en muchas ocasiones. Entonces, ¿quién se supone que me debe de agradar? y ¿quién disgustar? Usted tiene que seguir practicando de esta forma hasta que un día, logre sentimientos ecuanímenes hacia todos los seres sintientes, tan vastos como el espacio mismo.

མར་ཤེས་སྟོམས་པ་ལ་ནམ་འགྲེལ་ལས་གསུངས་པའི་རིག་པའི་ཡ་མཐའ་ཐུག་མེད་དུ་
སྐྱབ་པའི་རིགས་པ་འདི་སྐྱར་ན་མར་ཤེས་སྐྱེ་བ་ལ་ཕན་ཆེ་བས་འདིར་མདོར་བསྡུ་ན།

El siguiente paso es la meditación en la que usted reconoce que cada ser viviente es su madre. Lograr este reconocimiento, es mucho más fácil si se aplica la línea de razonamiento mencionada en el *Comentario sobre la Percepción Válida*, la cual demuestra la regresión infinita de la consciencia de uno. Presentaremos aquí este razonamiento resumido.¹³³

རང་གི་དེ་རིང་གི་རིག་པ་འདི་ཁ་སང་གི་རིག་པའི་རིག་རྒྱན་དང་། ད་ལེའི་རིག་པ་
འདི་ལོ་སྡེ་མའི་རིག་པའི་རིག་རྒྱན་ཡིན་པ་བཞིན་དུ། རང་གི་ཆོ་འདིའི་རིག་པ་འདི་ཆོ་
སྡེ་མའི་རིག་པའི་རིག་རྒྱན་དང་། ཆོ་སྡེ་མའི་རིག་པ་དེ་ཡང་དེའི་ཆོ་སྡེ་མ་སྡེ་མའི་
རིག་རྒྱན་ཡིན་པས་དེ་ག་ནང་བཞིན་ཕར་དོད་ན་འདི་ཕན་ཆད་དུ་མེད་བྱ་བ་གཏན་ནས་
མེད་པར་རིག་པའི་ཡ་མཐའ་ཐུག་མེད་དུ་འགྲུབ་ཅིང་།

La consciencia que usted tiene hoy, es una continuidad mental de la consciencia que tuvo ayer. La consciencia de este año, es una continuidad mental de la consciencia que tuvo el año anterior. Por lo tanto la consciencia de toda esta vida, es una continuidad mental de la consciencia que tuvo en su vida anterior. La consciencia que tuvo en su vida anterior fue a su vez, una continuidad mental de la consciencia que tuvo en la vida anterior a esa. Puede remontarse hacia atrás de la misma manera y nunca llegar a un punto en el que pueda decir, «antes de este punto, yo no tenía consciencia». Entonces esto comprueba la regresión infinita de la consciencia de uno.

དེ་བཞིན་དུ་རང་གི་འཁོར་བ་ལ་ཐོག་མའི་མཐའ་མེད་པས་སྐྱེ་བ་ལ་ཡ་མཐའ་མེད།
ས་ཕྱོགས་འདིར་མ་སྐྱེས་བྱ་བ་མེད། ས་ཕྱོགས་རེ་རེ་ལའང་གངས་མེད་པ་རེ་སྐྱེས།
སེམས་ཅན་འདི་ལྟ་བུའི་ལྷས་མ་སྐྱངས་བྱ་བ་མེད། སྐྱངས་པ་རེ་རེ་འང་གངས་མེད་པ་
རེ་སྐྱངས། བྱི་གཅིག་བུའི་སྐྱེ་བ་སྐྱངས་པའང་གངས་ཀྱིས་མི་ཚོད། སེམས་ཅན་
ཐམས་ཅད་ལ་དེ་ལྟར་ཡིན།

Entonces, mi propio círculo de vida también debe ser sin-inicio, y los nacimientos que he asumido tampoco pueden tener un punto de partida. No existe lugar alguno en donde nunca haya asumido un nacimiento. He nacido incontables veces en todos y en cada lugar. No existe ninguna criatura cuyo cuerpo no haya yo llevado puesto. He usado todo tipo de cuerpos, incontables veces. Sólo las vidas que he tenido como perro son más que cualquier número que se pueda contar. Y lo mismo es verdad para cada ser viviente.

དེས་ན་སེམས་ཅན་འདིས་རང་གི་མ་མ་བུས་བྱ་བ་གཅིག་ཀྱང་མེད། སེམས་ཅན་རེ་
རེས་ཀྱང་རང་གི་མ་གངས་མེད་པ་རེ་བུས་པ་ཤ་སྟག་ཡིན། མི་གཅིག་བུའི་རྟེན་ལ་
རང་གི་མ་བུས་པའང་གངས་ཀྱིས་མི་ཚོད་པས།

Por lo tanto, no existe ningún ser que nunca haya sido mi madre. Absolutamente todos ellos han sido mi madre incontables veces. Incluso el número de veces que cada una ha sido mi madre sólo en mis nacimientos como ser humano también supera todo lo que es contable.

དེ་ལྟར་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་རང་གི་མ་གྲངས་མེད་པ་རེ་ཡང་དང་ཡང་དུ་བྱས་
ཚུལ་ལ་ངེས་ཤེས་ལྷགས་དྲག་མ་སྐྱེས་བར་ཡང་ནས་ཡང་དུ་བསྐྱོམ།

Haga esta meditación una y otra vez hasta que tenga la profunda convicción de que cada ser viviente ha sido su madre, una y otra vez, en incontables ocasiones.

དེ་ནས་དྲིན་དྲན་ཚུལ་ལ། རང་གི་ཚེ་འདིའི་མ་ལ་མཚོན་ན། རང་ཨ་མའི་མངལ་དུ་
ཆགས་པ་ནས་བཟུང་སྟེ་བུ་ལ་གནོད་ཀྱིས་དོགས་ནས་ཟས་སྦྱོད་ཁ་འཇོམ་པ་ཚུན་ཆད་
ནད་པ་ནང་བཞིན་གྱི་དཀའ་སྤྱད་ལྟར་སྤངས། མ་རང་གི་གཟུགས་པོ་ནད་པ་ཉམ་ཐག་
པའི་ལྷུས་ལྟར་གོམ་པ་ཆེ་བ་ཞིག་ཀྱང་འདོར་མ་ཕོད་པར་སྐྱབ་དགུ་དང་ཞག་བཅུའི་
རིང་རང་ཨ་མའི་མངལ་དུ་ཉར།

Desarrollar un sentido de gratitud es el siguiente paso, y usted puede comenzar por pensar en su madre de esta vida presente. Ella comenzó sus sufrimientos conmigo mientras yo estaba en su vientre, asumiendo personalmente con alegría evitar cualquier cosa que pudiera hacerme daño—incluso hasta con los alimentos que comía—tratándose a sí misma con cuidado, como si estuviera enferma. Durante nueve meses y diez días me llevó en su seno, considerando su propio cuerpo como si perteneciera a otro, a alguien muy enfermo, e incluso dudaba en dar pasos grandes.

ཕྱིར་སྐྱེས་པའི་ཚེ་འང་མ་རང་ལ་ན་ཚ་དང་སྤྲུག་བསྐྱེལ་ཚད་མེད་པས་གནོད་ཚབས་
ཆེན་པོ་དེ་ཅུང་བྱུང་ཡང་། ད་དུང་ཡིད་བཞིན་གྱི་འོར་བུ་རིན་པོ་ཆེ་རྟེན་པ་ལྟར་དགའ་
ཚོར་ཆེན་པོ་བྱས།

Cuando me dio a luz, mi madre fue desgarrada por un sufrimiento violento y un dolor insoportable; y aún así sintió una alegría abrumadora, como si hubiera descubierto una gema preciosa que le pudiera conceder cualquier deseo.

རང་དེ་དུས་ཏུ་རྒྱ་དང་ལག་པས་གཡལ་བ་ཙམ་གཡལ་བ་ཙམ་བྱེད་པ་ལས་གཞན་གང་ཡང་
མི་ཤེས། ཅི་ཡང་མི་རུས་པའི། རྒྱགས་པ། ཞ་བོ། བྱིའུ་ཕུག་ཁ་དམར་ལྟ་བུ་ཞིག་
ལས་མེད་པ་ལ་ཨ་མས་སོར་སོ་བཅུའི་ཚེ་ལ་གཡེངས། ཤའི་དོད་ལ་སྦྱར། བརྗེ་བའི་
འཇུ་མ་གྲིས་བསྟུས།

En ese entonces no sabía absolutamente nada más que llorar y agitar los brazos de alguna manera. Yo era totalmente inútil, totalmente estúpido. Incapaz. No era más que un polluelo con un pico todavía rojo y blando aún sin endurecer. Pero ella me balanceaba con la punta de sus dedos, me estrechaba contra su cálido cuerpo y me saludaba con una sonrisa de amor.

དགའ་བའི་མིག་གིས་བརྟུས། རྒྱབས་ཁས་ལྷིས། མི་གཙང་བ་ལག་པས་ལྷིས། འོ་
མའི་རྒྱོ་མ་སོགས་ཁས་སྦྱང། གནོད་པ་གང་རུས་ལས་བསྟུང། ཕན་པ་གང་རུས་
བསྟུབ།

Con ojos alegres me miraba, me limpiaba los mocos de la cara con sus labios y limpiaba con sus propias manos el desagradable excremento. A veces masticaba la comida para mí, y me daba papillas de leche directamente de su boca a la mía. Hizo todo lo mejor que pudo para protegerme de cualquier daño. Hizo todo lo posible para darme lo mejor.

དེ་དག་གི་རྒྱབས་སུ་རང་གི་རྒྱིད་སྦྱག་ལེགས་ཉེས་ཚང་མ་ཐམས་ཅད་མ་དེའི་གདོང་
ལ་བརྟུས་ཏེ་མ་དེ་གཅིག་ཕུ་ལ་རེ་བ་བྱས་ནས་སྡོད་དགོས་པ་བྱུང། རང་དེ་དུས་ཨ་
མས་དྲིན་གྲིས་མ་བསྐྱུངས་ན་རྒྱ་ཚོད་གཅིག་ཀྱང་མི་སྡོད་དེ། བྱ་དང་བྱི་སོགས་གྲིས་
ཟ་འགོ་བ་སོགས་ལས། གསོན་པོར་ཡོང་རྒྱུའི་རེ་བ་མེད། རང་ཨ་མས་ཉིན་རེ་ལ་
ཡང་སློག་མགོ་བརྒྱ་བརྒྱ་ཙམ་བཏོན་པའི་དྲིན་ཡོད།

En aquellos días yo dependía de ella para todo, bueno o malo, alegre o triste, toda la esperanza que pudiera yo tener recaía en una persona: mi madre. Sin su bondad, yo no habría durado ni una hora; pudo haberme dejado al aire libre y

algunos pájaros o un perro habrían venido y me habrían convertido en su alimento—sin esperanza alguna de salir con vida. Cada día me protegía de peligros que pudieron haberme quitado la vida, no menos de cien veces. Así fue su bondad.

རང་ནར་སོན་ནས་ཀྱང་མ་རང་གིས་སྲིག་སྲུག་གཏམ་ངན་ལ་མ་འཛེམས་པར་
བསགས་བསགས་ནས་མ་རང་གིས་ཀྱང་ལོངས་སྤྱད་མ་བྱ་བའི་རྒྱ་ཚོར་གང་ཡོད་བུའི་
ལག་ཏུ་བཞག།

Y mientras yo crecía, ella conseguía todo lo que yo necesitaba, sin evitar ninguna mala acción o sufrimiento, y sin preocuparse por lo que los demás pudieran decir de ella. Todo el dinero y las cosas que poseía me lo entregó a mí, dudando en usar cualquier cosa para ella misma.

རང་ལ་ཚོས་བྱེད་པའི་སྐལ་བ་ཡོད་ན་མ་རང་གིས་ཚོར་རྗེས་ལ་ཕངས་པ་མེད་པར་
མཐུན་རྐྱེན་སྤྱད་ཏེ་ཚོས་སྒོར་གཞུགས་པ་མན་ཆད་འཁོས་ཀ་གང་ཡོད་པས་དྲིན་གྱིས་
བསྐྱེདས་པ་ལ་ཚད་མེད།

Para los que somos afortunados de practicar la vida monástica, fue la madre quien hizo todos los arreglos y gastos necesarios sin objeciones, para nuestra admisión en el monasterio. Y desde entonces nos mantuvo aquí, con los recursos que tenía. Por lo que la bondad que nos ha demostrado, verdaderamente no tiene medida.

ཚོ་འདིའི་མས་དྲིན་གྱིས་བསྐྱེདས་པ་ཡང་ཚོ་འདི་གཅིག་ལུ་མ་ཡིན་པར། རང་གི་ཚོ་
རབས་སྤྱ་མ་མང་པོར་དྲིན་ཆེན་པོས་ཡང་ནས་ཡང་དུ་བྱངས་མེད་པར་བསྐྱེདས། ཚོ་
འདིའི་མ་འདི་ཙམ་མ་ཟད་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱང་ད་ལྟ་སྐྱེ་འཆི་འཕོས་པའི་དབང་
གིས་ངོ་མ་ལེས་པ་མ་གཏོགས་ཚོ་རབས་སྤྱ་མ་ནམས་སུ་རང་གི་མ་བྱས་པའི་སྐབས་ཚོ་
འདིའི་མས་ཇི་ལྟར་དྲིན་གྱིས་བསྐྱེདས་པ་ལྟར་དྲིན་ཆེན་པོའི་སྒོ་ནས་བསྐྱེདས་པ་ལ་
སྟག་ཡིན་ཏེ།

Y esta no es la única vida en la que mi madre actual me ha entregado esta bondad. Me ha colmado de bondad, gran bondad una y otra vez, incontables veces, en mis muchas vidas anteriores. Y ella no es la única; cada ser viviente ha sido mi madre

en mis vidas pasadas, y durante esas vidas se ocupó de mí, no menos que lo que hace mi madre actual—son únicamente las transiciones de la muerte al nacimiento las que me impiden reconocer todas estas madres ahora.

དཔེར་ན་ད་ལྟའི་དུད་འགོ་བྱི་ལ་སོགས་པ་དང་། བྱ་བྱི་འུ་ཚོས་རང་རང་གི་བུ་ལ་སྣོང་
བརྩེ་ལུགས་དང་། དྷིན་གྱིས་ཇི་ལྟར་བསྐྱུང་ལུགས་ལ་བལྟས་ཀྱང་ཤེས་པར་རུས་
གསུངས།

Ahora observen, concluyó nuestro Lama, de qué modo cualquier animal—un perro o un pájaro, incluso un pequeño gorrión, muestra afecto por sus crías y los cuida. Observando esto también podemos imaginar la bondad que también nos fue dada.

དྷིན་གཞོན་པ་ནི། དེ་ལྟར་རང་ལ་ཐོག་མ་མེད་པའི་དུས་ནས་ཡང་ཡང་དྷིན་གྱིས་
བསྐྱུངས་པའི་མ་སོམས་ཅན་རྣམས་གོང་དུ་བཤད་པའི་རྒྱ་བོ་བཞིའི་རྒྱན་གྱིས་འཁོར་
བའི་རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོའི་གྲོང་དུ་བྱིར་ནས་སྐྱུག་བསྐྱུལ་གསུམ་ལ་སོགས་པས་རྒྱན་ཆད་
མེད་པར་མཚར་ཉི་ཤིན་ཏུ་ཉམ་ཐག་པ་ལ།

El siguiente paso para lograr el deseo a la iluminación, es desarrollar el deseo de retribuir esta enorme bondad. Por lo tanto cada ser viviente es mi madre, y me ha brindado su cuidado amoroso una y otra vez, repetidamente, desde tiempos sin principio. Sabemos por lo que se describió anteriormente, que están siendo arrastradas por cuatro poderosas corrientes hacia el mar—a la vasta extensión del océano de la vida cíclica. Son atormentadas sin descanso, por los tres tipos de sufrimiento, y todos los demás dolores. Su situación es desesperante.

ད་ལྟ། བུ་རང་ལ་དེ་དག་འཁོར་བའི་རྒྱ་མཚོ་ལས་ཐར་བའི་ཐབས་བྱ་རྒྱ་ཡོད་བཞིན་དུ་
ཅི་ཡང་མི་སོམས་པར་བསྐྱུང་ན་ཤིན་ཏུ་མ་རབས་བྲིལ་མེད་ཐ་ཆད་ཡིན་པས་ན།

Y aquí estoy yo, su hijo. Precisamente ahora tengo la oportunidad de rescatarlas de este océano de la vida cíclica. Suponga que simplemente me siento a esperar el momento oportuno, sin pensar en ellas. Esto sería la mayor baja en la que una persona pudiera caer—bajo y absolutamente vergonzoso.

ད་ནི་སེམས་ཅན་རང་རང་གི་ངོས་ནས་ཟས་གོས་གནས་མལ་རྟེན་པ་སོགས་གནས་
སྐབས་ཀྱི་འཁོར་བའི་བདེ་བ་དེ་ཅུ་མ་ཡིན་པར་མཐར་ཐུག་གི་བདེ་བ་ལ་བཀོད་ན་ངོན་
གཞུང་མཚོག་ཏུ་འགྱུར་བས། དེས་ན་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་བདེ་བ་ཐམས་ཅད་དང་
ལྡན་པ་དང་། སྤྱད་བསྐྱལ་ཐམས་ཅད་དང་བྲལ་བ་ཞིག་བྱ་དགོས་པར་འདུག་སྟེ་དུ་
བསམ།

Ahora mismo les podría dar cosas que les gustaría obtener—comida, ropa, o camas para dormir, lo que sea. Pero esto solo sería felicidad temporal en círculo de la vida. La forma más alta de retribuir su bondad, sería llevarlas a un estado de felicidad suprema. Por lo que permítame decidir que todo ser viviente llegue a tener toda la felicidad. Y que todos también sean liberados de cualquier dolor.

དེ་ཡང་སེམས་ཅན་འདི་དག་ལ་ཟག་མེད་ཀྱི་བདེ་བ་ཏུ་གལ་ཡོད་དེ། ཟག་བཅས་ཀྱི་
བདེ་བ་ཅུ་མ་ཡང་མི་འདུག། །སེམས་ཅན་ཁོ་རང་ཚོས་བདེ་བ་ཡིན་སྟེ་མ་པ་འདི་རྣམས་
ཀྱང་ངོ་བོ་འགྱུར་བའི་སྤྱད་བསྐྱལ་ཤ་སྟག་ཡིན། འདོད་རྒྱུ་བདེ་བ་འདོད་ཀྱང་བདེ་བའི་
རྒྱུ་དགོ་བ་སྤྱད་མི་ཤེས། མི་འདོད་རྒྱུ་སྤྱད་བསྐྱལ་མི་འདོད་ཀྱང་། སྤྱད་བསྐྱལ་གྱི་
རྒྱུ་མིག་པ་སྟོང་མི་ཤེས། ལྷང་དོར་གོ་ལོག་ཏུ་སྤྱད་དེ་སྤྱད་བསྐྱལ་གྱིས་ཉམ་ཐག་པའི་
མ་གྲོན་སེམས་ཅན་”

En este momento es absurdo decir que estos seres tienen alguna forma de felicidad pura—ni siquiera tienen algo de felicidad impura. Todo lo que ellas creen que es felicidad, en su esencia, no es nada más que dolor. Ellas quieren todo lo deseable, pero no quieren saber sobre las buenas acciones que brindan felicidad. No quieren lo indeseable, pero no quieren saber acerca de abandonar los malos actos que producen dolor. Actúan al revés: hacen lo que no deben y no hacen lo que deberían. Y así, mis queridas madres ancianas, estos seres vivientes, están hechas para sufrir.

“འདི་དག་ཐམས་ཅད་བདེ་བ་དང་བདེ་བའི་རྒྱ་ཐམས་ཅད་དང་ལྡན་ན་ཅི་མ་རུང་།
ལྡན་པར་གྱུར་ཅིག། །ལྡན་པ་ཞིག་ང་རང་གིས་བྱེད། སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་སྐྱུག་
བསྐྱེལ་དང་སྐྱུག་བསྐྱེལ་གྱི་རྒྱ་ཐམས་ཅད་དང་བྲལ་ན་ཅི་མ་རུང་། བྲལ་བར་གྱུར་ཅིག།
།བྲལ་བ་ཞིག་ང་རང་གིས་བྱེད་སྐྱེལ་དུ་ཡང་ཡང་བསྐྱོམས་པས་བྱམས་པ་དང་སྡིང་རྩེ་
ལྷགས་ཅན་བསྐྱེད།

«Que bueno sería que todas pudieran encontrar toda la felicidad, y todas las causas de la felicidad. Ojalá puedan. Yo me haré cargo de que así sea.»

«Que bueno sería que todas pudieran estar libres de todo dolor, y de todas las causas de dolor. Ojalá puedan. Yo me haré cargo de que así sea».

Permita que estas dos corrientes de pensamiento corran por su mente; medite en ellas una y otra vez. Entonces llegará a sentir intensamente el amor bondadoso y la compasión.

ཡང་ཁ་ཅིག་ལ། སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སྐྱུར་རང་གིས་བྱེད་མི་དགོས་ཏེ། སེམས་
ཅན་འདྲིན་མཁན་སངས་རྒྱལ་གྱི་སྐྱུར་སེམས་མང་པོ་ཡོད་སྐྱེལ་པ་ལྟ་བུ་འབྱུང་སྲིད་ཀྱང་
དེ་ནི་ལྷན་ཏུ་མ་རབས་ཁྲེལ་མེད་ཐ་ཆད་ཡིན་པས་དེ་འདྲ་བསམ་པ་གཏན་ནས་མི་རུང་
སྟེ། དབུར་ན་ཆོ་འདིའི་རང་གི་མའི་བཀའ་སྐྱོམ་སོགས་ཀྱི་སྐྱུག་བསྐྱེལ་སེལ་བའི་
ཐབས་བྱ་གཞན་གྱིས་བྱས་ན་ཡང་། རང་ལ་དྲིན་གྱིས་བསྐྱུངས་པའི་དྲིན་ལན་གཙོ་
བའི་སྐྱུར་དེ་རང་ཉིད་ལ་བབ་པ་བཞིན་དུ།

Algunas personas pudieran argumentar «¿Por qué debería yo asumir esta gran carga, para todo ser viviente? hay suficientes Budas y bodhisattvas para guiarles en su camino». Sin embargo este tipo de pensamientos son absolutamente inapropiados. Son indignos, vergonzosos. Es como si su madre de esta vida padeciera tremenda sed y hambre, y usted esperara que el hijo de otra madre fuera a darle de comer y beber. Pero ha sido a usted a quien ella ha cuidado, y la responsabilidad de corresponderle ha caído sólo sobre usted.

རང་ལ་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་ཐོག་མ་མེད་པ་ནས་མ་ལན་གྲངས་མང་པོ་བྱས་
ལིང་། དེ་དག་གི་སྐབས་ཐམས་ཅད་དུ་ཚོ་འདིའི་མ་ལྟར་དྲིན་ཚེན་པོའི་སློན་སྐྱོན་
བསྐྱུངས་པ་ལ་སྐྱབས་ཡིན་པས། དེའི་དྲིན་ལན་གཞོན་པའི་སངས་རྒྱས་བྱུང་སེམས་
གཞན་སྲུ་ལའང་ཁག་མི་འབྲི་བར་རང་གཅིག་ཕྱུའི་ཁྱུར་དུ་བབས་པས་ན།

Ocurre lo mismo con todos estos seres vivientes, que desde tiempos sin principio, han sido mi madre tantas veces, y en cada una de estas ocasiones me cuidó de todas las formas posibles con la bondad de mi madre actual. Devolver su bondad no le corresponde a nadie más, ni al Buda, ni a algún bodhisattva— es mi responsabilidad, y sólo mía.

སེམས་ཅན་བདེ་བ་དང་ལྷན་པ་དང་སྐྱབས་བསྐྱེལ་དང་བྲལ་བར་བྱེད་མཁན་དེའང་གཞན་
ལ་རག་མ་ལས་པར་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་བདེ་བ་ཐམས་ཅད་དང་ལྷན་པ་ཡང་ང་རང་
གཅིག་ཕྱུས་བྱེད། སྐྱབས་བསྐྱེལ་ཐམས་ཅད་དང་བྲལ་བ་ཡང་ང་རང་གཅིག་ཕྱུས་བྱེད།
སྐྱེ་མ་སངས་རྒྱས་ཀྱི་གོ་འཕང་ལའང་ང་རང་གཅིག་ཕྱུས་བཀོད་སྐྱེ་མ་པའི་སྐྱབས་པའི་
བསམ་པ་ལྷགས་དྲག་ཏུ་བསྐྱོམ།

Así que alguien va a hacerlo—asegurarse de que cada ser sintiente tenga toda la felicidad y ningún dolor. Seré yo mismo quien lo haga, no dependeré de nadie más. Yo mismo me encargaré de que cada ser llegue a tener toda clase de felicidad. Yo mismo me encargaré de que cada ser esté libre de todo dolor. Yo mismo los llevaré al estado del Lama, el estado de un Buda. Medite fuertemente en estos pensamientos; esta es la etapa que llamamos la «forma extraordinaria de responsabilidad personal».

དེ་ལྟ་བུའི་སེམས་བསྐྱེད་ནའང་ད་ལྟ་ནི་རང་ལ་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ལྟ་ཞོག
།སེམས་ཅན་གཅིག་ཅུ་འདྲིན་པའི་རྣམ་པ་ཡང་མི་འདུག། །འོ་ན་དེ་ལྟ་བུའི་རྣམ་པ་དེ་
སྤུལ་ཡོད་ཅི་ན། དེ་ནི་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱས་ཉག་གཅིག་ལ་ཡོད་པ་
མ་གཏོགས་གཞན་སྤུལ་འཁུངས་མེད། རང་གིས་ཀྱང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་གོ་འཕང་དེ་ཐོབ་ན་
དོན་གཉིས་མཐར་ཕྱིན་ཏེ་སྐྱབས་ལུང་ཐུགས་ཀྱི་འོད་ཟེར་རེ་རེས་ཀྱང་སེམས་ཅན་གྲངས་
མིང་པའི་དོན་བྱ་བར་རྣམ་པས།

Yo quizá pueda desarrollar esta noble intención, pero el hecho es que soy totalmente incapaz de conducir a un solo ser al estado de un Buda— mucho menos a todos y cada uno de ellos. ¿Quién tiene entonces la capacidad? Este poder lo tiene un Buda iluminado—sólo por él, y absolutamente por nadie más. Si yo puedo llegar a ese mismo estado, habré por definición llevado a ambos, mi beneficio y el de otros, a su perfección. Entonces cada rayo de luz que emane de mí, ya sea una acción de mi cuerpo, de mi palabra, o mi pensamiento, tendrá el poder de cumplir los anhelos de incontables seres sintientes.

དེས་ན་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་དོན་དུ་སངས་རྒྱས་ཀྱི་གོ་འཕང་དེ་ཉིད་དུས་སྤུར་བ་
ཉིད་དུ་ཐོབ་པ་ཞིག་ཅི་ནས་ཀྱང་བྱ་སྟེ་སྤུང་བྱུང་བའི་སེམས་བཅོས་མ་མ་ཡིན་པ་
བསྐྱེད།

Así, para el beneficio de todo ser viviente, haré todo lo que pueda para lograr este único gran objetivo— el estado de un Buda— lo más rápido que pueda. Piense de esta manera, y haga todo lo posible para desarrollar el deseo genuino de alcanzar la iluminación para todo ser viviente.

བྱང་སེམས་སྤུང་སྐབས་སངས་རྒྱས་ཐོབ་ན་དེའི་ཞོར་དུ་རང་དོན་ཡང་འབད་མིང་དུ་
འབྱུང་བར་བསམ་ན་ཐེག་དམན་དུ་མི་ལྷུང་བའི་གནད་ཡོད་པར་རྗེའི་ལམ་རིམ་དུ་
གསུངས་ཡོད་གསུང་།

Mientras usted practica estas meditaciones para desarrollar el deseo por la iluminación, también puede reflexionar en que—cuando usted alcance el estado de un Buda—automáticamente obtendrá también todo lo que necesita para usted. Nuestro Lama mencionó que este punto fue estipulado en la exposición de Los

pasos del camino escrita por el Señor Tsongkapa, como algo muy útil para evitar que una persona caiga al camino menor.¹³⁴

རྒྱུ་འབྲས་མན་ངག་བདུན་གྱི་དང་པོ་གསུམ་ནི་སྣང་ཇི་ཆེན་པོའི་གཞི་སྐྱབ་པ་ཡིན།
ཡིད་འོང་གི་བྱམས་པ་ནི་དེ་གསུམ་གྱི་འབྲས་བུར་འོང་བས་དམིགས་པ་ལོགས་སུ་
སྐྱོང་ཚུལ་མེད་ཀྱང་། དེའི་ཚབ་ཏུ་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་བདེ་བ་དང་ལྷན་འདོད་གྱི་
བྱམས་པ་བསྐྱོམ་དགོས།

Las tres primeras de las siete partes de esta instrucción de causa y efecto proporcionan la base de una gran compasión. La «hermosa» forma de bondad amorosa surge como resultado de estas tres, por lo que no hay una instrucción de meditación específica para ello.¹³⁵

En su lugar, uno debe meditar en la bondad amorosa en la que usted desea que todo ser obtenga toda la felicidad.

བྱམས་པ་དེ་དང་། སྣང་ཇི། ལྷག་བསམ་གསུམ་ནི་གཞན་དོན་དོན་གཉེར་གྱི་སྣོ་ཡིན།
སེམས་བསྐྱེད་དངོས་ནི་དེ་དག་གི་འབྲས་བུ་ཡིན། ལམ་རིམ་ཡང་སྐྱེས་བུ་རྒྱུང་འབྲིང་
གི་ལམ་ནི་སེམས་སྐྱེ་བའི་སྣོན་འགོ་དང་། བྱང་ཚུབ་གྱི་སེམས་སྣོམ་ཚུལ་ནི་དངོས་
གཞི། མཇུག་སྐྱོད་པའི་སྐྱོར་རྣམས་དེའི་བསྐྱབ་བུ་ཡིན།

Esta bondad amorosa, así como la compasión y el extraordinario tipo de responsabilidad personal, son todos aspectos de una actitud de esforzarse por el bienestar de los demás. El verdadero deseo por la iluminación es su resultado. Los trabajos sobre Los pasos del camino en sí, tienen una estructura similar. Los caminos para la gente de alcance menor y medio representan un preliminar para desarrollar el deseo por la iluminación. La enseñanza sobre cómo meditar en este gran deseo es el escenario principal. En conclusión, luego vienen las secciones sobre los actos del bodhisattva—consejos sobre cómo manifestar el deseo.

བྱང་ཚུབ་གྱི་སེམས་སྐྱོང་བའི་སྐབས་སུ་སེམས་བསྐྱེད་ཉེར་གཉེས་དང་། སྣོན་འཇུག་
སོགས་གྱི་ངོ་བོ་བྱུང་པར་རྣམས་ཤེས་པར་བྱས་ཏེ་སྣོ་སྐྱུང་དགོས།

Cuando usted está practicando para desarrollar este deseo por la iluminación, usted debe entrenar su mente en su naturaleza básica y todos sus distintos

atributos: estos incluyen las veintidós formas del deseo, la distinción entre rezar y realmente comprometerse, y demás.¹³⁶

བྱང་ཆུབ་ཀྱི་སེམས་རིན་པོ་ཆེ་འདི་ནི་རྒྱལ་བའི་གསུང་རབ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སྣོད་པོ་དང་།
རྒྱལ་སྐྱེས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སྐྱབས་དམ་གྱི་མཐིལ་གཅིག་པུ་ཡིན་
ཏེ། སྣོད་འཇུག་ལས།

Esta joya preciosa, el deseo de lograr la iluminación para el beneficio de todos los seres, es la esencia interna de todas las altas enseñanzas de los Budas Victoriosos. Es la contemplación central de cada uno de sus hijos—los bodhisattvas. Como la *Vida del Bodhisattva* lo relata.

།དམ་ཚེས་འོ་མ་བསྐྱབས་པ་ལས།

།མར་གྱི་ཉིང་ཁུ་ཡུང་བ་ཡིན།

Es la esencia más pura de la mantequilla
Extraída al batir la leche de la palabra sagrada.

།ཞེས་དང་།

།བསྐྱེལ་པ་དུ་མར་རབ་དགོངས་མཛད་པ་ཡི།

།སྐྱབ་དབང་རྣམས་ཀྱིས་འདི་ཉིད་ཕན་པར་གཟིགས།

También vemos,

Por muchos eones los Señores Capaces lo consideraron,
Y encontraron que es de beneficio.¹³⁷

ཞེས་དང་། འཇམ་མགོན་ཙཱ་ཁ་པ་ཆེན་པོས་ཀྱང་། སེམས་བསྐྱེད་ཐེག་མཚན་གྱི་གཞུང་ལོང་སྟེ། ཞེས་པ་ནས། དེ་ལྟར་ཤེས་ནས་རྒྱལ་སྤྲུལ་དཔའ་བོ་རྣམས། །རིན་ཆེན་སེམས་མཚན་གྱི་སྤྲུལ་དམ་མཐོལ་དུ་མངོད། །ཅེས་གསུངས། རྗེ་ཐམས་ཅད་མཐུན་པས་བྱང་རྒྱལ་གྱི་སེམས་རིན་པོ་ཆེ་འདི་ལོ་ན་མ་གཏོགས་གཞན་གང་ལའང་སྤྲུལ་དམ་གྱི་མཐོལ་དུ་མ་གསུངས་པས། རང་ཅག་ཀྱང་ཐེག་པ་ཆེན་པོ་བ་ཞིག་བྱེད་འདོད་ན་བྱང་རྒྱལ་གྱི་སེམས་ལ་ཉམས་ལེན་གྱི་མཐོལ་དུ་བྱ་དགོས།

Nuestro gentil protector, el gran Tsongkapa, también escribió las líneas que comienzan con «La viga principal del camino más alto, el deseo...» y concluye con «...los príncipes bodhisattvas, sabiendo esto, / mantienen la suprema joya del deseo como su práctica central.¹³⁸ Era solamente este preciado deseo por la iluminación, y nada más, lo que el Señor omnisciente siempre describió como la «práctica central». Por lo tanto, los que deseamos convertirnos en seguidores del gran camino debemos hacer del deseo por la iluminación nuestra práctica central.

དེང་སང་སྤྲུལ་དམ་གྱི་མཐོལ་གང་ལ་བྱེད་ཅེས་དྲིས་ན་ཡི་དམ་ཞིག་ལ་བྱེད་ཟེར་བ་ལས། བྱང་རྒྱལ་གྱི་སེམས་ལ་བྱེད་ཟེར་མཁན་པར་ཞོག །བྱང་སེམས་འདི་ལ་སྤྲུལ་དམ་གྱི་མཐོལ་དུ་བྱེད་དགོས་པར་ཤེས་མཁན་ཡང་དགོན་པར་འདུག །

Hoy en día, cuando usted se acerca a alguien y le pregunta cuál es práctica más importante, le dirá que medita en una de esas poderosas deidades tutelares. No se encuentra con nadie que le diga que su práctica principal es la de meditar en el deseo de alcanzar la iluminación para el beneficio de todos los seres vivientes. De hecho es muy difícil encontrar a alguien que comprenda que debe hacer de este deseo, su práctica más importante.

ཁ་ཤས་གྱིས་སྤྱགས་དམ་གྱི་མཐོལ་དེ་བསངས་དང་། གསེར་སྐྱེམ་དང་། ཁ་མཚུ་
ནག་པོ་ཞི་བར་བྱེད་པའི་གཟུངས། ཉེས་པ་ཀུན་སེལ། ལྷག་གཟུངས། ཏྲ་གཟུངས།
མོར་གཟུངས། བར་ཆད་ལམ་སེལ། རྒྱ་ནག་སྐྱག་བསྐྱོད། །མི་ཁ་དབྱ་བསྐྱར་སོགས་
ལ་བྱེད། དེ་ལ་བལྟོས་ན་ཡི་དམ་གྱི་ལྷ་ཚད་ལྡན་རེ་ལ་སྤྱགས་དམ་གྱི་མཐོལ་དུ་བྱེད་
ཟེར་བ་དེ་ཡང་དགའ་རབ་ཡིན།

Vemos a la gente que hace de todo tipo de cosas, su práctica central: El Ritual de eliminación para deshacerse de los malos espíritus, la ofrenda del Té Dorado, el Hechizo para terminar con el Litigio maligno, el ritual al que llaman Detener todos los daños, el Hechizo del cordero, el Hechizo de caballo, el Hechizo de dinero, el ritual para No más problemas, el ritual para Detener la mala suerte al final del ciclo de doce años, el ritual para evitar que el elogio de los demás se convierta en una maldición, etc. Todas estas son tan malas, que hacen que le parezca bien cuando alguien le dice que está haciendo de su práctica central, cualquier cosa asociada con alguna deidad tutelar auténtica.¹³⁹

ཡང་ལུང་པ་ཁ་ཅིག་ཏུ། མནའ་བཤགས་རིན་ཆེན་སྲིང་བ་དང་། སྤྱིག་བཤགས་
གསེར་གྱི་སྐྱ་གྱི་ཁྲི་མདོ། སྐྱུང་མདོ། བྲ་མདོ། དེད་མདོ། སྐྱུལ་མདོ་ཟེར་བ་སོགས་
གང་དྲན་དྲན་བྱས་པ་ལྟ་བུ་དེ་འདྲ་དར་སྲོལ་འདུག་ཀྱང་། དེ་ཚོ་ལ་ཁྱུངས་ནམ་དག་
ཡོད་པ་གཏན་ནས་མ་མཐོང་ཞིང་།

También vemos una serie de obras que están adquiriendo popularidad en diferentes localidades, que parecen ser cualquier cosa que se le haya ocurrido a alguien: la Cadena de joyas para aquellos atados por la sangre, la Hoja de oro para confesar los pecados, el llamado «Sutra del perro», el «Sutra del lobo», el «Sutra del zorro», el«Sutra del Oso», el «Sutra de la Serpiente», y tantos otros. Sin embargo, vimos que ninguno de estos tiene absolutamente un origen legítimo.

གལ་ཏེ་སྒྲིག་བཤམས་སུ་བཏོན་རྒྱ་ཞིག་ངེས་པར་དགོས་ནའང་དཔེ་ཆ་བརྟུན་མ།
ངལ་བ་དོན་མེད་དེ་འདྲས་ལག་མི་ཐོགས་པར་ཕྱང་པོ་གསུམ་པའི་མདོ་དང་། སྒྲིག་
སྒྲིའི་མདོ། ཐར་པ་ཆེན་པོའི་མདོ། མདོ་སྒྲི་བསྐྱལ་བཟང་ལ་སོགས་པ་རྒྱལ་བས་མདོ་
རྒྱུད་རྣམས་སུ་མང་དུ་གསུངས་པའི་ཚད་ལྡན་བྲུངས་དག་དེ་འདྲ་ལ་གྲོག་འདོན་བྱེད་
དགོས་གསུངས།

Si realmente usted necesita un texto para confesar sus malas acciones, debería de dejar de perder el tiempo con escrituras falsas y esfuerzos absurdos como estos. Los Victoriosos, en todas sus enseñanzas abiertas y secretas, nos han dado, más que suficientes, obras apropiadas: *el Sutra de los Tres agregados*, *el Sutra de la medicina sublime*, *el Sutra de la gran libertad*, *el Sutra del Eon de la Fortuna*, y otros similares.¹⁴⁰ Son textos como estos, nos dijo nuestro Lama, textos acreditados y de origen legítimo, los que debemos utilizar para nuestro estudio y recitaciones.

ཡང་འགའ་ཤས་ཀྱི་སེམས་ལ། བྱང་རྒྱལ་གྱི་སེམས་ལོས་ཡོད། ཚེ་གའི་འགོར་
སངས་རྒྱས་ཚེས་ཚོགས་མ་བཏོན་ནས་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་དོན་དུ་སངས་རྒྱས་
ཐོབ་པར་ཤོག་ཅིག་སྒྲིམ་པ་དེ་ཡིན་བསམ་ཡང་དེ་ནི་བྱང་རྒྱལ་གྱི་སེམས་ལ་ཡིད་སློན་
བྱས་པ་ཅམ་དང་། སློན་ལམ་བཏབ་པ་ཅམ་ལས་དངོས་མ་ཡིན་ཏེ། དེ་ཡིན་ན་དགོ་
སྒྲིར་བྱེད་བྲུལ་བྱས་པ་གཞན་དང་གཞན་ལས་ཀྱང་བྱང་རྒྱལ་གྱི་སེམས་ལས་སྒྲོ་ཤོས་སུ་
སྒྲུང་བའི་ཕྱིར་རོ། །དེ་ལྟར་ན་བྱང་རྒྱལ་གྱི་སེམས་ནི་གོང་དུ་བཤད་པ་ལྟར་སློ་རིམ་
གྱིས་སྐྱེས་ཏེ་སྒྲི་དགོས་པ་ཡིན་གསུངས།

Ahora también hay algunas personas que piensan: «Pero yo sí tengo el deseo por la Iluminación. Después de todo, al inicio de todas mi devociones, recito la oración al «Buda-Dharma-Sangha»¹⁴¹ y pienso en alcanzar el estado de un Buda para poder ayudar a todos los seres vivientes». Sin embargo esto sólo expresa la esperanza de obtener el deseo a la iluminación—es sólo una oración para el deseo. No es el deseo en sí. Si lo fuera, entonces desarrollar el deseo de alcanzar tendría que ser la más fácil de toda la cantidad de prácticas de virtud que supuestamente estamos

intentando llevar a cabo. Y así concluyó nuestro Lama, más bien debemos obtener este verdadero deseo poniendo nuestras mentes en los adiestramientos descritos anteriormente—uno por uno a través de cada uno de los pasos, en orden.

XIII. Cómo saber cuando ha encontrado el deseo por la Iluminación

གསུམ་པ་སེམས་དེ་སྐྱེས་པའི་ཚད་ནི། སྒྲོམ་རིམ་དང་པོ་ལས་གསུངས་པ་ལམ་རིམ་
ཆེ་ཆུང་སོགས་ལས་ཞིབ་ཏུ་གསལ་ཞིང་། མདོར་བསྡུ་ན། ལིན་ཏུ་གཅེས་པའི་བྱ་མི་
དོང་དུ་ལྷུང་བའི་མ་དེས། བྱ་ཡིས་སྤྲུག་བསྐྲུལ་སྤོང་བ་ལ་སྐྱད་ཅིག་ཀྱང་མི་བཟོད་པར་
བྱ་མི་དོང་ནས་འདོན་པ་ལ་ལིན་ཏུ་རིངས་པ་ལྟར།

Con esto llegamos a la tercera y última sección de nuestra explicación sobre el deseo por la iluminación: cómo saber cuando por fin usted la ha desarrollado. Este punto se cubre con gran detalle en varias obras, incluyendo ambas presentaciones las más extensa y las más breve sobre los Pasos del camino a la iluminación, que emplean en este punto, material del primero de los *Niveles de Etapas de la meditación*.¹⁴² Resumiendo, supongamos que una madre ve a su amado hijo resbalar y caer en una fosa de carbones al rojo vivo. El fuego está quemando su cuerpo. Ella no puede soportar verlo ni por un segundo y se lanza para rescatarlo.

མ་རྒྱན་སེམས་ཅན་རྣམས་འཁོར་བ་དང་ངན་སོང་གི་སྤྲུག་བསྐྲུལ་བཟོད་སྤྲུགས་མིང་
པས་མནར་བ་ལ་སྐྱད་ཅིག་ཀྱང་མི་བཟོད་པར། སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་དོན་དུ་
རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་གོ་འཕང་ལྟར་བ་ཉིད་དུ་ཐོབ་འདོད་ཀྱི་སྒོ་བཙོས་མ་མ་ཡིན་
པ་ཞིག་སྐྱེས་ན་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་སེམས་སྐྱེས་པའི་ཚད་ཡིན་གསུངས།

Todas las criaturas vivas del universo, todas nuestras queridas madres, se están quemando del mismo modo en el dolor insoportable de los tres reinos inferiores, y en el círculo de la vida en general. Cuando no podamos soportar ver que continúe ni por un segundo más, cuando finalmente sintamos inmediatamente el verdadero deseo de alcanzar la iluminación total para el beneficio de todos los seres vivientes—sólo entonces, concluyó nuestro Lama—podrá usted decir que ha logrado el deseo por la iluminación.

Notas de la lectura ocho

130. *Incluso sólo deseando...* Cita del folio 3a de este libro para bodhisattvas (registro 71).

131. *Fue el mérito del deseo...* Cita de f. 352b de esta enseñanza del propio Buda (registro No. 11).

132. *Mirada-amorosa*: La forma divina del Buda que representa toda su compasión. La práctica mencionada puede ser aprendida de un lama calificado.

133. *Comentario sobre la Percepción Válida*: Afamado tratado que forma la base para el estudio de la lógica formal en los monasterios budistas. Fue escrito por el Maestro Dharmakirti (c. 630 d.C.) una explicación del *Compendio sobre la percepción válida* escrito por el Maestro Dignaga (c. 450 d.C.), gran antecesor de la tradición de la lógica budista. El razonamiento mencionado se encuentra en el segundo capítulo, la «Prueba de infalibilidad», a partir de la línea 142 (ff. 108b-109a, registro No. 22).

134. *evitar que una persona caiga*: Algunas discusiones sobre estos beneficios aparecen en la obra del Señor Tsongkapa en ff. 182-6 y 189 (registro No. 61).

135. «hermosa» *forma de bondad amorosa*: Significa ver a cualquier otra criatura viviente tan hermosa o amada como hijo único; esta bondad amorosa se distingue de la que se menciona a continuación.

136. *veintidós formas del deseo*: Estas metáforas se encuentran en el f. 2b de la *Joya de las Realizaciones* (ver nota 69). Aquí el deseo por la iluminación se compara a la tierra, al oro, la luna del primer día, el fuego, una mina, un depósito de piedras preciosas, el océano, un diamante, el rey de las montañas, la medicina, un guía espiritual, un joya que otorga deseos, el sol, una canción, un rey, un tesoro, una autopista, un caballo para montar, una fuente de agua, un dulce sonido, un río y una nube. Cada metáfora representa el deseo en un nivel diferente de realización; el venerable Lama de Chone, Drakpa Shedrup (1675-1748) proporciona una explicación concisa de ellos en su comentario (págs. 45 a 6, registro No. 13).

La distinción entre «rezar» por y «comprometerse» con el deseo por la iluminación se describe como la diferencia entre querer ir a algún lado y realmente dar un paso adelante con la determinación de alcanzar la meta. En este último, uno ha tomado los votos formales por el deseo y está actuando con la intención consciente de alcanzar la iluminación para todos los seres vivientes. Ver pp. 109-110 del registro No. 31, el comentario de la *Joya* escrito por Kedrup Tenpa Dargye (1493-1568), un renombrado erudito de la universidad de Sera Mey propia de Pabongka Rinpoche.

137. *Muchos eones los Señores Capaces...* Esta cita se encuentra en f. 2a; la referencia anterior está en el f. 7b (registro No. 71).

138. *La viga central del camino más alto...* Nuevamente de la muy breve versión de sus Pasos en el camino (p. 310, registro No. 63). El contexto completo dice:

La viga central del camino más alto, el deseo;
La base, soporte para aquellos de obras poderosas;
Elixir de alquimista para convertir ambas colecciones;
Mina de oro de mérito, llena de una gran masa de bondad.
Sabido esto, los príncipes Bodhisattvas,
Hacen de la suprema joya del deseo su práctica central.

Las «dos colecciones» son las acumulaciones de conocimiento y virtud que producen los cuerpos de un Buda (ver nota 32).

139. *el Ritual de Eliminación, etc.*: No hemos localizado los falsos textos enumerados.

140. *Sutra de los Tres Agregados, etc.*: Estas cuatro enseñanzas del propio Buda se enumeran en los registros No. 39, 21, 33 y 10, respectivamente.

141. *Oración Buda-Dharma-Sangha*: Una oración tradicional de refugio y desarrollo del deseo a la iluminación. Dice:

Tomo refugio, hasta que alcance la iluminación,
En el Buda, el Dharma, y la más alta Sangha.
Por el mérito del dar y otras buenas acciones que realizo
Pueda convertirme en un Buda para ayudar a todos los seres vivientes.

El Buda, el Dharma y la Sangha se explican en la nota 110.

142. *Etapas de la Meditación*: El punto es discutido por el Señor Tsongkapa en ff. 89-92 en su versión corta de los *Pasos del Camino* (registro No. 60), y ff. 191-202 en su versión larga (registro No. 61). Aquí cita varias veces las *Etapas de la Meditación*, un tratado en tres partes por el maestro budista del siglo VIII Kamalashila (registro 1). Kamalashila es mejor conocido por su exitosa defensa de la enseñanza indobudista de la meditación analítica ante el rey tibetano Trisong Detsen. Sus oponentes eran monjes chinos que afirmaban erróneamente que meditar en nada en absoluto sería de algún beneficio.

The Asian Classics Institute
Curso I: Las principales enseñanzas del budismo

Lectura Nueve

EL TERCER SENDERO: LA VISIÓN CORRECTA

XIV. Por qué necesita usted la visión correcta

གསུམ་པ་ཡང་དག་པའི་ལྟ་བ་བཤད་པ་ལ་ལྲ་ལས། དང་པོ་ལྟ་བ་བསྐྱོམ་དགོས་པའི་
རྒྱ་མཚན་ནི།

Hemos llegado ahora a la tercera de las cuatro partes del cuerpo del texto: la explicación de la visión correcta. Esta tiene cinco secciones; la primera, donde explica por qué es necesario meditar en la visión correcta se expresa en el siguiente versículo del texto raíz:

ལགས་ལུགས་རྟོགས་པའི་ཤེས་རབ་མི་ལྷན་ན།
ངེས་འབྱུང་བྱང་རྒྱབ་སེམས་ལ་གོམས་བྱས་ཀྱང་།
སྲིད་པའི་རྩ་བ་གཅོད་པར་མི་རུས་པས།
དེ་ཕྱིར་རྟེན་འབྲེལ་རྟོགས་པའི་ཐབས་ལ་འབད།
ཅེས་པ་འདིས་བསྟན།

(9)

Quizás pueda usted dominar la renuncia y el deseo
Pero a menos que usted tenga la sabiduría de percibir la realidad,
No podrá cortar la raíz de la vida cíclica.
Por lo tanto haga esfuerzos en los caminos para percibir la interdependencia.

དེ་ཡང་ཟབ་མོ་དེ་ལོ་ན་ཉིད་གྱི་ལྷ་བའམ་གནས་ལུགས་དོན་དམ་བདེན་པ་རྟོགས་པའི་
ལེས་རབ་དང་མི་ལྷན་ན། དེས་འབྱུང་བྱུང་སེམས་སོགས་ཐབས་གྱི་ཆ་ལ་ཇི་ཅམ་
འབད་ཀྱང་བདག་འཇིན་གྱི་དངོས་གཉིན་དུ་མི་འགོ་བས་སྲིད་པའི་རྩ་བ་བདག་འཇིན་
གཙོད་པར་མི་རུས།

Lo que el versículo dice es: «A menos que usted tenga esta muy profunda visión correcta de la vacuidad—a menos que posea la sabiduría que percibe la realidad, o la verdad suprema—usted podrá esforzarse por perfeccionar la renuncia y el deseo de la Iluminación (con todas las demás prácticas de «método») tanto como desee; pero no podrá cortar la raíz de la vida cíclica, sujetándose al aferramiento de un «yo», ya que dichas prácticas en solitario no actúan como un antídoto directo contra su aferramiento».

དེར་མ་ཟད་ཟབ་མོའི་ལྷ་བའམ་དེས་འབྱུང་དང་བྱུང་སེམས་གཉིས་ཀྱང་པས་ནི་ཐེག་
ཆེན་ཆོགས་ལམ་མན་ཆད་ལས། དེ་ཡན་ཆད་རྣམས་འཐོབ་པར་མི་རུས་པ་དང་།
ཐེག་དམན་ཡིན་ན་ཐེག་དམན་གྱི་སྦྱོར་ལམ་ཡང་མི་འཐོབ།

Y eso no es todo. Una persona que carece de esta profunda visión quizás pueda ser capaz de alcanzar varios niveles hasta llegar al primero de los cinco caminos del gran camino, el de «acumulación», valiéndose sólo de la fuerza de la renuncia y del deseo por la Iluminación. Pero no podrá llegar más lejos. Y si es un seguidor del camino menor no podrá ni siquiera llegar el segundo de los caminos, el camino de la «preparación».¹⁴³

དེ་གཉིས་གྱིས་ཟིན་པའི་སྣང་དུ་ཟབ་མོའི་ལྷ་བའམ་ཞིག་རྟོགས་ན་ཐེག་ཆེན་སྦྱོར་ལམ་ཡན་
གྱིས་ལམ་རྣམས་ཀྱང་འཐོབ་རུས་པ་དང་། ཐར་པ་དང་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པའི་རྒྱར་
འགོ་བལ་བྱུང་ཞུགས་པ་ཡིན།

Supongamos que su mente está completamente llena de pensamientos de renuncia y del deseo de lograr la iluminación para todo ser viviente, y adicionalmente abre sus ojos a esta profunda visión. Entonces ahora sí podrá lograr alcanzar todos los diversos niveles y caminos del gran camino, desde su segundo camino (también llamado de «preparación») en adelante. A partir de este momento también todo lo que hace adquiere un poder muy especial, que le facilita los estados de libertad y de conocimiento absoluto.

རང་ཅག་གིས་འགོ་བ་སྐྱོལ་བར་ཁས་སྒྲུངས་པ་ལ་སྐྱོལ་བའི་ཐབས་ཤིག་མིང་ན་བསམ་
པ་བཟང་བ་ཅམ་ཞིག་ལས་མི་ཡོང་བས་ཐོག་མར་འཁོར་བའི་རྩ་བ་གཙོད་བྱེད་ཟུབ་
མའི་ལྟ་བུ་ཐུ་ཐག་ཚོད་པ་ཞིག་ཨོ་རློང་བལྟ་དགོས། ལས་འབྲས་ངེས་པའི་འཇིག་རྟེན་
པའི་ཡང་དག་པའི་ལྟ་བུ་ཅམ་གྱིས་མི་ཕན། དེ་ཡང་མཐར་གཏུགས་ན་བདག་མིང་
པར་རྟོགས་པའི་ལྟ་བུ་འདི་ལ་ཐུག།

Todos los aquí presentes hemos decidido que nos encargaremos de liberar a todos los seres vivientes. Pero a menos que encontremos alguna forma real de hacerlo, no será más que una noble intención. Así que desde el inicio tenemos que lograr obtener una perspectiva que diga, «Voy a buscar y encontrar el sentido supremo de la visión profunda que corta la raíz de la vida cíclica». Ahora, hay una clase de visión correcta denominada de tipo «mundano», con la cual se pueden percibir las leyes de los actos y sus consecuencias. Sin embargo, esta visión por sí sola no es suficiente. Por cierto, también está vinculada definitivamente a la visión que comprende que no existe un yo.

བདག་མིང་རྟོགས་པའི་ལྟ་བུ་འདི་མིང་པར་སྤྱི་རོལ་པ་ཁ་ཅིག་ཏིང་ངེ་འཇིན་བསྐྱོལ་ས་ཏེ་
བསམ་གཟུགས་བརྒྱད་ཀ་ཐོབ་ན་འང་ཉོན་མོངས་སྤོང་བ་ལྟ་ཅི། ཉོན་མོངས་པ་ཁ་སྤྱི་བ་
ཅམ་ཡང་མ་བྱུང་སྟེ། མདོ་ཏིང་ངེ་འཇིན་གྱི་རྒྱལ་པོ་ལས།

Algunos sabios no-budistas pueden ponerse en un estado de meditación unipuntual profundo—y lograr los ocho niveles de concentración y la ausencia de la forma.⁴⁴ No obstante carecen de la visión con la que uno se da cuenta de que no existe un yo y por lo tanto fracasan incluso en reducir sus emociones dañinas—y mucho menos eliminarlas. Como dice el Sutra llamado *Rey de la Concentración*,

འཇིག་རྟེན་དག་ནི་ཏིང་འཇིན་སྐྱོལ་བྱེད་ཀྱང་།
དེས་ནི་བདག་ཏུ་འདུ་ཤེས་འཇིག་མི་བྱེད།
དེས་ནི་ཉོན་མོངས་སྤྱིར་ཞིང་རབ་འབྲུག་སྟེ།
ལྟ་བུ་སྤོང་གྱིས་ནི་ཏིང་འཇིན་འདིར་བསྐྱོལ་ས་བཞིན།
ཞིས་གསུངས་པ་རེད།

Los mundanos meditan en la concentración,
Pero esto no destruye su concepto de un yo,
Esto alimenta sus pensamientos malsanos, los agita
Y terminan como la meditación de Udraka.¹⁴⁵

དེའི་སྤྱིར་འཁོར་བའི་རྩ་བ་བདག་འཇིན་གཙོད་པ་ལ་ངེས་པར་བདག་མེད་པའི་ལྷ་བ་
དགོས་ཏེ། དེ་ཉིད་ལས།

Nuestra tendencia de aferrarnos a algún «yo» es la raíz misma de nuestra vida cíclica. Para cortar esta raíz, debemos lograr poder tener la visión que percibe que ese tipo de «yo» no existe. Tal como la misma obra lo dice,

ཁག་ལ་ཏེ་ཚེས་ལ་བདག་མེད་མོ་སོར་རྟོག་
མོ་སོར་དེ་བརྟགས་གལ་ཏེ་སྒྲོམ་པ་ནི།
དེ་ནི་སྤྱི་ངན་འདས་ཐོབ་འབྲས་བུའི་རྒྱ།
རྒྱ་གཞན་གང་ཡིན་དེས་ནི་ཞིར་མི་འགྱུར།

Supongamos que usted analiza, percibe la ausencia de «ser» de las cosas,
Y supongamos que medita sobre lo que ha visto;
Esto lo conducirá al resultado de obtener el nirvana——
No hay nada más que pueda llevarlo a esa paz.

ཅེས་གསུངས་པ་ལྟར་ཐར་པ་ཐོབ་པ་ལ་བདག་ཏུ་འཛིན་པ་རྩ་བ་ནས་སྤང་དགོས། དེ་
སྤོང་བ་ལ་བདག་འཛིན་དང་འཛིན་སྤངས་དངོས་འགལ་དུ་གྱུར་པའི་ལམ་བདག་མིང་
བསྐྱོམ་དགོས། བདག་མིང་བསྐྱོམ་པ་འདི་མིང་ན་སྦྱིན་པ་གཏོང་བ་དང་ཚུལ་ཁྲིམས་
བསྟུང་བ་སོགས་ཇི་འདྲ་ཞིག་ལ་འབད་ཀྱང་ཐར་པ་འཐོབ་པར་མི་རུས་ཏེ། བཞི་བརྒྱ་པ་
ལས། ཞི་སྐྱོ་གཉིས་པ་ཡོད་མ་ཡིན། །ཞེས་གསུངས། དེས་ན་འཁོར་བ་ལས་ཐར་པ་
ལ་བདག་མིང་རྟོགས་པའི་ཤེས་རབ་འདི་མིང་ཐབས་མིང་པ་ཡིན།

Para conseguir la libertad usted debe eliminar de raíz, este aferramiento a un «yo». Para poder eliminarlo, debe meditar sobre como nada tiene un «yo»: debe encontrar un camino o un punto de vista mental que sostenga las cosas de manera completamente opuesta a la forma cómo usted ahora se aferra a un «yo». Podrá esforzarse en hacer prácticas como la caridad y la moralidad, pero sin meditar en la ausencia del «yo», nunca podrá lograr la libertad. Tal como afirman los 400 versos: «No hay una segunda puerta hacia la paz».¹⁴⁶ Esta sabiduría que percibe que no existe el yo es entonces un «sin la cual, nada» para liberarse usted mismo del círculo de la vida.

དེ་གཅིག་ཡུས་ཀྱང་མི་ཚོག་བར་ཐབས་སྦྱིང་རྗེ་ཡང་མིང་ཐབས་མིང་པས་ཐབས་ཤེས་
ཡ་མ་བྲལ་བ་ཞིག་ངེས་པར་དགོས། རྗེ་མ་མིང་པར་གྲགས་པས་བསྟན་པའི་མདོ་
ལས།

Sin embargo la sabiduría por sí sola, tampoco es suficiente. La compasión es también un «sin la cual, nada». Y por esto decimos que debe poseer ambos «el método» y «la sabiduría», nunca el uno sin la otra. Tal y como leemos en el *Sutra de Vimalakirti*:

ཐབས་ཀྱིས་མ་ཟེན་པའི་ཤེས་རབ་ནི་འཆིང་བའོ།
ཐབས་ཀྱིས་ཟེན་པའི་ཤེས་རབ་ནི་ཐར་པའོ།
ཤེས་རབ་ཀྱིས་མ་ཟེན་པའི་ཐབས་ནི་འཆིང་བའོ།
ཤེས་རབ་ཀྱིས་ཟེན་པའི་ཐབས་ནི་ཐར་པའོ།།

La sabiduría que no está impregnada del método es esclavitud.
La sabiduría impregnada del método es libertad.
El método que no esté impregnado de sabiduría es esclavitud.
El método impregnado de sabiduría es libertad.¹⁴⁷

ཞེས་གསུངས་པ་ལྟར། འབྲས་བུ་ཚོས་གཟུགས་ཀྱི་སྐྱེ་གཉིས་ཐོབ་པ་ལའང་ཐབས་
ཤེས་ཡ་མ་བྲལ་བའི་སྒོ་ནས་ཚོགས་གཉིས་བྱང་འབྲེལ་དུ་བསགས་པ་ངེས་པར་དགོས་
ཏེ། དཔལ་མགོན་འཕགས་པ་ལྷ་སྐྱེ་བ་ཀྱིས།

El resultado que queremos alcanzar son los dos cuerpos de un ser iluminado: El «cuerpo del Dharma» y el «cuerpo de la Forma». Para conseguirlos es preciso fusionar perfectamente las dos grandes masas de bondad. Para ello debemos apoyarnos en el método y la sabiduría, uno siempre junto a la otra. Como nuestro glorioso salvador, el ser realizado Nagarjuna escribió:

འདག་བ་འདི་ཡིས་སྐྱེ་བོ་ཀུན།
འབོད་ནམས་ཡི་ཤེས་ཚོགས་ཚོགས་ཤིང་།
འབོད་ནམས་ཡི་ཤེས་ལས་བྱུང་བའི།
འཇམ་པ་གཉིས་ནི་ཐོབ་པར་ཤོག་ཅེས་དང་།

Que por esta virtud, puedan todos los seres
Reunir la cantidad de mérito y sabiduría.
Que logren los dos supremos
Producidos por el mérito y la sabiduría.¹⁴⁸

དཔལ་ལྷན་རྒྱ་བས་ཀྱང་།

ཀྱུན་རྫོབ་དེ་ཉིད་གཤོག་ཡངས་དཀར་པོ་རྒྱས་གུར་བ།

འང་པའི་རྒྱལ་པོ་དེ་ནི་སྐྱེ་བའི་ངང་པ་ཡིས།

མདུན་དུ་བདར་ནས་དགོ་བའི་རླུང་གི་ཤུགས་སྒྲོབས་གིས།

རྒྱལ་བའི་ཡོན་ཏན་རྒྱ་མཚོའི་ཕ་རོལ་མཚོག་ཏུ་འགྲོ།

El ilustre Chandrakirti también dijo:

En las vastas y amplias, desplegadas alas de ambos,
lo convencional y lo real,

El rey ganso vuela en el
Punto central de la formación

De los demás gansos, todos los seres, incitados
por el viento de la virtud,

Alcanzando la costa más lejana del océano
de las cualidades de los Victoriosos. ¹⁴⁹

ཞེས་ཀྱུན་རྫོབ་ནི་ཐབས་བྱང་རྒྱུ་གི་སེམས་དང་། དེ་ཉིད་ཅེས་པ་ཤེས་རབ་ཡང་དག་

པའི་ལྷ་བ་སྟེ། དཔེར་ན་བྱ་གཤོག་པ་གཉིས་ལྷན་ནམ་མཁའ་ལ་ཐོགས་མེད་དུ་འགྲོ་བ་

ལྟར། རྒྱལ་བའི་ཡོན་ཏན་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པའི་ཕ་རོལ་ཏུ་བགྲོད་པ་ལ་བྱང་རྒྱུ་གི་

སེམས་དང་ཡང་དག་པའི་ལྷ་བའི་ཐབས་ཤེས་གཉིས་ཡ་མ་བྲལ་བ་དགོས་པ་ལས།

ཐབས་ཤེས་ཡ་བྲལ་བྱ་གཤོག་ཆག་ལྟ་བུས་བགྲོད་པར་མི་རྣམས་གསུངས།

Aquí la palabra «convencional» se refiere al «método»; es decir, el deseo de lograr la iluminación para todo ser sintiente. «Realidad» se refiere a la «sabiduría»—lo que significa visión correcta. Un gran pájaro con ambas alas puede elevarse sin impedimentos en el cielo; de la misma manera, la persona que quiera viajar a la costa más lejana donde poseerá todas y cada una de las buenas cualidades de los Budas Victoriosos, debe de contar con el método y la sabiduría—el deseo por la iluminación y la visión correcta— y debe tenerlos juntos. Una persona que tiene una sin la otra, es como un pájaro con un ala rota. No puede emprender el viaje.

འོན་ལྟ་བུ་དེ་ཇི་འདྲ་བྱས་ནས་བསྐྱོམ་སྟམ་ན། དེ་ཡང་གང་བྱུང་གིས་མི་ཚོག་པར་
བཅོམ་ལྷན་འདས་ཀྱི་བཀའ་ཚད་མ་ངེས་དོན་སྟོན་པའི་མདོ་སྡེ་ཞིག་གི་ཇེས་སུ་འབྲང་
དགོས། སྤྱིར་བཏང་ངེས་ཀྱི་དོན་ལ་ངེས་དོན་ནི་མཐར་ཐུག་གི་དོན་དེ་ག་རང་དུ་གནས་
པ་དང་། བྱང་དོན་ནི་དོན་དེ་མཐར་ཐུག་གི་དོན་ལ་མི་གནས་པ་ལ་བྱེད། བྱང་ངེས་ཀྱི་
མདོ་ཡང་དོན་དམ་བདེན་པ་བསྟན་བྱའི་གཙོ་བོར་བྱས་ནས་བསྟན་པ་ངེས་དོན་གྱི་མདོ་
དང་། དེ་ལས་གཞན་པའི་མདོ་རྣམས་བྱང་དོན་གྱི་མདོ་ཡིན།

Usted se puede preguntar «¿Cómo puedo conseguir esta visión?», No le servirá cualquier cosa: más bien debe seguir una de las escrituras enseñadas por los Conquistadores iluminados: una enseñanza verdadera, una que trata lo «literal». Hablando en general, hacemos la distinción entre «literal» y «metafórico» de la siguiente manera: algo es «literal» cuando su naturaleza se encuentra en lo supremo, y es «metafórico» cuando su naturaleza no reside en lo supremo. Por lo tanto las escrituras «literales» son las que se refieren principalmente a la verdad suprema, mientras que a otros tipos de escrituras les llamamos «metafóricas».

བྱང་ངེས་ཀྱི་མདོའི་དགོངས་པ་འང་པརྟེ་ཏ་སུ་རུང་རུང་གིས་འགྲེལ་བར་མི་རུས་པས།
ངེས་དོན་གྱི་དགོངས་པ་འགྲེལ་བར་རྒྱལ་བ་རང་ཉིད་ཀྱིས་ལུང་བསྟན་པ་ལྟར་མགོན་
པོ་སྐུ་སྐྱབ་ཀྱིས་སློབ་གྲོས་མི་ཟད་པའི་མདོ་ལ་བརྟེན་ཏེ་རྩ་བ་ཤེས་རབ་སོགས་དབུ་མ་
རིགས་ཚོགས་ཀྱི་སློབ་ནས་ངེས་དོན་ཟབ་མཐོའི་ལྟ་བ་རྒྱལ་བའི་དགོངས་པ་ལྟར་སྟོལ་བྱེ་
བར་མཛད།

No todos los sabios de la antigüedad fueron capaces de esclarecer el verdadero significado de las escrituras literales y figurativas. Para comentar la verdadera intención de lo «literal» fue necesaria la intervención del salvador Nagarjuna, como predijeron los propios Budas. Él fue capaz de introducir un sistema completo para poner en claro la visión «literal» y profunda tal como lo pretendían los Budas Victoriosos. Lo logró mediante la *Raíz de la Sabiduría* y otras obras de su famosa «Colección sobre el razonamiento del Camino Medio», todas ellas basadas en la escritura conocida como *Entendiendo que no tiene Final*.¹⁵⁰

དེའི་རྗེས་སུ་སློབ་དཔོན་སངས་རྒྱལ་བསྐྱེད་སྤྱོད་ཀྱིས་བྱུང་བུ་ལི་ཏ་དང་། འཕགས་པ་
ལྷམ་དབུ་མ་བཞི་བརྒྱུ་པ་སོགས་མཛད། ལྷག་པར་སློབ་དཔོན་ལྷ་བ་གྲགས་པས་
འཕགས་པ་ལྷ་སྐྱེད་ཀྱི་དགོངས་པ་བཞིན་དུ་ཚུ་ཤེའི་ཚིག་ལ་འཇུག་པ་ཚིག་གསལ་དང་།
དོན་ལ་འཇུག་པ་དབུ་མ་ལ་འཇུག་པ་སོགས་མཛད།

Mas tarde aparecieron los maestros, Budapalita, autor del comentario que lleva su nombre, y Aryadeva—quien escribió los *Cuatrocientos versos sobre el camino medio* y otros títulos. En particular el Maestro Chandrakirti quien, siguiendo el propósito del ser realizado Nagarjuna, escribió varias obras, incluyendo *Una dilucidación de las Palabras* (la cual explica la redacción del *Texto raíz* del Maestro Nagarjuna) y *Entrando al camino medio* (que aborda el significado de la *Raíz*).¹⁵¹

དེ་དག་གི་དགོངས་པ་ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པར་འབྲུལ་པའི་དྲི་མ་རུང་ཟད་ཀྱང་མིང་པར་བོད་
གངས་ཅན་གྱི་སྡེ་ངས་འདིར་གསལ་བར་མཛད་པ་ནི་འཇམ་མགོན་ཙོང་ཁ་པ་ཆེན་པོ་ལོ་
ན་མ་གཏོགས་གཞན་སུ་ཡང་མ་བྱུང་བས། རང་ཅག་རྣམས་འཕགས་མཚོག་ལྷ་སྐྱེད་
ཡབ་སྐུས་ཀྱི་ལུགས་བཟང་། རྗེ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པའི་ལོགས་བཤད་མ་དུ་བྱུང་
བའི་གཞུང་ཆེན་མོ་རྣམས་ལ་བརྟེན་དགོས་ཏེ། འཇུག་པ་ལས།

Aquí en Tíbet, en la Tierra de las Nieves, fue el gentil protector Tsongkapa— y nadie más que él—quien fue capaz de dilucidar el verdadero significado de estas obras con absoluta precisión, sin el menor rastro de error. Por lo tanto, usted y yo debemos seguir el excelente sistema del más alto de los seres realizados, Nagarjuna y sus hijos espirituales; debemos apoyarnos en los grandes textos del omnisciente Señor Tsongkapa y en sus ilustres y maravillosas palabras. Como afirma *Entrando al camino medio*,

སློབ་དཔོན་ལྷ་སྐྱབ་ལུགས་ཀྱི་ལམ་ལས་ནི།
སྤྱི་རོལ་གྱུར་ལ་ཞི་བའི་ཐབས་མེད་དོ།
དེ་དག་ཀུན་རྫོབ་དེ་ཉིད་བདེན་ལས་ཉམས།
དེ་ལས་ཉམས་པས་ཐར་པ་གྲུབ་ཡོད་མིན།

ཞེས་དང་།

No hay camino hacia la paz para la gente que se ha
alejado del camino
Del sistema enseñado por el Maestro Nagarjuna.
Han perdido las verdades, la convencional
y la real;
Aquellos que han perdido las verdades no pueden ser libres.¹⁵²

ཁམ་ཉམ་མེད་རྩོབ་ཆེན་པོས་ཀྱང་།

ལྷ་སྐྱབ་སློབ་མ་རྣམས་ཡིན།
དེ་ལས་བརྒྱད་པའི་མན་ངག་གིས།
ཆོས་ཉིད་བདེན་པ་རྟོགས་པར་འགྱུར།

ཞེས་གསུངས། དེས་ན་ཟབ་མེད་ལྷ་བ་འདི་མདོ་སྐྱབས་གཉིས་ཀ་ལ་མེད་ཐབས་མེད་
པ་ཡིན།

El incomparable Señor Atisha también dijo:
El estudiante de Nagarjuna fue Chandrakirti;
Las instrucciones transmitidas por ellos
Lo llevan a ver la realidad, la verdad.¹⁵³

Entonces usted puede percibir que este profundo punto de vista sobre las cosas, es indispensable para ambas, las enseñanzas abiertas y las secretas.

སྤྱིར་རྒྱ་གར་འཕགས་པའི་ཡུལ་དུ་གྲུབ་མཐའ་སྐྱབ་བཞི་བྱུང་བ་ལས། རང་སྡེ་བྱེ་སྐྱབ་
གནས་མ་བྱུ་པས་རྟོག་གཅིག་རང་དབང་ཅན་གྱི་བདག་དེ་དགག་བྱུར་འདོད། བྱེ་བྲག་
སྐྱབ་གཞན་དང་མདོ་སྡེ་པས་རང་སྐྱབ་བཞི་རྣམས་ཡོད་གྱིས་གྲུབ་པ་དེ་དགག་བྱུར་
འདོད།

En términos generales, hubo cuatro grandes escuelas de pensamiento budista que surgieron de la India— la «tierra de los realizados». Los miembros de la sección Vatsiputriya de la escuela «Detallista»¹⁵⁴ afirman que lo que buscamos percibir como no-existente, es un «yo» que es invariable, singular e independiente. Otros miembros de las escuelas tanto Detallistas, como los «de la Escritural»¹⁵⁵ enseñan que aquello que buscamos negar es algo que puede sostenerse por sí solo, algo que existe de manera sustancial.

སེམས་ཅམ་པས་གཟུང་འཛིན་རྣམས་གཞན་གྱིས་གྲུབ་པ་དེ་དགག་བྱུར་འདོད། རང་
རྒྱུད་པས་སློབ་གོམ་མེད་ལ་སྐྱུང་བའི་དབང་གིས་བཞག་ཅམ་མ་ཡིན་པར་ཡུལ་རང་གི་
ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་གདོད་ལུགས་སུ་གྲུབ་པ་དེ་དགག་བྱུར་འདོད།

La escuela de «Sólo-Mente»¹⁵⁶ dice que aquello que llegamos a darnos cuenta que no existe, es cualquier caso en el que sujeto que sostiene el objeto, y el objeto que es sostenido, están hechos de cualquier «sustancia» distinta.¹⁵⁷ Lo que llamamos «Independiente», una parte de la escuela del Camino medio,¹⁵⁸ cree que lo que llegamos a refutar es cualquier objeto que exista de forma propia, de alguna manera única, en vez de ser establecido como objeto existente simplemente por virtud de haber aparecido ante una consciencia intacta.

ཐལ་འགྱུར་བས་ནི། རྟོག་པས་ཕར་བཏགས་ཅམ་མིན་པར་ཡུལ་ཁོ་རང་གི་སྣང་ནས་
རྒྱུར་གྲུབ་པ་དེ་དགག་བྱུར་འདོད་པ་ཡིན།

Finalmente, la sección de «Implicación» de la escuela del Camino Medio ¹⁶⁰ finalmente enseña que lo que llegamos a percibir sin existencia, es un objeto que existe desde su propio lado, en vez de simplemente existir mediante un concepto provisto desde nuestro lado.

ལམ་གཙོ་འདིར་འཇམ་མགོན་ཙོང་ཁ་པ་ཆེན་པོས། དེ་སྤྱིར་རྟོན་འབྲེལ་རྟོགས་པའི་
ཐབས་ལ་འབད། །ཅིས་རྟོན་འབྲེལ་རྟོགས་པའི་ཐབས་ལ་འབད་གསུངས་པ་ལས།
སྣང་ཉིད་རྟོགས་པའི་ཐབས་ལ་འབད་མ་གསུངས་པ་འདི་དགོས་པ་ལིན་དུ་ཆེ་སྟེ།

Aquí en los versos de los *Tres Caminos Principales* nuestro gentil protector, el gran Tsongkapa, nos ha instado a intentar percibir la interdependencia, como menciona la línea: «Haga esfuerzos en formas para percibir la interdependencia». Esto lo hace en lugar de decirnos: «Haga esfuerzos en maneras para percibir la vacuidad» por una razón extremadamente importante.

རྟོན་འབྲེལ་འཛོག་ཚུལ་ལ་དངོས་སྒྲིབས་ནི། རྒྱ་རྒྱུན་ལ་བརྟེན་ནས་འབྲུང་བའི་རྒྱ་
མཚན་གྱིས་རྟོན་འབྲེལ་འཛོག་པ་ལས། རྟག་པ་ལ་རྟོན་འབྲེལ་མི་འཛོག་ །

Diferentes escuelas tienen maneras distintas de explicar la «interdependencia». El grupo «Funcionalista»¹⁶¹ dice que cuando algo es «interdependiente», es debido a que ha surgido de diversas causas y condiciones. Esto no les permite establecer interdependencia para aquellos objetos que no son cambiantes y no tienen causas.

རང་རྒྱུད་པས་དེ་ལས་འཛོག་ཚུལ་ཅུང་དྲག་པ་རང་གི་ཆ་ལས་ལ་བརྟེན་ནས་གྲུབ་པ་
རྟོན་འབྲེལ་གྱི་དོན་དུ་འཛོག་པས་རྟག་མི་རྟག་གཉི་གའི་སྣང་དུ་རྟོན་འབྲེལ་འཛོག་ །

El grupo «Independiente» tiene una manera un poco mejor de describir la interdependencia. Ellos argumentan que algo es interdependiente siempre y cuando exista dependiendo de sus partes. Así ellos pueden establecer la interdependencia de ambos, objetos cambiantes y no cambiantes: de los que tienen causas y los que carecen de ellas.

དབུ་མ་ཐལ་འབྲུར་བས་ནི། འཛོག་བྱེད་དེ་དག་ལས་སྤྲོ་བ་གདགས་གཞི་དང་འདོགས་
བྱེད་རྟོག་པ་ཚད་མ་གཉིས་ལ་བརྟེན་ནས་བཏགས་ཚེས་དེ་འབྲུང་བ་ལ་རྟོན་འབྲེལ་གྱི་
དོན་དུ་འཛོག་པས།

La manera en que el último grupo, el que llamamos de «Implicación» decide si algo es interdependiente o no, es más sutil que las demás. Ellos dicen que algo es interdependiente cuando hemos puesto dos cosas—una base razonable sobre la

cual otorgar un nombre y una idea razonable para otorgarle ese nombre—y de ellas sale un objeto al que le dimos un nombre.

རྟེན་འབྲེལ་ལྟ་བུ་མེད་པའི་སྟོང་ཉིད་རྟོགས་པའི་ཐབས་མ་ཡིན་ཀྱང་། བྱུང་མཐའ་ཐུན་མོང་དུ་
ཁས་ལོན་པའི་རྒྱ་འབྲས་ཀྱི་རྟེན་འབྲེལ་འདི་ཐོག་མར་བསྟན་ན་ཆད་ལྟ་ལས་བསྐྱེད་བ་
དང་། སྟོང་ཉིད་རྟོགས་པའི་ཐབས་སུ་འགྱུར་བས་ན། སྟོང་ཉིད་རྟོགས་པའི་ཐབས་སུ་
ཐོག་མར་རྟེན་འབྲེལ་ནས་བྲིད་པ་འདི་གནད་ཤིན་ཏུ་ཆེ་བ་ཡིན་གསུངས།

Esta forma sutil de interdependencia no es en sí la manera de percibir la vacuidad, pero hay una buena razón por la que presentamos la interdependencia—bajo la interpretación de causa y efecto aceptada por todas las escuelas—aquí justo al principio. En primer lugar impide que los estudiantes oscilen al extremo opuesto donde creen que, si todas las cosas están vacías, no pueden tener ninguna existencia en absoluto.

En segundo lugar, una correcta comprensión de la interdependencia conduce a uno al camino de percibir la vacuidad. Y así, concluyó nuestro Lama, hay un significado crucial para presentar primero las instrucciones sobre la interdependencia—son el primer paso para llegar a percibir la vacuidad.

XV. ¿Qué es la visión correcta?

གཉིས་པ་ལྟ་བུ་གཏན་ལ་འབབ་ཚུལ་ནི།

El segundo de los cinco puntos de nuestra discusión sobre el tercer camino principal aborda la pregunta: ¿qué es la visión correcta? La respuesta aparece en el siguiente verso del texto raíz.

།གང་ཞིག་འཁོར་འདས་ཚེས་རྣམས་ཐམས་ཅད་ཀྱི།

།རྒྱ་འབྲས་ནམ་ཡང་བསྐྱབ་མེད་མཐོང་ཞིང་།

།དམིགས་པའི་གཏད་སོགས་ཡིན་ཀུན་ཞིག་པ།

།དེ་ནི་སངས་རྒྱས་དབྱེས་པའི་ལམ་ལ་ཞུགས།

།ཞེས་པས་བསྟན།

Una persona ha entrado al camino que complace a los Budas,
Cuando para todos los objetos, en el ciclo o más allá,
Ve que la causa y el efecto nunca fallan
Y cuando para él, pierden toda apariencia sólida.

དེ་ཡང་གང་ཞིག་སོགས་ཀྱིས་སྣོང་གཞི་ཚེས་ཅན་དང་། རྒྱ་འབྲས་སོགས་ཀྱིས་རྟེན་
འབྲེལ་གྱི་གཏད་ཚིགས་དང་། དམིགས་པའི་སོགས་ཀྱིས་བསྐྱབ་བྱ་བསྟན།

Aquí la línea que dice, «cuando para todos los objetos», nos proporciona el tema en consideración: lo que veremos está vacío. La línea con las palabras «causa y efecto» tiene como objetivo darnos la clásica razón lógica para comprobar que las cosas están vacías: «Porque son interdependientes». La línea que dice «pierden su apariencia sólida» nos presenta la premisa que la razón tiene la intención de comprobar.

ཚེས་ཐམས་ཅད་ཅེས་གཞུགས་ནས་རྣམ་མཁུན་གྱི་བར་གྱི་ཚེས་ཐམས་ཅད་རང་གི་ཆ་
ཤས་ལ་བརྟེན་ནས་བྱུང་བས་ན་ཐ་སྐད་དུ་རྒྱ་འབྲས་བསྐྱབ་མེད་པ་དང་། དགག་བྱ་
རང་བཞིན་གྱིས་བྱུང་བའི་དམིགས་གཏད་ཞིག་ནས་བདེན་པར་བྱུང་བའམ། རང་
བཞིན་གྱིས་བྱུང་བའི་དངོས་པོ་ཅུང་ཟད་ཅམ་ཡང་མེད་པར་རྟོགས་པ་དེ་རྒྱལ་བ་དབྱེས་
པའི་ལམ་ཡིན།

The Asian Classics Institute
Curso I: Las principales enseñanzas del budismo
Lectura Nueve

La expresión «todos los objetos» se refiere a todos y cada uno de los objetos desde la materia física básica hasta la omnisciencia de un Buda. Todos ellos existen en dependencia de sus partes, por lo que, en cierto modo, su «causa y efecto nunca pueden fallar». La antítesis, que buscamos refutar, es que estos objetos pudieran tener la existencia sólida que aparentan tener: que pudieran existir naturalmente. «Cuando pierden toda apariencia sólida»— es decir, cuando percibimos que no hay una sola cosa en el universo que tenga una existencia verdadera o natural— entonces habremos encontrado «el camino que complace a los Budas».

རང་ཅག་འཁོར་བར་འཁོར་བྱེད་གྱི་རྩ་བ་བདག་འཇིན་མ་རིག་པ་འདི་ལ་སྐྱབ་པའི་
གཙོད་པ་ལ་བདག་མེད་རྟོགས་པའི་ཤེས་རབ་བསྐྱེད་དགོས། བདག་མེད་གཏན་ལ་
འབབ་ལྷགས་རྒྱས་པར་ནི་ལམ་རིམ་ལས་གསུངས་པ་ལྟར་གནད་བཞིན་དཔྱད་པ་
སོགས་དང་སྐྱར་ན་ལེགས་ཀྱང་། འདིར་རྟོན་འབྲེལ་གྱི་གཏན་ཚིགས་ལ་བརྟེན་ནས་
ལྟ་བའི་གནད་འགག་མདོར་བསྐྱས་ཙམ་ལྟས་ན།

Si buscamos la raíz misma que nos mantiene a usted y a mí dando vueltas en este círculo de la vida, llegamos a la ignorancia, a nuestro aferramiento de un «yo». Para cortar esta raíz, debemos desarrollar la sabiduría que percibe que no existe dicho «yo». Si discutiéramos lo que es la ausencia de «yo» de manera detallada, sería mejor emplear varias secciones de las obras sobre los Pasos al camino; un ejemplo sería el «análisis cuádruple».¹⁶² Sin embargo aquí, solo daremos una breve presentación de los puntos más vitales relativos a la visión correcta, y utilizaremos el razonamiento clásico basado en la interdependencia.

དེ་ཡང་ཚེས་ཐམས་ཅད་དགགས་གཞི་དང་འདོགས་བྱེད་ལ་བརྟེན་ནས་བྱུང་བ་ལས།
དེ་ལ་མ་ལྟོས་པར་རང་ངོས་ནས་བྱུབ་པ་རྒྱལ་ཅམ་ཡང་མེད་པས། ང་ཡང་ལུས་
སེམས་གཉིས་ཚོགས་ཀྱི་སྣང་དུ་ཕར་བཏགས་པ་ཅམ་ལ་བརྟེན་ནས་བྱུང་བ་ལས།
ལུས་སེམས་གཉིས་ཚོགས་པའི་སྣང་དུ་ཕར་བཏགས་པ་ལ་མ་ལྟོས་པར་ང་ཁོ་རང་གི་
ངོས་ནས་རྩེད་བྱུབ་པ་མེད། ལུས་སེམས་གཉིས་རེ་རེ་ནས་ཀྱང་རང་རང་གི་ངོས་ནས་
རྩེད་བྱུབ་པ་མེད།

Ahora todo objeto existente es el producto de algo a lo que se le debe dar un nombre y algo más que le da un nombre. No hay ni un solo átomo de nada en el universo que no dependa de este proceso— no hay nada que exista desde su propio lado. Yo también soy un producto: Alguien ha tomado dos cosas unidas, mi cuerpo y mi mente, y les llamó «yo». No soy nada más que eso. No hay un «yo» que no dependa de alguien que junte mi cuerpo y mi mente, los una y les otorgue un nombre. Ni tampoco de hecho mi cuerpo o mi mente en si mismos, existen desde su propio lado.

འདི་ལ་རྟགས་བཀོད་ན། འཁོར་འདས་ཀྱི་ཚེས་རྣམས་ཚེས་ཅན། བདེན་འཛིན་གྱི་
དམིགས་པའི་གཏད་སོ་རང་གི་ངོ་བོས་བྱུབ་པ་རུང་ཟད་ཅམ་ཡང་མེད་དེ། རྟེན་འབྲེལ་
ཡིན་པའི་ཕྱིར།

Podemos expresar todo esto en la forma clásica de un argumento lógico:

- Considere todos los objetos, los del ciclo y los que están más allá de él.
- No tienen nada de la verdadera y sólida existencia, que yo sostengo que tienen, no pueden existir por cuenta propia.
- Porque son interdependientes.

དེ་ཡང་རྟེན་འབྲེལ་ཞེས་གཞན་ལ་བརྟེན་ནས་འབྲེལ་བའམ་གཞན་ལ་བརྟེན་ནས་འབྲུང་
ན་རང་ངོས་ནས་གྲུབ་ཐབས་མིད་པ་”

Lo que queremos decir aquí con «interdependencia» es que todos los objetos están interrelacionados entre sí y dependen unos de otros; es decir, surgen mediante la dependencia de otros objetos. Esta es la razón por la cual no existe ninguna manera en absoluta por la cual pudieran existir por cuenta propia.

”དབེར་ན། དགོན་པའི་དབུ་མཛད་དང་ཡུལ་གྱི་དཔོན་པོ་སོགས་བསྐོ་བ་ན། དབུ་
མཛད་དུ་འོས་པའི་དབུ་མཛད་ཀྱི་གདགས་གཞི་ཚད་མའི་མི་ཞིག་ལ། མཁན་པོ་ལྟ་
བུས་འདི་དབུ་མཛད་ཡིན་ཅོ་ཞེས་མིང་བརྟེན་པར་མ་བཏགས་བར་དུ་དབུ་མཛད་ཀྱི་
གདགས་གཞི་ཚོགས་ཀྱང་དབུ་མཛད་དུ་གྲུབ་མི་ཐུབ།

Tomemos, por ejemplo, la manera como designamos al maestro cantor de un monasterio, o a un gobernador de algún distrito, o cualquier otra figura similar. En primer lugar debe existir una base razonable para ser llamado «maestro cantor»: debe haber una persona digna de ser el maestro cantor. También debe haber alguien como el abad del monasterio que diga, «Él es ahora el maestro cantor». Hasta que el abad lo diga, hasta que el abad aplique el nombre y el concepto a esta persona, no puede ser el maestro cantor— a pesar de que cuente con todas las cualidades necesarias para ser nominado «maestro cantor».

མིང་བརྟེན་པར་མ་བཏགས་པར་དང་པོ་ནས་དབུ་མཛད་རང་སྤྱིང་ནས་གྲུབ་གྲུབ་པ་
ཞིག་ཡོད་ན་ཨ་མའི་ཁོག་པ་ལ་ཡོད་དུས་ནས་གང་ཟག་དེ་དབུ་མཛད་ཡིན་དགོས་པ་
དང་། ཨ་མའི་མངལ་ནས་སྐྱེ་དུས་ཀྱང་དབུ་མཛད་སྐྱེས་སོང་ཟེར་དགོས་པ་ལ།

Si no fuera así, y si la persona fuera de alguna manera el maestro cantor desde el principio, por sí mismo, sin la necesidad de que nadie le otorgara el nombre o la idea, entonces tendría que haber sido maestro cantor desde siempre—desde el momento en que yacía en el seno de su madre. Y cuando nació, en el momento que salió de su vientre, y entonces la gente debió haber dicho, «¡aquí viene el maestro cantor!»

དེ་ལྟར་མི་ཟེར་བར་རྒྱན་གཞན་ལ་བརྟེན་ནས་དབུ་མཛད་དུ་གྲུབ་དགོས་ཏེ། གདགས་
གཞི་དབུ་མཛད་འོས་པའི་གྲུ་པ་ཞིག་ལ་འདོགས་མཁན་ཚད་མ་ཞིག་གིས་འདི་དབུ་
མཛད་ཡིན་ཞེས་པར་མ་བཏགས་བར་དབུ་མཛད་མི་ཟེར་ཞིང་། ཁོ་རང་གིས་ཀྱང་དབུ་
མཛད་ཡིན་སྟེ་པ་མེད་ཀྱང་། བྱོད་དབུ་མཛད་ཡིན་ཅོ་ཞེས་རྟོག་པས་པར་བཏགས་
ཅམ་ནས་བཟུང་དབུ་མཛད་དང་དབུ་མཛད་ཟེར་ཞིང་། ཁོ་རང་གིས་ཀྱང་དབུ་མཛད་
ཡིན་སྟེ་པ་དེ་བྱུང་བ་རེད།

Pero la gente no lo dijo, porque para llegar a ser el maestro cantor depende de muchos otros factores. No llamamos a alguien «maestro cantor» hasta que exista una base para conferirle el nombre—un monje que es apto para ser maestro cantor, y hasta que una persona calificada le otorgue el nombre y diga «Este es el maestro cantor». Hasta este momento la persona tampoco piensa «Soy el maestro cantor». Sin embargo en cuanto el concepto se le aplicó a él, «Usted es el maestro cantor», entonces la gente comenzará a referirse a él como «maestro cantor», y él también empezará a pensar «Soy el maestro cantor».

རྟ་ལྟ་བུ་ཡང་རྟ་ཁོ་རང་གི་སྤང་པོ་དང་ཤེས་པ་གཉིས་འཛོམས་ཏེ་རྒྱ་རྒྱན་ཚོགས་པའི་
སྣང་དུ་རྟ་ཞེས་པར་བཏགས་པ་ཅམ་ཡིན། ཁང་པ་ཡང་གདགས་གཞི་ཚོགས་པ་ལ་
བརྟེན་ནས་བཏགས་པ་ཅམ་རེད།

El caso es el mismo con algo como un caballo. Tomamos el cuerpo y la mente de un caballo y las unimos—juntamos todas las causas y condiciones adecuadas—y las etiquetamos con el nombre de «caballo». Lo mismo con un edificio: no es más que un nombre adjudicado a un conjunto de partes que actúan como base para recibir dicho nombre.

དེ་བཞིན་དུ་ཚོས་ཐམས་ཅད་རང་རང་གི་གདགས་གཞི་ཚོགས་པ་ལ་བརྟེན་ནས་ཚོས་དེ་
དང་དེ་ཞེས་ཕར་མིང་བརྟན་བཞག་པ་ཙམ་ལས། གདགས་གཞི་ལ་མ་བཟོས་པར་
ཡུལ་ཁོ་རང་གི་ངོས་ནས་རྩུར་གྲུབ་པ་རྩུལ་ཕྱན་ཙམ་ཡང་མིད།

Y lo mismo ocurre con toda entidad existente: no son más que un nombre y un concepto, «A eso le llamamos esto y a eso le llamamos aquello», nada más que un nombre y un concepto aplicado al conjunto de partes que actúa como base del nombre. No existe la más mínima porción de algo que sea un objeto por sí mismo, divorciado de las partes a las que se les da el nombre.

འོ་ན་ཚོས་ཐམས་ཅད་ཕར་བཏགས་ཙམ་ཡིན་ན་གསེར་ལ་རག་དང་། ཀ་བ་ལ་བུམ་པ་
ལྟ་བུ་བཏགས་ན་དེར་གྲུབ་ཚོག་གམ་སྣམ་ན། དེ་མི་ཚོག་སྟེ་ཕར་བཏགས་ཙམ་ཡིན་
ཀྱང་དེ་བཏགས་པ་ལ་གདགས་གཞི་ཚད་མ་ཞིག་དགོས།

«Bueno entonces usted pudiera pensar, «Si todos los objetos, no son nada más que eso que etiquetamos, entonces yo puedo salir y decir que el latón es oro o decir que un pilar es una jarra, y al hacerlo eso es lo que serán» Pero no lo son, si bien decimos que las cosas son solamente etiquetadas como lo que son, no obstante para que la etiqueta pueda ser aplicada, la base a la que se aplica ha de ser una que es razonable para esa particular etiqueta.

བཏགས་པ་དེའང་བྱུང་ཚོས་གསུམ་ལྡན་ཞིག་དགོས། བྱུང་ཚོས་གསུམ་ནི། ཐ་སྟོན་
པའི་ཤེས་པ་ལ་གྲགས་པ་ཡིན་པ་དང་། དེ་ལ་ཐ་སྟོན་པའི་ཚད་མ་གཞན་གྱིས་མི་
གཞོད་པ། དོན་དམ་དཔྱོད་བྱེད་གྱི་རིགས་པས་ཀྱང་མི་གཞོད་པ་སྟེ་དེ་གསུམ་དང་ལྡན་
དགོས།

Cuando aplicamos una etiqueta, deben estar presentes tres condiciones: 1) el objeto debe ser conocido por una percepción convencional; 2) ninguna otra percepción convencional puede contradecir su existencia; y 3) ningún análisis supremo puede tampoco contradecir su existencia. Los tres deben estar presentes.

ཐ་སྐད་པའི་ཚད་མ་གཞན་གྱིས་གཞན་ཚུལ་ཡང་རྒྱང་རིང་པོའི་ཐོ་ཡོར་ལྟ་བུ་ལ་གཞན་
ཞིག་གིས་པ་གི་མི་ཞིག་ཡིན་ཞེས་སྒྲིབ་པས་དེ་ཡིད་ཆེས་ཀྱང་། ཐོ་ཡོར་དངོས་སུ་
ངེས་པའི་མི་ཞིག་གིས་དེ་ཐོ་ཡོར་ཡིན་པར་སྒྲིབ་པ་ན། ལྟ་མའི་ཐོ་ཡོར་མིར་བརྩུང་བ་
དེ་གཏན་ཡལ་དུ་འགྲོ་བ་ནི་གདགས་གཞི་ཚད་མ་མིན་པའི་དྲགས་རེད།

Esto es lo que queremos decir cuando decimos que una percepción convencional ha sido contradicha por otra. Podemos estar parados mirando de frente a un espantapájaros a la distancia, y alguien a nuestro lado dice «Allá hay un hombre» y le creemos. Luego viene alguien que vio por sí mismo que esa cosa es un espantapájaros y nos dice «Es sólo un espantapájaros». Nuestra percepción inicial de aquello que era un hombre se desvanece. Esto indica que la base no era una razonable para habersele otorgado ese nombre.

དེར་མ་ཟད། རི་བོང་ལ་རྩ་ཡོད་ཅེས་པར་བཏགས་ཀྱང་གདགས་གཞི་ཚད་མ་མིན་
པས་དེར་གྲུབ་ཏུ་མེད། དེ་ལྟར་ན་ཐ་སྐད་ཀྱི་སློ་ཚད་མས་གདགས་གཞི་ཡང་དེ་དང་
དེའི་ཚོགས་པ་ཚད་མ་དངོས་སུ་ཡོད་པ་ཞིག་ལ་བཏགས་དགོས།

Eso no es todo—podemos dar vueltas dando todo tipo de nombres, podemos decir que «Los conejos tienen cuernos», pero eso no hará que los cuernos existan; no hay una base razonable para otorgarle la etiqueta. Por lo tanto, debemos tener un estado mental razonable y convencional que aplique un nombre a una colección razonable de partes que actúan como la base a la que queremos dar ese nombre—y que en realidad exista.

དེས་ན་ཡུལ་གྱི་དཔོན་པོ་ཡང་འོས་པའི་མི་གདགས་གཞི་ཚད་མ་ཞིག་ལ་བཏགས་པ་
ལས། མོ་རང་མའི་བུ་སྟོན་ལྷགས་ལྟ་བུ་ལ་དཔོན་དུ་མི་བསྐོ་བ་ཡིན།

Así también cuando vamos a nombrar a alguien gobernador de un distrito debemos tener una persona apropiada para darle ese nombre— debemos tener una base razonable para nuestra etiqueta. No tomamos a un niño bastardo y sordomudo para nombrarlo gobernador.

དེ་ཐམས་ཅད་རང་ངོས་ནས་གྲུབ་ན་གདགས་གཞིའི་ཚོགས་པ་ལ་བསྟོས་མི་དགོས་
པར་རང་རང་གི་ངོས་ནས་རྩུར་གྲུབ་པ་ཞིག་དགོས་ཀྱང་། དེ་ལྟར་མིན་པར་གདགས་
གཞི་ཚོགས་པ་ལ་བསྟོས་ནས་གྲུབ་དགོས་པས་ན་རང་ངོས་ནས་མ་གྲུབ་པ་དང་། རང་
བཞིན་གྱིས་མ་གྲུབ་པ། བདེན་པར་མ་གྲུབ་པ་རེད།

Si alguna de estas cosas existiera desde su propio lado, no tendría que depender del grupo de partes al que le damos su nombre, y entonces cada una tendría que existir ahí fuera, por sí misma. Pero no es así: sólo pueden existir en dependencia del grupo de partes al que le damos su nombre. Y es por esto por lo que no existen desde su propio lado, no existen de manera natural, y no existen verdaderamente.

དབེར་ན་ཡུལ་གྱི་ཚན་པོ་ཡང་ཕར་བཏགས་ནས་གྲུབ་པ་ལས། ཁོ་རང་གི་ངོས་ནས་
རྩུར་གྲུབ་པ་མེད་ཀྱང་། རང་ཚོས་ཚན་པོ་ཁོ་རང་གི་ངོས་ནས་རྩུར་གྲུབ་པ་ལྟར་སྒྲུབ་
ཞིང་ཞེན་པ་ལྟར་གྲུབ་པ་དེ་དགག་བྱ་ཡིན།

Podemos considerar algún dirigente local; él es el jefe sólo en la medida en que nosotros por nuestro lado le llamemos «jefe», y no desde afuera por su propio lado. Sin embargo, para nosotros el dirigente parece existir desde su propio lado, y lo consideramos como si fuera así. Un jefe que pudiera existir tal como creemos que existe, es justo lo que queremos percibir que no existe.

དེ་བཞིན་དུ་ང་དེ་ཡང་ལུས་སེམས་གཉིས་ཀྱི་ངོས་ནས་རྩུར་གྲུབ་པ་མེད་པར།
གདགས་གཞི་ཚོགས་པ་ལ་སྒྲིག་གིས་ཐ་སྐད་ཅམ་དུ་ཕར་བཏགས་ཅམ་གྱིས་སྒྲུབ་ཀྱི་
ཡོད་ཅམ་ཞིག་ཡོད།

Este «yo» también es igual. No es algo que exista allí afuera, por encima de mi cuerpo y mente. Más bien, es sólo algo que únicamente aparece ante mi porque le he aplicado el nombre: he tomado la colección de partes y les he puesto la etiqueta y el concepto de «yo»: el «yo» es sólo en nombre.

བཏགས་ལུགས་ཀྱང་ཕར་ངོས་ནས་གདགས་གཞི་དེ་གྲུབ། རྒྱུ་ངོས་ནས་འདོགས་
བྱེད་ཚྭ་པ་དང་སྐྱ་གཉིས་ཀྱིས་བཏགས་ཙམ་པ་དེ་ཡིན།

El proceso de etiquetar ocurre de esta manera. La base a la que se le otorga un nombre existe allí afuera. De nuestro lado viene el concepto que se aplica al nombre y el mismo nombre. Por lo tanto salimos con algo etiquetado— y no es nada más que eso.

ཁང་པ་ལྟ་བུར་མཚོན་ན། ཁང་པ་གསར་པ་བཟོ་དབྱིབས་པོད་པ་ལེགས་པ་འདྲ་འདྲ་
གསུམ་གསར་དུ་བཟོས་ཡོད་ན་དེ་གསུམ་སོ་སོར་མིང་མ་བཏགས་པའི་སྐྱོལ་ཏུ་དང་
པོ་ནས་གཟིམ་རྒྱུ་སོགས་སུ་མ་གྲུབ་ཀྱང་། ཁང་པའི་བདག་པོ་དེས་འདི་གཟིམ་རྒྱུ་
ཡིན། འདི་རུང་ཁང་ཡིན་ཞེས་པ་ལྟ་བུ་མིང་གིས་ཕར་བཏགས་པ་ན་གཞི་ནས་འདི་
གཟིམ་རྒྱུ་ངོ་། །འདི་རུང་ཁང་ངོ་སྟུམ་པ་སོགས་དེ་དང་དེ་སོ་སོར་གྲུབ། གདགས་
གཞི་ཁང་པ་གསུམ་ཚོགས་ཀྱང་འདོགས་བྱེད་ཀྱིས་ཕར་མ་བཏགས་ན་མི་གྲུབ་པས་
ཁང་པ་དེ་ཡང་མིང་དང་ཚྭ་པས་བཏགས་པ་ཙམ་ཡིན། དེས་ན་ཁང་པ་ཙམ་མ་ཡིན་
པར་ཚོས་གང་དང་གང་ཡང་གདགས་གཞི་ལ་མི་བྱེད་པར་བཏགས་ཚོས་དེ་ལ་བྱ་
དགོས།

Podemos ilustrar esto con un edificio. Digamos que alguien acaba de construir tres edificios nuevos, cada uno con el mismo diseño atractivo. No pueden ser «dormitorios» o ninguna otra cosa desde su inicio, antes de que se les haya dado sus nombres por separado. Pero llega el propietario y pone un nombre diferente a cada edificio, y dice: «Este servirá como dormitorio, y este otro para la instalación de la cocina», y demás. Sólo a partir de esto podemos pensar: «Estos son los dormitorios» o «Esta es la cocina»—y sólo entonces cada una de ellas existe como tal. Podemos tener una base para el nombre— el conjunto de edificios— pero hasta que él que les otorga el nombre, en realidad se los otorgue, no lo serán. Por lo tanto, un edificio no es nada más que algo etiquetado con un nombre y un concepto. Y no estamos hablando sólo de un edificio; el punto es que cualquier

entidad existente es justo lo mismo: debemos considerarla como un producto del proceso de etiquetado, y no como la base que recibe la etiqueta.

དེ་བཞིན་དུ་ཐ་སྐད་པའི་ང་དེ་རྟོག་པས་ཕར་བཏགས་ཅམ་ཡིན་ཀྱང་། རིང་ཚོ་ལ་ཕར་
བཏགས་ཅམ་མིན་པར་ང་ཁོ་རང་གི་ངོས་ནས་རྒྱུར་དགའ་སྲུག་སོགས་ཐམས་ཅད་
ལྷགས་ཅན་མྱོང་མཁན་གྱི་ལིང་ལིང་པོ་ཞིག་ཤར། དེ་འཇིན་མཁན་གྱི་སློ་དེ་བདེན་
འཇིན་ལྷན་སྐྱེས་སམ། འཇིག་ལྷ་ལྷན་སྐྱེས་ཡིན། དེ་ལྟར་འཇིན་པའི་ང་རྒྱལ་ས་སྐབ་
ལིང་ངེ་བ་དེ་དགག་བྱའི་བདག་ཡིན། འདི་ལ་དཔལ་ལྷན་ཟླ་བ་གྲགས་པས་ཀྱང་།

Esto aplica igualmente al «yo» convencional— sólo existe en la medida en que lo etiqueto con algún concepto. Usted y yo tendemos a pensar en «yo» como algo más que sólo una creación de un nombre; tenemos esta vívida imagen mental de él allí afuera por si solo, el experimentador íntimo de todo lo que siente, placer o dolor o lo que sea. El estado mental que se aferra al «yo» de esta manera es lo que llamamos «aferrarme de forma innata a un yo», o la «visión destructible innata».¹⁶³ Y ese «yo» tan vívido, autónomo «yo» al que se aferra este estado mental es el «yo» que nosotros debemos comprender que no existe. Como también el glorioso Chandrakirti lo ha dicho,

དེ་ལ་བདག་ཅེས་བྱ་བ་ནི་གང་ཞིག་དངོས་པོ་ནམས་གྱི་གཞན་ལ་རག་མ་ལས་པའི་ངོ་
བོ་རང་བཞིན་ཏེ་དེ་མེད་པ་ནི་བདག་མེད་པའོ། །ཞེས་གསུངས།

Aquí lo que llamamos «yo» se refiere a la naturaleza o estado de cualquier objeto que no se basa en nada más. La inexistencia de esto es lo que llamamos «ausencia de ser».¹⁶⁴

ཐ་སྐད་པའི་ང་ནི་གདགས་གཞི་དང་འདོགས་བྱེད་ལ་བརྟེན་ནས་ཕར་བཏགས་པ་ཅམ་
ཡིན་ཏེ། འཇིགས་བྱེད་སྐབས་ཚོས་ཐམས་ཅད་བརྟེན་ནས་བཏགས་པ་ཡིན་པའི་ཕྱིར།
ཞེས་དང་། བདེ་མཚོག་ལས་ཀུན་རྟོག་གིས་བཏགས་པ་ཅམ་གྱི་སྐྱུ་མ་ལྟ་བུའོ། །ཞེས་
གསུངས་པ་སོགས་ཀྱང་དོན་འདི་ལ་དགོངས་པ་རེད།

Ahora el «yo» convencional—el que existe— es sólo algo que hemos creado con una etiqueta, utilizando una base para etiquetar y una idea para darle la etiqueta.

Esto es lo que esas líneas en el ritual para la enseñanza del Aterrador secreto se refieren al principio, «Ya que todo objeto es etiquetado en dependencia... »¹⁶⁵ El mismo sentimiento se expresa, entre otros lugares, en el ritual para la enseñanza secreta del Supremo Goce: «Como una ilusión, simplemente etiquetada con un concepto.»¹⁶⁶

ཞིབ་ཏུ་བྱས་ན་སྣང་རྒྱལ་ལ་མ་དབྱུང་པར་ཞེན་རྒྱལ་ལ་དབྱུང་དགོས་པས་དགག་བྱ་
ཡང་སྣང་ཡུལ་མི་བཀག་པར། ཞེན་ཡུལ་བཀག་དགོས། འདི་དག་ལ་རྩ་ཚིག་ལྟ་བུ།

Si realmente entramos en el detalle minucioso, debemos analizar no la forma como los objetos aparecen ante nosotros, sino más bien como nos aferramos a ellos. Lo mismo sucede también con el objeto que deseamos ver que no existe: no es que vayamos a negar lo que aparece ante nosotros, sino a lo que nos aferramos. Este entonces pudiera ser nuestro refrán:

རྟོག་པས་ཕར་བཏགས་ཡིན་པ། གདགས་གཞི་དང་འདོགས་བྱེད་ལ་བརྟེན་དགོས་པ།
རྐྱེན་གཞན་ལ་བརྟེན་ནས་བྱུང་བ། རང་ངོས་ནས་མ་བྱུབ་པ་རྣམས་ངེས་དགོས།

- Permítame comprender que estas cosas son etiquetadas,
creaciones de conceptos;
- Que sólo pueden existir en dependencia de una base
para recibir un nombre y de alguien que otorga el
nombre;
- Que suceden en dependencia de muchos
otros factores;
- Que no existen allí afuera, por sí solas.

དགག་བྱའི་ཞེན་ཡུལ་ཡང་ཞེན་ཡུལ་དེ་ཡོད་མེད་བཏགས་པའི་སྐབས་སུ་ཕར་བཏགས་
པའི་ང་དེ་མིན་པའི་ང་ཁོ་རང་གི་ངོས་ནས་རྒྱུར་བྱུབ་པ་ལྟ་བུ་ཞིག་འཆར་བས། ང་དེ་
ལུས་སེམས་ལ་བརྟེན་ནས་བཏགས་པ་ཙམ་མ་ཡིན་པར། ལུས་སེམས་གཉིས་ཀྱི་སྣང་
ནས་རྒྱུར་བྱུབ་པ་དེ་ཞེན་ཡུལ་ཡིན།

Hablemos entonces de aquello que veremos que no existe, en términos del objeto al que nos aferramos. Cuando empezamos a examinar si existe o no, la imagen que viene a nuestra mente no es el «yo» que hemos creado con nuestras etiquetas, sino más bien un «yo» que aparenta existir allí afuera por si solo. El objeto al que nos aferramos, por lo tanto, no es el «yo» que no es más que una etiqueta aplicada a nuestro cuerpo y mente, sino más bien el «yo» que aparenta existir allí afuera por si solo, sobre el cuerpo y la mente juntos.

དཔེར་ན་ཐག་བྲལ་ལ་སྐྱེན་པ་བབས་པ་མཐོང་བ་ན་དང་པོར་ཐག་བྲལ་ལ་སྐྱེན་པ་ལོ་སྐྱེས་དུ་
ཕར་བཏགས། དེ་རྗེས་ཕར་བཏགས་པ་དེ་བརྗེད་ནས་ཐག་བྲལ་འི་ངོས་ནས་སྐྱེན་པ་རྒྱུ་
གྲུབ་པར་སྐྱོང་བས་དེ་ལྟར་སྐྱོང་བ་དེ་དགག་བྱ་མ་ཡིན། དེ་ལྟར་སྐྱོང་བ་ལྟར་དུ་གྲུབ་
པར་འཇོན་པའི་ཞེན་ཡུལ་དེ་དགག་བྱ་ཡིན་པ་བཞིན་དུ།

Digamos, por ejemplo, que cuando empieza a oscurecer y usted ve un trozo de cuerda con un patrón de cuadros. De inicio le pone un nombre y piensa: «Oh Dios ¡Una serpiente!» Se olvida de que fue usted quien le puso el nombre y empieza a parecerse a una serpiente ahí fuera por sí misma. La forma como aparenta verse justo en ese momento *no* es lo que queremos percibir que no existe. Más bien lo que queremos negar es *aquello* a lo que *nos aferramos*: que el objeto al que nos aferramos pudiera realmente existir de la manera que aparenta existir para nosotros.

ང་ལ་དཔྱད་པ་བྱེད་པའི་ཚེ་ཡང་རང་གི་མིང་ནས་འབོད་མཁམ་ལྟ་བུ་བྱུང་བ་ན་ང་ལ་
བོས་སྐྱེས་དུ་དང་པོར་ཐ་སྐྱད་པའི་ང་དེ་ཤར། དེ་རྗེས་ཁྱོད་རྒྱུན་མ་ཡིན་ལྟ་བུ་ཟེར་ན།
ང་དེ་ཤུགས་ཆེ་རུ་སོང་སྟེ་ངས་རྒྱུན་མ་མ་བྱས་པར་ང་ལ་བསྐྱོན་འཇུགས། ངས་ནང་
མི་ཐེག་སྐྱེས་དུ་ང་དང་ང་ཞེས་རྒྱུགས་སྐྱབ་ལིང་ངེ་བའི་ང་དེ་ཤར་བས།

Es lo mismo cuando investigamos esta idea del «yo». Supongamos que alguien lo llama por su nombre. En principio el «yo» que aparece ante usted es simplemente el convencional. Usted piensa: «Me está llamando». Pero después él le dice: «¡Así que usted es el ladrón!» o algo así. Entonces su «yo» empieza a hacerse más y más fuerte; usted empieza a pensar «¿Por qué me señala con el dedo? No fui yo quien lo robó. ¡No me pueden culpar a MÍ!» Empieza a decir «yo», «yo», y el «yo» comienza a parecer un «yo» capaz de sostenerse por sí mismo, un «yo» muy vívido.

དེ་ལྟར་ང་ཐ་སྐྱད་དུ་སྐྱོང་ཙམ་དེ་ཡང་མི་བཀག། །ང་རྒྱུགས་སྐྱབ་བདེན་གྲུབ་ཏུ་སྐྱོང་བ་

དེ་ཡང་མི་བཀག་། །ཚུགས་ཐུབ་བདེན་གྱུ་བ་ཏུ་སྐྱང་བའི་ང་དེ་ཡང་མི་དགག་པར། ང་
ཚུགས་ཐུབ་ཏུ་གྱུ་བ་པའམ། ང་རང་བཞིན་གྱིས་གྱུ་བ་པའམ། རང་བཞིན་གྱིས་གྱུ་བ་
པའི་ང་དེ་བཀག་ནས།

Ahora no estamos negando la existencia del «yo» ordinario y convencional que apareció ante usted por primera vez. Tampoco estamos negando ese «yo» que aparentó existir verdaderamente. Ni siquiera estamos negando ese «yo» que aparenta existir por sí solo, el «yo» que aparenta existir realmente. Más bien nosotros estamos negando que ese «yo» pudiera sostenerse por sí solo, ese «yo» que pudiera realmente existir de manera natural: estamos negando cualquier «yo» que pudiera existir de manera natural.

ལྷས་སེམས་གཉིས་ལ་མ་བརྟེན་པར་ང་ཁོ་རང་གི་ངོས་ནས་གྱུ་བ་པ་ལིང་ལིང་པོ་དེ་
མེད་པར་སྣོང་ཆམ་གྱིས་སོང་བ་ན་དབུ་མའི་ལྷ་བ་དང་པོར་རྙིང་པར་གསུངས་པས།
དེས་རྒྱལ་བ་དགྲེས་པའི་ལམ་རྙིང་པ་ཡིན།

Y cuando usted niega este «yo», cuando ve que este «yo» no existe— cuando para usted este «yo» tan vívido que está allí afuera por sí solo, sin depender de los dos, de la mente y del cuerpo, cesa, todo lo que queda es la simple vacuidad de él, entonces como los sabios dicen, habrá encontrado por primera vez la «visión del camino medio». Y así habrá encontrado el «camino que complace a los Victoriosos».

དེ་ལྟར་བསྐྱུངས་ཏེ་བརྟགས་དོན་བཅའ་ན་ཚོས་ཐམས་ཅད་ངོ་བོས་གྱུ་བ་པ་རྟུལ་ཅམ་
ཡང་མི་རྙིང་གྱུང་། ཐ་སྙད་དུ་སྐྱང་བྱུ་ཡོད་ཅམ་གྱི་རྒྱ་འབྲས་བུ་བྱེད་ཚང་མ་བསྟོན་
མེད་དུ་འབྲད་དེ།

Cuando usted hace este tipo de análisis, y busca el objeto con el nombre, nunca será capaz de encontrar un solo átomo de cualquier cosa en el universo que exista por sí solo. Todo el funcionamiento normal del mundo, sin embargo, es bastante lógico y adecuado; unas cosas hacen que otras cosas sucedan, las cosas hacen lo que hacen, pero sólo de forma aparente, en una forma convencionalmente acordada.

དཔེར་ན། ཁང་པ་བདེན་པར་གྲུབ་པ་རྩལ་ཙམ་མིད་ཀྱང་ཁང་པའི་རྒྱ་རྒྱུ་ཚོགས་ཏེ་
མིང་དང་རྟོག་པས་བཏགས་ཙམ་དུ་གྲུབ་པ་ན་ཁང་པའི་བྱ་བྱེད་ཐམས་ཅད་བསྐྱུ་མིད་དུ་
རྒྱས་པ་དང་། མེ་ལོང་ནང་གི་བྱེད་བཞིན་གྱི་གཟུགས་བརྟན་སློལ་སྤང་བ་ཙམ་དང་
སྐྱུ་བརྗོད་པ་ཙམ་ལས་འདི་ཡིན་ཞེས་ངོས་བཟུང་བྲལ་ཡང་གཟུགས་བརྟན་སྤང་བ་
ཙམ་དེའི་སྤང་དུ་ནག་མོ་ཡོད་མིང་སོགས་རྒྱ་འབྲས་ཀྱི་བྱ་བཞག་ཐམས་ཅད་འཐད་པ་
བཞིན་ནོ། །དེའི་སྤྱིར་བཏགས་དུ་ཡོད་པས་ཡོད་གོ་ཚོད་ཅིང་། དོན་དམ་དུ་མིད་པས་
མིད་གོ་མི་ཚོད་པ་ཡིན།

Un edificio, por ejemplo, puede estar sin tener un solo átomo de existencia «verdadera», y aún así, mientras las causas y condiciones del edificio se hayan reunido—siempre y cuando exista únicamente en virtud de un nombre y nuestro concepto al respecto—entonces puede hacer todo lo que se supone que un edificio puede hacer, y ser perfecto como tal. El reflejo de un objeto en un espejo nunca podrá ser más que algo que aparece ante la mente y recibe un nombre, nunca podrá lograr la consideración de ser el objeto mismo, pero aún así puede exhibir todas las funcionalidades normales de la causalidad; el reflejo no es más que una aparición, pero aún así puede mostrarle si tiene una mancha en la cara, o lo que sea. Es por eso por lo que decimos que «para existir, basta con existir convencionalmente; pero no existir de manera suprema, no es suficiente para no existir».

རྟོག་འབྱུང་གི་དོན་འདི་ལོགས་པར་ཤེས་ན་ལས་འབྲས་ལ་ངོས་པ་ཤུགས་དྲག་པོ་རྟོག་
དེ་ལས་འབྲས་ལ་རྩིས་ཆེ་རུ་འགོ།

Cualquier persona que realmente entienda la interdependencia en el sentido que recién describimos, comienza a desarrollar un fuerte convencimiento de las leyes de las acciones y sus consecuencias— y estas se vuelven cada vez más importantes para él.

དེ་ཡིན་ཏེ། རྒྱ་དགོ་སྤྲིག་ལས་འབྲས་བུ་བདེ་སྤྲིག་སོ་སོར་མ་འཚོལ་བར་འབྲུང་བ་
རྟེན་འབྲེལ་ལས་བྱུང་ཞིང་།

Y esta es la razón. En primer lugar, los buenos actos conducen al placer y los malos actos al dolor; cada causa está conectada a su propio resultado—nunca puede fallar y producir otro resultado. Esta relación invariable viene de la interdependencia.

རྟེན་འབྲེལ་གྱི་དོན་རང་བཞིན་མེད་པར་ཤེས་པ་ན་ཐ་སྐད་ཅམ་དུ་རྟེན་འབྲུང་རྒྱ་འབྲས་
བསྐྱུ་མེད་དུ་འཐད་པར་ཤུགས་གྱིས་གོ་སྟེ་འཁོར་འདས་གྱི་ལས་འབྲས་ལ་ངེས་པ་
གཏིང་ནས་རྟོན་པ་ཞིག་འོང་།

Una vez que entiende el sentido en el que «interdependencia» se refiere a la ausencia de cualquier existencia natural, entonces comprende por implicación que la interdependencia en forma de causa y efecto es, en un sentido meramente convencional, totalmente adecuada o infalible. Esto le permite obtener una total convicción sobre las leyes que gobiernan todas las acciones y consecuencias—sean las que sean de la vida cíclica o a las que están más allá de ésta—

དེ་ཡང་ཚོགས་པ་གཞན་ལ་བརྟེན་པས་ན་རང་བཞིན་གྱིས་མ་གྲུབ་པ་དང་། རང་བཞིན་
གྱིས་མ་གྲུབ་པས་ན་རྒྱ་འབྲས་འཐད་པ་འདི་བྱུང་བ་ཡིན། རྒྱ་འབྲས་གྱི་བྱ་བྱེད་ཐམས་
ཅད་འཐད་པ་ལ་བརྟེན་ནས་ས་བོན་སྤྱ་བུ་དང་། སྤྱ་བུ་འབྲས་བུར་འགྱུར་བ་སོགས་
བྱུང་བ་རེད།

Podemos decir entonces que, al depender de otras cosas, ningún objeto puede existir de manera natural. Y el hecho de que nada tenga una existencia natural, es lo que hace posible que la causa y efecto sean perfectamente factibles. Y el hecho de que todo el funcionamiento de causa y efecto son perfectamente convincentes, es lo que permite que las semillas se conviertan en brotes, los brotes en granos, y todo el resto.

གཞན་དུ་ན་ནས་རང་བཞིན་གྱིས་གྲུབ་ན་ནས་སྐྱུ་གྲུ་འགྱུར་བ་སོགས་དང་། གཞོན་ལྷ་
རང་བཞིན་གྱིས་གྲུབ་ན་གཞོན་ལྷ་གྲན་པོར་འགྱུར་བ་སོགས་མི་འབྱུང་ལ། བདེ་འགོ་
རང་བཞིན་གྱིས་གྲུབ་ན་བདེ་འགོ་བ་དཔྱལ་བར་འགོ་བ་མི་སྲིད་ཅིང་། སེམས་ཅན་
རང་བཞིན་གྱིས་གྲུབ་ན་སེམས་ཅན་སངས་རྒྱས་པར་མི་སྲིད་པ་སོགས་ཀྱི་སྐྱོན་མང་།

Suponga que éste no fuera el caso, y que las semillas de cebada o cualquier otras existieran naturalmente—entonces nunca podrían convertirse en brotes. Ni tampoco los niños se podrían convertir en adultos, o ningún proceso similar pudiera ocurrir, si todo existiera naturalmente. Si los nacimientos superiores existieran de forma natural, entonces sería imposible que una persona en un nacimiento superior cayera a los infiernos. Si los seres ordinarios existieran de manera natural, sería imposible para ellos convertirse en un Buda y demás—Los problemas lógicos derivados de ser algo que existe «de manera natural» son muchos.

དེས་ན་རྒྱ་འབྲས་རྟེན་འབྱུང་དང་། རང་བཞིན་གྱིས་མེད་པ་གཉིས་གཅིག་གོ་གས་སུ་
གཅིག་འགོ་བ་འདི་དབུ་མ་ཐལ་འགྱུར་བའི་བྱུང་ཚེས་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པ་ཡིན་
གསུངས།

Lo que hemos explicado con anterioridad, concluyó nuestro Lama, transmite una enseñanza propia y única de la sección de «Implicación» de la escuela del Camino medio: que estos dos principios—causa y efecto o interdependencia y el hecho de que nada existe de manera natrual—van de la mano, cada uno sustentando al otro.

Notas de la lectura nueve

143. *camino de preparación*: Otro conjunto de cinco caminos, o niveles de realización, descritos en el budismo. Se incluyen los caminos de acumulación, preparación, de la visión, habituación y «no más aprendizaje». Los cinco para el «gran» camino difieren de aquellos del camino «menor» (ver nota 56).

144. *los ocho niveles*: Se refieren a formas de meditación intensamente profundas que conducen a nacimientos posteriores en las ocho secciones de los reinos de la forma y sin forma, que siguen siendo sufrimiento (ver nota 14).

145. *Los mundanos meditan en la concentración...* El verso se encuentra en ff. 44a-44b de esta famosa enseñanza del Buda (ver registro No. 23). La cita a continuación es el siguiente verso del Sutra, del f. 44b. La redacción de la edición que tenemos disponible es ligeramente diferente, pero la intención es la misma. Udraka era un sabio no budista que despertó de un largo período de meditación y se puso furioso porque mientras tanto los ratones habían mordido sus impresionantes rastas de yogui; por su ira, nació entonces en los infiernos.

146. *No hay una segunda puerta...* Cita del f. 13b de la obra del Maestro Aryadeva (ver el registro No. 40 y la nota 79).

147. *La sabiduría no inmersa del método...* Las líneas aparecen en la f. 313a de este Sutra bien conocido, y son clarificadas por él inmediatamente después (ver el registro No. 35).

148. *Que por esta virtud, todos los seres...* Líneas finales de los *Sesenta versos de razonamiento* del Maestro, y a menudo utilizado hoy en día como una oración de dedicación después de la buena acción de escuchar una enseñanza. Original en f. 22b, registro No. 5.

149. *En vastas y amplias alas...* Cita en f. 212a de *Entrando en el camino medio* (ver registro No. 74 y la nota 129).

150. *El entendimiento no tiene fin*: Una afamada enseñanza del Buda solicitada por uno de sus discípulos de este nombre (registro No. 49). *Sabiduría raíz* del Maestro Nagarjuna (c. 200 d.C.) enumerada en el registro No. 4; para otras obras de su afamada «Colección», ver la biografía en la traducción en inglés de su *Carta a un amigo* (p. 10, registro No. 95).

151. *los maestros Budapalita, etc.*: Para el comentario del maestro Budapalita (c. 500 d.C.), ver el registro No. 85. La obra del Maestro Aryadeva ya se encuentra en la lista (ver la nota 79), así como la obra del Maestro Chandrakirti *Entrando en el camino medio* (nota 129). Para una aclaración de las palabras, ver el registro No. 73.

152. *No hay manera de que haya paz...* Del sexto capítulo de la obra del Maestro Chandrakirti (f. 205a, registro No. 74). Brevemente, las «dos verdades»

mencionadas son a las que generalmente se les llama la «verdad engañosa» y la «verdad suprema». Ambas son válidas, y todos los objetos poseen las dos. La dependencia de los objetos (especialmente en el sentido descrito a continuación, sobre conceptos y nombres) es su verdad convencional o engañosa. Su apariencia es «engañosa» porque para las mentes de la gente normal aparentan ser algo distinto de lo que realmente son. Lo «supremo» (aquí llamado «real») la verdad de los objetos, es su ausencia de independencia, y se ve por primera vez de forma directa en el importantísimo estado meditativo conocido como el «camino de la visión». Percibir esta realidad directamente, actúa de inmediato para detener el proceso por el cual sufrimos.

153. *El estudiante de Nagarjuna era Chandrakirti...* Las líneas son de su obra sobre las dos verdades; ver f. 72a, registro No. 56.

154. *Escuela «Detallista»*: Llamada así porque «dedican su estudio exclusivamente a el comentario clásico conocido como *Exposición Detallada*, o bien porque entienden el significado de la *Exposición*» (el Primer Dalai Lama, registro No. 14, p. 14).

155. *Escuela «Escritural»*: Se dice que el nombre viene del hecho de que «esta escuela de filósofos sostiene que las escrituras [por ejemplo, el Sutra] son válidas, pero niega la validez de los comentarios clásicos como las «Siete Obras del Conocimiento» (ibid).

156. *Escuela de «Sólo-Mente»*: El nombre viene de la afirmación de la escuela de que «todo objeto existente no es más que parte de la mente», aunque esta descripción general es refinada más adelante por la escuela.

157. *hecho de cualquier «sustancia» diferente*: Es decir, que viene de cualquier causa principal distinta o estado latente.

158. *«Independiente» parte de la escuela del Camino medio*: La escuela se llama así porque sus seguidores abogan por un camino medio que evita el extremo del pensamiento de que las cosas existen (naturalmente) y el extremo de pensar que las cosas no pueden existir (si, no existen naturalmente). Los «Independientes» son una de las dos partes de la escuela; consideran que hay que llevar a una persona a la visión correcta de que las cosas están vacías de existencia natural, mediante la consideración de un objeto independiente y su discusión en términos comunes—en vez de empezar desde la visión incorrecta de la propia persona y demostrando lo absurdo de lo que necesariamente esta implica. Estos puntos son iluminados por el gran Changkya Rolpay Dorje, que en sus *Sistemas Comparativos* se dice que en su vida anterior fue el propio Pabongka Rinpoche, (pp. 289, 305, 325; registro No. 80).

159. *Consciencia no afectada*: Cualquier percepción normal, «razonable»—la vasta mayoría de nuestras percepciones cotidianas; lo contrario serían esos casos poco frecuentes cuando vemos algo erróneo, tal como confundir una hoja que se mueve con un animal pequeño mientras conducimos un coche, o creer en algo irreal que pensamos que creemos ver bajo la influencia del alcohol o de una droga.

160. La sección de «Implicación» de la escuela del Camino medio: nombrada así por su creencia que una línea de razonamiento que implica una absurdidad necesaria en la visión incorrecta del oponente es suficiente para inspirar en su mente la visión correcta de la naturaleza de la existencia (ver nuevamente Changkya Rolpay Dorje, p. 407, registro No. 80).

161. Grupo «Funcionalista»: Se refiere colectivamente a los detallistas, de las escrituras y los de «Sólo-Mente», ya que todas afirman que las cosas funcionales existen realmente.

162. *el análisis cuádruple*: Brevemente, Pabongka Rinpoché enumera los cuatro a continuación en su tratado sobre los Pasos (registro No. 47, ff. 362-377):

- 1) *Identifique lo que niega*: Cualquier objeto que pudiera existir verdaderamente. No puede atrapar a un ladrón si no sabe cómo es.
- 2) *Reconocer la necesidad*: Que si un objeto existe verdaderamente, debe ser verdaderamente uno o ser verdaderamente muchos.
- 3) *Percibir que no es verdaderamente uno*: Si usted fuera verdaderamente sus partes, no podría decir «partes», ya que usted sería sólo una.
- 4) *Percibir que no es verdaderamente muchas*: Si sus partes fueran verdaderamente usted, entonces al tomar cualquier parte, sería usted—de la misma manera que una parte sería una vaca cuando se tiene una cabra, una oveja y una vaca y se elimina la cabra y la oveja.

La conclusión es: como usted no es ni uno, ni es muchos, no existe verdaderamente. El Señor Tsongkapa expone estos puntos en ff. 374-475 de sus Pasos mayores (registro No. 61).

163. *visión destructible*: Esta forma de ver las cosas se llama ambos «destructible» porque se centra en mí y algún día yo moriré, y porque la visión incorrecta en sí será corregida algún día y desaparecerá.

164. *Aquí lo que llamamos un yo...* Cita de su comentario sobre los 400 versos del Maestro Aryadeva (nota 79). Ver f. 187b, registro No. 72.

165. *Ya que cada objeto está etiquetado...* Encontrado en la página 396 del registro No. 45

166. *Como una ilusión...* La línea completa se encuentra en el f. 16a de la obra, registro No. 70.

THE ASIAN CLASSICS

INSTITUTE

CURSO 1

Las enseñanzas principales del Budismo

Tarea, Clase uno

Nombre:
Fecha:
Calificación:

1) ¿Cuál es el nombre del autor de las *Enseñanzas principales del Budismo*? (proporciona ambos, su nombre popular Mandala su nombre de monje), así como sus fechas. (Estudiantes de tibetano, escriban en tibetano).

2) ¿Cuál es el nombre real de esta obra? (Estudiantes de tibetano, anótenlo en tibetano).

3) ¿Para quién fue escrita la obra? (nombre del monje Mandala su nombre popular) (Estudiantes de tibetano, anótenlo en tibetano).

4) ¿Quién escribió el comentario que estamos estudiando? (Anote su nombre popular Mandala su nombre especial). ¿Cuáles fueron sus fechas? (Estudiantes de tibetano, anótenlo en tibetano).

5) ¿Quién era este Lama en su vida anterior?

6) ¿Quién es el discípulo de Trijang Rinpoché que escribió la introducción? Proporcione su nombre completo Mandala títulos correctos. (Estudiantes de tibetano, anótenlo en tibetano).

7) ¿Cuáles son los tres «problemas de la olla»?

a)

b)

c)

8) ¿Cuáles son las tres grandes divisiones de los textos del Lam-rim? (obras sobre los Pasos hacia el estado de un Buda)?

a)

b)

c)

9) ¿Cuáles son los Tres caminos principales? (estudiantes de tibetano, anótenlo en tibetano).

a)

b)

c)

10) ¿Son físicos, mentales o son conceptos?

Tarea de memorización: Memorice el verso que se llama *Refugio Mandala el Deseo* (Estudiantes de tibetano, memoricen en tibetano).

Tarea de meditación: 15 minutos al día, diez respiraciones Mandala posteriormente realice una meditación de análisis sobre la renuncia.

Fechas Mandala horas de meditación (No se aceptará la tarea sin esta información):

THE ASIAN CLASSICS
INSTITUTE

CURSO 1
Las enseñanzas principales del Budismo

Nombre:
Fecha:
Calificación:

Tarea, Clase dos

1) ¿El mérito conduce necesariamente al Nirvana Mandala al estado de un Buda? (Estudiantes de tibetano, anoten el término para mérito). ¿Por qué si o por qué no?

2) ¿Cuál es la palabra en Sánscrito para el «Gran sello»? (Estudiantes de tibetano, anoten el término en tibetano).

3) ¿Existe alguna relación entre los Tres caminos principales Mandala el Gran sello? ¿entre estos Tres Mandala la práctica tántrica?

4) ¿Cuáles son las dos causas principales que provocan el estado de un Buda? (Estudiantes de tibetano, anoten el término en tibetano).

a)

b)

5) ¿Cuáles son los elementos principales de estos dos? (Estudiantes de tibetano, anoten el término en tibetano).

a)

b)

6) ¿Cuáles son los dos cuerpos de un Buda? (Estudiantes de tibetano, anoten el término en tibetano).

a)

b)

7) Anote las dos causas de los dos cuerpos. (Estudiantes de tibetano, anoten el término en tibetano).

a)

b)

8) ¿Cuál de los Tres caminos principales causa cada uno de estos dos cuerpos?

9) ¿Cuáles son los dos obstáculos para obtener el estado de un Buda? (Estudiantes de tibetano, anoten el término en tibetano).

a)

b)

10) ¿Por qué Je Tsongkapa pudo escribir 10,000 páginas de explicación increíblemente profunda Mandala difícil del budismo?

Tarea de memorización: Memorice el verso que se llama *Dedicación de la bondad de un mérito* (Estudiantes de tibetano, anótenlo en tibetano).

Tarea de meditación: 15 minutos al día, diez respiraciones Mandala posteriormente haga una meditación de análisis sobre la renuncia.

Fechas Mandala horas de meditación (No se aceptará la tarea sin esta información):

THE ASIAN CLASSICS

INSTITUTE

CURSO 1
Las enseñanzas principales del Budismo

Nombre:
Fecha:
Calificación:

Tarea, Clase tres

1) Anote las diez características de un Lama. (Estudiantes de tibetano, escribanlas en tibetano).

a)

b)

c)

d)

e)

f)

g)

Mandala)

i)

j)

Tarea de memorización: Memorice el verso que se conoce como *la Ofrenda del Mandala* (Estudiantes de tibetano, memorizar en tibetano).

Tarea de meditación: 15 minutos al día, diez respiraciones Mandala posteriormente haga una meditación de análisis sobre la renuncia.

Fechas Mandala horas de meditación: (No se aceptará la tarea sin esta información):

THE ASIAN CLASSICS
INSTITUTE

CURSO 1
Las enseñanzas principales del Budismo

Nombre:
Fecha:
Calificación:

Tarea, Clase cuatro

1) Anote las tres características de una enseñanza auténtica, una que sea apropiada para que su práctica sea exitosa. (Estudiantes de tibetano, anoten el término en tibetano).

a)

b)

c)

2) Enumera los tres requisitos de un buen estudiante que se encuentran en los 400 versos de Aryadeva. (Estudiantes de tibetano, anoten el término en tibetano).

a)

b)

c)

Tarea de memorización: Memorice el verso llamado *Tres Caminos Principales* (Estudiantes de tibetano, anótenlo en tibetano.)

Tarea de meditación: 15 minutos al día, diez respiraciones Mandala posteriormente haga una meditación de análisis sobre la renuncia.

Fechas Mandala horas de meditación (No se aceptará la tarea sin esta información)

THE ASIAN CLASSICS

INSTITUTE

CURSO 1
Las enseñanzas principales del Budismo

Nombre:
Fecha:
Calificación:

Tarea, Clase cinco

1) Defina qué se entiende por «ciclo de vida» o *samsara* en sánscrito. (Estudiantes de tibetano, anoten la palabra en tibetano.)

2) ¿Por qué es necesaria la renuncia para escapar del ciclo de la vida? Mandala ¿Cuál es la relación entre la renuncia Mandala el deseo de lograr la iluminación para todos los seres?

3) Dos de los pasos del camino están destinados a detener el deseo por esta vida, Anótelos.

a)

b)

4) Haga una lista de los ocho pensamientos mundanos. (Estudiantes de tibetano, anoten el término en tibetano).

a)

b)

c)

d)

e)

f)

g)

Mandala)

Tarea de memorización: Memorice el primer verso de *Los Tres Principales Caminos*) el verso *Ofrenda de Mandala* (Estudiantes de tibetano, memoriza en tibetano.)

Tarea de meditación: 15 minutos al día, diez respiraciones Mandala posteriormente haga una meditación de análisis los ocho pensamientos mundanos.

Fechas Mandala horas de meditación (No se aceptará la tarea sin esta información):

THE ASIAN CLASSICS

INSTITUTE

CURSO 1
Las enseñanzas principales del Budismo

Nombre:
Fecha:
Calificación:

Tarea, Clase seis

1) Mencione los cuatro principios de acción (o *karma*) (Estudiantes de tibetano, anótenlo en tibetano).

a)

b)

c)

d)

2) Escriba los seis sufrimientos de la vida humana. (Estudiantes de tibetano, anotarlos en tibetano).

a)

b)

c)

d)

e)

f)

3) ¿Cuál es el punto en el que usted sabe que ha desarrollado una verdadera renuncia?

Tarea de memorización: Memorice el segundo verso de *Los Tres Caminos Principales* (Estudiantes de tibetano, escribir en tibetano).

Tarea de meditación: 15 minutos al día, diez respiraciones Mandala posteriormente haga una meditación de análisis sobre los cuatro principios de acción.

Fechas Mandala horas de meditación (No se aceptará la tarea sin esta información):

THE ASIAN CLASSICS

INSTITUTE

CURSO 1
Las enseñanzas principales del Budismo

Nombre:
Fecha:
Calificación:

Tarea, Clase siete

1) Explique las dos partes de la palabra «Bodhichitta» (Estudiantes de tibetano, anotar en tibetano).

2) ¿Cuándo se convierte usted en bodhisattva?

3) ¿Todos los bodhisattvas han percibido la vacuidad directamente?

4) Puede alcanzar el nirvana (es decir, convertirse en un arhat Mandala eliminar todas sus aflicciones mentales) antes de convertirse en un bodhisattva?

5) Escriba por lo menos seis beneficios de desarrollar el deseo de la iluminación.
(Estudiantes de tibetano, anotarlos en tibetano).

a)

b)

c)

d)

e)

f)

Tarea de memorización: Memorice el tercer verso de *Los Tres Caminos Principales*
(Estudiantes de tibetano, escribirlo en tibetano.)

Tarea de meditación: 15 minutos al día, diez respiraciones Mandala posteriormente
haga una meditación analítica sobre los beneficios del deseo de la iluminación.

Fechas Mandala horas de meditación (No se aceptará la tarea sin esta información):

THE ASIAN CLASSICS

INSTITUTE

CURSO 1
Las enseñanzas principales del Budismo

Nombre:
Fecha:
Calificación:

Tarea, Clase ocho

1) ¿Cuáles son los siete pasos en el método de causa Mandala efecto para desarrollar el deseo de la iluminación (Estudiantes de tibetano anoten los siete pasos en tibetano Mandala den la explicación en español)

a)

b)

c)

d)

e)

f)

g)

2) Describa la práctica preliminar que precede a estos siete pasos.

Tarea de memorización: Memorice el cuarto verso de *Los Tres Caminos Principales* (Estudiantes de tibetano, anótenlo en tibetano).

Tarea de meditación: 15 minutos al día, diez respiraciones Mandala posteriormente realiza una meditación analítica sobre los siete pasos para desarrollar el deseo de la iluminación.

Fechas Mandala horas de meditación (No se aceptará la tarea sin esta información):

THE ASIAN CLASSICS

INSTITUTE

CURSO 1
Las enseñanzas principales del Budismo

Nombre:
Fecha:
Calificación:

Tarea, Clase nueve

1) ¿Cuáles son las dos verdades? Descríbalas brevemente. (Estudiantes de tibetano anótenlas en tibetano).

a)

b)

2) Explique lo que significa la «interdependencia» (también llamada en ocasiones «origen dependiente» en cada una de las tres escuelas budistas mencionadas (Estudiantes de tibetano anoten «interdependencia» en tibetano.)

a) *Grupo Funcionalista:*

b) *Grupo Independiente:*

c) *Grupo de Implicación:*

3) El budismo enseña que no existe un «yo». De una descripción de este «yo» que no existe o de la naturaleza propia, de acuerdo al Maestro Chandrakirti .
(Estudiantes de tibetano, anotar en tibetano el «yo»).

Tarea de memorización: Memorice el décimo verso de *Los Tres Caminos Principales*
(Estudiantes de tibetano, escribir en tibetano.)

Tarea de meditación: 15 minutos al día, diez respiraciones Mandala posteriormente haga una meditación analítica sobre los tres significados de «interdependencia»

Fechas Mandala horas de meditación (No se aceptará la tarea sin esta información):

THE ASIAN CLASSICS
INSTITUTE

Nombre:
Fecha:
Calificación:

CURSO 1
Las Enseñanzas principales del Budismo

Tarea, Clase diez

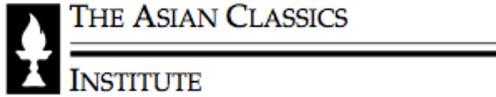
1) ¿Puede la idea de karma (es decir, ética o moralidad) coexistir con la idea de vacuidad? o ¿se contradicen entre sí? (Estudiantes de tibetano anotar en tibetano las palabras para «moralidad» Mandala para «vacuidad»).

2) Suponga que puede entender que no hay un «yo». ¿Cómo le ayuda esto a detener sus) «emociones negativas» Mandala para «el objeto que negamos»? (Estudiantes de tibetano anoten en tibetano «malos pensamientos» Mandala «objeto que negamos»).

Tarea de memorización: Memorice el verso doce de Los Tres Caminos Principales (Estudiantes de tibetano, anótenlo en tibetano).

Tarea de meditación: 15 minutos al día, diez respiraciones Mandala posteriormente haga una meditación analítica sobre el matrimonio de ética Mandala vacuidad.

Fechas Mandala horas de meditación (No se aceptará la tarea sin esta información):

The Asian Classics Institute
Curso I: Las principales enseñanzas del budismo

Lectura 10

XVI. Cómo saber cuando su análisis aún está incompleto

གསུམ་པ་ལྟ་བའི་དཔྱད་པ་མ་རྫོགས་པའི་ཚད་ནི།

La tercera de las cinco secciones de nuestro tratado sobre la visión correcta explica cómo saber cuándo el análisis que usted está realizando con la visión que usted tiene, sigue estando incompleto. Este punto se destaca en el siguiente verso del texto raíz:

།སྣང་བ་རྟེན་འབྲེལ་བསྐྱུ་བ་མེད་པ་དང་།
།སྣོང་པ་ཁས་ལེན་བྲལ་བའི་གོ་བ་གཉིས།
།རྗི་སྲིད་སོ་སོར་སྣང་བ་དེ་སྲིད་དུ།
།ད་དུང་ཐུབ་པའི་དགོངས་པ་རྫོགས་པ་མེད།
།ཅིས་པས་བསྟན།

(11)

**Usted aún no habrá comprendido el pensamiento de los Capaces,
Mientras dos ideas le parezcan diferentes:
La apariencia de las cosas—interdependencia infalible;
Y la vacuidad—mas allá de asumir cualquier postura.**

དེ་ལྟར་བསྐྱོམས་པས་ལྟ་བའི་དབྱུང་པ་རྫོགས་ན་རྟེན་འབྲེལ་དང་སྣོང་པ་གཉིས་གཅིག་
གྲོགས་གཅིག་ཏུ་འཆར་བ་ཞིག་དགོས་ཀྱང་།

Digamos que usted meditó en las instrucciones mencionadas anteriormente. Usted está dirigiendo su punto de vista a analizar todo fenómeno. Si su análisis es realmente completo, entonces la interdependencia y la vacuidad deben aparentar estar de la mano, apoyándose mutuamente.

དེ་ནི་རྒྱ་གར་བ་ཁ་ཅིག་དང་བོད་སྤེལ་ཚོ་ལྟར་རང་བཞིན་མེད་པ་གོ་མདོག་མདོག་བྱས་
ཀྱང་རྟེན་འབྲེལ་འཛོག་ལུགས་མ་ཤེས་པ་ལྟ་བུ།

A pesar de este hecho, parece que a alguna gente le agrada los antiguos sabios indios y los primeros budistas tibetanos que aparentaron comprender el concepto de la ausencia de naturaleza propia y que sin embargo no supieron cómo explicar la interdependencia.

སྣོང་པ་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་འབྱུང་དང་། སྣོང་པ་རང་བཞིན་གྲིས་མེད་པ་གཉིས་ཕྱོགས་རེ་
ཙམ་དུ་ཤེས་ཀྱང་དེ་གཉིས་གཞི་གཅིག་གི་སྣོང་དུ་འགལ་འདུར་སོང་སྟེ།

Por lo tanto lo que el verso dice, concluyó nuestro Lama, es: "Suponga que usted tiene cierta comprensión de los dos conceptos de manera individual: (1) la «apariencia de las cosas», o interdependencia y (2) la vacuidad—el hecho de que nada existe de manera natural. Pero suponga que le parecen características contradictorias—piensa que ningún objeto pudiera poseer una, y la otra también.

རྒྱ་ལས་འབྲས་བུ་མི་འཚོལ་བར་འབྱུང་བའི་རྟེན་འབྲེལ་བསྐྱུ་བ་མེད་པ་དང་། ཚོས་
ཐམས་ཅད་རང་གི་ངོ་བོས་གྲུབ་པ་རྟུལ་ཙམ་ཡང་མེད་པའི་སྣོང་པ་ཁས་ལེན་དང་བྲལ་
བའི་གོ་བ་གཉིས་པོ་

«Considere estas dos ideas: 1) *La interdependencia infalible*, donde las causas (es decir, las acciones) de una determinada naturaleza siempre deben conducir a resultados (consecuencias) del mismo tipo; y (2) la vacuidad, la idea *más allá de asumir cualquier postura*—el hecho de que ningún objeto existente en el universo contiene un solo átomo de algo que pueda existir por si solo.

“དེ་དུས་ནམ་ཞིག་བར་པ་ན་རྒྱན་ཚ་གང་ལྟར་སོ་སོར་འགལ་བར་སྒྲུང་བ་དེ་སྲིད་དུ་ད་
དུང་ཐུབ་པའི་དགོངས་པའི་དོན་མཐར་ཐུག་པ་དེ་ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པར་མ་རྟོགས་ཞེས་པ་
ཡིན་གསུངས།

Mientras aparenten existir de este modo—*mientras* las dos ideas le parezcan mutamente excluyentes, como caliente y frío—entonces usted *todavía no se habrá dado cuenta* perfectamente del punto supremo del *pensamiento de los Capaces*, los Budas».

XVII. Cómo saber cuando su análisis está completo

བཞི་པ་ལྟ་བའི་དཔྱད་པ་རྫོགས་པའི་ཚད་ནི།

Esto nos lleva a la cuarta sección: cómo saber cuándo el análisis que está usted llevando a cabo con la visión que ha desarrollado está completo. Esto se explica en el verso a continuación del texto raíz:

ཉམ་ཞིག་རེས་འཛོག་མིད་པར་ཅིག་ཅར་དུ།
རྟེན་འབྲེལ་མི་བསྐྱར་མཐོང་བ་ཙམ་ཉིད་ནས།
ངེས་ཤེས་ཡུལ་གྱི་འཛིན་སྣངས་ཀུན་འཛིག་ན།
དེ་ཚེ་ལྟ་བའི་དཔྱད་པ་རྫོགས་པ་ལགས།

ཞེས་པས་བསྟན།

(12)

A partir de un punto, dejan de alternarse,
se unen;
El simple hecho de percibir que la interdependencia nunca falla,
Trae la comprensión que destruye cómo
usted se aferra a los objetos,
Y entonces su análisis basado en la visión estará completo.

དེ་ཡང་ནམ་ཞིག་རིས་འཛུགས་མེད་པ་ཞེས་ཚུལ་ཐམས་ཅད་ལ་མིང་རྒྱུང་བཏགས་ཡོད་
ཙམ་གྱི་དགོ་སྒྲིག་བྱ་བྱེད་ཐམས་ཅད་འབྲེལ་པ་དང་། བཏགས་དོན་བཅའ་བའི་ཚེ་ན་
ཚུལ་དེ་དང་དེ་རང་བཞིན་གྱིས་གྲུབ་པ་རྩལ་ཙམ་ཡང་མེད་པའི་སྣང་བ་གཉིས་མོ་

He aquí lo que queremos decir cuando decimos que «en algún punto ya no se alternan». Tomemos dos cosas: primero, el hecho de todo lo referente a cómo funcionan las cosas y sobre los actos buenos y malos, es perfectamente apropiado, a pesar del hecho de que ningún objeto es más que etiquetas, son sólo nombres. En segundo lugar está el hecho de que, cuando tratamos de buscar aquello que recibió el nombre, sólo encontramos vacuidad: que no hay ni un solo átomo que exista de manera natural en cualquier objeto que hayamos elegido

་་་རིས་འཛུགས་མིན་པར་ཅིག་ཅར་དུ་འཛུགས་སྐབས་པ་བྱུང་ན་སྣང་བ་དང་རྟོན་འབྱུང་གཉིས་
གཞི་གཅིག་ལ་འགལ་མེད་དུ་འཛུགས་ཤེས་ཤིང་།

En algún punto usted adquiere la capacidad de explicar estos dos hechos *para que se unan* y dejen de alternarse. Es decir, se da cuenta de cómo ambos, la vacuidad y la interdependencia pueden ser aplicadas a uno y al mismo objeto, sin ninguna contradicción en absoluto.

གདགས་གཞིའི་ཚོགས་པ་ལ་བརྟེན་ནས་རྟོག་པས་པར་བཏགས་ཙམ་གྱི་རྟོན་འབྱུང་
བསྐྱུ་བ་མེད་པར་མཐོང་བ་ཙམ་ཉིད་ནས་བདེན་འཛིན་གྱི་འཛིན་སྣང་ས་གཏན་མེད་དུ་
རྟོགས་ཏེ་སྣང་བ་རྟོན་འབྱུང་དང་། རྟོན་འབྱུང་སྣང་བར་ཤར་བ་ཞིག་ཡོད། དམ་པ་
འགའི་ཞལ་ནས། རྟོན་འབྲེལ་གྱི་གནད་ཤེས་ན་སྣང་ཉིད་ཀྱི་དོན་ལྡང་ལ་འབྱུང་
གསུངས་པ་ཡང་འདི་ལ་དགོངས་པ་རེད།

Usted comprende entonces que la interdependencia es infalible, que no es nada más que utilizar un concepto para etiquetar el conjunto de piezas que sirven de base para recibir nuestra etiqueta. El *solo* hecho de *percibir* que *la interdependencia nunca falla*, lo lleva a la *realización* que evidencia completamente la forma como se tendencia de aferrarse a la existencia verdadera *se aferra a sus objetos*. Y luego cuando piensa en la vacuidad, puede ver la interdependencia; cuando usted piensa en la interdependencia, comprende la vacuidad. Por cierto, es esto lo que quieren decir algunos santos sabios cuando dicen: «Cuando comprenda el secreto de la interdependencia, el significado la vacuidad llegará al instante».¹⁶⁷

དེ་ལྟར་བྱུང་ན་རྟེན་འབྲེལ་གྱི་དོན་བདེན་པར་མེད་པར་རྟོགས་ལ། བདེན་པར་མེད་
པའི་དོན་དེས་རྟེན་འབྲེལ་བསྐྱུ་བ་མེད་པ་ལ་ངེས་པ་ལྷགས་དྲག་འདྲེན་ཐུབ་པས་དེ་ནི་
དབྱུ་མ་ཐལ་འགྱུར་བའི་ལྟ་བའི་དབྱུད་པ་རྫོགས་པ་ཡིན་ཞིང་། ལྷུ་སྐྱབ་གྱི་དགོངས་པ་
ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའང་འདི་ཡིན་གསུངས།

Cuando todo esto le suceda, se dará cuenta de que el punto de la interdependencia es, que nada existe verdaderamente. Y este hecho en sí, que nada existe verdaderamente, tiene el poder de hacer aflorar en su mente una comprensión fuerte y certera de que la interdependencia nunca falla. Y entonces usted sabrá que el análisis que está llevando a cabo ahora, utilizando la visión pura de la sección de «Implicación» de la escuela del Camino medio, está por fin completo. También podemos decir, concluyó nuestro Lama, que entonces usted habrá encontrado el pensamiento único de el mismo Nagarjuna.

XIII. Una enseñanza única de la escuela «Implicación»

ཁག་ཞུན་ཡང་སྐྱང་བས་ཡོད་མཐའ་སེལ་བ་དང་།
སྣོང་པས་མེད་མཐའ་སེལ་ཞིང་སྣོང་པ་ཉིད།
སྐྱུ་དང་འབྲས་བུར་འཆར་བའི་ཚུལ་ཤེས་ན།
མཐར་འཇོག་ལྟ་བུས་འཕྲོག་པར་མི་འགྱུར་རོ།
ཞེས་པས་བསྟན་ཏེ།

La quinta y última sección en nuestra explicación sobre la visión correcta tiene que ver con una enseñanza única seguida por el grupo de «Implicación» de la escuela del Camino medio. Esta instrucción está contenida en el siguiente verso del texto raíz.

(13)

Además, la apariencia impide el extremo
de la existencia;
La vacuidad el de la inexistencia, y si
Puede percibir como la vacuidad se muestra en la causa

y efecto

Nunca será engañado por los puntos de vista extremos.

ཐལ་འགྱུར་བ་མིན་པ་ཚོས་སྣང་བས་མིད་མཐའ་དང་། ལྷོང་པས་ཡོད་མཐའ་སེལ་
བར་བཞིན་ཀྱང་།

Ahora todas las escuelas, excepto los miembros del grupo de «Implicación» sostienen que la comprensión de la apariencia de las cosas impide que uno caiga en lo que llamamos «el extremo de pensar que las cosas no existen», mientras que comprender la vacuidad le impide caer en lo que se conoce como el «extremo de pensar que las cosas sí existen».

ཐལ་འགྱུར་བའི་ལུགས་ལ་ཚོས་གང་དང་གང་ཡིན་ཀྱང་སྣང་བ་ཙམ་ལས་བདེན་པར་
མ་གྲུབ་པས་དོན་དམ་དུ་ཡོད་པའི་ཡོད་མཐའ་དང་། སྣང་བ་ཙམ་དེ་རང་གི་ངོས་ནས་
མ་གྲུབ་པ་ལ་བརྟེན་ནས་ལྷོང་པས་ཐ་སྣད་དུ་མིད་པའི་མིད་མཐའ་སེལ་བ་ཡིན།

Sin embargo, la postura del grupo de Implicación, es que ningún objeto en particular que pueda usted elegir, tiene cualquier tipo de existencia verdadera, aparte de simplemente aparentar existir de esta manera; comprender esto evita que vayamos al extremo de pensar que las cosas existen— es decir, que existen de una manera suprema. Y debido a esta mera apariencia no pueden existir por sí solos. La comprensión de la vacuidad le impide caer en el extremo de pensar que las cosas no existen— es decir, que no existen en una manera convencional.

རྟེན་འབྲེལ་ཡིན་སྲིད་ཆད་རང་བཞིན་གྲིས་མ་གྲུབ་པའམ་རང་ཚུགས་མ་གྲུབ་པ་ལས་
གཞན་དུ་འགོ་ས་མིད་དེ། གདགས་གཞིའི་ཚོགས་པ་ལ་བརྟེན་ནས་འབྱུང་དགོས་པའི་
སྲིད། དཔེར་ན། མི་རྒན་འཕོག་གིས་རང་ཁེར་ལངས་མ་གྲུབ་པར་གཞན་ལ་བརྟེན་
ནས་ལྷང་དགོས་པ་ནི་རང་གིས་ཚུགས་མ་གྲུབ་པ་ཡིན་པ་ལྟར་རྒྱུན་གཞན་ཞིག་ལ་
བརྟེན་དགོས་ཚད་རང་བཞིན་གྲིས་ཚུགས་མ་གྲུབ་པ་ཡིན།

Una vez que algo es interdependiente no tiene la posibilidad de ser nada más que algo que no existe naturalmente— algo que no puede sostenerse por sí mismo. Esto es así porque entonces ha de existir en dependencia de la colección de partes que sirven de base para recibir nuestra etiqueta. Considere el ejemplo de un anciano débil, incapaz de levantarse de su silla por sí mismo—que debe buscar otro apoyo para levantarse—no puede sostenerse por sí solo. Aquí es un caso similar: ningún

objeto puede sostenerse por sí solo, ningún objeto puede existir naturalmente, mientras dependa de cualquier otro factor.

སྤྱིར་བདག་མེད་པའི་དོན་གཏན་ལ་འབབ་པའི་རིགས་པ་མང་དུ་ཡོད་ཀྱང་། རིགས་
པའི་རྒྱལ་པོ་ལྟ་བུ་ནི་རྟེན་འབྲེལ་གྱི་རིགས་པ་འདི་ཡིན།

Hablando en general, hay un gran número de pruebas lógicas que se pueden utilizar para establecer el significado de la ausencia de naturaleza propia. Sin embargo, hay una que es como el rey de todas ellas: «comprobar mediante la interdependencia». Digamos que exponemos este argumento a alguien y decimos:

དེ་ཡང་། ལྷ་གུ་ཚེས་ཅན། བདེན་པར་མ་གྲུབ་སྟེ། རྟེན་འབྲེལ་ཡིན་པའི་སྤྱིར་ ཅེས་
རྟགས་བཀོད་ན།

Considere un brote,
no puede existir verdaderamente,
Porque es interdependiente.

འདི་ལ་སྤྱི་རོལ་པས་ནི་ཚེས་ཐམས་ཅད་སྤྱི་གཙོ་བའི་རྣམ་འགྲུར་དུ་འདོད་དེ་རྟགས་མ་
གྲུབ་གྱི་ལན་བྱེད།

Los miembros de algunas escuelas no budistas responderían «No estoy de acuerdo con su razonamiento», dando a entender que «los brotes no son interdependientes». Esto lo deben mencionar porque creen que todo objeto en el universo es una manifestación de un ser primigenio.

བོད་སྤྱི་རབས་པ་པལ་ཆེ་བས་གཏན་མེད་དུ་འདོད་པས་ཆད་མཐར་ལྗང་། སེམས་ཅམ་
པ་མན་གྱི་རང་སྣེ་དངོས་སྣེ་ཐམས་ཅད་གྱིས་རང་བཞིན་གྱིས་མ་གྲུབ་ན་རྟེན་འབྲེལ་
འཇོག་མ་ཤེས་པས་རྟག་མཐར་ལྗང་། རང་རྒྱུད་པས་རྟེན་འབྲུང་ཁས་ལེན་ཀྱང་རྟེན་
འབྲེལ་ཡིན་ན་རང་གི་མཚན་ཉིད་གྱིས་མ་གྲུབ་པའི་ཁྱབ་པ་མི་བཞེད་པས་དེ་ཡང་རྟག་
མཐར་སོང་།

La mayoría de los primeros budistas tibetanos cayeron en el extremo que llamamos

«pensar que las cosas se han detenido», porque dirían que si algo no existe realmente, no pudiera existir en absoluto. Desde las escuelas de Sólo-Mente hasta el grupo conocido colectivamente como los «Funcionalistas», todos caen en el extremo de «pensar que las cosas son permanentes» ya que no pueden explicar la interdependencia si aceptan que nada existe de modo natural. Los miembros del grupo «Independiente», dentro de la escuela del Camino medio, aceptan la idea de interdependencia pero no están de acuerdo con que si algo es interdependiente no puede «existir por definición». Esto también equivale al extremo de pensar que las cosas son permanentes.

མཁས་པ་དབུ་མ་པས་ནི་རང་བཞིན་གྱིས་མེད་ཀྱང་གཏན་ནས་མེད་པ་མ་ཡིན་པ་དང་།
ཐ་སྐད་ཅམ་དུ་ཡོད་ཀྱང་རང་བཞིན་གྱིས་ཡོད་པ་མ་ཡིན་པའི་དབུ་བ་བཞིན་གྱི། དངོས་
སྒྲིབ་སོགས་ཀྱི་འབྲུལ་གཞི་ཡོད་མེད་བཞི་པོ་འདི་མ་ལྟར་པའི་སྐྱོན་ཡིན།

Los verdaderos sabios de la escuela del Camino medio hacen una distinción cuádruple: dicen que nada existe naturalmente pero no dicen que las cosas no existen en absoluto; todo existe por mera convicción, pero todo existe sin existir naturalmente. El error de los Funcionalistas y demás escuelas, es que fracasan al distinguir entre estas cuatro: dos del tipo «nada existe» y dos del tipo «todo existe».

ཐལ་འགྱུར་བའི་ལྷགས་ལ་བདེན་པར་མེད་དེ། རྟེན་འབྲེལ་ཡིན་པའི་ཕྱིར། ཞེས་པ་
འདིས་རྟག་ཆད་ཀྱི་མཐའ་གཉིས་ཀ་སེལ་ཞིང་། དེ་ཡང་དང་པོས་རྟག་མཐའ་དང་།
གཉིས་པས་ཆད་མཐའ་སེལ་བ་ཡིན།

De acuerdo con el sistema de Implicación, ambos extremos—pensar que las cosas son permanentes y pensar que las cosas han cesado—se pueden evitar con un solo argumento lógico: «No pueden existir verdaderamente, porque son interdependientes». La primera parte de la declaración nos mantiene alejados del extremo de pensar que las cosas son permanentes; la segunda, del extremo de pensar las cosas cesaron.

ཅོན་སྒྲིབ་མ་རིན་པོ་ཆེས་འདི་གཉིས་རེ་རེས་ཀྱང་རྟག་ཆད་ཀྱི་མཐའ་གཉིས་ཀ་སེལ་བར་
གསུངས་ཀྱིན་ཡོད། དེ་སེལ་ལྷགས་ཀྱང་བདེན་པར་མེད་དེ་ཞེས་པའི་ཚིག་ཟིན་གྱིས་
རྟག་མཐའ་དང་། བདེན་པར་མེད་པའི་ལྷགས་ལ་སྐྱིར་མེད་པ་མ་ཡིན་པར་བསྟན་པས་

ཚད་མཐའ་སེལ། རྟོན་འབྲེལ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཞེས་པའང་འདིས་མཚོན་རྣམ་པར་
གསུངས།

Mi propio y precioso maestro, Chone Lama,¹⁶⁸ siempre decía que ambas partes de la declaración, *cada una impide ambos* extremos—el de la permanencia y el de la cesación. Él explicaría esto de la siguiente manera: el sentido literal de la primera parte de la declaración, «No puede existir verdaderamente», sirve para evitar el extremo de pensar que las cosas son permanentes. Afirmar que algo no puede existir «verdaderamente», implica sin embargo que no es inexistente; esto entonces descarta el extremo de pensar que las cosas han cesado. Y esta descripción, solía él decir, fue suficiente para que nosotros mismos averiguáramos el procedimiento de la segunda parte de la afirmación: «...porque es interdependiente».

དེས་ན་དཔལ་ལྷན་ལྷ་བས་ཀྱང་།
།དེ་ཕྱིར་རྟོན་འབྲེལ་རིགས་པ་འདི་ཡིས་ནི།
།ལྷ་ངན་བྱ་བ་མཐའ་དག་གཅོད་པར་བྱེད།
།ཅེས་གསུངས་པ་རེད།

Entendiendo esto, con esta comprensión podemos ver porqué el glorioso Chandrakirti afirmó:

Por lo tanto, esta prueba que utiliza la interdependencia,
Corta la malla de toda visión incorrecta. ¹⁶⁹

དེ་ལྟར་ཚོས་ཐམས་ཅད་བདེན་པར་མེད་པ་དང་རྟོན་འབྲེལ་ཡིན་པའི་རྟོགས་ཀྱིས་
མཐའ་གཉིས་ཀ་སེལ་བས་ན། ཚུ་ཤེལས།

Con esto hemos demostrado que ningún objeto en el universo existe verdaderamente; hemos dado nuestra razón diciendo «porque es interdependiente»; y hemos demostrado que estos dos hechos pueden evitar que uno caiga en cualquiera de los dos extremos. Esto también es por lo que vemos declaraciones como las siguientes, procedentes de *Sabiduría Raíz*:

ཁག་ལ་སྣོད་པ་ཉིད་རུང་བ།
དེ་ལ་ཐམས་ཅད་རུང་བར་འགྱུར།
ཅིས་དང་།

Todo es correcto para cada cosa
Para la cual el estado de vacuidad es correcto. ¹⁷⁰

མདོ་ལས་ཀྱང་།
གཟུགས་སྣོད་པའོ།
སྣོད་པ་ཉིད་གཟུགས་སོ།
ཞེས་སོགས་གསུངས།

O las bien conocidas líneas del sutra:
Forma es vacuidad
Vacuidad forma. ¹⁷¹

འདི་ཡང་རྟེན་འབྲུང་སྣོད་པ་དང་། སྣོད་པ་རྟེན་འབྲུང་གི་དོན་དུ་གསུངས་པ་ཡིན།
དེ་བཞིན་དུ་ང་སྣོད་པའོ། སྣོད་པ་ཉིད་པའོ། ཞེས་སྐུར་ན་གོ་བད་བདེ་བར་འདུག།

Por cierto, estas últimas líneas se mencionan para mostrar que la interdependencia está en sí vacía y que la vacuidad es interdependiente. Le ayudará a comprender este punto si toma este mismo patrón y lo lee como:

Yo soy vacuidad
La vacuidad soy yo.

མདོར་བསྟུན། རང་བཞིན་གྱིས་སྣོད་པ་ལ་རྒྱ་འབྲས་ཐམས་ཅད་འཐད། མཐའ་
གཉིས་ལ་མ་ལྷུང་བ་ཞིག་བྱུང་ན་ལྟ་བུའི་གོལ་ས་གཞན་མི་འབྲུང་གསུངས།

En resumen, concluyó nuestro Lama, las leyes de causa y efecto todas son totalmente apropiadas para cualquier entidad que esté vacía de cualquier existencia natural. Si tan solo usted puede apartarse de evitar caer en los dos extremos, no cometerá ningún otro gran error en su esfuerzo por desarrollar una visión correcta.

PRÁCTICA

XIX. Ponga en práctica lo aprendido

བཞི་པ་ངེས་པ་རྗེས་སྐྱབ་པ་ལ་བསྐྱལ་བར་གདམས་པ་ནི།

Hemos llegado a la última parte, la cuarta sección de nuestra explicación general del cuerpo principal del texto. Consiste en algunas palabras enérgicas de ánimo— donde el lector debe intentar reconocer la verdad de estas instrucciones para después ponerlas en práctica. Como lo menciona el último verso del texto raíz:

དེ་ལྟར་ལམ་གྱི་གཙོ་བོ་རྣམ་གསུམ་གྱི།

ལག་ནད་རྣམས་རང་གིས་ངེས་བཞིན་རྟོགས་པའི་ཚེ།

དབེན་པ་བསྐྱེན་ཏེ་བཙོན་འགྲུས་སྟོབས་བསྐྱེད་ནས།

ལག་ཏུ་གྱི་འདུན་མ་སྦྱར་དུ་སྐྱབས་ཤིག་བྱ།

ཞེས་པས་བསྐྱེན་ཏེ།

(14)

Cuando haya entendido tan bien como yo, los puntos esenciales
De cada uno de los tres caminos principales explicados.
Entonces entre en aislamiento, hijo mío
Haga vigorosos esfuerzos y alcance rápidamente su deseo supremo.

དེ་ལྟར་ལམ་གྱི་གཙོ་བོ་རྣམ་པ་གསུམ་གྱི་ལག་ནད་རྣམས་ཐོས་བྱུང་གིས་རྟོགས་ནས།
བསམ་བྱུང་གི་སྟོས་ངེས་ཤེས་རྗེས་པའི་མཚམས་སུ་ཚེ་འདིའི་འབྲི་བ་བཅད། འདོད་
ཚུང་ཚོག་ཤེས་དང་། དོན་ཉུང་བྱ་ཉུང་ལ་གནས་ཏེ་དབེན་པའི་གནས་སུ་བཙོན་འགྲུས་
གྱི་སྟོབས་བསྐྱེད་ནས་ཚེ་རབས་ལག་ཏུ་གྱི་འདུན་མ་དེ་སྦྱི་བཤོལ་གྱི་དབང་དུ་མི་གཏོང་
བར་སྦྱར་དུ་སྐྱབས་ཤིག་བྱ་ཞེས་རང་ཅག་ཇིས་འཇུག་རྣམས་ལ་ཐུགས་བརྩེ་བ་ཚེན་

Este verso es una instrucción muy personal que el Señor Tsongkapa, movido por profundos sentimientos de amor, nos ha concedido a todos los que pretendemos seguirle. Nos está diciendo, «en primer lugar intente entender los puntos esenciales de los tres caminos principales tal como los he explicado anteriormente; hagalo mediante escuchar una y otra vez las enseñanzas al respecto.

«Posteriormente use la contemplación para reconocer la veracidad de estos puntos; haga esto en retiro, permaneciendo en un estado de aislamiento donde corte todos los lazos con esta vida, y viva de acuerdo al principio de tener pocos deseos materiales y estar satisfecho con lo que tiene—mantenga sus preocupaciones y actividades al mínimo. Haga grandes esfuerzos por practicar así; actúe con rapidez, nunca se pierda al grado de abandonar su práctica; y luego hijo mío, logre el deseo supremo para todas sus muchas vidas».

རྗེའི་གསུང་འདི་ཙམ་ལ་ཡང་གནད་ཆེན་པོ་ཡོད་དེ། དབེན་པ་ཞེས་པ་ལྟུང་སྡོད་སའི་
གནས་འདུ་འཛིན་དབེན་པ་དང་། རང་གི་སེམས་ཚེས་བརྒྱད་དང་རྣམ་རྟོག་མང་པོས་
རྒྱལ་ཁབ་ས་བསྐོར་བ་དེ་ཚོ་ལས་དབེན་པའི་དོན།

Hay incluso profundos puntos esenciales dentro de estas palabras que el Señor ha usado, sobre los puntos esenciales. La palabra «aislamiento», por ejemplo, se refiere a aislarse no sólo del exterior—sino permanecer en algún lugar lejos del bullicio y ajetreo de la vida—pero dentro de su propia mente: evite que su mente emprenda su viaje intercontinental habitual por los ocho pensamientos mundanos y sus miles de esperanzas y temores diarios.¹⁷²

བརྩོན་འགུམ་ཀྱང་མི་དགོ་བ་ལ་འབད་པ་ཆེན་པོ་བྱེད་པ་བརྩོན་འགུམ་སུ་མི་འགོ། དགོ་
བ་ལ་སྡོད་བཞིན་དུ་བརྩོན་པ་དགོས།

«Hacer esfuerzos» tiene su propio significado especial: no decimos, por ejemplo, que se está «esforzando» cuando se esfuerza al máximo para hacer una mala acción. Los verdaderos «esfuerzos» son aquellos que usted hace con un entusiasmo por el bien.

གཏན་གྱི་འདུན་མ་ནི་འདི་ནས་སངས་རྒྱས་པའི་བར་གྱི་དོན་ལ་བྱ་བས། དེ་སྐབས་པ་
ཡང་ཚེ་ལ་ངེས་པ་མེད་པས་སྐྱུར་དུ་འབྱུངས་ཤིག་ཅེས་གསུངས་པ་རེད།

«Su deseo supremo» en un sentido, realmente comienza a partir de ahora y continúa hasta el punto en el que usted mismo se convierte en un Buda. Y lo que el verso está diciendo, es que debe de poner todo su empeño en alcanzar su objetivo ahora, rápidamente, pues no tiene la certeza de cuántos días le queden de vida.

བཅོམ་འགྲུལ་གྱི་སྒོ་བས་བསྐྱེད་ལུགས་ཀྱང་རང་རི་རྣམས་གྱིས་དེ་རིང་མཚམས་བསྐྱེད་
སྐྱབ་ལྟ་བུའི་འགོ་བཅུགས་ན་དོ་རྒྱལ་ཅམ་ནས་ལྟའི་ཞལ་གཟིགས་ལུང་བསྐྱེད་མི་ལྟས་
ཚུན་ཆད་གྱི་སྐྱབ་དྲགས་ཐོན་རྒྱུའི་རི་བ་བྱེད་པ་

¿Qué significa "hacer grandes esfuerzos"? La gente como usted y yo podemos empezar una práctica por la mañana; como entrar en retiro para entablar una relación especial con algún ser sagrado, y cuando llega la noche comenzamos a buscar alguna señal mística de que la práctica está teniendo su efecto—esperamos entonces encontrarnos con alguna deidad cara a cara, o escuchar alguna voz que nos diga que llegaremos a la Iluminación en tal fecha, tener una visión o un sueño especial.

“དེ་འདྲས་ཚོས་མི་ཡོང་བས་དེ་ལྟ་བུ་མ་ཡིན་པར། སྒོན་པ་ཐུགས་ཇེ་ཅན་གྱིས་ཀྱང་
སངས་རྒྱས་གྱི་གོ་འཕང་བསྐྱེད་པ་གྲངས་མེད་གསུམ་དུ་བསྐྱབས་པར་གསུངས་ན་
ངས་སྐྱེ་བ་འབུམ་ཕྱག་ཅམ་དུ་བསྐྱབ་དགོས་པ་བྱུང་ཡང་བསྐྱབ་རུས་སྣམ་པར་བྱས་ཏེ།

Pero la práctica religiosa no se trata de eso. Las escrituras dicen que incluso nuestro compasivo Maestro, el Señor Buda, tuvo que practicar durante tres «incontables» eones¹⁷³ antes de lograr el estado de iluminación. Usted y yo tenemos que pensar, «Estoy dispuesto a pasar no menos de cien mil vidas con mi práctica, si eso es lo que se necesita».

བྱུང་རྒྱལ་ལམ་གྱི་རིམ་པ་ལ་ཐོས་བསམ་སྒོམ་གསུམ་ཡུན་བསྐྱེད་ས་ཏེ་ལམ་གྱི་གཙོ་བོ་
རྣམ་གསུམ་གྱི་ཉམས་རྟོགས་བཟང་པོ་རབ་ཞག་སྐྱེད། འབྲིང་ཟླ་སྐྱེད། ཐ་མར་ལོ་
སྐྱེད་ཐོན་པ་ཞིག་ཨོ་ཡོང་བལྟ་དགོས།

Debemos pasar mucho tiempo aprendiendo, razonando y luego meditando en las distintas Etapas del camino al estado de un Buda. Para esto tenemos que fijarnos

un objetivo, para practicar y después comprender completamente los tres caminos principales; tenemos que decir: «En el mejor de los casos, voy a lograrlos en un día. Si me lleva un mes, lo consideraré aceptable. Pero, en el peor de los casos, intentaré por lo menos lograrlos durante este año».

བཀའ་གདམས་པའི་དགོ་བཤེས་དོལ་བས་ཀྱང་། ལམ་རིམ་ལམ་རིམ་ཞེས་པ་དེའང་
ཚིག་གསུམ་ཡིན། མིག་རྒྱུང་བསྐྱེད་། ལྷོ་རྒྱ་བསྐྱེད། ཁོང་གསང་ལྷོད།

Deberíamos seguir las palabras de Geshe Dolpa, uno de los Profetas de la Palabra, quien dijo:

¡Etapas del camino! ¡Etapas del camino!
Todas se resumen en tres cortas palabras:
«Mire lejos»
«Piense en grande»
«Mantenga un ritmo».¹⁷⁴

ཅེས་གསུངས་པ་ལྟར་མིག་རྒྱུང་བསྐྱེད་སྟེ་སངས་རྒྱས་ཀྱི་སར་འགོ་བའི་འདུན་པ་
བཏང་། ལྷོ་རྒྱ་བསྐྱེད་དེ་ངས་སངས་རྒྱས་ཀྱི་གོ་འཕང་དེ་སྐྱེས་བུ་གསུམ་དང་།
སྤྲུགས་བསྐྱེད་རྫོགས་ཀྱི་ལམ་ལ་རིམ་གྱིས་སྤྱངས་ཏེ་ངས་པར་ཐོབ་པར་བྱ་དགོས་
བསམ་པར་བྱེད།

A lo que se refería con la expresión «Mirar lejos» fue que debemos apuntar la vista a convertirnos en un Buda. «Pensar en grande» significa que debemos pensar: «Para alcanzar mi iluminación, voy a practicar absolutamente todos los caminos, uno por uno: de los tres niveles de alcance y las enseñanzas secretas—los niveles de creación y consumación».

དེ་ཡང་འཇིག་རྟེན་ལ་མི་ཚེ་ལོ་གཅིག་ལས་མི་སྡོད་པ་ཞིག་ཡིན་ཡང་ཤེས་རྒྱུད་ངང་
རིང་པོས་ལོ་བརྒྱ་ཙམ་སྡོད་ཅིས་ཀྱི་བྲམས་བྱེད། ཚོས་ལ་ངེད་ཚོ་ཤེས་རྒྱུད་ངང་ཐུང་
ཐུང་བྱས་ཏེ། ཐོས་བསམ་སྒོམ་གསུམ་དང་། མ་མཐར་ཁ་ཏོན་བརླས་བཅོལ་ཕྱན་བུ་རེ་
བྱེད་ཁུལ་བྱས་པ་རྒྱན་ཆད་གང་ཉེ་ཤོས། གང་ལས་སྤྲོ་ཤོས་ཤིག་ལ་འདམ་ག་བཏང་
ནས་ངས་འདི་ཙམ་མ་གཏོགས་ག་ནས་རུས་སྐྱམ་དུ་ཤེས་རྒྱུད་ངང་ཐུང་ཐུང་བྱེད་ཀྱང་།

Ahora, en el lado mundano de las cosas, la gente que sabe que morirá en el plazo de un año, aún hace grandes planes y actúa como si fuera a vivir cien años. En el lado espiritual de las cosas, usted y yo somos lo opuesto: Nos ponemos los objetivos más bajos que podamos cuando se trata de la triple práctica de aprender, contemplar y meditar—incluso hasta con las pocas oraciones que supuestamente recitamos diariamente. Siempre elegimos la práctica más fácil posible—siempre pensamos en pequeño, pensamos «Esto es todo lo que puedo hacer».

དེ་ལྟར་མིན་པར་རང་གིས་བྱས་ན་སངས་རྒྱས་ཀྱི་གོ་འཕང་ཡང་ངེས་པར་འཕྲོབ་རུས་
ཏེ། སྡོད་འཇུག་ལས།

Pero está equivocado: si realmente usted hace el esfuerzo, no cabe duda de que puede convertirse incluso en un Buda. Como dice la *Vida del Bodhisattva*,

ཁང་ག་གིས་བྱང་རྒྱུ་ག་ལ་ཞེས།
སྨྲིད་ལུག་པར་ནི་མི་བྱ་སྟེ།
འདི་ལྟར་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ནི།
ཁང་ཉེན་པ་གསུང་བས་བདེན་འདི་གསུངས།

No lo abandone y piense
«¿Cómo puedo convertirme en un Buda?»
Los que Así se han Ido sólo haban con
La verdad, y esta es una verdad que dijeron:

སྐྱོད་ལྷ་ལ་སྐྱོད་ལྷ་བ་དང་།
དེ་བཞིན་སྲིན་བུར་གང་གྱུར་པ།
དེས་ཀྱང་བཙོན་པའི་སྣོ་བས་བསྐྱེད་ན།
བྱང་ཆུབ་ཐོབ་དཀའ་སྲ་མེད་འཕྲོབ།

«Incluso aquellos que viven como bichos,
Moscas, mosquitos, e incluso gérmenes,
Pueden alcanzar la inigualable y arduamente obtenido estado de un Buda
Si se esfuerzan verdaderamente».

ཁད་གཤམ་རྣམ་ཐོན་གྱི་མིར་སྐྱེས་ལ།
ཡན་དང་གཞོན་པ་ངོ་ཤེས་ནས།
བྱང་ཆུབ་སྐྱོད་པ་མ་བཏང་ན།
ཁད་གཤམ་གྱིས་བྱང་ཆུབ་ཅིས་མི་འཕྲོབ།

ཅིས་གསུངས།

Aquí estoy, nacido como hombre,
Capaz de distinguir entre lo que está bien y lo que está mal
¿Qué me puede impedir iluminarme
Si sigo actuando de un modo iluminado?¹⁷⁵

དེས་ན་འཇིག་རྟེན་ལ་སློ་རྒྱ་གང་ཆུང་དང་། ཚོས་ལ་སློ་རྒྱ་གང་ཆེ་ཆེ་བྱས་ཏེ་ཚོས་
བསྐྱེད་དགོས།

Por lo tanto, usted debería pensar tan «pequeño» como pueda en cuanto a sus trabajos mundanos, pero tan a lo GRANDE como pueda en lo espiritual.

ཁོང་གསང་སྟོན་ཅེས་པ་སྐབས་རེར་བཙོན་པ་ལྷགས་དྲག་བསྐྱེད། སྐབས་རེར་སྐྱིད་
ཉལ་བག་ཡངས་བྱས་ཏེ་ཚོས་བསྐྱར་གཅིག་བྱེད་པ་དེ་འདྲ་མིན་པར། དག་སྦྱོར་ལ་
བཙོན་འགྲུས་ཐང་སྟོན་རན་པ་ཞིག་གི་ཐོག་ནས་ཉམས་ལེན་རྒྱ་ལོ་རྒྱུན་ལྟར་བསྐྱེད་ས་
པས་དལ་བའི་རྟེན་ལ་སྦྱིང་པོ་རབ་དུ་ལོན་པ་ཞིག་ཅི་ནས་ཀྱང་མཇུག་དགོས་པ་ཡིན་

གསུངས།

Ahora, las palabras «Mantenga el ritmo» significan que debe evitar el tipo de práctica donde usted va y viene entre hacer tremendos esfuerzos en ello y luego dejando que quede completamente en el olvido—sin hacer nada. Más bien debería mantener un ritmo constante en el esfuerzo que aplica a su práctica espiritual: deje que fluya constante, como un gran río. Haga todo lo que esté en su poder, concluyó nuestro Lama, para extraer la esencia misma de esta vida de oportunidades.

EN CONCLUSIÓN

XX. La Conclusión de la Explicación

གསུམ་པ་བཤད་པ་མཐར་ཕྱིན་པ་མཇུག་གི་བྱ་བ་ནི།
ཞེས་པ་འདི་ནི་མང་དུ་ཐོས་པའི་དག་སྦྱོང་སྦོ་བཟང་གྲགས་པའི་དཔལ་
གྲིས་ཚ་ཁོ་དཔོན་པོ་ངག་དབང་གྲགས་པ་ལ་གདམས་པའོ།
ཞེས་པའི་མཇུག་བྱང་གིས་བསྟན་པ་ཡིན།

Esto nos lleva a la última de las divisiones principales del trabajo: observaciones finales que acompañan a la conclusión de la explicación del texto. Se indican en el colofón que aparece tras el último verso del texto raíz:

Estas instrucciones le fueron impartidas a Ngawang Drakpa, un fraile del distrito de Tsako, por el erudito monje budista, el glorioso Losang Drakpa. ¹⁷⁶

དེ་ལྟར་ལམ་གྱི་གཙོ་བོ་རྣམ་གསུམ་ལ་ཐོས་བསམ་གྱི་ངས་ཤེས་དཔྱིས་ཕྱིན་པའི་འོག་
ཏུ། རྟོགས་པ་དོན་དུ་གཉེར་བ་དག་གིས་བསྐྱོམ་སྟེ་དམིགས་པ་སྦྱོང་བར་འདོད་ན།

Ahora algunos de ustedes, al escuchar y pensar cuidadosamente sobre los tres caminos principales como los hemos explicado anteriormente, pueden haber llegado finalmente a un reconocimiento real de lo que significan—y pueden desear pasar al siguiente paso: meditar sobre estos caminos, para que puedan madurar en su mente. Para eso, ustedes necesitarán conocer la serie de visualizaciones apropiada.¹⁷⁷

གཞུང་འདིའི་ཐོག་མར། ཇི་བཅུན་སྣ་མ་རྣམས་ལ་ཕྱག་འཚལ་ལོ། །ཞེས་པས་སྣོན་
འགོ་ཚེགས་ཞིང་གསལ་འདེབས་དང་། བསགས་སྐྱེད་སོགས་བྱ་དགོས་པར་དོན་
གྱིས་བསྟན་པ་ལྟར་སྣོན་ཚེགས་སོགས་བདེ་སྐྱེད་ལྟར་དང་།

La primera línea del texto raíz, «Me postro ante todos los altos y santos lamas», nos dice—de manera indirecta—los primeros pasos que tendremos que dar. Estos incluyen visualizar la asamblea tradicional de seres santos, lo que llamamos el «Campo de acumulación»¹⁷⁸ así como también mediante la practica de recopilar grandes cantidades de buenas acciones y purificarnos de las malas. En resumen, tendremos que usar una de las «prácticas preliminares» o textos similares, relacionados ya sea con *Camino del gozo* o el *Camino veloz*.¹⁷⁹

ཀུན་སྣོད་གི་དམིགས་སྣོན་དུའང་ལམ་གྱི་ལུས་ཡོངས་ཇོགས་གསལ་འདེབས་དགོས།
ཀུན་སྣོད་བྱེད་པར་ཅན་བྱེད་ཚུབ་གི་སེམས་གྱིས་ཟེན་པའི་སྣོན་ནས་དལ་འབྱོར་དོན་ཚེན་
རྗེད་དཀའ་སོགས་བསམས་པས་དེ་དག་རྒྱུང་འབྲིང་གི་ལམ་དངོས་སུ་མི་འགྱུར་བར་
སྐྱེད་མོང་བར་འགྱུར་བའི་བྱེད་པར་ཐོན་པ་འོང་།

Incluso sólo en las secciones donde usted se plantea una motivación correcta, va a tener que hacer una revisión mental completa de todo el camino, de principio a fin. Lo cual significa que también estará pensando en aquellos Pasos del camino donde intenta reconocer lo valiosa que es su vida de ocio y la fortuna, cuan difícil es encontrar una vida así, y demás. Hay una diferencia muy importante aquí si, a medida que avanza en la meditación, mantiene la mente rebosante de una motivación verdaderamente excepcional—el deseo de convertirse en un Buda para beneficio de todo ser viviente, la actitud de alcance mayor. Entonces las realizaciones que le sobrevendrán en estos pasos particulares, serán caminos que usted simplemente compartirá con gente de menor y mediano alcance, pero no serán los verdaderos caminos o actitudes como estas personas los tienen.¹⁸⁰

སྐྱབས་ལུལ་བདེ་སྐྱུར་ལྟར་རམ་འདིའི་ཚོགས་ཞིང་ལྟར་གང་བྱེད་ཀྱང་ཚོག་། །བདུད་རྩི་
འོད་ཟེར་ལ་འབྲིལ་ཏེ་འབབས་པའི་ལྷགས་དང་། འོད་ཀྱི་སྐུ་གུ་ལས་འབབས་པའི་
ལྷགས་གཉིས་ཡོད།

Cuando llegue a la parte donde usted va por refugio, puede utilizar cualquier sistema—el *Camino del gozo* y el *Camino veloz* o el de la pintura del Campo de acumulación relacionado con esta enseñanza—para visualizar los seres que van a proporcionarle protección. Hay también dos maneras de imaginar cómo la ambrosía desciende de ellos para purificarlo: puede palpar o bajar girando hacia usted a lo largo del exterior de un rayo de luz, o fluir por el interior de un rayo de luz parecido a un tubo.

སྤྱི་གྲོལ་རྣམས་རྩ་བ་སྣོད་དབུས་ཀྱི་བདག་གཅེས་འཛིན་ལས་བྱུང་བ་མཚོན་ཕྱིར་སྣོད་
གར་ནག་ལྷང་ངར་ཡོད་པར་བསམ་པ་ཡིན།

Lo que la ambrosía tiene que purificar son nuestros malos actos pasados y todos lo que bloquea nuestro progreso espiritual. La raíz de todos estos problemas es la tendencia que tenemos, en lo más profundo de nuestros corazones, de valorarnos a nosotros mismos en lugar de a los demás. Por lo tanto, imagine todas las malas acciones y bloqueos apilados en una masa totalmente negra en ese mismo lugar: dentro de su corazón.

དེ་དག་བདུད་རྩིས་དེད་པས་ས་འོག་ནས་འཆི་བདག་ཕག་མོ་ནག་པོའི་རྣམ་པར་རང་
སྤྱོད་ལ་རྩམས་སྐབས་ཀྱིས་འོངས་པའི་ཁར་སོང་བས་ཁོ་ཚོམས་ནས་ནམ་ཡང་མི་
འཚོ་བར་བྱས་སོང་བསམ་པ་གནད་ཆེ།

La luz de ambrosía desciende por su cuerpo y empuja hacia abajo toda la oscuridad. Bajo tierra, sentado debajo de usted, está el señor de la Muerte bajo el aspecto de una gran cerda negra.¹⁸¹ Ella ha venido porque anhela su vida, y sus mandíbulas están bien abiertas, apuntando hacia arriba, esperando. En este punto, es extremadamente importante que imagine la masa negra descendiendo y cayendo a su boca abierta—que la satisface plenamente, y que nunca más buscará hacerle daño.

Mientras toma refugio, mantenga en mente las dos razones que tiene para hacerlo.¹⁸² Si estos dos sentimientos son artificiales y forzados, su refugio no será bueno. Pero si son sentimientos sinceros, su refugio también lo será.

དེ་གཉིས་མཚན་ཉིད་པ་ཞིག་བྱུང་ན་སྐབས་འགོ་ཡང་མཚན་ཉིད་པ་ཞིག་འབྱུང་།
སེམས་བསྐྱེད་འབྲས་བུ་ལམ་བྱེད་གྱི་སྐབས་བཅུད་གྱི་སྲིག་སྲིབ་སྦྱངས་པས་སྣོད་གྱི་
སྣོན་རྣམས་ཀྱང་དེའི་བདག་འབྲས་ཡིན་པས་སྦྱང་བར་བསམ་དགོས། འདི་གནད་ཆེ་
བ་སྦྱུང་སྟེ་ཆེན་པོའི་དགྱིལ་འཁོར་རྒྱལ་མ་ཚོག་དང་ཁྱེད་ཀྱི་འདྲ་བ་ཡིན།

En la etapa de su meditación donde practica el deseo por la iluminación para el beneficio de todo ser viviente, hay un punto en el que imagina que ya ha alcanzado el objetivo, para que le ayude a lograrlo de verdad en el futuro. Aquí usted visualiza que todos los habitantes del universo son puros, libres de todo tipo de malos actos u obstáculos espirituales. El universo en sí, el lugar donde estos seres habitan, es un producto de sus actos colectivos— y por esto, debe imaginar que es también totalmente puro. Esta instrucción es de suma importancia; proviene de la misma fuente que las prácticas sagradas de las grandes tradiciones secretas, donde usted se convierte en el señor de un mundo místico.

ཚད་མེད་སྐབས་ཚངས་པའི་གནས་པ་བཞི་ཙམ་མིན་པར་སྦྱིང་རྗེ་ཆེན་པོ། བྱམས་པ་
ཆེན་པོ་སོགས་གྱི་ཁྱེད་པར་ཡོད་རྒྱལ་ཡང་ཤེས་དགོས།

A continuación, en la meditación usted llega a la práctica de los «inconmensurables»;¹⁸³ aquí debe ser consciente de que no son sólo lo que llaman los «cuatro lugares del Puro o Inmaculado», sino algo muy diferente. La compasión, por ejemplo, no es sólo del tipo común: es la Gran compasión. Y el amor bondadoso es el Gran amor bondadoso.

བཏང་སྣོམས་སྣོན་དུ་བྱེད་པ་སྦྱུང་འབྲས་མན་ངག་བདུན་གྱི་སྐབས་ལྟར་གནད་ཆེ།

En cuanto al orden de los cuatro inconmensurables, es importante que primero medite en el sentimiento de ecuanimidad hacia todos los seres; así esto coincide con el orden de los sentimientos en la instrucción de siete partes de causa y efecto, para desarrollar el deseo de convertirse en un Buda para todos los seres vivientes.

འབྲུག་པར་གྱི་སེམས་བསྐྱེད་འདི་སེམས་བསྐྱེད་དངོས་མིན་ཡང་སེམས་བསྐྱེད་སྤེལ་བ་
ལ་འབྲུག་ཆེ་བ་ཡོད།

La siguiente sección de la meditación es la que llamamos el «deseo especial por el estado de un Buda».¹⁸⁴ No es el deseo en sí, pero es muy efectivo para impulsar el desarrollo personal del deseo.

ཚོགས་ཞིང་སྐབས། དཔག་བསམ་གྱི་ལིང་ནི་རང་གི་བསོད་ནམས་དང་ཚོགས་ཞིང་
ནམས་ཀྱི་ཐུགས་བསྐྱེད་བྱུང་འབྲེལ་ལས་བྱུང་བ་རེད། སྐྱུ་མདོག་དཀར་པོར་བྱེད་པ་
སྒྲིབ་གཉིས་དག་པའི་འབྲུག་པར་མཚོན།

Aquí hay algunas notas sobre el siguiente paso en la meditación, donde se visualiza el «Campo de acumulación». Hay un árbol mágico en la base de la imagen, un árbol que le concede todo lo que desea. Debería imaginar que ha crecido de la unión de su propio mérito y del deseo de la iluminación de los seres de la asamblea. El Señor Tsongkapa al centro del grupo, es blanco; esto simboliza la cualidad que posee y que nos gustaría alcanzar: limpiarnos de ambos tipos de obstáculos—aquellos que nos impiden alcanzar el nirvana y los que nos impiden alcanzar la iluminación total.

གཡོན་གྱི་སྒྲིགས་བམ་སྟོང་ཕྱག་བརྒྱད་པར་གསལ་དགོས་པ་གསུལ་བྱ་དབང་པོ་ནི་
རྩལ་གྱི་འབྲུག་པར་དང་དགོས་པ་ཡོད་པར་ཡོངས་འཛིན་དོ་རྗེ་འཆང་གི་གསུང་རྒྱན་
ཡིན་པར་གསུངས་གསུངས།

A la izquierda del Señor Tsongkapa hay un volumen de las escrituras, los que debería usted visualizar como los *Ocho Mil Versos* sobre la perfección de la sabiduría.¹⁸⁵ Estos tienen el fin de simbolizar los diferentes niveles y necesidades que tienen los diversos discípulos, dependiendo de la agudeza de su intelecto. Nos dijo nuestro Lama, que estos puntos fueron una enseñanza oral de su propio maestro, el Gran tutor—el Portador del diamante.¹⁸⁶

སྒྲིགས་བམ་གྱིས་རང་སྐྱོད་ལྟོགས་ཚུལ་ལའང་ངེས་འབྱུང་དང་སེམས་བརྒྱུད་ཚུལ་
སོགས་རང་གིས་གང་ཉམས་སུ་ལེན་པ་དེའི་སྐྱོད་ལྟོགས་པར་བསམ་དགོས། སེམས་
དཔའ་སུམ་བཅུགས་ཀྱི་གནད་ཀྱང་གསུངས།

En su meditación, el volumen de las escrituras le habla en voz alta relatándole sus contenidos. Debería imaginar que el libro está hablando sobre las prácticas en las que está trabajando— la renuncia, el deseo de convertirse en un Buda para todos los seres, y así. Nuestro Lama continuó dándonos algunas instrucciones especiales sobre en el «triple ser», donde imaginamos un ser sagrado dentro del corazón del Señor Tsongkapa, y a otro ser sagrado dentro del corazón de este último.

ཉམས་ལེན་བྱིན་བརྒྱུད་སྐབས་མཐུན་སྲིད་མ་ལྟར་ལ། རྗེ་འཆང་མ་གཏོགས་གཞན་
ཐམས་ཅད་འཇམ་དབྱུངས་ཀྱི་རྣམ་པར་བསམ། ལྷ་མཚོད་སྐབས་ཀྱི་ཉམས་ལེན་བྱིན་
བརྒྱུད་ཀྱང་ལྷག་ཆེན་དང་འབྲེལ་མ་འབྲེལ་གྱི་བྱུང་པར་ཡོད།

Cuando visualice a los maestros del linje que llamamos «Bendiciones para la práctica», debe seguir los versos conocidos como «Conocimiento que revela el mundo».¹⁸⁷ Aquí imagine que todos estos personajes, a excepción del Portador del diamante, aparecen en la forma de Voz Gentil. Cuando usted visualiza este mismo linaje según el manual de la meditación de *Ofrenda a los Lamas*,¹⁸⁸ se hace una distinción en cuanto a si la involucra con la práctica del Gran Sello o no.

ཡི་དམ་སོགས་བདེ་སྐྱུར་ལྟར་ཡིན་པས་མདུན་ཕྱོགས་སྒྲ་མེད། གཡས་ཕྱོགས་རྣལ་
འབྱོར་རྒྱུད། རྒྱབ་ཕྱོགས་སྒྲིད་རྒྱུད། གཡོན་ཕྱོགས་བྱ་རྒྱུད་དམ།

Las deidades tutelares y los seres similares en la visualización están representados acorde al *Camino del Gozo* y al *Camino veloz*. Esto significa que frente a usted tiene a aquellos que pertenecen al grupo de las enseñanzas secretas conocidas como «Insuperables». A la derecha de la figura central se encuentran aquellos del grupo "Maestro Practicante"; atrás están los del grupo «Actividad» y a la izquierda, los del grupo «Acción».¹⁸⁹

ཡང་ན་མདུན་དུ་གསང་འདུས། གཡས་སུ་འཇིགས་བྱེད། གཡོན་དུ་བདེ་མཚོག
། རྒྱབ་ཕྱོགས་སུ་གྱི་རྗེར་སོགས་དང་། དེའི་ཕྱིར་རིམ་བཞིན་ནལ་འབྱོར་རྒྱུད། རྒྱུད་
རྒྱུད། བྱ་རྒྱུད་སོགས་གསལ་འདེབས།

Puede hacer esta visualización también de otra manera. Imagine al ser divino conocido como «Colección secreta» al frente. A la derecha de la figura central está «El aterrador», a la izquierda está «Gozo supremo», y al fondo está «Diamante Lo», o alguien similar. Fuera de ellos luego vienen las deidades del grupo de Maestros Practicantes, y afuera de ellos los del grupo de Actividad, después el grupo Acción, y así sucesivamente.¹⁹⁰

ལྷས་ཁང་ཕྱོགས་བཞིར་བསྐྱེད་པ་དང་། འཕར་ཕྱོགས་སུ་བསྐྱེད་པ། ལྷ་ཕྱོགས་སུ་
བསྐྱེད་པ་སྟེ་ལུགས་གསུམ་ཡོད། ཚོགས་ཞིང་རེ་དེའི་སྐྱེན་སྲར་རང་ལུས་གསུམ་
གསུམ་དུ་སྐྱོས། འདི་སོགས་རང་ལུས་མང་པོར་སྟོ་བ་ས་ཐོབ་པའི་སྐབས་རང་ལུས་
མང་པོར་སྟེ་ལ་ནས་འབྱོ་དོན་བྱེད་པའི་སྐྱིན་བྱེད་དུ་འང་འགོ།

Hay tres maneras diferentes de visualizar la casa de baño de cristal, cuando llegue a la parte donde imagina que usted está lavando el cuerpo de cada uno de los seres sagrados a modo de ofrenda para él. Puede hacer aparecer una casa en cada una de las cuatro direcciones, o una al este, o una en el sur. En este punto véase a usted mismo enviando copias de usted, de modo que tres de ustedes estén de pie frente a cada miembro de la asamblea. El acto de emanar muchos cuerpos de usted mismo, aquí y en otras partes de la meditación tiene un beneficio adicional: sirve para madurar el potencial de aprender en realidad a emanarse a usted mismo. Obtendrá esta habilidad cuando alcance los diversos niveles de bodhisattva, y lo utilizarla para el beneficio de otros.

། གསོལ་འདེབས་སྐབས་སུ་འདིར་མཐུན་སྲིད་མ་གཅོ་བོར་བྱེད་དགོས། གཅོ་བོའི་སྐྱེ
ལ་ལུས་དགྱེལ་སྒྲ་མཚོད་ལྷར་བཀོད་ཀྱང་ཚོག།

Cuando llegue a la práctica preliminar final, la súplica; debería usar principalmente el texto de «Conocimiento que revela el mundo». Si lo desea, aquí se permite imaginar la figura central con un «mándala de cuerpo»— un mundo

secreto completo con sus habitantes, todos parte de su propio cuerpo. Utilice el que que se encuentra en la *Ofrenda a los Lamas*.¹⁹¹

སྒྲོར་དངོས་མཚུག་གསུམ་གཞན་རྣམས་ཀྱང་ཚང་མ་ལམ་བྲིད་ལས་བྱུང་བ་ལྟར་
འདིར་སྐྱུར་ཞིང་། མཚུག་ཏུ། དགོ་འདིས་མཚོན་ནས་དུས་གསུམ་དང་འབྲེལ་བའི།
ཞེས་སོགས་ཀྱི་སྒྲོན་ལམ་ཡང་བགྲིས་ན་ལེགས།

En cuanto a todas las demás partes de la meditación—ya sea relacionadas con los preliminares a la meditación principal en sí, o a su conclusión apropiada—debería remitirse a los diversos textos sobre los Pasos en el camino al estado de un Buda y aplicar las secciones apropiadas. Es muy bueno que al concluir su sesión de meditación, pueda recitar una oración de cierre, comenzando con la línea «Que este buen acto, represente cualquier cosa realizada»¹⁹²

དེ་ལྟར་ལམ་གྱི་གཙོ་བོ་རྣམ་གསུམ་འདིའི་བྲིད་ཀྱང་བྱུང་རྒྱུ་སེམས་ཀྱི་མངའ་བདག་
མགོན་པོ་གསེར་གླིང་པ་དང་ཞལ་མི་གཉིས་པ་བདག་གི་སྐྱབས་མགོན་སྣ་མ་རིན་པོ་
ཆེའི་ཞལ་སྐྱ་ནས་དང་། སྐྱབས་ཇེ་སྐྱབ་ཁང་དེ་ཇེ་འཆང་མཚན་བཟོད་པར་དཀའ་བ་སྟོ་
བཟང་ངག་དབང་བསྟན་འཛིན་རྒྱ་མཚོ་དཔལ་བཟང་པོ་སོགས་མཁས་གྲུབ་དམ་པ་
མང་པོའི་བྱུང་ནས་རྩ་འབྲེལ་གཉིས་ཀའི་ཐོག་ནས་ཡང་ཡང་ཐོབ་པ་ལས།

He tenido la gran fortuna, concluyó nuestro Lama, de recibir estas instrucciones sobre los *Tres Caminos Principales*—en ambos, tanto en los versos del texto como en su comentario— a los pies de muchos santos, sabios realizados. Los escuché de los santos labios de mi precioso Lama, mi protector y salvador, quien es el señor del deseo para alcanzar el estado de un Buda para todos los seres, y quien era uno con el salvador Serlingpa.¹⁹³ Y los escuché de mi refugio y señor, el Portador del diamante de Drupkang, cuyo nombre bendito mis labios apenas son dignos de pronunciar: el bueno y glorioso Lobsang Ngawang Tenzin Gyatso.

ད་རེས་འདིར་ལམ་གཙོའི་རྩ་ཚིག་འདིའི་སྟེང་ནས་ཟབ་བྲིད་མདོར་བསྐྱུས་ཅམ་ཡུལ་
ཟིན་པ་ཡིན་པས། བཀའ་ལྷན་པ་དེ་དག་ཚང་མས་ཡུག་ལེན་ལ་ཐེབས་པ་ཞིག་ཅིས་ཀྱང་
ནས་བཀའ་དྲིན་སྦྱོང་བར་མཛོད།

Aquí he intentado ofrecerles tan solo una breve enseñanza sobre los tres caminos principales, usando las líneas del texto raíz como nuestra guía. Suplico a cada uno de ustedes aquí, por favor sean tan amables, de tomar lo que he ofrecido con mis palabras y ponerlo realmente en práctica, absolutamente lo mejor que ustedes puedan.

བདག་གིས་ངི་སྟེང་སོགས་བཅས་དབྱེས་བཞིན་དུ་བཀའ་དྲིན་སྦྱུལ་ཏོ། །

De esta manera nos bendijo nuestro Lama y con alegría pronunció el verso con el que dedicamos una grandiosa buena acción, para el beneficio de todos los seres vivientes.¹⁹⁴

ORACIÓN

XXI. La Oración de un Discípulo

དིར་སྟོན་པ།

།རྒྱལ་བའི་དགོངས་ཟབ་མགོན་པོ་བྱམས་པ་དང་།

།འཇམ་དབྱེངས་ལས་འོངས་རྒྱལ་གཉིས་བསྟན་པའི་སྟོལ།

།འཛིན་ལ་དུས་གསུམ་རྒྱལ་བའི་སྟོན་ལས་ནི།

།རྒྱ་མཚོ་རབ་འབྱམས་སྟོན་དང་སྟུང་མཛོད་རྒྱལ།

Es el señor que pone el escenario y luego retira
el espectáculo, un océano sin fin
De acciones poderosas que los Victoriosos de los tres tiempos
realizan para mantener

La tradición de *la enseñanza* que une ambos caminos,
los transmitidos por Voz Gentil
Y los del salvador *El Amoroso*, el profundo pensamiento
de los Victoriosos.¹⁹⁵

ཁམ་མེད་སྟོབས་བཅུའི་དཔལ་གྱི་སྐྱབས་གསང་མཛོད།

ལང་ལ་བརྟེན་པ་མཐུན་གཏོར་སྐྱ་བའི་ལྷ།

སྟོབས་བཅུ་གྲགས་སྟུན་རབ་འབར་ཞལ་སྟོ་ལས།

སྐྱབས་པའི་དམ་ཚོས་རིན་ཅེན་སྲིད་འདིར་ལྷམ།

Él es un dios que se dirige al misterio incomparable
de su mente, un tesoro
Resplandeciente con las diez fuerzas, para proclamar
la mina de oro de los sabios;
Él es Lobsang Drakpa, de fama deslumbrante, y
Las joyas del sagrado Dharma
Llegaron a este mundo, al ser derramadas
por sus labios.¹⁹⁶

རྒྱལ་བའི་ཡབ་ཀྱིས་རྒྱལ་སྐྱེས་བྱིས་པའི་སྐྱར།

ཉིར་བསྟན་བརྒྱད་ཁྲིའི་གསུང་གསང་དྲངས་མའི་བྱ།

སྟོང་པོར་བསྐྱེས་ལ་ལམ་གཙོ་རྣམ་གསུམ་ཞེས།

དྲི་མེད་བསྟན་པའི་མཁའ་ལ་ཉི་ལྟར་གྲགས།

Es el padre venerado de todos los Victoriosos;
en la forma de su hijo, un niño¹⁹⁷
Dio una enseñanza que extrae la esencia
del néctar de la crema
De los ochenta mil,¹⁹⁸ el misterio
de la palabra de los Budas: lo llamamos
Tres caminos principales, tan bien conocidos como el sol
en el cielo de la Palabra inmaculada.

།ཟབ་ཟབ་སྤྱོད་པ་རེད་ཚིག་གིས་མཚོན་མིན་པའི།
།ཡོངས་རྫོགས་ལམ་བཟང་དོན་གྱི་བརྒྱད་པ་ཡི།
།ཉམས་ཉོག་པ་གདམས་པའི་གཏེར་བརྒྱ་དོལ་བའི་སྒྲིམ།
།སྲིད་ཞིའི་ཁོང་ཀུན་དགེ་བའི་སྒྲིམ་པ་འཛིན།

Sus líneas no son ninguna de esas palabras vacías,
supuestamente profundas, incompletas,
Sino derraman mil riquezas, consejos
que vienen de la experiencia
De cada paso del significado mismo, los
caminos altos en su totalidad,
Capturando la gloria de la bondad del mundo
o la paz, dondequiera que sea.¹⁹⁹

།མཁས་བྱའི་གནས་ལ་མི་འཇིགས་དཔའ་པོ་ཡིས།
།མདོ་རྒྱད་ཚད་མའི་གཞུང་བཟང་གནམ་རུ་ཆེར།
།འཇམ་གླིང་མཁས་སྲོལ་རིགས་པའི་ཉལ་ཕྱན་དག།
།སྲོར་བས་ལོག་སྒྲིའི་སྲིང་ལ་འབྱུག་པར་མཛོད།

Venga, gran guerrero, que no teme a lo que
lo hará sabio;
Tome el arco de estos maravillosos libros, la
Palabra verdadera, abierta y secreta;
Utilícela como flecha del razonamiento,
Como lo hacen los sabios
En todo el mundo, penetrando los corazones de
aquellos que la enseñarían mal.

སྲིད་པའི་བདེ་ལ་སྲིད་པས་འབྱུང་པའི་དཔལ།
གཤམ་བདེའི་གཤམ་མ་གཤམ་གྱི་མཇེའ་གོ་གས་སུ།
བརྩུ་བའི་འདི་སྣང་བྱ་བ་ཀུན་བཏང་ནས།
ཚེ་ལྷག་དོན་ལྡན་བྱེད་པར་ནམ་ཞིག་འགྱུར།

¿Cuándo decidiré darle algún sentido
al resto de mi vida?
¿Cuándo voy a deshacerme de esta mentira de
la felicidad en esta vida?
El abrazo brillante de aferrarme a
las cosas buenas de este mundo,
Mi amigo de siempre, el enemigo de mi
la felicidad eterna.

འདི་དང་གྱི་མར་སྐྱ་གཉིས་སྐྱབ་པའི་ཐབས།
འབྲལ་དང་ཡུན་གྱི་རྒྱ་ཚོགས་མི་དམན་ཞིང་།
རང་དང་གཞན་ཡང་ལམ་བཟང་བགོད་པའི་མིག
མཁས་དང་གྲུབ་པའི་རྗེས་སུ་གཏོད་ན་མཛེས།

En esta y en mis vidas futuras que nunca deje
de reunir
Más de las causas de corto y largo plazo
que me generan ambos cuerpos;²⁰⁰
Que pueda yo obtener la belleza de los ojos que me
guían a mi y a otros también
Por los caminos excelentes, fijados por
los sabios y eruditos adelantados.

འདི་ལྟ་བུ་བདག་འདྲའི་ཁུར་དུ་བཟོད་མིན་ཡང་།
འདི་འབད་དམ་པའི་ལེགས་ལའད་རི་མོར་འཕོས།
འདི་ཡི་ཚིག་དོན་སུག་པས་ཉིན་པ་སོགས།
འདི་ལ་ཉོངས་མཚིས་སྒྲ་མའི་སྐྱན་སྣར་འཆགས།

Esto no es una carga que quienes son como yo
Puedan jamás soportar,
Pero he intentado plasmar su elocuencia
en blanco y negro, lo mejor que he podido.
Puede que me haya equivocado y haya perdido algunas palabras
o el significado, o algo parecido;
Me arrodillo ante mi Lama y admito libremente
cualquier error cometido.

དེ་སྐད་འདི་བསྐྱབས་ཀྱིས་མཚོན་ནམ་དགའ་མཐུས།
རང་གཞན་ཡོངས་ཀྱི་སྒོ་ཁ་ཚོས་ལ་ཕྱོགས།
ཚེ་འདིའི་ལཱི་བ་ཚོད་ནས་དལ་འབྱོར་ལ།
སྨིང་པོ་མཚོག་ཏུ་ལོན་པའི་རྒྱར་གྱུར་ཅིག །

Que por la pura fuerza blanca de actividades como este
esfuerzo que he concluído
Puedan mis pensamientos y los de los demás, todos
convertirse en sagrado Dharma.
Que pueda causar que todos cortemos con aquello que
nos ata a esta vida,
Y nos ayude a extraer la mejor esencia del tiempo
y oportunidad que tenemos.

ཅེས་པ་འདི་ནི། རྗེ་སྐྱེ་མ་བཀའ་དྲིན་གསུམ་ལྷན་བྲུབ་བདག་འཁོར་ལོའི་མགོན་པོ་ཚོ་
རྗེ་འཆང་པ་བོང་ཁ་པ་དཔལ་བཟང་པོའི་ཞལ་སྡེ་ནས། ལམ་གྱི་གཙོ་བོ་ནམ་གསུམ་རྩ་
ཚོག་གི་སྨིང་ནས་ཟབ་བྲིད་ལན་མང་དུ་ཚོས་པ་

Así que esta es la enseñanza sobre los tres principales caminos impartida por nuestro señor y lama, el que nos ha otorgado los tres tipos de bondad,²⁰¹ nuestro salvador, el dios que se erguió en el centro de nuestro universo, el propio Portador del Diamante, el bueno y glorioso Pabongka. Él nos ha concedido en numerosas ocasiones esta profunda instrucción, utilizando como guía las palabras del texto raíz.

“སྐབས་ཀྱི་ཟིན་བྲིས་ཁ་འཐོར་སྲ་ཕྱི་ཁག་ལྔ་ཙམ་ཡོད་པ་རྣམས། མ་སྐྱ་མ་བཀའ་དྲིན་
ལམ་མེད་ཆེན་པོའི་ཞབས་རུལ་སྱི་བོར་ལེན་པའི་བཀའ་འབངས་ཡོངས་ཀྱི་ཐ་ལལ་
བན་གཟུགས་ཚོས་མེད་ནད་པ་འདན་གྲུ་སྒྲི་བཟོས། རྣམ་འདྲན་དམ་པ་གང་དེས་
ཡུན་རིང་མེད་པར་དུ་བྱིན་གྱིས་བསྐྱབས་ཤིང་། དུས་ཕྱིས་རྗེ་དེ་ཉིད་ཀྱི་སྐུ་རུས་རིང་
བསྐལ་རིན་པོ་ཆེ་བྱིན་སྐྱབས་ཀྱི་གཟི་འོད་འབར་བ་དངོས་སུ་བཞུགས་པའི་དབེན་པའི་
གནས་མཚོག་བཀྲ་ཤིས་ཚོས་གྲིང་དུ་བསྐྱིགས་པ་”

Se realizaron varios registros durante las diferentes ocasiones en que impartió esta enseñanza; había cinco manuscritos de este tipo en manos de distintas personas. Fueron recopilados aquí por mí, Suddhi Vadzra,²⁰² un monje del monasterio de Den, un hombre que sufre de falta de conocimiento espiritual, tan solo un impostor vestido con túnicas, el de más bajo nivel de todo el gran séquito de discípulos que se han postrado reverentemente y sus cabezas han tocado en el santo polvo sobre los pies del gran Lama, nuestro querido padre, cuya amabilidad desafía la compensación.

Pude terminar este trabajo gracias a las bendiciones del más alto de todos los guías; aquellas que recibí durante los muchos años que pasé a su lado mientras vivía, y las que aún emanan ahora de sus restos, de sus preciadas reliquias.

He escrito estas páginas en el lugar donde residen estas reliquias, bañado de la luz que resplandece de ellas, de esa ermita santa conocida como Tashi Chuling.²⁰³

“འགྲོ་དོན་འཕེལ།། །།

¡Que ayude a todos los seres vivientes!

UNA LLAVE SECRETA

XXII. Una Llave Secreta para los Tres Caminos Principales

༘ ལམ་གཙོའི་ཟིན་བྲིས་གསང་བའི་ལྗེ་མིག་ནི།

Aquí está la “Llave Secreta para los Tres Caminos Principales” que consta de las notas escritas por Gungtang.²⁰⁴

མཚོད་བཟོད་གྲིས་རྩ་བ་ལའེས་གཉིན་བསྟོན་རྒྱལ་དང་སྦྱར་བའི་ཚེས་དྲུག་བསྟོན།

La línea de apertura de los Tres Caminos Principales del Señor Tsongkapa, lo que llamamos el «ofrenda de alabanza», tiene la intención de indicar la raíz de toda practica exitosa—la confianza adecuada en un maestro espiritual—y los seis preliminares.²⁰⁵

རྒྱལ་བའི་གསུང་རབ་ཀུན་གྱི་སྣང་པོའི་དོན། །ཞེས་སོགས་ལམ་གྱི་གཙོ་བོ་གསུམ་ལ་
སོ་སོར་སྦྱར་རྒྱལ་དང་ཐུན་མེད་དུ་སྦྱར་རྒྱལ་གཉིས། བཤད་ཚེ་གོ་རིམ་ཡོད་ཀྱང་
བསྟོན་ཚེ་གཅིག་གིས་གཅིག་ཟིན་དགོས་པ་རྗེས་མ་གཉི་གའི་མཚམས་སྦྱར་གྲིས་འེས་
ཏེ། དེ་མ་བྱས་ན་དང་པོའི་ངེས་འབྱུང་དེ་ཐེག་ཆེན་གྱི་ལམ་དུ་མི་འགོ།

Las líneas que incluyen: «La esencia de todas las altas enseñanzas de los Victoriosos» pueden aplicarse a los tres caminos principales individualmente, o a los tres en conjunto. Cuando usted enseña a alguien estos tres caminos, los presenta uno por uno; pero cuando medita en ellos, cada uno debe estar imbuido de los otros dos. Este hecho lo puede determinar a partir de la referencia introductoria a los dos últimos caminos en el primer verso. Si usted no hizo sus meditaciones de esta forma, entonces sus sentimientos de renuncia no podrían ser considerado como un camino del gran camino.

ཚེས་སྦྱབ་འདོད་ཅམ་རེ་ཀུན་ལ་ཡོད་ཀྱང་ཕྱི་བཤེལ་གྲིས་བསྟོན་པས་དལ་འབྱོར་དང་
མི་རྟག་པ་སྦྱིལ་ནས་གསུངས།

Todos tenemos el impulso de vez en cuando de realizar alguna práctica espiritual, pero a todos se nos roba de la oportunidad debido a nuestra tendencia a posponer nuestra práctica para otro día. Por eso, en el texto raíz, el Señor Tsongkapa da la enseñanza sobre esta preciada vida de oportunidades, junto a los consejos sobre la muerte que se acerca.

འཁོར་བའི་སྐྱུག་བསྐྱེལ་ཐམས་ཅད་ལས་མི་དགོ་བ་ལས་བྱུང་བས་འཁོར་བའི་ཉེས་
དམིགས་དང་ལས་འབྲས་སྐྱེལ་ནས་གསུངས།

También yuxtapone la enseñanza sobre los problemas de la vida cíclica y la enseñanza sobre los actos y sus consecuencias— por la razón de que cualquier dolor que sentimos en esta vida cíclica, es causado por las malas acciones que hicimos con anterioridad.

རྗེ་བའི་ལྷགས་དང་ཞི་ལྷའི་ལྷགས་བསྐྱེས་པའི་སེམས་སྣོམ་ཚུལ་གསུངས་ཏེ། མ་
རྣམས་ཞེས་པའི་རྣམས་ཀྱི་སྐྱེས་སེམས་སྣོམས་པ་དང་། མ་ཞེས་པས་མར་ཤེས་ཚིག་
སྣ་མའི་སྣོང་རྗེ་དང་།

En los versos donde explica cómo meditar en el deseo de iluminación por la Iluminación se las ha ingeniado para entrelazar ambos sistemas—el enseñado por el Señor Atisha y el que dio el maestro Shantideva. El hecho de que la palabra «madres» esté en plural en estos versos es que se refiere al sistema único, donde usted intercambia su interés personal por un interés hacia los demás—una especie de ecuanimidad.²⁶⁶ La mención de la palabra «madre» sirve para referirse al paso en el otro sistema donde usted reconoce que todos los seres son su propia madre. Y las palabras que aparecen antes de mencionar a las «madres» tienen el objetivo de resaltar el paso de la compasión.

ངང་ཚུལ་སྣར་ཕན་བཏགས་པའི་ངང་ཚུལ་མར་ཤེས་ཀྱི་དོན་བསམ་ལྷགས་དང་།
སྣར་ཕན་འདོགས་པ་མཉམ་པ་རྗེ་དོན་དུ་ལྷགས་གཉིས་ཀྱི་སྤྱི་མ་འཕྲུལ་ཆེ་སྟེ། ཞིང་
བཟང་པོ་ལ་ནས་བཏབ་མ་ཐུབ་ཀྱི་སེམས་ཁྲུལ་མ་གཏོགས་འདི་ལ་མང་པོ་བཏབ་ཅེས་
དོན་དུ་བརྗེ་བ་མེད་པ་ལྟར་སེམས་ཅན་གྱི་དོན་བསྐྱེལ་ཀྱང་ཡུས་མི་འབྱུང་བ་ཡིན།

Cuando «usted piensa en lo que está sucediendo»²⁶⁷ lo puede hacer de dos maneras. Puede *pensar en lo que* otros seres hicieron por usted en el pasado cuando fueron sus madres; así es como recuerda su bondad después de haberlas reconocido como madres en primer lugar, en un sistema. Además de que también puede *pensar en lo que* otros seres están todos los días haciendo por usted, incluso ahora; así es como se hace en el sistema donde se intercambia a usted mismo por los demás. Esta

segunda manera de hacerlo da resultados fantásticos: ya no tiene que preocuparse de perder la oportunidad de sembrar este campo fértil al retribuir su bondad, puesto que están aquí a su alrededor, hay muchos campos para sembrar. Es sólo su propio fracaso para reconocer su bondad actual; son su boleto para satisfacer las necesidades de todo ser viviente, pero no les da ningún crédito.

འཇུ་ལས་བྱུང་བའི་རྟེན་འབྲེལ་ལས་ཀྱང་། ལུགས་འདིར་མདུང་བྱིས་གྱི་རྒྱུ་ཏུ་རྒྱུ་
མང་འབྲས་བུ་ལ་བརྟེན་པས་སྣོས་ནས་བཏགས་པའི་རྟེན་འབྲེལ་གཙོ་བོར་མཛད་དེ་།

Ahora el concepto de interdependencia puede referirse al hecho de que las cosas vienen de causas. Sin embargo, a veces, aunque las cosas se pueden poner al revés, como lanzas clavadas con las puntas hacia arriba, para apoyar una sombrilla, y podemos decir que en muchas ocasiones las «causas» dependen de los «resultados». Por lo tanto, el sistema que usamos aquí está basado principalmente en la interdependencia en el sentido de etiquetar debido a la dependencia.

་་བཏགས་པའི་རྒྱུ་ཡང་། ལྷན་བཀྲ་ཤིས་མི་ཟེར་བའི་མི་གཅིག་ལ་རང་གིས་བཀྲ་
ཤིས་ཞེས་བཏགས་ནས་ཞག་ཤས་སོང་བ་ན་དེ་ལ་ཕར་བཏགས་པའི་སློ་མེད་པར་དེའི་
ངོས་ནས་བཀྲ་ཤིས་བྱུབ་པ་འདྲ་ཞིག་སྐྱེ་བའི་ངང་རྒྱུ་ལ་སྤོ་མོ་འདི་རྟོགས་དཀའ་སྟེ།
སྐྱེགས་བམ་ལས་ངས་ངས་འདྲ་བ་ན་བྱུབ་མཐའ་འོག་མ་ཚོའི་བདག་མེད་བཤད་པའི་
དོན་སློང་རྩི་འདུག་མས་ནས་བལྟས་ཏེ་མི་འདུག་ན་ལྟ་བའི་ཕྱོགས་ན་མེད་དོ།།

¿Cómo funciona el proceso de etiquetado? Supongamos que hay una persona que nunca tuvo el nombre de «Tashi», y luego un día usted le pone el nombre de «Tashi». ²⁰⁸ Al cabo de unos días comienza a olvidar que fue usted quien le puso el nombre «Tashi», y empieza a parecer que él es «Tashi» por su propia cuenta. El proceso por el cual su percepción cambia aquí, es muy sutil y difícil de reconocer. Puede leer todos los libros y comenzar a pensar que sabe lo que es la ausencia del «yo», pero entonces tiene que regresar a los sistemas de escuelas inferiores e ir progresando hacia arriba: Asegúrese también de que puede imaginar el significado que ellos entienden por la ausencia del «yo». Si no puede, entonces usted está aún muy lejos de la visión correcta. ²⁰⁹

དོན་དམ་ཉོགས་པའི་ཤེས་རབ་མེད་ན་གཞན་གཉིས་ཀྱིས་མི་ཐར་བ་བཤད་ནས་དངོས་
ལ་ཉེན་འབྲེལ་གསུངས་པ་འདི་གོ་ན་གོ་ལ། མིན་ན་གནས་ལུགས་ཉོགས་པའི་སྐབས་
མེད་པ་ལ་དགོངས་”

Aquí en sus versos, el Señor Tsongkapa primero hace la declaración de que, a menos que usted posea la sabiduría que percibe la realidad suprema, los otros dos caminos principales nunca lo podrán liberar. Lo que menciona directamente a continuación, es la interdependencia. El punto que él está intentando establecer es «Si usted entiende la interdependencia, entiende la realidad suprema; si no, no la entiende».

”ཤིང་སྐྱང་བས་ཡོད་མཐའ་སེལ་བས་ཀྱང་ཡིན་ཏེ། དེས་མེད་མཐའ་སེལ་བ་མཐོང་
བ་ལ་མི་སྐྱར་བའི་རྒྱང་ཕན་ཡང་འདོད་ན་འདི་ནི་སྐྱུན་མོང་མ་ཡིན་ནོ།།

Y lo mismo se puede decir para comprender el hecho, de que comprender la apariencia de las cosas le impide caer en el extremo de pensar que las cosas existen. Incluso una escuela no budista como la llamada «Rechazados»²⁰ puede pensar lo opuesto: tampoco ellos caen en el error de negar que comprender la apariencia de las cosas impide caer en el extremo de pensar que nada existe. Así pues, la idea que lo protege de caer en el primer extremo es verdaderamente única.

ཚོག་ཉུང་ཡང་ཡོངས་འཛིན་རིན་པོ་ཆེའི་གསུང་གི་ཉིང་བྱ་བསྐྱུས་པ་ཡིན་པས་གཅེས་
པར་བྱུངས་ཤིག། །།འདི་གུང་ཐང་གསུང་ལས་བྲིས་པའོ།།

Lo expresado anteriormente son sólo unas breves palabras de instrucción, pero representan la esencia concentrada de todo lo que el Maestro Tutor, el Preciado, ha enseñado. Por lo tanto, manténgalas muy cerca de su corazón.

༘ དད་དམ་མཚུངས་མེད་གཟིམ་ལྟ་ལྟ་དགའ་ཚལ་བས་སྐར་བསྐྱུན་མཛད་པ་འགྲོ་
དོན་འཕེལ།། །།

La impresión del bloque original de madera fue patrocinado por un devoto de una fe y moralidad incomparables, de la casa de Hlalu, un verdadero jardín de gozo.²¹¹ Él dedica este acto para el beneficio superior de todo ser viviente.

Notas de la lectura diez

167. *En cuanto usted comprenda el secreto...* No se encontró la fuente de la cita.
168. *Precioso maestro Chone Lama:* Se refiere al maestro de Pabongka Rinpoche con el nombre de Chone Geshe Lobsang Gyatso Trin.
169. *Por lo tanto, esta prueba emplea la interdependencia...* Cita que proviene de su obra *Entrando al Camino medio*, ff. 206b-207a (registro 74).
170. *Todo es correcto...* Cita del f. 15a de la obra maestra del Maestro Nagarjuna (registro No. 4).
171. *Forma es vacuidad...* Del famoso *El corazón del Sutra de la Sabiduría*, f. 259b (registro No. 20)
172. *ocho pensamientos mundanos:* Se enumeraron anteriormente en la sección VIII, sobre «Eliminar el deseo por esta vida».
173. *tres «incontables» eones:* La palabra «incontables» aquí se refiere en realidad a un número específico—1,000. La longitud de un «eon» se describe de varias formas en el budismo y está ligado a ciclos en la vida de los seres; basta decir que implica millones de años.
174. *¡Pasos del camino!* La fuente original de la cita no se ha encontrado. La obra *Liberación* escrita por Pabongka Rinpoche atribuye en dos ocasiones las tres instrucciones al Lama Gompa Rinchen (registro 47, ff. 168a, 334a), que se dice que fue un estudiante del Señor Atisha (ver la obra de *Los grandes pasos* escrito por el Señor Tsongkapa, registro 61, f. 12a), y (los *Anales azules* escrita por el Señor Drom Tonpa, registro 94, p. 264). Gueshe Dolpa, cuyo nombre completo fue Marshurpa Rok Sherab Gyatso (1059-1131) fue un estudiante del gran Potowa y recopiló las enseñanzas de su mentor, en un famoso texto de la tradición del Ver titulado el *Libro Azul* (ver su comentario en el registro No. 89).
175. *No seas un desertor...* Del capítulo sobre el esfuerzo de la obra clásica del Maestro Shantideva (f. 20a, registro No. 71). «Los que se han ido por ese camino» refiriéndose a los Budas.
176. *el glorioso Lobsang Drakpa:* Como se menciona en el Prólogo, este era el nombre de ordenación del Señor Tsongkapa.

177. *la serie apropiada de visualizaciones*: La sección a continuación fue incluida en el comentario de Pabongka Rinpoché para el beneficio de sus discípulos ya familiarizados con la práctica. Se traduce aquí para complementar, pero como cualquier otra enseñanza budista, requiere de la guía personal de un lama calificado para lograr resultados exitosos.

178. *Campo de colección*: Las pinturas tradicionales de esta visualización es bastante común; un buen ejemplo aparece en el catálogo del Museo de Newark (ilustración P20, p. 170, registro No. 93). El nombre de la visualización está pensado para mostrar que estos seres sagrados son el mejor campo en el que uno puede plantar las semillas para su iluminación: las dos colecciones de mérito y sabiduría. El simbolismo de la imagen es detallado cuidadosamente por Pabongka Rinpoche en su obra *Liberación en nuestras manos* (ff. 92-102, registro No. 47).

179. «*Camino del gozo*» o «*Camino veloz*»; Ver la nota 119.

180. *actitudes como estas personas tienen*: Como se mencionó anteriormente (nota 20), el practicante de menor alcance busca salvarse de los reinos inferiores. El practicante de alcance medio espera escapar de todas las formas de sufrimiento de la vida, incluso en los reinos superiores. El practicante de mayor alcance comparte estas actitudes, pero busca igualmente asegurarse que todos los demás seres alcancen también estos objetivos.

181. *enorme cerda negra*: También representa la ignorancia, la raíz de todo nuestro sufrimiento.

182. *dos razones para tomar refugio*: Estas son: 1) temer a los reinos inferiores y a la vida cíclica en general, y (2) creer que las tres joyas tienen el poder de protegerlo (ver nota 110).

183. *los «incommensurables»*: Estos son inconmensurables: la bondad amorosa, la compasión, la alegría y ecuanimidad; como se describen en un verso clásico, respectivamente:

Que todos los seres vivientes obtengan felicidad y
las causas de la felicidad.

Que todos los seres vivientes escapen del sufrimiento y
las causas del sufrimiento.

Que a todos los seres vivientes nunca les falte la
felicidad libre de todo sufrimiento.

Que todos los seres vivos permanezcan ecuanímenes, libres de
sentir agrado por sus amigos y desagrado
por sus enemigos.

Los cuatro se llaman «inconmensurables» porque son pensamientos dirigidos a un número inconmensurable de seres, y porque uno genera un mérito inconmensurable por pensar en ellos. Hay otro conjunto de cuatro actitudes con el mismo nombre, conocido colectivamente como los «cuatro lugares del Puro». Pabongka Rinpoche explica en otro lugar que la bondad amorosa de este conjunto abarca a muchos, pero no a todos los seres sintientes, así que alguien que medita en esto, asume nacimiento de un ser como el dios mundano llamado El Puro, cuya autoridad se extiende sobre muchos, pero no en todo lugar. Al enfocarse en todos los seres, uno logra el nirvana «sin un lugar» (más allá de ambos, este mundo de sufrimiento y un nirvana inferior) como el Gran Puro (otro nombre para un Buda completo) (ver ff. 308b- 309a, registro No. 47).

184. *Deseo especial para obtener el estado de un Buda*: Las líneas dicen: «Para el beneficio de todos los seres-madre; haré todo lo que tenga que hacer para alcanzar la total y preciosa Iluminación, tan pronto como pueda. Por lo que ahora comenzaré una meditación sobre la enseñanza de los Pasos del camino al estado de un Buda, utilizando el camino profundo de la práctica centrada en mi lama, mi dios" (f. 5a, registro No. 26).

185. *Ocho mil versos*: Uno de los más famosos y elocuentes sutras sobre la perfección de la sabiduría, o la visión correcta (registro No. 83).

186. *el Gran Tutor, el Portador del Diamante*: Probablemente se refiere al maestro raíz de Pabongka Rinpoche, Dakpo Lama Jampel Hlundrup.

187. «*El conocimiento revela el mundo*»: Ver la nota 40 de estas líneas escritas por el mismísimo Señor Tsongkapa.

188. *Manual de «Ofrenda a los Lamas»*: Ver nota 43; el Gran Sello es una práctica de las enseñanzas secretas.

189. *Grupo "Insuperable", etc.*: Se refiere a las cuatro clases tradicionales de las enseñanzas secretas.

190. «*Colección secreta*», etc.: Los seres mencionados, son todas las distintas formas que adopta el Buda para impartir las enseñanzas secretas, y pertenece al grupo de los «Insuperables».

191. *cuerpo de mándala en la «Ofrenda a los Lamas»*: Ver páginas 44-7 de la obra (registro No. 51).

192. *Que esta buena acción...* Versos finales de «El conocimiento revela el mundo» (pp. 207-8, registro No. 65). Se leen de la siguiente manera:

Que esta buena acción, represente lo que sea
Que se haga

Por mí mismo y por otros, a través
de los tres tiempos

Nunca, ni siquiera por un momento
en las muchas

Vidas que tomemos, dan su fruto
convirtiéndose en algo

Que nos dirija a la clase de cosas
que el mundo espera:

Para ponerse a sí mismo por delante, o bien
alguna reputación,

Multitud de seguidores, los placeres de la vida,
los regalos y honores de otros;

Más bien que sólo nos traiga la iluminación
incomparable.

Que por las maravillosas bendiciones de los Victoriosos
y sus hijos,

Que por la verdad de que la interdependencia
no puede fallar nunca,

Que por el poder de mi voluntad de liberar
a todos los seres por mi mismo,

Que por todo lo que he rezado aquí
de forma tan pura, así suceda.

193. *Lo mismo con el salvador Serlingpa*: Nuevamente se refiere al maestro raíz de Pabongka Rinpoche, Dakpo Lama Rinpoche (ver nota 186). Lama Serlingpa, también conocido como Dharmakirti (pero diferente al sabio del mismo nombre que escribió el *Comentario sobre la Percepción Válida*), fue un gran maestro de las enseñanzas sobre el deseo por la iluminación. Vivió en lo que ahora es Indonesia e instruyó al Señor Atisha durante doce años (ver nota No. 49).

194. *para el beneficio de todos los seres vivientes*: Entre los últimos versos que Pabongka Rinpoche expresó en su última oración de dedicación estaba el siguiente. Viene al final de *Los cien dioses del Paraíso del Goce* (ver registro No. 86), que es un texto de la práctica del Lama centrada en el gran Tsongkapa, Lobsang Drakpa:

Que cualquier virtud que yo haya acumulado por
este acto mío

Sea de todo el beneficio posible para todos los seres
y las enseñanzas.

Especialmente que me ayude a iluminar
por mucho tiempo

La esencia interna de las enseñanzas
Que impartió Lobsang Drakpa.

195. *Pensamiento profundo de los Victoriosos*: «Victoriosos» se refiere a los Budas; en nuestro mundo, las instrucciones de los Pasos en el camino al estado de un Buda han sido transmitidos por dos grandes linajes: los Pasos en la visión correcta a través de los discípulos del Maestro Nagarjuna, quien los aprendió del ser divino Voz Gentil; y los Pasos sobre el deseo por la Iluminación a través de los discípulos del Maestro Asanga, quien los escuchó del Amoroso—el Buda del Futuro.

Es una tradición de la poética tibetana tejer el nombre de un gran personaje en un verso, a menudo con marcas especiales bajo las sílabas apropiadas. Aquí la letra cursiva es el nombre completo de Pabongka Rinpoche (ver el Prólogo).

196. *expulsado de sus labios*: Una metáfora poética basada en la creencia tradicional de que la mangosta vomita joyas. Las «diez fortalezas» son las diez formas supremas del conocimiento que posee un Buda, como saber perfectamente lo que es real y lo que no lo es, y exactamente cómo los hechos madurarán en una persona. Las palabras «Fama resplandeciente» es un juego de palabras en la segunda parte del nombre de ordenación del Señor Tsongkapa, Lobsang Drakpa, ya que *drakpa* significa «afamado».

197. *su hijo, un niño*: Se dice que el Señor Tsongkapa fue en realidad un Buda que se apareció ante sus discípulos en forma de un bodhisattva, o como el «hijo del Victorioso». La palabra «niño» es una alusión al aspecto juvenil en el que aparece Voz Gentil en ocasiones.

198. *ochenta mil*: Se refiere a las 84.000 diferentes enseñanza masivas o «montones de escrituras» impartidas por los Budas (véase la nota No. 112).

199. *mundo o paz, dondequiera*: Se refiere en este caso al mundo y lo que lo trasciende.

200. *ambos cuerpos*: Ver la nota No. 32. El cuerpo mental es causado principalmente por la visión correcta; el cuerpo físico por actividades motivadas por el deseo de la Iluminación. Ver también el texto relacionado con la nota No. 148.

201. *tres tipos de bondad*: En la tradición de las enseñanzas abiertas, un lama compensa a su estudiante con la amabilidad de otorgarle instrucciones personales, transmisiones, orales y explicaciones formales de las escrituras. Dentro de la tradición secreta, permite al estudiante la iniciación, la explicación y los consejos.

202. *Suddhi Vadzra*: Transliteración tibetana para el equivalente del sánscrito del nombre del editor tibetano, Lobsang Dorje. Su distrito natal era Den Ma, en el sureste del Tíbet (ver también el Prólogo).

203. *Tashi Chuling*: La ermita de la montaña de Pabongka Rinpoche; ver Prólogo.

204. *Gungtang*: Se refiere a Gungtang Jampeyang; ver la nota No. 62. Esta «Clave» de los *Tres caminos principales* se encuentra en sus obras coleccionadas (ver registro No. 9) y es seguido de una instrucción (registro No. 8) sobre cómo realizar una sesión de meditación formal sobre los tres caminos, utilizando las líneas del texto original del Señor Tsongkapa.

205. *seis preliminares*: Las seis prácticas previas a una sesión de meditación son limpieza de la habitación personal y poner un altar, presentar ofrendas, sentarse en la postura apropiada y preparar la mente con los pensamientos de tomar refugio y el deseo de la iluminación, visualizando la tradicional asamblea de los seres sagrados, pasando por los pasos de recolectar virtud y eliminar las malas acciones, para continuar suplicando a los lamas. Ver también la nota 177.

206. *una especie de ecuanimidad*: La frase en sí misma tiene un doble sentido, ya que el primer paso del segundo sistema es la ecuanimidad hacia todos los seres (ver sección XII, «Cómo desarrollar el deseo de la Iluminación»).

207. «*Piense en lo que les está sucediendo*»: Esta frase también se extrae del octavo verso del texto raíz del Señor Tsongkapa, y luego interpretado.

208. *Tashi*: Un nombre común tibetano de pila.

209. *lejos de la visión correcta de usted mismo*: Los dogmas de las escuelas budistas inferiores sobre el «la ausencia ser» se han explicado anteriormente en la sección XIV, «Por qué necesita la visión correcta».

210. *los llamados «Rechazados»*: Una escuela filosófica de la antigua India, considerada una de las más burdas, ya que no aceptaban los conceptos de vidas pasadas y futuras, ni la relación entre las acciones pasadas y las experiencias presentes.

211. *La casa de Hlalu*: Una conocida familia aristocrática del viejo Tíbet. Sus principales propiedades estaban situadas al noroeste de Lhasa, sobre la carretera al Monasterio de Drepung.

THE ASIAN CLASSICS
INSTITUTE

Nombre:
Fecha:
Calificación:

CURSO 1
Las principales enseñanzas del Budismo

Cuestionario, Clase uno

1) ¿Cuál es el nombre del autor de *Las principales enseñanzas del Budismo*? Mencione ambos, su nombre popular y su nombre de monje, así como sus fechas. (Estudiantes de tibetano, escriban en tibetano)

2) ¿Cuál es el nombre real de esta obra? (Estudiantes de tibetano, anótenlo en tibetano).

3) ¿Quién escribió el comentario que estamos estudiando? (Anote su nombre popular y su nombre especial). ¿Cuáles fueron sus fechas? (Estudiantes de tibetano, anótenlo en tibetano).

4) ¿Quién es el discípulo de Trijang Rinpoche que escribió la introducción? De su nombre completo y títulos correctos. (Estudiantes de tibetano, anótenlo en tibetano).

5) ¿Cuáles son los tres "problemas de la olla"?

a)

b)

c)

6) ¿Cuáles son las tres grandes divisiones de los textos del Lam-rim? (obras sobre los Pasos a la budeidad)?

a)

b)

c)

7) ¿Cuáles son los Tres caminos principales? (estudiantes de tibetano, anótenlo en tibetano.)

a)

b)

c)

8) ¿Son físicos, mentales o son conceptos?

THE ASIAN CLASSICS
INSTITUTE

CURSO 1
Las Enseñanzas principales del Budismo

Nombre:
Fecha:
Calificación:

Cuestionario, Clase dos

1) ¿Cuál es la palabra en Sánscrito para el «Gran sello»? (Estudiantes de tibetano, anoten el término en tibetano)

2) ¿Existe alguna relación entre los Tres caminos principales y el Gran sello? ¿entre estos tres y la práctica tántrica?

3) ¿Cuáles son las dos causas principales que provocan el estado de la budeidad? (Estudiantes de tibetano, anoten el término en tibetano).

a)

b)

4) ¿Cuáles son los elementos principales de estos dos? (Estudiantes de tibetano, anoten el término en tibetano).

a)

b)

5) ¿Cuáles son los dos cuerpos de un Buda? (Estudiantes de tibetano, anoten el término en tibetano.)

a)

b)

6) Anote las dos causas de los dos cuerpos. (Estudiantes de tibetano, anoten el término en tibetano).

a)

b)

7) ¿Cuál de los tres caminos principales causa cada uno de estos dos cuerpos?

8) ¿Cuáles son los dos obstáculos para lograr el estado de un Buda? (Estudiantes de tibetano, anoten el término en tibetano.)

a)

b)

9) ¿Por qué Je Tsongkapa pudo escribir 10,000 páginas de explicación increíblemente profunda y difícil del budismo?

THE ASIAN CLASSICS

INSTITUTE

CURSO 1
Las Enseñanzas principales del Budismo

Nombre:
Fecha:
Calificación:

Cuestionario, Clase tres

1) Anote las diez características de un Lama calificado. (Estudiantes de tibetano, escribanlas en tibetano.)

a)

b)

c)

d)

e)

f)

g)

h)

i)

j)

THE ASIAN CLASSICS

INSTITUTE

CURSO 1
Las Enseñanzas principales del Budismo

Nombre:
Fecha:
Calificación:

Cuestionario, Clase cuatro

1) Enumere los tres requisitos de un buen estudiante que se encuentran en los 400 versos de Aryadeva. (Estudiantes de tibetano, anoten el término en tibetano.)

a)

b)

c)

THE ASIAN CLASSICS

INSTITUTE

CURSO 1
Las Enseñanzas principales del Budismo

Nombre:
Fecha:
Calificación:

Cuestionario, Clase cinco

1) Defina qué se entiende por «ciclo de vida» o *samsara* en sánscrito. (Estudiantes de tibetano, anoten la palabra en tibetano).

4) Haga una lista de los ocho pensamientos mundanos. (Estudiantes de tibetano, anoten el término en tibetano).

a)

b)

c)

d)

e)

f)

g)

h)

THE ASIAN CLASSICS

INSTITUTE

CURSO 1
Las Enseñanzas principales del Budismo

Nombre:
Fecha:
Calificación:

Cuestionario, Clase seis

1) ¿Cuáles son los cuatro principios de una acción (o *karma*)? (Estudiantes de tibetano, anótenlo en tibetano).

a)

b)

c)

d)

2) ¿Cuál es el punto en el que usted sabe que ha desarrollado una verdadera renuncia?

THE ASIAN CLASSICS

INSTITUTE

CURSO 1
Las Enseñanzas principales del Budismo

Nombre:
Fecha:
Calificación:

Cuestionario, Clase siete

1) Explique las dos partes de la palabra «bodhichitta» (Estudiantes de tibetano, anotarlo en tibetano).

2) Nombre por lo menos seis beneficios de desarrollar el deseo de iluminación. (Estudiantes de tibetano, anotarlo en tibetano).

a)

b)

c)

d)

e)

f)

THE ASIAN CLASSICS

INSTITUTE

CURSO 1
Las Enseñanzas principales del Budismo

Nombre:
Fecha:
Calificación:

Cuestionario, Clase ocho

1) ¿Cuáles son los siete pasos del método de causa y efecto para desarrollar el deseo de iluminación (Estudiantes de tibetano anoten los siete pasos en tibetano y den la explicación en español)

a)

b)

c)

d)

e)

f)

g)

THE ASIAN CLASSICS
INSTITUTE

CURSO 1
Las Enseñanzas principales del Budismo

Nombre:
Fecha:
Calificación:

Cuestionario, Clase nueve

1) ¿Cuáles son las dos verdades? Descríbalas brevemente. (Estudiantes de tibetano anótenlas en tibetano).

a)

b)

2) Explique lo que significa la «interdependencia» (también llamada en ocasiones «origen dependiente» en cada una de las tres escuelas budistas mencionadas (Estudiantes de tibetano anoten «interdependencia» en tibetano).

a) *Grupo Funcionalista:*

b) *Grupo Independiente:*

c) *Grupo de Implicación:*

3) El budismo enseña que no existe un «yo». De una descripción de este «yo» que no existe o de la naturaleza propia, de acuerdo al Maestro Chandrakirti . (Estudiantes de tibetano, anotar en tibetano el «yo»).

THE ASIAN CLASSICS

INSTITUTE

Nombre:
Fecha:
Calificación:

CURSO 1

Las Enseñanzas principales del Budismo

Cuestionario, Clase diez

- 1) ¿Puede la idea de karma (es decir, ética o moralidad) coexistir con la idea de vacuidad?, o se contradicen entre sí (Estudiantes de tibetano anotar en tibetano las palabras para «moralidad» y para «vacuidad»).

THE ASIAN CLASSICS

INSTITUTE

CURSO 1

Nombre:
Fecha:
Calificación:

Examen final

1) Nombre el del autor de Las principales enseñanzas del Budismo proporcione ambos, su nombre popular y su nombre de monje), así como sus fechas. (Estudiantes de tibetano, escriban en tibetano)

2) ¿Cuál es el nombre real de esta obra? (Estudiantes de tibetano, anótenlo en tibetano).

3) ¿Quién escribió el comentario que estamos estudiando? (anote su nombre popular y su nombre especial). ¿Cuáles fueron sus fechas? (Estudiantes de tibetano, anótenlo en tibetano).

4) ¿Quién es el discípulo de Trijang Rinpoche que escribió la introducción? De su nombre completo y títulos correctos. (Estudiantes de tibetano, anótenlo en tibetano).

5) ¿Cuáles son los Tres caminos principales? (estudiantes de tibetano, anótenlo en tibetano).

a)

b)

c)

6) ¿Cuáles son los dos cuerpos de un Buda? (Estudiantes de tibetano, anoten el término en tibetano).

a)

b)

7) Anote las dos causas de los dos cuerpos. (Estudiantes de tibetano, anoten el término en tibetano).

a)

b)

8) ¿Cuál de los Tres caminos principales causa cada uno de estos dos cuerpos?

9) ¿Cuál es la relación entre los Tres caminos principales y la práctica del Tantra

10) Anote las diez características de un Lama calificado. (Estudiantes de tibetano, anótenlas en tibetano).

- a)
- b)
- c)
- d)
- e)
- f)
- g)
- h)
- i)
- j)

11) Enumera los tres requisitos de un buen estudiante que se encuentran en los 400 *versos* de Aryadeva. (Estudiantes de tibetano, anoten el término en tibetano).

- a)
- b)
- c)

12) Defina qué se entiende por «ciclo de vida» o *samsara* en sánscrito. (Estudiantes de tibetano, anoten la palabra en tibetano).

4) Haga una lista de los ocho pensamientos mundanos. (Estudiantes de tibetano, anoten el término en tibetano).

a)

b)

c)

d)

e)

f)

g)

h)

14) Mencione los cuatro principios de las acciones (o *karma*) (Estudiantes de tibetano, anotarlos en tibetano).

a)

b)

c)

d)

15) ¿Cuál es el punto en el que usted sabe que ha desarrollado una verdadera renuncia?

16) Explique las dos partes de la palabra «bodhichitta». (Estudiantes de tibetano, anotar en tibetano).

17) ¿Cuáles son los siete pasos en el método de causa y efecto para desarrollar el deseo de la iluminación (Estudiantes de tibetano anoten los siete pasos en tibetano y den la explicación en español).

a)

b)

c)

d)

e)

f)

g)

18) ¿Cuáles son las dos verdades? Descríbalas brevemente. (Estudiantes de tibetano anótenlas en tibetano).

a)

b)

19) Explique qué lo que significa la «interdependencia» (también llamada en ocasiones «origen dependiente» en cada una de las tres escuelas budistas mencionadas (Estudiantes de tibetano anoten «interdependencia» en tibetano.)

a) *Grupo Funcionalista:*

b) *Grupo Independiente:*

c) *Grupo de Implicación:*

20) El budismo enseña que no existe un «yo». Haga una descripción de este «yo» que no existe o de la naturaleza propia, de acuerdo al Maestro Chandrakirti . (Estudiantes de tibetano, anotar en tibetano el «yo»).

21)¿Puede la idea de karma (es decir, ética o moralidad) coexistir con la idea de vacuidad?, o se contradicen entre sí (Estudiantes de tibetano anotar en tibetano las palabras para «moralidad» y para «vacuidad»).

Por favor IMPRIMA su nombre *claramente*, y exacto como desea que aparezca en su certificado, junto con la dirección a dónde tiene que ser enviado.

Favor de especificar:

Sr. Srita. Sra. Venerable

Nombre cómo desea que aparezca en el certificado: _____

Dirección, si es diferente: _____

Ciudad _____ *Estado* _____

Código postal _____ *País* _____

THE ASIAN CLASSICS

INSTITUTE

CURSO I

Las principales enseñanzas del Budismo

Clave de respuestas, Clase uno

1) Escribe el nombre del autor de Las principales enseñanzas del Budismo (proporciona ambos, su nombre popular y su nombre de monje), así como sus fechas. (Estudiantes de tibetano, escriban en tibetano)

El autor de Las principales enseñanzas del Budismo es Je Tsongkapa (1357- 1419), cuyo nombre de monje era Lobsang Drakpa, o “De mente pura y gran renombre”.

ཇེ་ཙོང་ཁ་པ་། ལྷོ་བཟང་གྲགས་པ།

je tsongkapa lobsang drakpa

2) ¿Cuál es el nombre real de esta obra? (Estudiantes de tibetano, anótenlo en tibetano.)

El nombre real de este trabajo es los Tres caminos principales.

ལམ་གཙོ་རྣམ་གསུམ།

lamtso namsum

3) ¿Para quién fue escrita la obra? (nombre del monje y su nombre popular) (Estudiantes de tibetano, anótenlo en tibetano.)

Ngawang Drakpa, Tsako Wongpo

ངག་དབང་གྲགས་པ་ཚེ་ཁོ་དབོན་པོ།

ngawang drakpa

tsako wongpo

4) ¿Quién escribió el comentario que estamos estudiando? (anota su nombre popular y su nombre especial.) ¿Cuáles fueron sus fechas? (Estudiantes de tibetano, anótenlo en tibetano.)

El comentario que estamos estudiando fue escrito por Pabongka Rinpoche (1878-1941), cuyo nombre secreto era Dechen Nyingpo.

པ་བོང་ཁ་རིན་པོ་ཆེ། བདེ་ཆེན་སྣིང་པོ།
pabongka rinpoche dechen nyingpo

5) ¿Quién era este Lama en su vida anterior?

Changkya Rolpay Dorje (1717-1786), el ilustre maestro del emperador de China.

6) ¿Quién es el discípulo de Trijang Rinpoché que escribió la introducción? Proporciona su nombre completo y títulos correctos. (Estudiantes de tibetano, anótenlo en tibetano.)

El discípulo de Trijang Rinpoché que escribió la introducción fue Khen Rinpoche Gueshe Lobsang Tharchin (1921-2004).

མཁའ་རིན་པོ་ཆེ་དགེ་བཤེས་སྣོ་བཟང་མཐར་ལྷིན།
khen rinpoche gueshe lobsang tharchin

7) ¿Cuáles son los tres «problemas de la vasija»?

a) **Tener una tapa cerrada (no poner atención a las enseñanzas del Lama que te está enseñando)**

b) **Ser la vasija sucia (Tener la motivación inapropiada para estar en la enseñanza)**

c) **Ser una vasija con fugas (no retener lo que se te está enseñando.)**

8) ¿Cuáles son las tres grandes divisiones de los textos del Lam-rim? (obras sobre los Pasos al estado de un Buda)?

Son los tres ámbitos: El deseo personal de escapar de los renacimientos inferiores (menor alcance); el deseo personal de escapar del sufrimiento de la existencia cíclica (alcance medio); y el deseo de alcanzar la Iluminación completa para beneficiar a todos los seres (mayor alcance).

9) ¿Cuáles son los Tres caminos principales? (estudiantes de tibetano, anótenlo en tibetano.)

Los Tres caminos principales son la renuncia, el deseo por la Iluminación (o «bodhichitta») y la visión correcta de la vacuidad.

ངེས་འབྱུང་། སེམས་བརྒྱུད། ཡང་དག་པའི་ལྷ་བ།
ngenjung semkye yangdakpay tawa

10) ¿Son físicos, mentales o son conceptos?

Son etapas de realizaciones mentales.

THE ASIAN CLASSICS

INSTITUTE

CURSO I

Las principales enseñanzas del Budismo

Clave de respuestas, Clase dos

1) ¿El mérito conduce necesariamente al Nirvana y al estado de un Buda? (Estudiantes de tibetano, anoten el término para mérito). ¿Por qué si o por qué no?

No necesariamente. Si la motivación de uno es de menor alcance o inapropiada, el mérito conducirá a un buen resultado, pero no necesariamente conducirá al Nirvana o al estado de un Buda.

བསོད་ནམས།

sunam

2) ¿Cuál es la palabra en sánscrito para el «Gran sello»? (Estudiantes de tibetano, anoten el término en tibetano)

Mahamudra.

ཕྱག་ཆེན།

chakchen

3) ¿Existe alguna relación entre los Tres caminos principales y el Gran sello? ¿entre estos tres y la práctica tántrica?

«Mahamudra» significa la percepción directa de la vacuidad. Mahamudra es el resultado natural de practicar bien los Tres caminos principales. La práctica del tantra solo puede ser exitosa en base a los Tres caminos principales; de hecho, una persona que practica bien los Tres caminos principales, alcanza los niveles del tantra casi de manera automática.

La práctica del tantra se basa completamente en los Tres caminos principales; tanto que sin ellos, uno nunca podría tener éxito en el

tantra; pero con ellos, uno puede lograr casi de manera automática el éxito en ésta práctica.

4) ¿Cuáles son las dos causas principales que causan el estado de un Buda? (Estudiantes de tibetano, anoten el término en tibetano.)

Método (es decir, los pensamientos y actos de un bodhisattva), y la Sabiduría.

ཐབས།

tap

ཤེས་རབ།

sherab

5) ¿Cuáles son los elementos principales de estos dos? (Estudiantes de tibetano, anoten el término en tibetano.)

Método: Renuncia y el Deseo por la iluminación; Sabiduría: La visión correcta de la vacuidad.

ཐབས། རིས་འགྲུང་དང་སེམས་བསྐྱེད།

tap, ngenjung dang semkye

ཤེས་རབ། ཡང་དག་པའི་རྣམ་པ།

sherab, yangdakpay tawa

6) ¿Cuáles son los dos cuerpos de un Buda? (Estudiantes de tibetano, anoten el término en tibetano.)

Los dos cuerpos de un Buda son el «cuerpo» físico, o parte de un ser Iluminado, conocido en sánscrito como el *rupa kaya*; y la combinación de las partes mental y naturaleza-suprema de un Buda, conocida en sánscrito como el *dharma kaya*.

གུ་ལུ་གས་སྐྱ།

suk-ku

ཚེས་སྐྱ།

chu-ku

7) Anota las dos causas de los dos cuerpos. (Estudiantes de tibetano, anoten el término en tibetano.)

La colección de sabiduría es la causa del cuerpo de sabiduría de un Buda; la colección de mérito es la causa del cuerpo de forma de un Buda.

ཚཱ་ཀུ་ ཡི་ཤེས་ཀྱི་ཚོགས་པ།

chu-ku, yeshe kyi tsok

གཟུགས་ཚཱ་ཀུ་ བསོད་ནམས་ཀྱི་ཚོགས་པ།

su-ku, sunam kyi tsok

8) ¿Cuál de los tres caminos principales causa cada uno de estos dos cuerpos?

La renuncia y el deseo a la iluminación contribuyen principalmente al «cuerpo» físico o parte de un ser iluminado, y la visión correcta contribuye principalmente a las partes mentales y naturaleza-suprema de un Buda.

9) ¿Cuáles son los dos obstáculos para obtener el estado de un Buda? (Estudiantes de tibetano, anoten el término en tibetano.)

Los obstáculos a la omnisciencia y los obstáculos para alcanzar la libertad de las aflicciones mentales.

ཤེས་སྒྲིབ།

shedrip

ཉོན་སྒྲིབ།

nyundrip

10) ¿Por qué Je Tsongkapa pudo escribir 10,000 páginas de explicación increíblemente profunda y difícil del budismo?

Él tenía comunicación directa con un ser iluminado conocido como Voz Gentil (Manjushri).

THE ASIAN CLASSICS

INSTITUTE

CURSO I

Las principales enseñanzas del Budismo

Clave de respuestas, Clase tres

1) Anota las diez características de un Lama. (Estudiantes de tibetano, anótenlas en tibetano.)

a) **Debe ser una persona que «tenga un buen control de sí mismo», lo que significa que tenga una buena práctica el entrenamiento extraordinario de llevar bien una vida ética.**

དུལ་བ།

dulwa

b) **Debe ser una persona que esté «en paz», que significa que ha logrado un nivel elevado del entrenamiento extraordinario de la concentración meditativa.**

ཞི་བ།

shiwa

c) **Debe ser una persona que tenga una «gran paz», lo que significa que práctica el entrenamiento extraordinario de la sabiduría en un alto nivel.**

ཉམ་ཞི་བ།

nyer shiwa

d) **Debe de tener «cualidades espirituales que excedan» aquellas de sus alumnos, para poder ayudarlos.**

ཡོན་ཏན་ལྷན་པ།

yunten hlakpa

e) **Debe de estar dispuesto a realizar «grandes esfuerzos», o disfrutar enormemente el ayudar a sus estudiantes.**

བརྗོན་བཅས།

tsunche

f) Debe ser «rico en escrituras» o tener un conocimiento profundo de los libros sagrados.

ལུང་གིས་ལྷུག།

lung gi chuk

g) Debe tener una «comprensión profunda de la vacuidad», lo que significa que debe haber tenido la percepción directa de la vacuidad, o al menos tener una excelente comprensión intelectual de la misma.

དེ་ཉིད་རབ་རྟོགས།

de-nyí rabtok

h) Debe ser un «excelente maestro instructor», lo que significa que conoce bien la capacidad de sus alumnos y ajusta la cantidad y orden de la información espiritual a su capacidad.

སྐྱ་མཁས་ལྲན།

make den

i) Debe ser la «imagen del amor», enseñando el Dharma por amor a los estudiantes, y no por motivos mundanos.

བརྗེ་བའི་བདག་ཉིད།

tseway daknyi

j) Debe estar «más allá de desanimarse», nunca cansarse de repetir las enseñanzas de ser necesario para el estudiante.

རྗོ་བ་སྤངས།

kyowa pang

THE ASIAN CLASSICS

INSTITUTE

CURSO I

Las principales enseñanzas del Budismo

Clave de respuestas, Clase cuatro

1) Anote las tres características de una enseñanza auténtica, una que sea apropiada para que su práctica sea exitosa. (Estudiantes de tibetano, anoten el término en tibetano.)

Una enseñanza que usted decida practicar, debe de tener tres características distintivas:

a) **Debe de haber sido enseñada por el Buda.**

སངས་རྒྱལ་གྱིས་གསུངས་པ།

Sanggye kyi sungpa

b) **Debe de haber sido limpiada de cualquier error: los sabios deben haber llevado la enseñanza a su versión final de forma auténtica, habiéndola examinado para determinar si alguna idea equivocada pudo haberse colado después de que el Buda la enseñó.**

པཎ୍ଡི་ཏས་གཏན་ལ་ཕབ་པ།

pandite ten la pappā

c) **Debe haber generado verdaderas realizaciones en los corazones de los maestros practicantes, una vez que las hayan escuchado, considerado y meditado al respecto. Y después, deben haber sido transmitidas a nosotros a través de varias generaciones en un linaje ininterrumpido.**

གྲུབ་པའི་ཐུགས་རྒྱུད་ལ་འབྲུངས་དང་རིམ་གྱིས་བརྒྱུད་པ།

druppāy tukgyu lā trung dang rimgyi gyupa

2) Enumere los tres requisitos de un buen estudiante que se encuentran en los 400 versos de Aryadeva. (Estudiantes de tibetano, anoten el término en tibetano.)

a) **Están libres de ideas preconcebidas, dispuestos a tratar de ver las cosas de una nueva manera.**

གཟུར་གནས།

surne

b) **Son inteligentes, especialmente en un sentido espiritual.**

ལྷོ་ལྷན།

londen

c) **Tienen altas aspiraciones espirituales en la vida y están dispuestos a trabajar arduamente para alcanzarlas.**

དོན་གཉེར་བ།

dunnyerwa

THE ASIAN CLASSICS

INSTITUTE

CURSO I

Las principales enseñanzas del Budismo

Clave de respuestas, Clase cinco

1) Defina qué se entiende por «ciclo de vida» o *samsara* en sánscrito. (Estudiantes de tibetano, anoten la palabra en tibetano.)

Es la condición de verse obligado por el poder del karma y las aflicciones mentales, a adoptar, una y otra vez, las partes impuras de conforman a un ser que sufre.

འཁོར་བ།

korwa

2) ¿Por qué es necesaria la renuncia para escapar del ciclo de la vida? y ¿Cuál es la relación entre la renuncia y el deseo de lograr la iluminación para todos los seres?

La renuncia es la verdadera comprensión de que todo en su vida es sufrimiento. Si usted no cree que su vida es de sufrimiento, entonces no intentará escapar. Una vez que haya entendido como es que estás sufriendo, puede considerar como los demás están también sufriendo de igual manera. Esto entonces lo lleva al deseo de liberarlos del sufrimiento y llevarlos a la felicidad total.

3) Dos de los pasos del camino están destinados a detener el deseo por esta vida. Anótelos.

Meditar sobre (1) la gran importancia de esta vida de ocio y fortuna, junto con lo difícil que es encontrarla; y (2) nuestra falta de permanencia, el hecho de que debemos morir.

དལ་འབྱོར་དོན་ཆེ་ལྷོད་དགའ།

delnjor dunche nyeka

ཆི་བ་མི་དྭགས།

chiwa mitakpa

4) Haga una lista de los ocho pensamientos mundanos. (Estudiantes de tibetano, anoten el término en tibetano.)

a) **Estar felices cuando obtenemos algo**

ལྷོད་བཀུར་བྱུང་ན་དགའ།

nyekur Jung na ga

b) **E Infelices cuando no**

མ་བྱུང་ན་མི་དགའ།

majung na miga

c) **Estar felices cuando nos sentimos bien**

བདེ་བ་བྱུང་ན་དགའ།

dewa Jung na ga

d) **E infelices cuando no**

མ་བྱུང་ན་མི་དགའ།

majung na miga

e) **Estar felices cuando nos hacemos famosos**

སྣོན་གྲགས་བྱུང་ན་དགའ།

nyendrak Jung na ga

f) **E infelices cuando no**

མ་བྱུང་ན་མི་དགའ།

majung na miga

g) Estar felices cuando alguien habla bien de nosotros

བསྐྱོད་ར་བྱུང་ན་དགའ།
tura Jung na ga

h) E infelices cuando no lo hacen

མ་བྱུང་ན་མི་དགའ།
majung na miga

THE ASIAN CLASSICS

INSTITUTE

CURSO I

Las principales enseñanzas del Budismo

Clave de respuestas, Clase seis

1) ¿Cuáles son los cuatro principios de acción (o *karma*)? (Estudiantes de tibetano, anotar en tibetano.)

a) **Las acciones seguramente producirán resultados similares.**

ལས་ངེས་པ།

le ngepa

b) **Las consecuencias son más grandes que las acciones.**

ལས་འཕྲེལ་ཆེ་བ།

Le pel chewa

c) **Uno no puede tener una consecuencia, si no ha cometido ningún acto.**

ལས་མ་བྱས་པ་དང་མི་འཕྲད་པ།

Le majepa dang mi trepa

d) **Una vez que se comete un acto, la consecuencia no se puede perder.**

བྱས་པ་རྒྱུད་མི་བྲ་བ།

Jepa chu misawa

2) Escriba los seis sufrimientos de la vida humana. (Estudiantes de tibetano, anotar en tibetano.)

a) **El problema de la vida es que no es certera.**

ངེས་པ་མེད་པ།

Ngempa mepa

b) El problema de que siempre queremos más de lo que tenemos.

ངོམས་པ་མེད།

Ngompa me

c) El problema es que tenemos que seguir deshaciéndonos de cuerpos una y otra vez.

ལུས་ཡང་ནས་ཡང་དུ་འདོར་བ།

Lu yangne yangdu dorwa

d) El problema es que tenemos que seguir teniendo una nueva vida, una y otra vez.

ཡང་ཡང་ཉིང་མཚམས་སྐྱོར་བ།

yang yang nyingsam jorwa

e) El problema es que subimos y bajamos en nuestras fortunas en la vida; una y otra vez.

ཡང་ཡང་ཉིང་མཚམས་སྐྱོར་བ།

yang yang tomen du gyurwa

f) El problema de que nadie puede ir con nosotros; al final estamos solos

གྲོགས་མེད་པ།

drok mepa

3) ¿En qué momento sabe que ha desarrollado una verdadera renuncia?

Cuando piense día y noche en alcanzar la libertad, y ya no siente ninguna atracción por lo que en general se le dice: Las «cosas» buenas de la vida.

THE ASIAN CLASSICS

INSTITUTE

CURSO I

Las principales enseñanzas del Budismo

Clave de respuestas, Clase siete

1) Explique las dos partes de la palabra «Bodhichitta». (Estudiantes de tibetano, anotar en tibetano.)

«Bodhi» significa «iluminación» o «estado de un Buda» y «chitta» significa «mente» o «pensamientos». Las palabras juntas quieren decir «el deseo de iluminarse [para cada uno de los seres vivos]». NO significa «mente de un Buda» en el sentido de una mente que ha logrado el estado de un Buda, o una mente que de alguna manera ya está iluminada y solo necesita ser vista como iluminada.

བྱང་ལྷུབ་གྱི་སེམས།

jangchub kyi sem

སེམས་བསྐྱེད།

semkhye

2) ¿Cuándo se convierte usted en bodhisattva?

Se convierte en un bodhisattva cuando alcanza el pensamiento genuino de alcanzar la iluminación para el beneficio de cada ser viviente.

3) Ha tenido un bodhisattva la percepción directa de la vacuidad?

No; usted se puede convertir en un bodhisattva (o lograr el genuino deseo de convertirse en un Buda para ayudar a todos los seres sintientes) mucho antes de que haya tenido la percepción directa de la vacuidad.

4) Puede alcanzar el nirvana (es decir, convertirse en un arhat y eliminar todas sus aflicciones mentales) antes de convertirse en un bodhisattva?

Sí; usted puede alcanzar el nirvana en el camino o sendero hinayana, antes de convertirte en un bodhisattva.

5) Escriba por lo menos seis beneficios de desarrollar el deseo por la iluminación.
(Estudiantes de tibetano, anotarlos en tibetano.)

Mencione seis de los siguientes nueve enumerados:

དག་བ་ནམ་མཁུན་གྱི་རྒྱ།
ge-ba nam-kyen gyi gyu

a) Si usted tiene el deseo, entonces todos sus buenos actos, se convierten en una causa para la omnisciencia.

ལྷ་མི་ཕྱག་བྱར་འོས་བ།
hla mi chak jar u-pa

b) Se convierte en una persona digna del honor de todos los seres.

ཉན་རང་ཟླ་གྱིས་གཞོན་པ།
nyen rang sil-gyi nu-pa

c) Usted eclipsa a los practicantes de los caminos inferiores, conocidos como los «oyentes» y los «realizados solitarios» quienes, aunque pueden alcanzar altos logros como la percepción directa de la vacuidad y el nirvana, aún no han logrado el deseo genuino de alcanzar la iluminación total para los otros.

དག་བ་ཚུང་ཟང་ཐེག་ཆེན་གྱི་ཚོས།
ge-wa chung-se tek-chen gyi chu

d) Incluso la mínima acción que usted haga en todos los tiempos, como alimentar a un pájaro con un poco de comida, se convierte en una práctica espiritual del Gran camino (Mahayana).

རྒྱལ་སྐྱེས་གྱི་སྤོད་པ།
gye-se kyi chu-pa

THE ASIAN CLASSICS

INSTITUTE

CURSO I

Las principales enseñanzas del Budismo

Clave de respuestas, Clase ocho

1) Explique brevemente porqué cada una es necesaria para el siguiente.
(Estudiantes de tibetano anoten los siete pasos en tibetano y da la explicación en español)

- a) **Reconocer que todos los seres vivos han sido su madre. Se necesita la ecuanimidad para hacer esto, ya que si considera a unos cercanos y a otros lejanos no será posible ver a todos como a una madre bondadosa que merece su máxima ayuda; excluirá a algunas personas.**

མར་ཤེས།

marshé

- b) **Recuerde la bondad que le brindaron cuando fueron sus madres. El paso anterior le lleva a éste, porque si no es capaz de ver a todos como si hubiesen sido su madre en el pasado, entonces no podrá ver a todos como si hubieran sido bondadosos; no podrá pensar en todo lo bueno que han hecho por usted, si no los ve a todos en un papel benéfico.**

དྲིན་དྲན།

drindren

- c) **Decida retribuir la bondad de sus madres. El segundo paso le trae a éste, en que si no ve lo bondadoso que ha sido tu madre contigo (su madre con usted), entonces no tendrá motivo para retribuirle.**

དྲིན་གཟོ།

drinso

d) Ame a todas las personas con la intensidad en con la que una madre ama a su hijo único y que desea que tuviera todo lo mejor. Los tres puntos anteriores le conducen a este; ya que si reconoce a todos como su madre, reconoce toda su bondad, reconoce su deuda; y por consiguiente acepta de regreso ayudarla. El resultado natural es querer darle todo lo bueno.

ཡིད་འོང་གུམས་པ།

yi-ong jampa

e) Sienta una gran compasión por todos los seres vivos y el deseo de liberarlos del sufrimiento. El paso número cuatro es la causa de este, porque; si no desea que sean felices al punto de amor intenso, entonces no tiene ninguna razón para desear que estén libres del sufrimiento.

སྙིང་ཇེ་ཆེན་པོ།

nyingje chenpo

f) Decida ayudar a todos, incluso si tiene que hacer todo usted solo; independientemente de lo difícil que sea, sin desanimarse si nadie lo ayuda. El quinto paso es la causa para esta sexta, ya que si no desea que estén libres de sufrimiento, entonces con certeza no elegirá eliminar su sufrimiento.

ལྷག་བསམ་རྣམ་དག།

hlaksam namdak

g) Logre el deseo de iluminarse por el beneficio de cada ser vivo; es decir, desarrolle su bodhichitta y conviértase en un bodhisattva. El paso

anterior es la causa de este, una vez que esté determinado a ayudar a todos. Entonces, deberá desarrollar la capacidad para hacerlo, convirtiéndose en un Buda.

བྱང་ཚུབ་ཀྱི་སེམས།

jangchub kyi sem

སེམས་བསྐྱེད།

semkye

2) Describa la práctica preliminar que precede a estos siete pasos.

Uno debe desarrollar la ecuanimidad hacia todos, considerándolos ni mejores ni peores, atractivos o indeseables entre sí. Durante innumerables vidas en el tiempo ilimitado hasta el día de hoy, cada persona ha sido de todo para todos los demás; por lo tanto todos ultimadamente tienen una relación igual.

THE ASIAN CLASSICS

INSTITUTE

CURSO I

Las principales enseñanzas del Budismo

Clave de respuestas, Clase nueve

1) ¿Cuáles son las dos verdades? Descríbalas brevemente. (Estudiantes de tibetano anótenlas en tibetano.)

a) Verdad suprema (realidad suprema): La vacuidad de todas las cosas; es decir, el hecho de que no son nada que *no* sea una simple proyección, que mi karma pasado me obliga a ver.

དོན་དམ་བདེན་པ།

dundam denpa

b) Verdad engañosa (realidad engañosa, en ocasiones erróneamente se le dice «verdad relativa»): Todos los objetos a nuestro alrededor aparentan existir desde su propio lado, o mediante alguna naturaleza propia, pero no lo son; por lo tanto es «engañosa».

གཏུ་ཚོལ་བདེན་པ།

kuntzob denpa

2) Explique lo que significa la «interdependencia» (también llamada en ocasiones «origen dependiente» en cada una de las tres escuelas budistas mencionadas (Estudiantes de tibetano anoten «interdependencia» en tibetano.)

a) Grupo Funcionalista: Las cosas son interdependientes en el sentido de que las cosas cambian dependen de sus causas y condiciones. Esta explicación no cubre la interdependencia de los objetos que no cambian, como son el espacio vacío o la vacuidad. (Este grupo consta de las tres primeras escuelas budistas clásicas de la antigua India: Los Detallistas o Escuela de Abhidharma; los Sutristas o de la Lógica y de la teoría Perceptual; y la Escuela de Solo-Mente.

b) *Grupo Independiente*: Las cosas son interdependientes, en el sentido de que todos los objetos, cambiantes o no-cambiantes dependen de sus partes. Esta es una explicación integral, pero no una que imparta el significado supremo de la interdependencia. (Este grupo forma parte de la mitad inferior de la escuela del Camino Medio o Madhyamika, conocida como «Independiente» o grupo Svatantrika.)

c) *Grupo de Implicación*: Las cosas son interdependientes en el sentido de que son el resultado de nuestra proyección sobre la base de nuestra proyección. Este es el significado supremo de la interdependencia. (Este grupo forma parte de la mitad superior de la Escuela del Camino Medio o Madhyamika, también conocida como de «Consecuencia» o grupo Prasangika.)

དེན་འབྲེལ།

tendrel

3) El budismo enseña que no existe un «yo». Da una descripción de este «yo» que no existe o de la naturaleza propia, de acuerdo al Maestro Chandrakirti .
(Estudiantes de tibetano, anotar en tibetano el «yo».)

བདག

dak

CURSO I

Las principales enseñanzas del Budismo

Clave de respuestas, Clase diez

- 1) ¿Puede la idea de karma (es decir, ética o moralidad) coexistir con la idea de vacuidad?, o se contradicen entre sí.
(Estudiantes de tibetano anotar en tibetano las palabras para «moralidad» y para «vacuidad»).

Estas dos ideas son las dos caras de la misma moneda: Las cosas están «vacías» en el sentido de ser como una pantalla en blanco. Si las percibo de una forma u otra, depende de mis propias proyecciones, forzadas sobre mí como consecuencia de mis actos, palabras y pensamientos pasados. Por lo tanto, el karma y la vacuidad están completamente entrelazados, y cualquiera que entienda la vacuidad comprende la necesidad de ser absolutamente moral en su vida cotidiana.

ཚུལ་ཁྲིམས།

སྣང་པ་ཉིད།

tsultrim tongpa-nyi

- 2) Suponga que usted es capaz de entender que no hay un «yo». ¿Cómo le ayuda esto a detener sus «emociones negativas» y para «el objeto que negamos»? (Estudiantes de tibetano anoten en tibetano «malos pensamientos» y «objeto que negamos»).

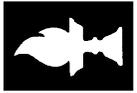
Supongamos que su jefe en la oficina. Si comprende que no existe un yo, entiende entonces que esta experiencia desagradable no viene desde su propio lado. Más bien, su jefe es como una pantalla en blanco, y su propio karma del pasado, lo obliga a verlo como malo. Alguien más en la misma sala que tenga mejor karma, puede estar viendo esto como una experiencia agradable; por ejemplo puede pensar que el jefe está corrigiendo amablemente a un empleado para ayudarlo a mejorar. Cuando se da cuenta de este hecho, también se da cuenta de que si le contesta con gritos, generará un nuevo karma malo, que lo obligará verlo gritar en el futuro. Siendo un budista educado, se da cuenta que el mejor curso de acción es responderle amablemente y con paciencia. Si mantiene este comportamiento, con certeza alcanzará el nirvana con cierta rapidez.

ཉུང་མོང་ས།

nyunmong

དགའ་བྱ།

gakja

The
Asian
Classics
Institute

Las Principales Enseñanzas del Budismo

CURSO

ESTE CURSO USA UNA
CARPETA DE 2”